

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ
เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่

THE APPLICATION OF BUDDHIST PRINCIPLES TO REDUCE THE
PROBLEMS OF VIOLENCE FROM MEDIA INFLUENCE FOR THE
PEACEFUL COEXISTENCE OF MODERN TEENAGERSTS

พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2568

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ
เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่

พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2568

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง 2) เพื่อพัฒนากลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติโดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน 3) เสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ และ 4) เพื่อถ่ายทอดรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ทุกตัวแปรต้นทั้ง 7 ด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลของสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ในระดับนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะด้านหลักพุทธธรรม ($r = 0.712$), ด้านความฉลาดทางอารมณ์ ($r = 0.683$) และด้านการจัดการความรุนแรง ($r = 0.721$) ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ในระดับสูงกับตัวแปรตาม สะท้อนให้เห็นว่าหากสามารถส่งเสริมปัจจัยเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมสามารถลดปัญหาความรุนแรงจากสื่อในหมู่วัยรุ่นได้อย่างมีนัยสำคัญในทางกลับกัน ด้านการรังแกบนสื่อออนไลน์แม้จะมีความสัมพันธ์ทางบวกเช่นกัน แต่เป็นในระดับต่ำถึงปานกลาง ($r = 0.389$, $p < .05$) อาจสะท้อนถึงลักษณะเฉพาะของพฤติกรรมที่ยังคงซับซ้อนและต้องการกลยุทธ์เฉพาะด้านในการจัดการ ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า ตัวแปรต้นทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักพุทธธรรม ($Beta = 0.281$, $p < .01$) 2) ด้านความฉลาดทางอารมณ์ ($Beta = 0.254$, $p < .01$) และ 3) ด้านการจัดการความรุนแรง ($Beta = 0.261$, $p < .01$) สามารถพยากรณ์การลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลของสื่อในวัยรุ่นยุคใหม่ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยรวมแล้ว ตัวแปรทั้งหมดสามารถพยากรณ์ตัวแปรตามได้ 65.9% ($R^2 = 0.659$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 15.983$, $p < .01$) ขณะที่ตัวแปรอื่น เช่น ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านจิตวิทยา พัฒนาการวัยรุ่น ด้านสังคมในศตวรรษที่ 21 และการรังแกบนสื่อออนไลน์ แม้จะมีค่าสหสัมพันธ์ในเชิงบวกจากการวิเคราะห์ก่อนหน้านี้ แต่ไม่สามารถพยากรณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญ

การพยากรณ์การลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ซึ่งชี้ให้เห็นว่ามีตัวแปรต้น 3 ตัวที่สามารถพยากรณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ 1) หลักพุทธธรรม ($\beta = 0.281$) 2) ความฉลาดทางอารมณ์ ($\beta = 0.254$) และ 3) การจัดการความรุนแรง ($\beta = 0.261$) ค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐาน (Standardized Beta) ของแต่ละตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมลดความรุนแรง ซึ่งทั้งหมดมีทิศทางเชิงบวก แสดงถึงนัยว่าการส่งเสริมปัจจัยเหล่านี้จะนำไปสู่การลดความรุนแรงจากสื่อได้มากขึ้น

คำสำคัญ: 1. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม, 2. ความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ, 3. วัยรุ่นยุคใหม่

ABSTRACT

This research aims to: 1) analyze the problem of violence influenced by media in relation to peaceful coexistence among modern adolescents in the central northeastern region of Thailand; 2) develop strategic approaches for promoting peaceful coexistence based on Buddhist principles; 3) propose a model for applying Buddhist teachings to mitigate media-induced violence; and 4) disseminate this model to foster peaceful coexistence among modern youth. The findings reveal that all seven independent variables are positively correlated with the reduction of media-induced violence among adolescents at a statistically significant level. Notably, the variables of Buddhist principles ($r = 0.712$), emotional intelligence ($r = 0.683$), and violence management ($r = 0.721$) show strong correlations with the dependent variable. These results suggest that effectively enhancing these factors can significantly reduce media-related violence among youth. Conversely, although online bullying also exhibits a positive correlation, it remains at a low to moderate level ($r = 0.389$, $p < .05$), possibly reflecting the complex nature of such behaviors that may require specialized strategies for intervention.

Multiple regression analysis indicates that three key predictors 1) Buddhist principles ($\beta = 0.281$, $p < .01$), 2) emotional intelligence ($\beta = 0.254$, $p < .01$), and 3) violence management ($\beta = 0.261$, $p < .01$)—can significantly forecast the reduction of media-induced violence among modern adolescents at the .01 significance level. Collectively, these variables account for 65.9% of the variance in the dependent variable ($R^2 = 0.659$), with the model achieving statistical significance ($F = 15.983$, $p < .01$). Other factors, such as information and communication technology, adolescent developmental psychology, 21st-century social conditions, and online bullying, while positively correlated in preliminary analysis, did not emerge as significant predictors in the regression model. These findings underscore that promoting Buddhist principles, emotional intelligence, and effective violence management can substantially reduce the influence of media-related violence among modern adolescents.

Keywords: 1. application of Buddhist principles, 2. media-induced violence,
3. modern adolescents

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาและการวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลงได้เพราะได้รับความอนุเคราะห์และการให้ความช่วยเหลือจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และสถาบันวิจัยญาณสังวร ที่ได้จัดสรรงบประมาณเพื่อให้ดำเนินการวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนางานประจำ พร้อมทั้งเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามกรอบภาระงานของมหาวิทยาลัย คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัยและพัฒนาการบริการทางวิชาการ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และการพัฒนานักศึกษา ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม ที่ได้สละเวลาอันมีค่าให้ความอนุเคราะห์ช่วยตรวจแบบสอบถาม ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาจนงานวิจัยเกิดความสมบูรณ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรเชษฐ์ โทอิน ที่ช่วยเป็นธุระในการศึกษา ค้นคว้า หาข้อมูลที่เกี่ยวข้องและได้ช่วยประสานงานกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้

คุณค่าของงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาต่อคุณพระรัตนตรัย พ่อ แม่ ครู อาจารย์ทุกรูป/ท่านที่ประสิทธิ์ ประสาทวิชาความรู้ให้กับผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา อนึ่ง ผู้วิจัยมีความมุ่งมั่นที่จะนำเอาจุดบกพร่องที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอนไปพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร และนักศึกษาต่อไป

ดร.พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ช
1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 ปัญหาวิจัย	5
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	5
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	5
1.5 นิยามศัพท์	12
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	13
1.7 หน่วยงานที่นำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์	13
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	15
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม	15
2.2 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ	29
2.3 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่น	38
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับสังคมในศตวรรษที่ 21	48
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์	59
2.6 แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรง	64
2.7 แนวคิดเกี่ยวกับการรังแกบนสื่อออนไลน์	72
2.8 พื้นที่ที่ศึกษาวิจัย	82
2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	86
2.10 กรอบแนวคิดของการวิจัย	95
3 วิธีดำเนินการวิจัย	96
3.1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย	96
3.2. ตัวแปร	99
3.3. ประเภทของข้อมูล	100

3.4. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย	100
3.5. วิธีการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย	103
3.6. ขั้นตอนการวิจัย	106
3.7. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล	110
3.8. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	111
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	113
4.1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ	113
4.2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	113
4.3. รายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ	115
4.4. รายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	132
4.5. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	134
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	149
5.1. สรุป	149
5.2. อภิปรายผล	156
5.3. ข้อเสนอแนะ	162
บรรณานุกรม	165
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก : แบบสอบถามการวิจัยเชิงปริมาณ	178
ภาคผนวก ข : แบบสอบถามการวิจัยเชิงคุณภาพ	184
ภาคผนวก ค : แบบประเมินคู่มือ	189
ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์	
ประวัตินักวิจัย	
ดร.พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า	

สารบัญตาราง

ตารางภาพ		หน้า
1.1	ข้อมูลเยาวชนที่มีภูมิลำเนาในทะเบียนราษฎรอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนกลาง	9
1.2	แผนผังเยาวชนที่มีภูมิลำเนาในทะเบียนราษฎรอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนกลาง	10
2.1	สรุปผลการทบทวนวรรณกรรมที่ใช้ในงานวิจัย	80
2.2	กรอบแนวคิดการวิจัย	95
4.1	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ	116
4.2	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ	116
4.3	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานะ	117
4.4	แสดงผลการทดสอบสถิติค่า t-test แบบ One Sample เพื่อเปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ยของแต่ละด้านกับค่าเกณฑ์	118
4.5	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ด้านหลักพุทธธรรมกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุค ใหม่	119
4.6	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของ วัยรุ่น ยุคใหม่	120
4.7	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่นกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ ของวัยรุ่นยุคใหม่	121
4.8	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ด้านสังคมในศตวรรษที่ 21 กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ ของวัยรุ่นยุคใหม่	123
4.9	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ด้านความฉลาดทางอารมณ์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ ของวัยรุ่นยุคใหม่	124

4.10	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ด้านการจัดการความรุนแรงกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ ของวัยรุ่นยุคใหม่	125
4.11	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ด้านการรับแกบนสื่อออนไลน์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ ของวัยรุ่นยุคใหม่	127
4.12	การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นทั้ง 7 กับการลดปัญหาความ รุนแรง จากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ตามวิธีการ ของสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation)	129
4.13	การวิเคราะห์เชิงพหุคูณด้วยถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)	130
4.14	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (Coefficients)	130
4.15	สังเคราะห์ความคิดเห็นรายบุคคลของผู้ทรงคุณวุฒิ (Q01-Q05) ตามแนวทาง ของเทคนิค Delphi Model	144
4.16	แบบสอบถามเกี่ยวกับโมเดลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความ รุนแรง จากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่	146
4.17	แบบสอบถามเกี่ยวกับโมเดลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความ รุนแรง จากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่	146
4.18	แบบสอบถามเกี่ยวกับโมเดลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความ รุนแรง จากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่	147

สารบัญตาราง

ตารางภาพที่		หน้า
1.1	ข้อมูลเยาวชนที่มีภูมิลำเนาในทะเบียนราษฎรอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง	9
1.2	ผังเยาวชนที่มีภูมิลำเนาในทะเบียนราษฎรอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง	9
2.1	สรุปผลการทบทวนวรรณกรรมที่ใช้ในงานวิจัย	81
2.2	กรอบแนวคิดในการวิจัย	94

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาความรุนแรงในหมู่วัยรุ่นเป็นหนึ่งในประเด็นที่ทำนายสำหรับสังคมยุคปัจจุบัน ซึ่งได้รับผลกระทบอย่างลึกซึ้งจากอิทธิพลของสื่อสมัยใหม่ โดยเฉพาะสื่อออนไลน์ที่มีการใช้งานอย่างแพร่หลายในกลุ่มคนรุ่นใหม่ สื่อเหล่านี้มีบทบาททั้งในการสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์และพฤติกรรมเชิงลบ รวมถึงพฤติกรรมที่มีลักษณะรุนแรงที่ปรากฏในสังคมอย่างกว้างขวาง บทบาทของสื่อในการกระตุ้นพฤติกรรมความรุนแรงสะท้อนผ่านบริบท ดังนี้ (1) สื่อออนไลน์และโซเชียลมีเดีย (online and social media) เช่น การเผยแพร่เนื้อหาความรุนแรง เช่น คลิปการทำร้ายกัน การแสดงความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ สามารถกระตุ้นให้วัยรุ่นเลียนแบบพฤติกรรมเหล่านั้น โดยเฉพาะเมื่อเนื้อหาดังกล่าวไม่ได้ถูกควบคุมหรือเซ็นเซอร์อย่างเหมาะสม การสร้างวัฒนธรรม “ไวรัล” (viral) ซึ่งส่งเสริมการทำพฤติกรรมแปลกหรือสุดโต่ง (strange or extreme behavior) เพื่อดึงดูดความสนใจ อาจนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในกระบวนการสร้างชื่อเสียงบนโลกออนไลน์ (2) ผลกระทบของความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ เช่น การเพิ่มขึ้นของพฤติกรรมก้าวร้าวในสังคม การใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาส่วนตัวหรือระหว่างกลุ่ม วัยรุ่นบางส่วนมองว่าความรุนแรงเป็นวิธีการที่ถูกต้องหรือจำเป็นเพื่อบรรลุเป้าหมาย และ (3) ปัจจัยเสริมที่ทำให้สื่อมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมวัยรุ่น เช่น การขาดการควบคุมจากครอบครัว และความต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนและสังคมออนไลน์ผลักดันให้วัยรุ่นทำพฤติกรรมรุนแรงเพื่อสร้างความน่าสนใจ เป็นต้น

สำนวน “ดาบสองคม” เป็นคำเปรียบเทียบกับที่เหมาะสมอย่างยิ่งเมื่อกล่าวถึงสื่อ (media) ในยุคปัจจุบัน เนื่องจากสื่อได้กลายเป็นสิ่งที่ผู้คนสามารถเข้าถึงได้อย่างง่ายดายและรวดเร็วยิ่งกว่าในอดีต บทบาทของสื่อจึงมีทั้งด้านที่เป็นประโยชน์และด้านที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสังคม หรือที่เรียกกันว่า “มีคุณอนันต์ มีโทษมหันต์” โดยเฉพาะต่อเด็กและเยาวชนที่ยังขาดทักษะในการใช้วิจารณญาณอย่างเหมาะสม แม้ว่าสื่อจะมีคุณูปการต่อการเรียนรู้ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และการสร้างสรรค์ความบันเทิง แต่ในอีกด้านหนึ่ง สื่อกลับเป็นแหล่งที่ซ่อนความเสี่ยงไว้ในเนื้อหาที่น่าเสนา โดยเฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง (violence) อาชญากรรม (crime) ความขัดแย้ง (conflict) และเรื่องราวทางเพศ (sex) ซึ่งมักถูกนำเสนอซ้ำ ๆ ในสื่อรูปแบบต่าง ๆ จนกลายเป็นความน่ากังวล (concern) ว่าสื่อเหล่านี้อาจหล่อหลอมทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ชมในทางที่ไม่เหมาะสม สื่อในยุคปัจจุบันจึงเป็นทั้งเครื่องมือสร้างสรรค์และเป็นอันตรายที่ต้องใช้อย่างระมัดระวัง การทำความเข้าใจถึงผลกระทบทั้งทางบวกและลบของสื่อ รวมถึงการสร้างระบบการศึกษาและระบบการดูแลเยาวชนที่เหมาะสมเป็น

สิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการป้องกันไม่ให้สื่อกลายเป็นดาบคมที่ทำร้ายสังคม เด็กและเยาวชนในระยะยาว (ภิญทิลา ธนบูรณ์พิพัทธ์, 2564)

การใช้ความรุนแรงถือเป็นสถานการณ์ที่ทั่วโลกต่างให้ความสำคัญ เนื่องจากเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงขึ้นตามลำดับ เห็นได้จากรายงานขององค์การอนามัยโลก (WHO) ที่ระบุว่าในแต่ละปีนั้นจะมีประชากรโลกจำนวนมากกว่า 1.3 ล้านคน เสียชีวิตจากการใช้ความรุนแรง หรือคิดเป็นร้อยละ 2.5 ของอัตราการเสียชีวิตในทุกรูปแบบเลยทีเดียว ในส่วนของประเทศไทยเองก็มีแนวโน้มทิศทางการใช้ความรุนแรงเช่นเดียวกัน เห็นได้จากข้อมูลเกี่ยวกับคดีของเด็กและเยาวชนในปี 2556 จำแนกตามฐานความผิด ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งหากพิจารณาแล้วเราก็จะพบการใช้ความรุนแรงโดยเด็กและเยาวชนเป็นจำนวนมาก ดังนี้ (1) ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ จำนวน 7,260 คดี (2) ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย จำนวน 4,263 คดี (3) ความผิดเกี่ยวกับเพศ จำนวน 1,636 คดี (4) ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุข เสรีภาพ ชื่อเสียง จำนวน 1,241 คดี (5) ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ จำนวน 15,530 คดี (6) ความผิดเกี่ยวกับอาวุธและวัตถุระเบิด จำนวน 1,241 คดี และ (7) คดีอื่น ๆ จำนวน 4,220 คดี (ภิญทิลา ธนบูรณ์พิพัทธ์, 2564)

สื่อเป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้เด็กและเยาวชนเกิดพฤติกรรมรุนแรงได้ Klapper Joseph (1960) เสนอทฤษฎีแรงเสริม (reinforcement theory) ที่กล่าวว่าความรุนแรงในสื่อมีผลในการเสริมความก้าวร้าวความรุนแรงที่มีอยู่แล้วของบุคคลผู้รับสาร โดยเนื้อหาของสื่อเป็นแรงเสริมต่อทัศนคติ ค่านิยม บรรทัดฐาน และความเชื่อของบุคคลหากบุคคลนั้นเชื่อในการใช้ความรุนแรงอยู่แล้ว ความรุนแรงในสื่อก็จะช่วยเสริมความเชื่อเหล่านั้นให้หนักแน่นขึ้น นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีการปลูกฝัง (cultivation theory) ของ Aaker, D.A. (2014). กล่าวว่า ข่าวสารของสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังบรรทัดฐาน ความคิดของผู้รับสาร ปัจจุบันความก้าวหน้าของเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตที่สามารถเข้าถึงได้โดยปลายนิ้วสัมผัส ได้ทุกที่ทุกเวลา และสามารถเข้าชมได้บ่อยเท่าที่ต้องการ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนซึ่งยังมีประสบการณ์ชีวิตน้อย จึงถูกบ่มเพาะโดยไม่รู้ตัว ส่วนใหญ่จะคล้อยตามและเชื่อตามที่สื่อนำเสนอรวมทั้ง ตฤณห์ โพธิ์รักษา (2565) ที่สะท้อนอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชนว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ ครอบครัว สถาบันการศึกษา เด็กและเยาวชน และสื่อ ผลการศึกษาการป้องกันความก้าวร้าวและความรุนแรงของเด็กเยาวชน คือ การส่งเสริมความผูกพันทางสังคม สถาบันครอบครัวควรให้ความรักและความอบอุ่นแก่เด็กและเยาวชน มีการอบรมสั่งสอน ปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมอันดีงามของสังคม มีการว่ากล่าวตักเตือนเมื่อเกิดการกระทำผิดและการลงโทษด้วยเหตุผล และกล่าวชื่นชมเมื่อทำความดี ซึ่งเด็กและเยาวชนจะมีการซึมซับพฤติกรรมที่เหมาะสมกับช่วงวัยและหลีกเลี่ยงการกระทำผิดได้ ความผูกพันทางสังคมจะช่วยลดพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงจากอิทธิพลของสื่อ เพิ่มข้อเสนอแนะการวิจัย ครอบครัว สถาบันการศึกษา เครือข่ายของเด็กและเยาวชนควรมีส่วนร่วมใน

การสอดส่อง ดูแล พฤติกรรมความรุนแรงผ่านการบริโภคสื่อ รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรร่วมมือกันสร้างสรรค์สื่อที่มีประโยชน์ และติดตามประเมินผลการดำเนินการ และพิจารณาการควบคุมสื่อ และบทลงโทษให้ชัดเจน พรเทพ เจริญกิจ (2566) สะท้อนว่า พฤติกรรมการเปิดรับชมสื่อละครโทรทัศน์ของวัยรุ่นมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเลียนแบบเป็นอย่างยิ่ง เช่น พฤติกรรมและการแต่งกาย เป็นต้น พร้อมนี้ พระอธิการสุพรรณ วิสุโท (รอบโธสง) และคณะ (2567) ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อสังคมปัจจุบันของวัยรุ่นไทย พบว่า 1) สภาพปัญหาการรู้เท่าทันสื่อสังคมของวัยรุ่นไทย พบว่า วัยรุ่นขาดทักษะที่จำเป็นในการใช้สื่อสังคม คือ (1) ด้านการรับสื่อ (2) การวิเคราะห์สื่อ (3) การเข้าใจสื่อ (4) การประเมินค่าสื่อ และ 5) การใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ กล่าวคือ วัยรุ่นยังขาดทักษะในการรับรู้อารมณ์ตนเอง การแยกแยะ การตีความ การทำความเข้าใจ และประเมินค่าสิ่งที่สื่อเสนอ รวมถึงการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ทั้งต่อตนเองและสังคม 2) หลักพุทธธรรมที่สนับสนุนการรู้เท่าทันสื่อสังคม พบว่า หลักอแปมาทธรรมช่วยสนับสนุนการควบคุมสติให้รู้การกระทำทางกาย รู้อารมณ์ทางใจ และรู้ความคิดในการใช้สื่อสังคม หลักอินทริยสังวร ช่วยสนับสนุนการรับรู้เพื่อใช้สื่อสังคมให้เกิดประโยชน์ และหลักโยนิโสมนสิการ ช่วยสนับสนุนการคิดให้รู้คุณ รู้โทษ รู้ที่จะดำเนินการกับเรื่องราวต่าง ๆ จากสื่อสังคม และ 3) การวิเคราะห์หลักพุทธธรรมเพื่อสร้างเสริมการรู้เท่าทันสื่อสังคมปัจจุบันของวัยรุ่นไทย พบว่า หลักอแปมาทธรรม ช่วยเสริมสร้างให้วัยรุ่นรู้จักวางท่าทีในการรับรู้ ทั้งการดู การฟังและการคิดต่อสื่อสังคม หลักอินทริยสังวร ช่วยเสริมสร้างสติ ตั้งอารมณ์ ความคิด ให้รู้ตัวขณะรับสื่อสังคม และหลักโยนิโสมนสิการ ช่วยเสริมสร้างวิธีคิดที่เหมาะสมกับสื่อสังคมประเภทต่าง ๆ เพื่อใช้สื่อให้เกิดผลดีทั้งต่อตนเองและสังคมรอบด้าน

กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ในปัจจุบันเมื่อสื่อดิจิทัลและสื่อมวลชนมีอิทธิพลครอบคลุมต่อชีวิตของเยาวชนอย่างลึกซึ้ง การเผยแพร่เนื้อหาที่มีลักษณะรุนแรงทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่เร่งเร้าให้เกิดพฤติกรรมนำเลียนแบบ (imitation effect) และลดการไตร่ตรองก่อนตอบสนอง ผลลัพธ์คือ เยาวชนหลายคนแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว ขาดวินัยในตนเอง และก่อให้เกิดความขัดแย้งในหมู่เพื่อน กลุ่มสังคม หรือแม้แต่ในครอบครัว ตามรายงาน “Witnessing Violence among High School Students in Thailand” พบว่า มากกว่า ร้อยละ 61 ของนักเรียนเคยเป็นผู้เห็นเหตุการณ์ความรุนแรง (เช่น การถูกตี ทุบ ปะทะ) ในโรงเรียน (Peaceful Societies, 2022) นอกจากนี้ การสำรวจสถานการณ์เด็กและครอบครัวในปี 2016–2022 รายงานว่า จาก 948 เหตุการณ์ความรุนแรงที่มีเด็กและเยาวชนเป็นเหยื่อ ร้อยละ 20.1 เกิดจากกลุ่มวัยรุ่น และเมื่อแยกกรณีเสียชีวิต ร้อยละ 28.8 มาจากความรุนแรงในกลุ่มวัยรุ่น ส่วนในบริบทโรงเรียน รายงานของสภาผู้บริโภค (พ.ศ. 2568) ระบุว่า ร้อยละ 40 ของผู้ตอบแบบสำรวจเคยประสบกรณีโดนความรุนแรงในโรงเรียน ไม่ว่าจะผ่านทางกาย วาจา หรือทางออนไลน์ ปัญหานี้มีไขเรื่องเล็กน้อย เพราะเมื่อการเห็นความรุนแรงบ่อยครั้ง กลไกการรับรู้ (cognitive desensitization) จะปรับลด “ความรู้สึกต่อต้าน”

ต่อการใช้ความรุนแรง และเพิ่มโอกาสที่เยาวชนจะใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือแก้ปัญหา (violence as coping) เพื่อแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน จึงสมเหตุสมผลที่จะบูรณาการ หลักพุทธธรรม เข้ากับการศึกษาในโรงเรียน ครอบครัว และสื่อ สร้าง “ภูมิคุ้มกันจริยธรรม” ในตัวเยาวชน ดังนี้ (1) ฝึกศิลปะจิต ทำให้เขามีจุดยืนว่า “ไม่กระทำให้ผิด” ตั้งแต่ทางกาย วาจา และใจ (2) น้อมนำเบญจธรรม (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) และสัมมาทิฐิ สร้างท่าทีที่เห็นใจและเคารพซึ่งกันและกัน พร้อมวิจารณ์สื่อรุนแรงด้วยวิจารณ์ญาณ (3) ใช้อิทธิบาท 4 เป็นแผนปฏิบัติที่ชัดเจน ฉันทะ (แรงจูงใจที่ดี) วิริยะ (ความมุ่งมั่น) จิตตะ (ใส่ใจฝึก) วิมังสา (ไตร่ตรองด้วยปัญญา) (4) ฝึกสติ-สมาธิ ให้เยาวชนสามารถ “หยุดชั่วคราว” ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง ลดโอกาสตอบโต้ความรุนแรงทันที และ (5) ปลูกวัฒนธรรมความสัมพันธ์ดี ผ่านสังคหวัตถุ 4 และอัปมาทธรรม เพื่อให้เกิดความไว้วางใจและลดแรงกดดันให้ต้องแข่งขันหรือเอาชนะกัน เมื่อนำกลยุทธ์เหล่านี้ไปใช้ควบคู่กับการเรียนการสอนในโรงเรียน การอบรมผู้ปกครอง และการออกแบบสื่อมวลชนที่เอื้อต่อการปลูกฝังธรรม แทนที่จะเป็นโฆษณาเนื้อหารุนแรง ก็จะสามารถลดพฤติกรรมความรุนแรงในเยาวชน และส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งความเข้าใจและอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมไทยได้ในระยะยาว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีเป้าหมายการวิจัยเพื่อการลดปัญหาความรุนแรงที่เกิดจากอิทธิพลของสื่อในกลุ่มวัยรุ่นยุคใหม่ผ่านการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ทรงคุณค่าในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการใช้ปัญญาเพื่อแยกแยะผลกระทบจากสื่ออย่างมีสติผ่านหลักพุทธธรรม เช่น สติ (การรู้ตัว) และสัมปชัญญะ (ความตระหนักรู้ในผลของการกระทำ) ช่วยให้วัยรุ่นสามารถวิเคราะห์และแยกแยะเนื้อหาจากสื่อได้อย่างมีเหตุผล ลดความเสี่ยงที่จะคล้อยตามพฤติกรรมความรุนแรงที่นำเสนอในสื่อ นอกจากนี้ หลักอริยสัจ 4 และอิทธิบาท 4 ยังสามารถถูกนำมาใช้เพื่อช่วยให้วัยรุ่นตระหนักถึงปัญหา เข้าใจเหตุแห่งความรุนแรงและพัฒนาทักษะในการแก้ไขปัญหาด้วยความเพียรและตั้งมั่นในแนวทางที่สร้างสรรค์ การส่งเสริม เมตตาและกรุณา ซึ่งเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ช่วยให้วัยรุ่นพัฒนาความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ลดทัศนคติที่เอื้อต่อความรุนแรง และสร้างวัฒนธรรมแห่งความร่วมมือในสังคม การฝึกฝน มรรค 8 ยังช่วยให้วัยรุ่นมีแนวปฏิบัติที่ถูกต้องในทุกมิติของชีวิต ทั้งด้านความคิด คำพูด และการกระทำ นอกจากการปลูกฝังหลักพุทธธรรมในระดับปัจเจกแล้ว การมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน สถาบันการศึกษา และนโยบายสาธารณะที่ส่งเสริมการใช้สื่ออย่างปลอดภัย มีส่วนสำคัญในการลดอิทธิพลด้านลบของสื่อ การพัฒนาความร่วมมือในทุกภาคส่วนเพื่อส่งเสริมการใช้สื่ออย่างมีสติและสร้างสรรค์จึงเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเป็นกลยุทธ์ที่ไม่เพียงช่วยลดความรุนแรงจากสื่อ แต่ยังช่วยสร้างรากฐานทางจิตใจที่มั่นคงให้กับวัยรุ่นยุคใหม่ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติและยั่งยืนในระยะยาวต่อไป

1.2 ปัญหาวิจัย

1.2.1 สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นที่เป็นปัจจัยองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง มีลักษณะใด

1.2.2 แนวทางการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง กลยุทธ์ที่เหมาะสมคืออะไร

1.2.3 หลักการและกระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง กลยุทธ์ที่เหมาะสมคืออะไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น สำหรับการแก้ปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง

1.3.2 เพื่อพัฒนากลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง

1.3.3 เพื่อเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง

1.3.4 เพื่อถ่ายทอดรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development) และคณะผู้วิจัยใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมวิธี (research methodology) ในพื้นที่วิจัย คือ ภาคอีสานตอนกลาง จำนวน 4 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดการพินธุ์ (ร้อย-แก่น-สาร-สินธุ์) กล่าวคือกลุ่มจังหวัด เป็นการจัดตั้งกลุ่มจังหวัดในประเทศไทย เพื่อส่งเสริมการบริหารงานแบบบูรณาการ โดยริเริ่มจัดตั้งโดยการกำหนดจังหวัดต้นแบบการบริหารงานแบบบูรณาการ (CEO) ในสมัยรัฐบาลของ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ขอบเขตการวิจัย ประกอบด้วย (1) การสำรวจปัญหาและพื้นที่การวิจัย (2) ขอบเขตด้านเนื้อหา (3) ขอบเขตด้านตัวแปร (4) ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย และ (5) ขอบเขตด้านเวลา (บุญเรียง ขจรศิลป์, 2543) มีรายละเอียดดังนี้

1.4.1 ชั้นการสำรวจปัญหาและพื้นที่การวิจัย

คณะผู้วิจัยในฐานะอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา (รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต และรัฐศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2567) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลในพื้นที่ที่ต้องการทำวิจัย ศึกษาข้อมูล รวมทั้งการสนทนากับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องดำเนินการก่อนวิจัย ในเขตพื้นที่ 4 จังหวัด ดังกล่าวฯ โดยการสุ่มเก็บข้อมูลจังหวัดละ 1 อำเภอ ดังนี้ จังหวัดร้อยเอ็ด สุ่มเก็บข้อมูลกับเยาวชนในวิทยาเขตร้อยเอ็ด จังหวัดขอนแก่น สุ่มเก็บข้อมูลกับเยาวชนในวิทยาเขตอีสาน จังหวัดมหาสารคาม สุ่มเก็บข้อมูลในมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ สุ่มเก็บข้อมูลในวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ พบประเด็นเบื้องต้นดังต่อไปนี้

1) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อตอบสนองต่อสื่อรุนแรง ประกอบด้วยบริบทดังนี้

(1) ปัจจัยทางครอบครัว ผลสะท้อนคือ ครอบครัวส่วนใหญ่ขาดการกำกับดูแล และพูดคุยเกี่ยวกับการใช้สื่อของบุตรหลาน และวัยรุ่นที่มาจากรอบครัวที่มีปัญหาความขัดแย้งหรือความรุนแรงในบ้าน มีแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อสื่อรุนแรงมากกว่า

(2) ปัจจัยทางโรงเรียนและชุมชน ผลสะท้อนคือ โรงเรียนในพื้นที่ส่วนใหญ่ยังไม่มีการจัดการที่ชัดเจนในการให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของสื่อรุนแรง และชุมชนบางส่วนขาดกิจกรรมสร้างสรรค์ที่สามารถเบี่ยงเบนความสนใจของวัยรุ่นจากการใช้สื่อ

(3) ปัจจัยทางจิตวิทยาและอารมณ์ ผลสะท้อนคือ วัยรุ่นที่มีความเครียดหรือความกดดันจากการเรียนและชีวิตประจำวันมักใช้สื่อเป็นเครื่องมือระบายความรู้สึก ใดๆ ภายใน ซึ่งบางครั้งนำไปสู่การตอบสนองต่อเนื้อหารุนแรง

2) สถานการณ์ความรุนแรงจากอิทธิพลของสื่อในพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วยบริบทดังนี้

(1) รูปแบบของสื่อที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมวัยรุ่น ผลสะท้อนคือ สื่อโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook, Instagram, TikTok และเกมออนไลน์ที่มีเนื้อหารุนแรง เป็นสื่อหลักที่วัยรุ่นในพื้นที่นิยมใช้ และเนื้อหาที่มีผลกระทบมากที่สุดคือคลิปวิดีโอที่ส่งเสริมพฤติกรรมรุนแรง การแก้ปัญหาด้วยการใช้กำลัง และการล้อเลียนในเชิงดูหมิ่น

(2) พฤติกรรมที่เกิดจากอิทธิพลของสื่อ ผลสะท้อนคือ วัยรุ่นที่สัมผัสเนื้อหารุนแรงในสื่อมักแสดงพฤติกรรมเลียนแบบ เช่น การทะเลาะวิวาท การพุดจาหยาบคาย และการใช้กำลังแก้ไขปัญหาในโรงเรียนและชุมชน และวัยรุ่นที่สัมผัสเนื้อหารุนแรงในสื่อมักแสดงพฤติกรรมเลียนแบบ เช่น การทะเลาะวิวาท การพุดจาหยาบคาย และการใช้กำลังแก้ไขปัญหาในโรงเรียนและชุมชน

(3) ทศนคติของวัยรุ่นต่อสื่อรุนแรง ผลสะท้อนคือ วัยรุ่นส่วนใหญ่ยอมรับว่ามองพฤติกรรมรุนแรงในสื่อเป็นเรื่องปกติ และบางส่วนมองว่าสามารถนำมาใช้ในชีวิตจริงได้ และการขาดการตระหนักถึงผลกระทบเชิงลบของพฤติกรรมรุนแรงในระยะยาวเป็นปัญหาสำคัญ

3) ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมในกลุ่มวัยรุ่น ประกอบด้วยบริบทดังนี้

(1) วัยรุ่นส่วนใหญ่มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม เช่น สติ และเมตตา แต่ขาดความเข้าใจเชิงลึกและการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และโรงเรียนในพื้นที่บางแห่งมีการสอนหลักพุทธธรรมในรูปแบบวิชาศีลธรรม แต่การนำไปปรับใช้ในสถานการณ์จริงยังมีข้อจำกัด

(2) ความพร้อมและโอกาสในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม

4) ความพร้อมและโอกาสในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ประกอบด้วยบริบทดังนี้

(1) ครอบครัวและโรงเรียนส่วนใหญ่เปิดรับแนวคิดการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อช่วยลดปัญหาความรุนแรงในวัยรุ่น แต่ยังคงขาดแนวทางที่ชัดเจนในการปฏิบัติ

(2) ชุมชนในพื้นที่มีศูนย์ปฏิบัติธรรมและวัดที่สามารถเป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมการใช้หลักพุทธธรรมในชีวิตประจำวันของวัยรุ่น

ดังนั้น กล่าวได้ว่าผลการสำรวจพื้นที่ชี้ให้เห็นว่าปัญหาความรุนแรงที่เกิดจากอิทธิพลของสื่อในกลุ่มวัยรุ่นเป็นปัญหาที่ซับซ้อนและมีปัจจัยหลายมิติ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เช่น สติ สมาธิ และ ปัญญา เป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหา โดยจำเป็นต้องพัฒนากิจกรรมและกลยุทธ์ที่เหมาะสมในระดับครอบครัว โรงเรียน และชุมชน เพื่อสนับสนุนการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในวัยรุ่นยุคใหม่

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อทบทวนวรรณกรรม (literature review) ผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของการทำวิจัย พร้อมทั้งนำไปตีความ (interpretation) วิเคราะห์ (analyze) สังเคราะห์ (synthetic) และประยุกต์ใช้ (apply) ในการสร้างเครื่องมือวิจัยและกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังต่อไปนี้

- 1) แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม
- 2) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ
- 3) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่น
- 4) แนวคิดเกี่ยวกับสังคมในศตวรรษที่ 21
- 5) แนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์
- 6) แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรง
- 7) แนวคิดเกี่ยวกับการรังแกบนสื่อออนไลน์

1.4.3 ขอบเขตด้านตัวแปร

1. ตัวแปรอิสระ (independent variables)

ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรอิสระ (independent variables) ประกอบด้วย

1) การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น (need assessment) สำหรับการแก้ปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง

2) การสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน

3) วิธีการหรือรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่

2. ตัวแปรตาม

ผู้วิจัยได้กำหนดคุณลักษณะที่สังเกตได้ของตัวแปรตาม (dependent variables) ที่เกิดจากผลการศึกษาสภาพปัจจุบันหรือความต้องการจำเป็น (need assessment) และผลจากการวิจัยขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 ประกอบด้วย

1) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น (need assessment) สำหรับการแก้ปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง

2) รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง

3. ผลลัพธ์

1) ผลลัพธ์การทดลองใช้รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง

2) คู่มือรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่

1.4.4 ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมาย

กระบวนการวิจัยและพัฒนา (research and development) มีขั้นตอนการดำเนิน 4 ขั้นตอน คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านประชากร (population) กลุ่มตัวอย่าง (sample) และกลุ่มเป้าหมาย (target group) ดังนี้คือ

1. ประชากร (population)

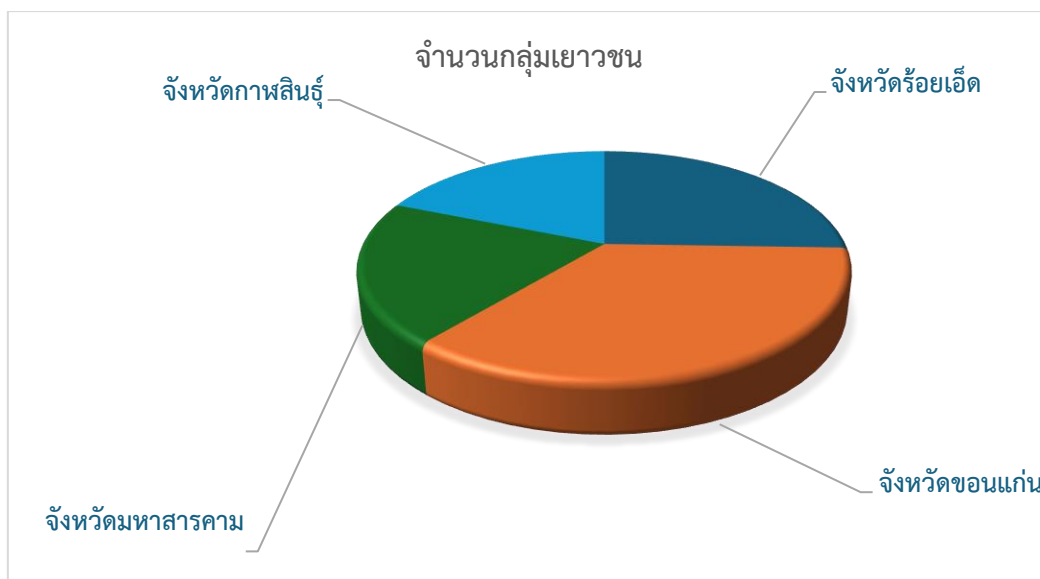
การวิจัยและพัฒนา (research and development) มีขั้นตอนการดำเนิน 4 ขั้นตอน คือ

การศึกษาสภาพปัญหาปัจจุบันและความต้องการจำเป็น (need assessment) ในพื้นที่วิจัย คือ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ (ร้อย-แก่น-สาร-สินธุ์) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) และนำมาใช้เป็นประชากร (population) ในการวิจัย ประกอบด้วยประชากรที่เป็นเยาวชนและมีอายุ ตั้งแต่ 18-25 ปี ที่มีภูมิลำเนาในทะเบียนราษฎรอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง รวมทั้งสิ้น จำนวน 521,427 คน ซึ่งมีข้อมูลและรายละเอียดดังต่อไปนี้ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2543)

ตารางที่ 1.1 ข้อมูลเยาวชนที่มีภูมิลำเนาในทะเบียนราษฎรอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ที่	รายละเอียด	จำนวน	แหล่งที่มาของข้อมูล
1	จังหวัดร้อยเอ็ด	133,082	สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดร้อยเอ็ด (2565)
2	จังหวัดขอนแก่น	185,518	สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดขอนแก่น (2565)
3	จังหวัดมหาสารคาม	104,465	สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดมหาสารคาม (2565)
4	จังหวัดกาฬสินธุ์	98,362	สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดกาฬสินธุ์ (2565)
	ร้อย-แก่น-สาร-สินธุ์	521,427	หมายเหตุ: เยาวชนและมีอายุ ตั้งแต่ 18-25 ปี ที่มีภูมิลำเนาในทะเบียนราษฎรอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ข้อมูลเยาวชนและมีอายุ ตั้งแต่ 18-25 ปี ที่มีภูมิลำเนาในทะเบียนราษฎรอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยปีงบประมาณ 2568 จำนวนทั้งสิ้น 521,427 คน

ตารางที่ 1.2 แผนผังเยาวชนที่มีภูมิลำเนาในทะเบียนราษฎรอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

2. กลุ่มตัวอย่าง (sample)

ผู้วิจัยออกแบบการวิจัยและพัฒนา (research & development) มีขั้นตอนการดำเนิน 4 ระยะ (research 1, development 1, research 2, development 2) และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวตามตารางของ Robert V. Krejcie and Eayrle W. Morgan. (1970, อ้างถึงใน ธีรวุฒิ เอกะกุล., 2543) ใช้กลุ่มตัวอย่าง (sample) จำนวน 4 กลุ่ม (จังหวัด) กลุ่มละ 100 คน (จำนวนโควตาที่เท่ากัน) รวมทั้งสิ้น 1,536 คน ในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยตลอดโครงการวิจัย โดยมีรายละเอียดและขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

ระยะที่ 1 (research 1) ขั้นตอนการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น (need assessment) ในพัฒนาศักยภาพด้านการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) ใช้กลุ่มตัวอย่าง (sample) จำนวน 400 คน (4 จังหวัด X 100 คน) และกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purpose selection) ใช้ในขั้นตอนการสำรวจข้อมูลความต้องการจำเป็น (need assessment) ในการวิจัยและพัฒนาด้วยแบบสอบถามปลายปิด (close ended questionnaire) เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ในข้อมูล 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert Scale) (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2543) และการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) กับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) หรือเป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จำนวน 40 รูป/คน ทำการตีความ (interpretation) วิเคราะห์ (analyze) สังเคราะห์ (synthetic) ข้อมูลแล้วนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน

ระยะที่ 2 (development 1) ขั้นตอนการสร้างรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น (need assessment) แล้วนำการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และประเมินผล จำนวน 5 ท่าน ดังนั้น กระบวนการสร้างรูปแบบวิจัยในชั้น development 2 เป็นการสร้างบนข้อมูลพื้นฐานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ระยะที่ 3 (research 2) ขั้นตอนการศึกษาผลลัพธ์การใช้รูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน ใช้วิธีการศึกษาผลการใช้รูปแบบและความพึงพอใจ และการประเมินความพึงพอใจ ใช้กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purpose selection) จำนวน 300 รูป/คน โดยพิจารณาจากการตัดสินใจจากลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง (sample) ที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยอาศัยความรอบรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2543) และโดยใช่วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดเป็นร้อยละของประชากรในการพิจารณาว่าถ้าขนาดประชากรเป็นหลักพัน ควรใช้กลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 10% (ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2543) และประเมินความเหมาะสมของ (คู่มือ) รูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

ระยะที่ 4 (development 2) การยืนยันรูปแบบ (model) ขั้นตอนการยืนยันรูปแบบการสร้างรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยการแปลผลการวิจัยด้วยสถิติและโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป (computer programs for statistical computation) รวมทั้งการสร้างคู่มือหรือรูปแบบการสร้างรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ รวมทั้ง การประยุกต์ใช้ในภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และเผยแพร่ทางวิชาการต่อไป และขึ้นประเมินโมเดลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ใช้ผู้ประเมินโดยการคัดเลือกจากคณาจารย์เจ้าหน้าที่ทางการศึกษา และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คือ วิทยาเขตร้อยเอ็ด วิทยาเขตอีสาน และวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ แบบกำหนดโควตาละ 100 รูป/คน รวมทั้งสิ้น 300 รูป/คน

1.4.5 ขอบเขตด้านเวลา

ปีงบประมาณ 2568 ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2567 ถึง วันที่ 30 กันยายน 2568

1.5. นิยามศัพท์

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่” ในครั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันในประเด็นของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้กำหนดนิยามคำศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม หมายถึง การนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เช่น หลักเบญจศีล, หลักเบญจธรรม, หลักอิทธิบาท 4, หลักสติสมาธิ, หลักสมานฉันท์, หลักเมตตา กรุณา, หลักสังคหวัตถุ 4, และหลักอัปปรมาทธรรม เป็นต้น มาใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพฤติกรรมของวัยรุ่น เพื่อส่งเสริมการตัดสินใจ การควบคุมอารมณ์ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข

ความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ คือการกระทำที่ก่ออันตรายต่อร่างกายหรือจิตใจ ซึ่งเกิดจากการเลียนแบบพฤติกรรมหรือทัศนคติที่ได้รับจากสื่อ โดยเฉพาะสื่อที่ส่งเสริมความรุนแรงและการแสดงออกเชิงลบ

การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนในสังคมที่เน้นความเข้าใจ ความเคารพ และการสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยปราศจากความขัดแย้งหรือการใช้ความรุนแรง

วัยรุ่นยุคใหม่ หมายถึง กลุ่มคนที่มีอายุระหว่าง 13-18 ปี ซึ่งเติบโตในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทสำคัญต่อชีวิตประจำวัน

หลักพุทธธรรม หมายถึง คำสอนในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนเองและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ตัวอย่างเช่น อริยสัจ 4 พรหม สติปัญญา 4 และสังคหวัตถุ 4 เป็นต้น

อิทธิพลของสื่อ หมายถึง อิทธิพลที่สื่อต่าง ๆ เช่น สื่อโทรทัศน์ สื่อโซเชียลมีเดีย วิดีโอเกม หรือภาพยนตร์ มีต่อความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมของผู้รับสาร โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น

สื่อ หมายถึง เครื่องมือหรือช่องทางที่ใช้ในการสื่อสารและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับ เช่น สื่อดั้งเดิม (traditional media) โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และสื่อใหม่โซเชียลมีเดีย (social media) เช่น Facebook, TikTok, YouTube เป็นต้น

สันติภาพเชิงบวก หมายถึง สภาวะที่สังคมปราศจากความขัดแย้งโดยมุ่งเน้นการสร้างความเป็นธรรม ความเท่าเทียม และการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลหรือกลุ่มในสังคม

ปัญหาความรุนแรง หมายถึง ปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมหรือการกระทำที่เป็นอันตรายต่อร่างกายหรือจิตใจ เช่น การทะเลาะวิวาท การใช้กำลัง หรือการกลั่นแกล้งในโลกออนไลน์

จริยธรรมสื่อ หมายถึง หลักเกณฑ์ทางจริยธรรมที่ควรนำมาใช้ในการสร้างและเผยแพร่เนื้อหาในสื่อ เพื่อหลีกเลี่ยงการส่งเสริมพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหรือมีผลกระทบในทางลบต่อผู้ชม

1.6 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยจะมีประโยชน์ต่อฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1.6.1 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1.6.1.1 ได้ทราบถึงสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการสร้างรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐานในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง

1.6.1.2 ได้ทราบถึงสภาพสถานการณ์ปัญหาปัจจุบันและความต้องการจำเป็น (need assessment) ในการแก้ไขปัญหาด้านพัฒนาและเสริมสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน

1.6.1.3 ได้แนวทางหรือรูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน

1.6.1.4 สามารถพยากรณ์ผลลัพธ์การใช้การพัฒนาศักยภาพด้านการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน

1.6.1.5 สามารถสร้างกิจกรรมการถ่ายทอดและขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพด้านการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน

1.6.1.6 สามารถสร้างและนำคู่มือ (handbook) หรือรูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ต่อไป

1.6.2 ประโยชน์ด้านการเผยแพร่

1.6.2.1 สามารถนำผลงานวิจัยไปเขียนบทความวิจัยเพื่อลงในเว็บไซต์ (website) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต วิทยาลัย และหน่วยงานการศึกษาต่าง ๆ เป็นต้น

1.6.2.2 สามารถผลงานวิจัยไปเขียนบทความวิจัยลงตีพิมพ์ในวารสารต่าง ๆ

1.6.2.3 สามารถผลงานวิจัยไปเสนอบนเวทีสัมมนาวิชาการ หรือ symposium

1.6.2.4 สามารถนำผลงานวิจัยไปเผยแพร่บนสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ

1.6.2.5 สามารถนำผลงานวิจัยไปเผยแพร่ในชุมชน สถานศึกษา/โรงเรียนต่าง ๆ

1.6.2.6 สามารถนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

1.7 หน่วยงานที่นำผลวิจัยไปใช้

1.7.1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

1.7.2 จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์

1.7.3 ส่วนงานราชการและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน

1.7.4 โรงเรียนและสถานศึกษาต่าง ๆ

1.7.5 นักวิจัย นักวิชาการและนักการศึกษา

1.7.6 นักเรียน นักศึกษาและประชาชนผู้ที่มีความสนใจทั่วไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อทบทวนวรรณกรรม (literature review) และผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งตีความ (interpretation) วิเคราะห์ (analyze) สังเคราะห์ (synthetic) และการประยุกต์ใช้ (apply) ในการสร้างเครื่องมือวิจัยและกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม
- 2.2 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ
- 2.3 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่น
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับสังคมในศตวรรษที่ 21
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์
- 2.6 แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรง
- 2.7 แนวคิดเกี่ยวกับการรังแกบนสื่อออนไลน์
- 2.8 พื้นที่ที่ศึกษาวิจัย
- 2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.10 กรอบแนวคิดของการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม

2.1.1 หลักเบญจศีล

ในพุทธศาสนา เบญจศีล (หรือ ศีล 5) เป็นข้อปฏิบัติที่สำคัญสำหรับชาวพุทธในการดำเนินชีวิตที่มีจริยธรรมและพัฒนาไปสู่การบรรลุผลทางจิตวิญญาณอย่างสงบและเป็นระเบียบ โดยการปฏิบัติตามศีล 5 ช่วยป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำที่ไม่ดีและสร้างความสุขในสังคม บทบัญญัติของศีล 5 มีดังนี้

- 1) ไม่ฆ่าสัตว์ (อทินนาทานา) การหลีกเลี่ยงการฆ่าสัตว์หรือทำลายชีวิตสิ่งมีชีวิตอื่นๆ เพื่อป้องกันความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมานในโลก การรักษาศีลข้อที่ 1 นี้ถือเป็นการปฏิบัติที่สำคัญในการมีเมตตาต่อทุกชีวิต (ธัมมนนทภิกขุ, 2550)
- 2) ไม่ลักทรัพย์ (อทินนาทานา) ห้ามขโมยหรือแย่งชิงทรัพย์สินของผู้อื่น เป็นการเคารพสิทธิและทรัพย์สินของผู้อื่น ซึ่งการไม่ลักทรัพย์สร้างสังคมที่ยุติธรรม (พุทธทาสภิกขุ, 2542)

3) ไม่ประพฤตินิโคตในกาม (กามุจจะ) การห้ามมีความสัมพันธ์ทางเพศที่ไม่เหมาะสมหรือไม่ถูกต้องตามหลักธรรม การรักษาศีลในข้อนี้ช่วยสร้างความสงบสุขในชีวิตครอบครัวและสังคม

4) ไม่พูดเท็จ (มุสาวาทา) ห้ามพูดโกหกหรือหลอกลวง เพื่อสร้างความเชื่อถือและความยุติธรรมในสังคม

5) ไม่ดื่มสุราและเมรัย (สุราเมรัย) การห้ามดื่มเครื่องดื่มที่ทำให้ขาดสติ เช่น สุราและยาเสพติด เพื่อป้องกันการกระทำที่ไม่ดีและส่งเสริมการมีสติในการตัดสินใจ

ดังนั้น ศีล 5 มีความสำคัญในการเสริมสร้างจริยธรรมในชีวิตประจำวันและเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตที่ดี การปฏิบัติตามศีล 5 ทำให้บุคคลสามารถสร้างความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความรักและความเข้าใจ (พุทธทาสภิกขุ, 2542; ธัมมนนท์ภิกขุ, 2550)

2.1.2 หลักเบญจธรรม

เบญจธรรม หรือ ธรรม 5 เป็นการปฏิบัติที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาจิตใจให้เจริญขึ้นไปอีกขั้น การประพฤติปฏิบัติตามเบญจธรรมช่วยให้ผู้ปฏิบัติเพิ่มพูนคุณธรรมและนำไปสู่การบรรลุธรรมะที่ลึกซึ้ง โดยหลักเบญจธรรม ได้แก่

1) ทาน (dana) การให้ทานเป็นการฝึกฝนในเรื่องของการเสียสละและความเอื้ออาทร การให้ทานช่วยลดความตระหนี่และเป็นการฝึกใจให้รู้จักความสุขจากการให้ผู้อื่น

2) ศีล (sila) การปฏิบัติตามศีล 5 ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานของพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง โดยศีลช่วยให้สามารถควบคุมการกระทำและวาจา

3) ภาวนา (bhavana) การเจริญสมาธิหรือการฝึกปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง การเจริญภาวนาช่วยเสริมสร้างสติและสมาธิ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาจิตใจให้มีความสงบและรู้เท่าทันอารมณ์

4) ปัญญา (panna) การพัฒนาปัญญาผ่านการศึกษและการเจริญสติ การมองเห็นความจริงและการแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจนเป็นการพัฒนาคุณสมบัติของจิตใจที่สำคัญในการบรรลุธรรม

5) สติ (sati) การมีสติในทุกขณะ การฝึกสติช่วยให้สามารถมีความรู้สึกตัวและมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง การมีสติทำให้สามารถรับมือกับอารมณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีสติและสันติ

เบญจศีลเป็นหลักธรรมประจำสังคมที่มีมาก่อนพุทธกาลแล้ว ปรากฏในจกักรัตตีสสูตร (บาลี: จกักรัตตีสสูตร) อันกล่าวถึงเรื่องพระเจ้าจักรพรรดิตรัสสอนประชาชนว่า ทานทั้งหลายต้องไม่ฆ่าสัตว์ (บาลี: ปาโณ น หนตพโพ), ต้องไม่ถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ (บาลี: อทินน น อาทาตพพ), ต้องไม่ประพฤติไม่เหมาะสมทางเพศ (บาลี: กามสุ มิจฉา น จริตพพา), ต้องไม่กล่าวเท็จ (บาลี: มุสา น ภาสิตพพา) และต้องไม่บริโภคนิสฺสยาเมมา (บาลี: มชฺช น ปาตพพ) ต่อมา เมื่อมีผู้ประพฤตินิโคตจากที่พระ

เจ้าจักรพรรดิสอน จึงมีการลงโทษด้วยวิธีจับแขวนไพล่หลังแล้วเอาเชือกเหนียวมัดอย่างมั่นคง โคนผม และประคอบมัดเท้าไว้เสียดงิ้วไว้ แห่ประจานไปตามถนนและตรอกซอกซอย พาออกไปทางประตูเมืองทิศใต้ ก่อนประหารชีวิตด้วยการตัดศีรษะ เบญจศีล หรือ ปัญจศีล แปลว่า ศีล 5 เป็นศีลหรือข้อห้ามในลำดับเบื้องต้นตามพระโอวาทของพระโคตมพุทธเจ้า พระศาสดาพระองค์ปัจจุบันแห่งศาสนาพุทธ แต่ทั้งนี้เบญจศีลเป็นหลักการที่มีมาและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปก่อนพระพุทธรูปโคตมอุบัติแล้ว จัดเป็นศีลขั้นต่ำของพระโสดาบัน เบญจศีลเป็นหลักธรรมประจำสังคมมนุษย์ ในพิธีกรรมทั้งปวงแห่งพุทธศาสนา ภิกษุจึงนิยมกล่าวเป็นภาษาบาลีมอศีลที่ตนมีให้บุคคลร่วมรักษาด้วย เรียกว่า “ให้ศีล” และพุทธศาสนิกจกกล่าวรับปากว่าจะรักษาศีลหรือที่เรียกว่ากล่าว “รับศีล” ทั้งนี้ ไม่เพียงแต่ภิกษุเท่านั้นที่ให้ศีล ขรราวาสผู้รักษาศีลอยู่แล้วก็สามารถให้ศีลแก่บุคคลอื่นได้ด้วย เบญจศีลมีอิทธิพลมากในสังคมอินเดียโบราณ จากคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์จักรวัตตสูตรดังกล่าว เมื่อกาลผ่านไปก็กลายเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับนักบวชทั่วไปในสังคมอินเดีย แต่ปรับปรุงเหลือเพียงสี่ข้อเท่านั้น ประกอบด้วย ไม่ฆ่าสัตว์, ไม่ถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้, ไม่มีเพศสัมพันธ์, และไม่เอาดอกตรีมูษยธรรม เบญจศีลเป็นข้อไม่พึงปฏิบัติ คู่กับ “เบญจธรรม” อันเป็นข้อพึงปฏิบัติ การรักษาศีลให้บริบูรณ์ควรกระทำพร้อมกับรักษาศีลธรรมด้วย แต่การรักษาศีลนี้มีข้อบังคับของพุทธศาสนิก เป็นคำแนะนำให้พึงยึดถือด้วยความสมัครใจเท่านั้น (พระไตรปิฎก เล่มที่ 11 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 3 ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค จักกวัตตสูตร, ออนไลน์, 2568)

ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลและเบญจธรรมในสังคม กล่าวคือการปฏิบัติตาม เบญจศีล และ เบญจธรรม เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสังคมที่สงบสุขและยุติธรรม ในสังคมที่มีปัญหาความรุนแรงและความขัดแย้ง การนำหลักธรรมเหล่านี้มาใช้ในชีวิตประจำวันไม่เพียงแต่ช่วยให้บุคคลแต่ละคนมีชีวิตที่ดีขึ้น แต่ยังช่วยส่งเสริมความรักและความเข้าใจในระดับสังคม การฝึกฝนศีลและธรรมเหล่านี้ช่วยให้บุคคลมีความสุขในจิตใจ และลดการกระทำที่รุนแรงหรือไม่เหมาะสมต่อผู้อื่น (พุทธทาสภิกขุ, 2542)

2.1.3 การบูรณาการหลักเบญจศีลและเบญจธรรม

ในยุคปัจจุบัน ความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเป็นปัญหาที่มีความสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มวัยรุ่น การเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์และสื่อมวลชนที่มีเนื้อหาความรุนแรงหรือไม่เหมาะสมสามารถส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของวัยรุ่นได้ การแก้ปัญหาคความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อจึงเป็นเรื่องที่ท้าทายอย่างยิ่ง การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลและเบญจธรรมของพุทธศาสนา เป็นวิธีการที่มีศักยภาพในการสร้างความสงบสุขและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่น เบญจศีล หรือศีล 5 เป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานที่ช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมที่มีคุณธรรมซึ่งประกอบด้วย การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤตินอกใจ การไม่พูดเท็จ และการไม่ดื่มสุราและเมรัย (พุทธทาสภิกขุ, 2542) การปฏิบัติตามศีลเหล่านี้สามารถลดการกระทำที่ไม่ดีและเป็นการฝึกฝนให้เกิดความ

มีสติในชีวิตประจำวัน เบญจธรรม หรือธรรม 5 ได้แก่ ทาน (การให้), ศีล (การรักษาศีล), ภavana (การฝึกสมาธิ), ปัญญา (การพัฒนาปัญญา), และสติ (การมีสติ) เป็นหลักการที่ช่วยเสริมสร้างคุณธรรมและจิตใจที่สงบ โดยช่วยส่งเสริมการพัฒนาภายในจิตใจและลดความรุนแรงทางกายและใจ

การประยุกต์ใช้เบญจศีลในการแก้ปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ กล่าวคือการนำหลักเบญจศีล ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเริ่มจากการสร้างจิตสำนึกในการรักษาศีลและปฏิบัติธรรมอย่างมีสติ ซึ่งช่วยในการควบคุมพฤติกรรมของวัยรุ่นในสังคมดิจิทัลได้ ดังนี้

1) การไม่ฆ่าสัตว์ (ไม่ทำร้ายผู้อื่น) การฆ่าหรือทำร้ายผู้อื่นในเชิงจิตใจเป็นสิ่งที่ไม่ควรหลีกเลี่ยงและต้องยึดถือเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ ดังนั้นการเผยแพร่ข้อมูลหรือเนื้อหาที่มีความรุนแรงในสื่อสามารถส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมที่ไม่ดีของวัยรุ่นได้ การควบคุมเนื้อหาสื่อและเสริมสร้างจริยธรรมในการบริโภคสื่อจึงเป็นสิ่งสำคัญในการลดปัญหาความรุนแรงในสังคม (พุทธทาสภิกขุ, 2542)

2) การไม่ลักทรัพย์ กล่าวคือสื่อสังคมออนไลน์ที่เต็มไปด้วยข้อมูลที่ขัดแย้งและค่านิยมที่ผิด สามารถนำไปสู่การกระทำที่ไม่ยุติธรรม เช่น การลักทรัพย์หรือการโกง การปฏิบัติตามศีลที่ห้ามลักทรัพย์ช่วยในการส่งเสริมความซื่อสัตย์ในสังคมและลดการกระทำที่ไม่เหมาะสม

3) การไม่ประพฤตินอกใจในกาม กล่าวคือการเผยแพร่เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศในสื่อสังคมออนไลน์สามารถสร้างความสับสนและพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในวัยรุ่น การปฏิบัติตามหลักการที่ห้ามประพฤตินอกใจในกามจะช่วยให้วัยรุ่นมีการเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเพศและความสัมพันธ์

4) การไม่พูดเท็จ กล่าวคือความไม่จริงใจในข้อมูลที่แพร่กระจายในสื่อสามารถนำไปสู่การเข้าใจผิดและการกระทำที่รุนแรง ดังนั้นการพูดความจริงและหลีกเลี่ยงการหลอกลวงในสื่อเป็นการส่งเสริมการมีสติและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม (พุทธทาสภิกขุ, 2542)

5) การไม่ดื่มสุราและเมรัย กล่าวคือสุราและเมรัยมีผลต่อจิตใจและความสามารถในการตัดสินใจที่เหมาะสม การปฏิบัติตามศีลที่ห้ามดื่มสุราและเมรัยช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้นและไม่ถูกรบกวนจากการเสพสิ่งเสพติดที่ทำให้ตัดสินใจผิดพลาด

ส่วนการประยุกต์ใช้เบญจธรรมในการแก้ปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ ประกอบด้วยหลักปฏิบัติ ดังนี้

1) ทาน (การให้) กล่าวคือการทำทานเป็นการส่งเสริมจิตใจที่มีความเมตตาและการช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งการมีจิตใจที่เปิดกว้างและเมตตาจะช่วยลดความขัดแย้งและความรุนแรงในสังคม การส่งเสริมการให้ในวัยรุ่นจะช่วยให้พวกเขามีจิตใจที่อ่อนโยนและเอื้อเฟื้อ

2) ศีล (การรักษาศีล) กล่าวคือการรักษาศีล 5 ช่วยในการควบคุมการกระทำที่รุนแรงและไม่เหมาะสม วัยรุ่นที่สามารถรักษาศีลได้จะสามารถตัดสินใจและมีพฤติกรรมที่ดีกว่าในการบริโภคสื่อสารสนเทศ

3) ภาวนา (การฝึกสมาธิ) กล่าวคือการฝึกสมาธิจะช่วยให้วัยรุ่นมีการควบคุมอารมณ์ และมีความคิดที่ชัดเจนและมั่นคง โดยเฉพาะในยุคที่สื่อมีผลกระทบต่อจิตใจอย่างมาก การมีสมาธิจะช่วยให้วัยรุ่นไม่หลงเชื่อหรือถูกยั่วยุจากสื่อที่มีอิทธิพล (สาธุกิกขุ, 2555)

4) ปัญญา (การพัฒนาปัญญา) กล่าวคือการพัฒนาปัญญาช่วยให้วัยรุ่นสามารถแยกแยะความจริงจากการบิดเบือนของสื่อจะสามารถเข้าใจและปฏิบัติได้ถูกต้องตามหลักธรรมในการใช้สื่ออย่างมีจิตสำนึก

5) สติ (การมีสติ) กล่าวคือการมีสติในทุกขณะจะช่วยให้วัยรุ่นมีการตัดสินใจที่ดีขึ้น การตัดสินใจที่มีสติจะช่วยลดการกระทำที่รุนแรงและลดผลกระทบจากสื่อที่มีอิทธิพลต่ออารมณ์และพฤติกรรม

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การนำหลักเบญจศีลและเบญจธรรมไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา ความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการสร้างสังคมที่สงบสุขและยุติธรรม การปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านี้ช่วยให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมที่ดีและมีจิตใจที่สงบ การศึกษาและการส่งเสริมให้วัยรุ่นเข้าใจหลักการเหล่านี้จะเป็นแนวทางสำคัญในการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคม

2.1.4 หลักสติและสมาธิ

ในยุคสมัยที่เทคโนโลยีและสื่อมวลชนเข้ามามีบทบาทอย่างมากในชีวิตประจำวันของผู้คน โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น ความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์ เกม หรือโซเชียลมีเดีย กลายเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและอารมณ์ของวัยรุ่นอย่างมาก การใช้หลักสติและสมาธิจากพุทธศาสนาเป็นวิธีหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคม โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น ดังนั้น การนำหลักสติและสมาธิไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ และหลักสติและสมาธิในพุทธศาสนา มีลักษณะดังต่อไปนี้

1) สติ (mindfulness) คือ ความระลึกได้อย่างชัดเจนและไม่ลืมตัวต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยไม่ยึดติดกับอดีตหรือกังวลกับอนาคต การมีสติจะช่วยให้บุคคลสามารถตัดสินใจและปฏิบัติตนได้อย่างมีความรู้สึกตัวในทุกสถานการณ์ ซึ่งจะนำไปสู่การลดความเครียดและการจัดการกับอารมณ์ได้อย่างมีสติ (พระไพศาล วิสาโล, 2549)

2) สมาธิ (concentration) คือ การฝึกจิตให้สามารถมีสมาธิและจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ถูกเบี่ยงเบนจากสิ่งรบกวนภายนอก การฝึกสมาธิจะช่วยให้วัยรุ่นสามารถควบคุมอารมณ์และทำให้จิตใจสงบ ไม่วอกแวกและไม่ถูกกระทบจากอิทธิพลภายนอก เช่น การกระตุ้นจากสื่อที่มีเนื้อหาความรุนแรงหรือข้อมูลที่ก่อให้เกิดความวิตกกังวล (พระไพศาล วิสาโล, 2549)

การนำหลักสติและสมาธิไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ ควรมีลักษณะและองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1) การฝึกสติและการรับรู้ต่อสื่อ กล่าวคือการฝึกสติให้แก่วัยรุ่นเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเสริมสร้างความสามารถในการรับรู้และแยกแยะเนื้อหาจากสื่อที่เข้ามาสู่ชีวิตของพวกเขา ด้วยการฝึกสติ วัยรุ่นจะสามารถตัดสินใจได้ว่าเนื้อหาจากสื่อใดเป็นประโยชน์และเนื้อหาจากสื่อใดที่อาจทำให้เกิดผลเสียต่อจิตใจและอารมณ์ของพวกเขา การมีสติช่วยให้วัยรุ่นสามารถระวังและไม่ปล่อยให้ความรุนแรงจากสื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของพวกเขาได้

2) การฝึกสมาธิเพื่อเสริมสร้างการควบคุมอารมณ์ กล่าวคือการฝึกสมาธิเป็นการฝึกจิตให้มีความสงบและมีสมาธิในการตัดสินใจ สิ่งนี้ช่วยลดการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่รุนแรงจากสื่อ เช่น การดูภาพหรือฟังเสียงที่ทำให้เกิดความเครียดหรือโกรธ การฝึกสมาธิจะช่วยให้วัยรุ่นสามารถควบคุมความรู้สึกและป้องกันการตอบสนองในเชิงลบที่เกิดจากการถูกรบกวนจากเนื้อหาสื่อที่มีความรุนแรง

3) การพัฒนาความรับผิดชอบและจริยธรรมในการบริโภคสื่อ กล่าวคือการฝึกสติและสมาธิช่วยพัฒนาความรับผิดชอบต่อการบริโภคสื่ออย่างมีจริยธรรม วัยรุ่นที่ได้รับการฝึกฝนสติและสมาธิจะสามารถเลือกสื่อที่สร้างสรรค์และหลีกเลี่ยงสื่อที่มีเนื้อหาทำให้เกิดความรุนแรงหรือส่งผลเสียต่อการพัฒนาอารมณ์และจิตใจของพวกเขา (พุทธทาสภิกขุ, 2542)

4) การฝึกสมาธิเป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตใจที่สงบสุข กล่าวคือการฝึกสมาธิยังช่วยในการพัฒนาความสามารถในการรักษาจิตใจให้สงบในสถานการณ์ที่ท้าทายหรือเครียดจากการถูกรบกวนจากสื่อที่ไม่ดี เมื่อวัยรุ่นสามารถควบคุมจิตใจของตนเองได้ จะช่วยลดการตอบสนองทางอารมณ์ที่อาจก่อให้เกิดความรุนแรงในชีวิตจริง (พระไพศาล วิสาโล, 2549)

5) การสร้างทักษะในการตัดสินใจที่ดีและมีสติในการใช้สื่อ กล่าวคือวัยรุ่นที่ได้รับการฝึกฝนเรื่องสติและสมาธิมักจะตัดสินใจได้ดีขึ้นและมีการวิเคราะห์เนื้อหาสื่ออย่างมีเหตุผล พวกเขาจะสามารถเลือกที่จะไม่รับอิทธิพลจากสิ่งที่ทำให้เกิดความรุนแรงหรือการกระทำที่ผิด โดยมองในมุมที่ดีและถูกต้อง

พระไตรปิฎก เล่มที่ 14 (พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย) อานาปานสติสูตร ว่าด้วยเรื่องการเจริญสติปัฏฐานโดยใช้ลมหายใจเข้าออกเป็นอารมณ์ อานาปานสติ เป็นกรรมฐานที่สำคัญ เป็นการฝึกความระลึกรู้ตัวในลมหายใจเข้าและลมหายใจออก พระสูตรนี้กล่าวถึงวิธีการปฏิบัติและประโยชน์ของการเจริญอานาปานสติ เพื่อให้เกิดสมาธิ ปัญญา และความหลุดพ้น ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าผลกระทบในเชิงบวกจากการประยุกต์ใช้สติและสมาธิในการแก้ปัญหาความรุนแรง กล่าวคือการนำหลักสติและสมาธิมาใช้ในการแก้ปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อสามารถช่วยให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมที่เหมาะสมและไม่ถูกรบกวนจากการเสพสื่อที่รุนแรง การฝึกสติและสมาธิช่วยในการสร้างความสงบภายในจิตใจ ลดความโกรธและความเครียด และสามารถตัดสินใจในเชิงบวกต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

ดียิ่งขึ้น (พระไพศาล วิสาโล, 2549) นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้วัยรุ่นมีความรับผิดชอบในการเลือกบริโภคสื่อและสามารถแยกแยะสิ่งที่ดีจากสิ่งที่ไม่ดีได้อย่างมีสติ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การนำหลักสติและสมาธิมาใช้ในการแก้ปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคม โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น การฝึกฝนสติและสมาธิช่วยให้วัยรุ่นมีความสามารถในการควบคุมอารมณ์และการตัดสินใจในเชิงบวก รวมถึงการเลือกสื่อที่เหมาะสมและหลีกเลี่ยงสื่อที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อจิตใจและพฤติกรรมของพวกเขา

2.1.5 หลักเมตตาและกรุณา

ในพระวินัยปิฎก เล่มที่ 7 กล่าวถึงเรื่อง เมตตา ไว้ในหมวดขุททกวัตถุ ตอนหนึ่งว่าด้วยวิธีแผ่เมตตาแก่สรรพสัตว์ว่า “เราขอมีเมตตาต่อตระกูลพญาทั้ง 4 เราขอมีเมตตาต่อเหล่าสัตว์ไม่มีเท้า มีเท้าสองมีเท้าสี่และหลายเท้าทั้งหลาย” และอีกตอนหนึ่งว่า “ขอสรรพสัตว์ที่มีลมหายใจ ขอสรรพสัตว์ที่ยังมีชีวิตทั้งหมด จงประสบกับความเจริญ ความเลวร้ายอย่าได้มาแผ้วพานสัตว์ใด ๆ เลย” เป็นวิธีแผ่ความรักแก่สัตว์ทั้งปวง นอกจากนั้นมีเนื้อความประกอบด้วยการประพาดเมตตาทางกาย วาจา และใจ เรียกว่า “ศีลหรือข้อวัตรปฏิบัติ” ดังปรากฏว่า “ภิกษุผู้จงใจพรากกายมนุษย์เสียจากชีวิตย่อมไม่เป็นสมณะไม่เป็นเชื้อสายศากยบุตร” (มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น กล่าวได้ว่าเมตตาธรรมในพระวินัยปิฎกนั้นมีความหมายออกมาเป็นรูปธรรม 2 ประการ คือ (1) การแผ่ความรักต่อสัตว์ทั้งหลาย และ (2) การเจริญเมตตาโดยการรักษาศีลหรือข้อวัตรปฏิบัติทั้งหมด เพราะศีลหรือข้อวัตรปฏิบัติมีหลักเมตตาธรรมอยู่ในตัว เช่น ในหมวดปาราชิก 4 และศีล 5 มีการห้ามฆ่ามนุษย์ ห้ามลักขโมย ห้ามพูดปด ห้ามหลอกชาวบ้าน เป็นต้น ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การแผ่และเจริญความรัก โดยการไม่ทำความชั่วทางกาย วาจา ใจในสัตว์ทั้งปวง และการรักษากาย วาจา ใจให้สงบเรียบร้อย ถือว่าเป็นความหมายของหลักเมตตาธรรมในพระวินัยปิฎก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535)

ดังนั้น การนำหลักเมตตาและกรุณาไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ ประกอบด้วยดังนี้

1) การพัฒนาเมตตาเพื่อแก้ปัญหาความรุนแรงจากสื่อ การฝึกฝนเมตตาในวัยรุ่นจะช่วยให้พวกเขามีทัศนคติที่ดีและรักใคร่ผู้อื่นมากขึ้น เมื่อวัยรุ่นมีความรักและปรารถนาดีต่อผู้อื่น พวกเขาจะไม่ตอบสนองต่อความรุนแรงในสื่อและไม่ยอมให้สื่อที่มีเนื้อหาความรุนแรงมีอิทธิพลต่อการกระทำของพวกเขา (พระไพศาล วิสาโล, 2549) ตัวอย่างเช่น วัยรุ่นที่มีเมตตาอาจเลือกที่จะไม่ดูหรือไม่แบ่งปันเนื้อหาความรุนแรงในสื่อ ซึ่งจะช่วยลดการเผยแพร่ความรุนแรงในสังคม

2) การฝึกกรุณาเพื่อลดความรุนแรงในสื่อ เมื่อวัยรุ่นฝึกกรุณา พวกเขาจะเริ่มมีความสามารถในการเห็นใจและเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น สิ่งนี้จะช่วยให้พวกเขามีความรู้สึกไม่อยากทำร้าย

ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อิทธิบาท 4 คือปัจจัยสี่ประการที่นำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จในทางพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ, ความใฝ่ฝัน), วิริยะ (ความพยายาม, ความมุ่งมั่น), จิตตะ (สมาธิ, ความตั้งใจ) และ วิมังสา (ปัญญา, การวิเคราะห์) หลักการเหล่านี้ไม่เพียงแต่สามารถใช้ในการปฏิบัติธรรม แต่ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาสังคม เช่น ปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อในวัยรุ่น และความหมายของอิทธิบาท 4 ประกอบด้วยดังนี้

- 1) ฉันทะ หมายถึง ความพอใจและความใฝ่ฝันที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จ ซึ่งจะส่งผลในการกระทำหรือการศึกษาฝึกฝนเพื่อบรรลุผลตามที่ตั้งใจ
- 2) วิริยะ หมายถึง ความพยายามและความมุ่งมั่นในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างต่อเนื่อง ไม่ท้อถอย
- 3) จิตตะ หมายถึง ความตั้งใจที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมีสมาธิและจดจ่อ
- 4) วิมังสา หมายถึง การใช้ปัญญาในการวิเคราะห์และประเมินผลการกระทำต่าง ๆ เพื่อเลือกทางที่ถูกต้องและมีประโยชน์

การนำอิทธิบาท 4 ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ มีบริบทดังต่อไปนี้

- 1) การพัฒนาและเสริมสร้างฉันทะ (ความพอใจในการสร้างสรรค์สื่อ) เมื่อวัยรุ่นมีความพอใจและความใฝ่ฝันที่จะสร้างสรรค์สื่อที่มีคุณค่าทางด้านบวก เช่น สื่อที่มีเนื้อหาส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและส่งเสริมความรักความเมตตา พวกเขาจะเลือกที่จะสร้างหรือสนับสนุนสื่อที่มีเนื้อหาสันติภาพแทนการสนับสนุนสื่อที่มีความรุนแรง (Phra Dhammapitaka, 2015) ความพอใจในการสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ จะเป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ไขปัญหาคความรุนแรงจากสื่อ เพราะสื่อที่มีการสร้างสรรค์จะช่วยให้ผู้รับสารได้รับข้อมูลที่สร้างสรรค์และมีคุณค่า

- 2) การพัฒนาและเสริมสร้างวิริยะ (ความพยายามในการเลือกใช้สื่อที่ดี) การพัฒนาวิริยะ ในวัยรุ่นหมายถึงการมีความพยายามในการเลือกสื่อที่สร้างสรรค์และป้องกันการดูหรือการเผยแพร่สื่อที่มีเนื้อหาความรุนแรง แม้ว่าสื่อที่มีความรุนแรงอาจมีความน่าสนใจหรือได้รับความนิยม แต่การมุ่งมั่นที่จะเลือกใช้สื่อที่สร้างสรรค์จะช่วยเสริมสร้างทัศนคติที่ดีให้กับวัยรุ่น (Keen, 2017) การฝึกฝนวิริยะนี้จะช่วยให้วัยรุ่นสามารถควบคุมตัวเองและไม่ตกเป็นเหยื่อของอิทธิพลของสื่อที่สร้างความรุนแรง

- 3) การเสริมสร้างจิตตะ (สมาธิในการรับสื่อ) เมื่อวัยรุ่นฝึก สมาธิ หรือ จิตตะ การฝึกสมาธิจะช่วยให้พวกเขามีความสามารถในการวิเคราะห์และตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งที่ดูหรือฟังได้อย่างมีสติ และมีการพิจารณา การฝึกสมาธิจะช่วยให้วัยรุ่นมีความสามารถในการไม่หลงไปกับความบันเทิงที่อาจมีเนื้อหาความรุนแรง แต่เลือกที่จะรับข้อมูลที่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ (Velez, 2014) ด้วยการ

พัฒนาจิตใจที่มีสมาธิ วิทยุรุ่นจะสามารถป้องกันการตอบสนองที่เป็นอารมณ์จากอิทธิพลของสื่อที่กระตุ้นความรุนแรงได้

4) การใช้วิมิงสา (ปัญญาในการเลือกสื่อ) วิมิงสา หรือการใช้ปัญญาในการวิเคราะห์ จะช่วยให้วิทยุรุ่นสามารถแยกแยะและประเมินสื่อที่ได้รับได้อย่างมีสติ หากวิทยุรุ่นสามารถใช้ปัญญาในการตัดสินใจว่าเนื้อหาของสื่อใดมีประโยชน์และเนื้อหาใดมีผลเสีย พวกเขาจะสามารถหลีกเลี่ยงการตกอยู่ในอิทธิพลของสื่อที่กระตุ้นความรุนแรง (Baumeister & Vohs, 2007) การฝึกฝนปัญญาจะช่วยให้วิทยุรุ่นพัฒนาเครื่องมือในการเลือกสื่อที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

อิทธิบาทในมหาปริณิพพานสูตร พระพุทธองค์ทรงแสดงแก่พระอานนท์ชี้ให้เห็นว่าถ้าพระองค์เจริญอิทธิบาทแล้วจะมีพระชนมายุยืน โดยระบุแต่จำนวน มิได้ระบุชื่อ ดังนี้ “อานนท์ อิทธิบาท 4 ตถาคตเจริญ ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดุจยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้วสั่งสมแล้วปรารถดีแล้ว ตถาคตเมื่อมุ่งหวัง พึงดำรงอยู่ได้ 1 กัป หรือเกินกว่า 1 กัป” (ที.ม. (ไทย) 10/167/112) ในคัมภีร์อรรถกถาที่อธิบายการเจริญอิทธิบาท 4 ทำให้พระชนมายุยืนในมหาปริณิพพานสูตรนั้น ตอนที่อธิบายเรื่องที่พระพุทธองค์ทรงพระชราภาพ แต่ที่มีพระวรกายสบายขึ้นก็เพราะพระองค์เข้าเจโตสมาธิอันไม่มีนิमित (ที.ม. (ไทย) 10/165/110) ได้อธิบายว่า พระพุทธองค์ทรงสำเร็จอิริยาบถ 4 ด้วยความเกี่ยวเนื่องกับอภัตตผล พระองค์ทรงมีความผาสุก เพราะทรงเข้าผลสมาบัติ (ที.ม.อ. (บาลี) 2/165/150) ที่เจริญอิทธิบาท 4 แล้วจะทรงมีพระชนมายุตลอด 1 กัปนั้น หมายความว่า จะทรงมีพระชนมายุยืนออกไปตามกำหนดแห่งอายุของมนุษย์ในยุคนั้นคือประมาณ 100 ปี หรือเกินกว่า 100 ปี ถ้าพระองค์ทรงเข้าสมาบัติเป็นประจำก็จะทรงข่มมรณันติกเวทนาได้ (ที.ม.อ. (บาลี) 2/167/157) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 ในการแก้ปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อจะทำให้วิทยุรุ่นมีความสามารถในการเลือกสื่อที่มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม โดยไม่หลงไปกับสื่อที่สร้างความรุนแรง นอกจากนี้ การฝึกฝนอิทธิบาท 4 จะช่วยให้วิทยุรุ่นสามารถควบคุมตนเอง ลดความขัดแย้ง และสร้างสภาพแวดล้อมที่มีความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ดังนั้น การนำหลัก อิทธิบาท 4 มาใช้ในการแก้ปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อในวิทยุรุ่นเป็นแนวทางที่สามารถช่วยเสริมสร้างสังคมที่มีความเข้าใจและมีความสุขได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการพัฒนา ฉันทะ ในการเลือกสื่อที่ดี, การฝึกฝน วิริยะ ในการหลีกเลี่ยงสื่อที่มีความรุนแรง, การฝึกจิตตะ เพื่อเพิ่มสมาธิในการรับสื่อและการใช้วิมิงสาเพื่อใช้ปัญญาในการตัดสินใจเลือกสื่ออย่างมีสติ

2.1.7 หลักสมานฉันท์

ในโลกยุคปัจจุบันที่มีสื่อที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิดและพฤติกรรมของวิทยุรุ่น ความรุนแรงจากอิทธิพลของสื่อเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในหลายประเทศ โดยเฉพาะในหมู่เยาวชนที่อาจได้รับผลกระทบจากเนื้อหาสื่อที่มีความรุนแรงหรือการปลุกปั่นอารมณ์ที่ไม่เหมาะสม ดังนั้น การนำหลักสมานฉันท์ หรือการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ที่สอดคล้องกับหลักธรรมในพุทธศาสนา มาใช้ในการแก้ไข

ปัญหาดังกล่าว จึงเป็นแนวทางที่สำคัญในการเสริมสร้างความเข้าใจและการอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติในสังคม กล่าวคือสมานฉันท์ (หรือการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ) หมายถึง การที่บุคคลต่าง ๆ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจและการเคารพซึ่งกันและกันโดยปราศจากความขัดแย้งและความรุนแรง โดยพุทธศาสนาเน้นการสร้างความสัมพันธ์และการปรับความเข้าใจระหว่างบุคคลในสังคม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตร่วมกันได้อย่างสงบสุข การฝึกฝนจิตใจเพื่อการเจริญสติและความเข้าใจในตัวเอง และผู้อื่นเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสมานฉันท์ หลักพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ได้แก่ การฝึกฝนในเรื่องของ เมตตา (ความรัก), กรุณา (ความเมตตาต่อผู้อื่น), อุเบกขา (การละทิ้งความยึดมั่นในอคติ) และ สติ (การรับรู้ในปัจจุบัน) โดยทุกหลักการนี้จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความสมานฉันท์ในสังคม การนำหลักสมานฉันท์ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ ประกอบด้วยบริบทดังต่อไปนี้

1) การส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติผ่านการเลือกสื่อที่สร้างสรรค์ วัยรุ่นในยุคปัจจุบันได้รับผลกระทบจากสื่อในหลายรูปแบบ เช่น เกม, ภาพยนตร์, รายการโทรทัศน์, หรือแม้แต่สื่อโซเชียลมีเดีย ซึ่งบางครั้งมีเนื้อหาที่กระตุ้นความรุนแรงหรือสร้างการรับรู้ที่ผิด ๆ การนำหลักสมานฉันท์มาใช้ในการคัดเลือกและบริโภคสื่อสามารถช่วยแก้ไขปัญหความรุนแรงนี้ได้ โดยการส่งเสริมให้วัยรุ่นเลือกสื่อที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์และมีค่านิยมที่เหมาะสมสำหรับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (Rothman, 2013) การสร้าง ความเข้าใจในสันติภาพ และ การเคารพซึ่งกันและกัน ในหมู่วัยรุ่นผ่านสื่อสามารถลดผลกระทบจากการดูหรือฟังเนื้อหาที่มีความรุนแรง และกระตุ้นให้วัยรุ่นมีมุมมองที่เป็นบวกต่อสังคมและผู้อื่น

2) การเสริมสร้างเมตตาและกรุณาเพื่อการลดความรุนแรงในความสัมพันธ์ การฝึกฝน เมตตา และ กรุณา เป็นส่วนสำคัญในการสร้างสมานฉันท์ในสังคมพุทธศาสนา โดยเฉพาะในกรณีของวัยรุ่นที่อาจถูกสื่อกระตุ้นให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยความเกลียดชังหรือการแบ่งแยก (Sweeney, 2015) การส่งเสริมให้วัยรุ่นฝึกฝนการมองเห็นคุณค่าในชีวิตของผู้อื่น, การสร้างความเข้าใจและการสนับสนุนกันและกันจะช่วยให้วัยรุ่นเรียนรู้การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ หากวัยรุ่นสามารถฝึกเมตตาและกรุณาในการเผชิญหน้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดจากการได้รับอิทธิพลจากสื่อ พวกเขาจะสามารถลดการตอบสนองที่เป็นความรุนแรงและหันไปใช้แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เป็นมิตรและสมานฉันท์

3) การสร้างความรู้สึกของการร่วมมือในสังคม หลักสมานฉันท์ในพุทธศาสนายังเน้นเรื่อง การร่วมมือ และการเป็นหนึ่งเดียว (interconnectedness) ในการสร้างสรรค์สังคมที่สงบสุข การฝึกฝนจิตใจให้รู้จักการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยลดความตึงเครียดที่เกิดจากความแตกต่างทางความคิดหรือผลประโยชน์ในสังคม (Chia, 2018) เมื่อวัยรุ่นสามารถทำงานร่วมกันในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การรับชมสื่อร่วมกัน การพูดคุยหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเชิงบวก พวกเขา

จะสามารถพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้งในลักษณะที่ไม่ใช้ความรุนแรง โดยใช้การสื่อสารที่มีคุณค่าและไม่สร้างความบาดหมาง

4) การส่งเสริมสติในการรับมือกับสื่อที่มีความรุนแรง การพัฒนาความสามารถในการ สติ คือการรับรู้ถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในขณะนี้โดยไม่ตอบสนองด้วยอารมณ์หรือความรู้สึกที่รุนแรง การฝึกสติช่วยให้วัยรุ่นมีความสามารถในการควบคุมตนเองเมื่อต้องเผชิญกับสื่อที่กระตุ้นความรุนแรง การฝึกสติทำให้พวกเขาสามารถตัดสินใจได้ดีกว่าในการเลือกเสพสื่อ และป้องกันการตกเป็นเหยื่อของอิทธิพลที่เป็นพิษจากสื่อ (Zeidan et al., 2010)

กล่าวอีกนัยหนึ่งวิธีการสร้างสมานฉันท์ ในพระไตรปิฎก พระพุทธเจ้าเป็นเหมือนแพทย์ที่รักษาอาการป่วย จะวางยาตามอาการกำเริบของโรค ไม่ใช่ใช้วิธีเหมาารวมรักษาแบบยาชุดหมอดู ผู้เขียนจะนำเสนอเป็น 2 แนวทาง คือ 1) วิธีแบบวินัยปิฎก เรียกว่า “อภิรณสมถะ” ภาษาสมัยใหม่เรียกว่า “แนวนิติศาสตร์” ดังนี้ วิธีแบบสัมมาสมาธิ วินัย สติวินัย อมูหวินัย ปฏิญญาตถะณะ เภยยสิกขา ตสส ปาปิยสิกขา และติณวัตถารกะเป็นเรื่องของแบบเลือกในการหาทางสงบข้อขัดแย้งตามพระวินัย ดุจการตัดสินใจรโรคติทางกฎหมายบ้านเมืองในศาลสถิตยุติธรรม และ 2) วิธีแบบสุดตันตปิฎก ภาษาสมัยใหม่เรียกว่า “แนวรัฐศาสตร์” เท่าที่พบมีหลายวิธี แยกตามกรณีที่เกิดความขัดแย้ง ได้แก่ (1) เปลี่ยนวิธีคิดโดยการให้ตระหนักคุณค่าแห่งชีวิตกับสิ่งที่จะต้องแลกด้วยชีวิต (2) ให้รู้จักสามัคคี โดยชี้โทษของการขาดสามัคคี และชี้คุณของสามัคคี (3) ให้รู้ภัยและอโหสิ โดยชี้โทษของการจองเวรอาฆาตพยาบาทว่าไม่มีทางสงบถ้าหากยังตอดเล็กตอดน้อย ก่อกรรมกันแก้แค้นกัน และ (4) วางอุเบกขา หรือถอนตัวและปล่อยให้สังคมลงโทษ เมื่อคุณกรณีไม่ยอมรับฟังคำชี้แนะ ผลลัพธ์จากการสมานฉันท์ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก พระพุทธเจ้าทรงใช้ระงับความขัดแย้งทำให้พระญาติเข้าใจกันเป็นหนึ่งน้ำใจเดียวกัน เลิกทัพ หันมาให้การช่วยเหลือกัน ถ้อยที่ถ้อยอาศัย ก็อยู่รอดทั้งสองฝ่าย และในส่วนของพระสงฆ์ชาวโกสัมพี เมื่อถูกชาวบ้านคว่ำบาตร เกิดการสำนึกตัวได้ ขอขมากันและกัน แต่ชาวบ้านยังไม่ยอม ให้ไปขอขมาพระพุทธเจ้าก่อน กว่าจะออกพรรษาก็ลำบากทั้งสองฝ่าย ในที่สุดก็ปรองดองกันเพราะเห็นผลกรรมการทะเลาะวิวาท (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) ดังนั้น การนำหลักสมานฉันท์ มาใช้ในการแก้ปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อสามารถเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการส่งเสริมให้วัยรุ่นเลือกสื่อที่สร้างสรรค์, ฝึกฝนเมตตาและกรุณา, ร่วมมือในกิจกรรมที่มีประโยชน์, และฝึกฝนสติในการรับมือกับสื่อที่มีความรุนแรง หลักสมานฉันท์จะช่วยวัยรุ่นพัฒนาแนวคิดและทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่นและสังคม

2.1.8 หลักอัปมาทธรรม

พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักธรรมสำหรับการดำเนินชีวิตไว้มากมายหลายตามระดับความสามารถของผู้ปฏิบัติ อย่างไรก็ตามหลักปฏิบัติที่ต่างกัันนั้นล้วนมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ การ

พัฒนาชีวิตของแต่ละปัจเจกบุคคลให้เจริญก้าวหน้าขึ้น ซึ่งหลักธรรมข้อหนึ่งซึ่งกล่าวถึงการไปสู่จุดหมายของชีวิตนั้น คือ “อรรถะ 3” หรือ “อัตถะ”

อรรถะหรืออัตถะ คือ ประโยชน์ที่เป็นจุดหมาย หรือจุดหมายของชีวิต หมายถึง จุดหมายของพรหมจรรย์ หรือจริยธรรม หรือระบบการดำเนินชีวิต และการปฏิบัติธรรมของพระพุทธศาสนา เป็นที่ทราบกันดีว่า จุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาหรือพรหมจรรย์นั้นคือ “พระนิพพาน” ซึ่งมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า “ปรมัตถ์” หรือ “ปรมัตถะ” แปลว่า ประโยชน์อย่างยิ่งหรือจุดหมายสูงสุด ซึ่งในการสอนธรรมของพระพุทธศาสนานั้นจะเน้นการปฏิบัติเพื่อบรรลุจุดหมายสูงสุด ในพระไตรปิฎกพระพุทธเจ้าได้ทรงแบ่งอรรถะ หรือจุดหมายไว้ 2 ระดับ คือ 1) ประโยชน์ขั้นต้น เรียกว่า “ทิฏฐธัมมิกัตถะ” แปลว่า ประโยชน์ปัจจุบัน หรือประโยชน์บัดนี้ และ 2) ประโยชน์ขั้นล้าลึก เรียกว่า “สัมปรายิกัตถะ” แปลว่า ประโยชน์เบื้องหน้าหรือเบื้องสูง

ทิฏฐธัมมิกัตถะ คือประโยชน์บัดนี้ประโยชน์ชีวิตนี้หรือประโยชน์ปัจจุบัน อันเป็นจุดหมายขั้นต้น หรือจุดหมายเฉพาะหน้า อันเป็นประโยชน์อย่างเห็นกันอยู่ ที่เข้าใจได้ง่ายในชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องธรรมดาสามัญที่มุ่งหมายกันในโลกลี้ ได้แก่ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ ทรัพย์สิน ฐานะ ไม้ตรี และชีวิตคู่ครองที่เป็นสุข เป็นต้น รวมถึงการแสวงหาสิ่งเหล่านี้โดยชอบธรรม หรือการปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านี้โดยทางที่ถูกต้อง การใช้สิ่งเหล่านี้ทำให้ตนเองและบุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถอยู่ร่วมกันด้วยดี และปฏิบัติหน้าที่ต่อกันอย่างถูกต้องในระหว่างเพื่อนมนุษย์เพื่อความสุข องค์ประกอบของทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์มี 4 ประการ คือ (1) อุกุฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียร รู้จักใช้ปัญญาดำเนินกิจการ (2) อารักขสัมปทา รู้จักเก็บรักษาทรัพย์สินและผลแห่งกิจการงานให้รอดพ้นอันตรายไม่เสื่อมเสีย (3) กัลยาณมิตตตา รู้จักเสวนาคบหาคนดีที่เกื้อกูลแก่การงาน และความก้าวหน้าของชีวิต และ (4) สมชีวิตา รู้จักเลี้ยงชีวิตแต่พอดีให้มีความสุขได้โดยไม่สุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือย สามารถประหยัดทรัพย์ไว้ให้เพิ่มพูนขึ้นได้ หลักธรรมทั้ง 4 ประการนี้จัดเป็นหลักธรรมที่สำคัญ สำหรับสร้างฐานะให้มีความมั่นคง อันเป็นจุดมุ่งหมายขั้นพื้นฐานของมนุษย์ กล่าวคือ การตั้งตัวมีหลักฐานมั่นคง ซึ่งการตั้งตัวนั้นสิ่งที่สำคัญคืออยู่ที่มีการมีทรัพย์ และหลักธรรมทั้ง 4 ประการนี้สามารถอำนวยประโยชน์โดยตรงให้แก่ ผู้ที่ปฏิบัติตามได้

สัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์เบื้องหน้าหรือประโยชน์ที่ลึกล้ำยิ่งกว่าจะมองเห็นกันเฉพาะหน้า อันเกี่ยวเนื่องกับชีวิตด้านใน หรือเป็นประโยชน์ด้านคุณค่าของชีวิต อันเป็นจุดหมายขั้นสูงขึ้นไป เพื่อเป็นหลักประกันชีวิตเมื่อละโลกนี้ไป เป้าหมายในระดับสัมปรายิกัตถะนี้ ได้แก่ ความเจริญองกามแห่งชีวิตจิตใจที่ก้าวหน้าเจริญเติบโตใหญ่ขึ้นด้วยคุณธรรม ความใฝ่ใจในศีลธรรม ในเรื่องบุญกุศล ในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม อาศัยศรัทธา ความเสียสละ การมีความมั่นใจในคุณธรรม มีความสงบสุขทางจิตใจ การรู้จักปิติสุข รักคุณภาพชีวิตและความเจริญองกามของจิตใจ คลายความยึดติดผูกพันในวัตถุ ไม่ตีค่าผลประโยชน์สูงเกินไปจนต้องไขว่คว้าอันนำมาซึ่งเหตุของการกระทำความชั่วร้าย

องค์ประกอบของสัมปรายิกัตถะประโยชน์มี 4 ประการ คือ (1) ศรัทธาสัมปทา ความเชื่ออันประกอบด้วยเหตุผล ถูกหลักพระพุทธศาสนาทราบซึ่งในคุณ พระรัตนตรัย มีสิ่งดีงามเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ (2) ศีลสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยศีล มีความประพฤติดีงาม เลี้ยงชีพโดยทางสุจริต มีระเบียบวินัยสมควรแก่ภาวะแห่งการดำเนินชีวิตของตน (3) จาคสัมปทา ความเสียสละ รู้จักเผื่อแผ่แบ่งปัน พร้อมทั้งจะช่วยเหลือคนที่ควรได้รับ การช่วยเหลือ และ (4) ปัญญาสัมปทา การดำเนินชีวิตด้วยปัญญา รู้จักคิด รู้จักพิจารณา ใช้วิจารณ์ญาณ รู้เท่าทันโลกและชีวิต สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระได้ตามโอกาส

ปรมาตถะ คือ ประโยชน์อย่างยิ่งยวดหรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้จริงของชีวิต อันเป็นจุดหมายสูงสุด หรือที่หมายขั้นสุดท้าย ได้แก่ การรู้แจ้งสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันคติธรรมตาของสังขารธรรม ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิต มีจิตใจเป็นอิสระโปร่งโล่งผ่องใส ไม่ถูกบีบคั้นด้วยความยึดติดถือมั่นหวาดหวั่นของตนเอง ปราศจากกิเลสที่ทำให้เศร้าหมองขุ่นมัว อยู่อย่างไรทุกข์ ประจักษ์แจ้งความสุขที่สะอาดบริสุทธิ์สิ้นเชิง อันประกอบพร้อมด้วยความสงบเยือกเย็นสว่างไสว เบิกบานโดยสมบูรณ์ เรียกว่า “วิมุตติ” หรือ “นิพพาน” พระพุทธเจ้าทรงยอมรับความสำคัญของประโยชน์หรือจุดหมายเหล่านี้ทุกระดับ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับระดับความเป็นอยู่ การครองชีพ สภาพแวดล้อม และความพร้อม หรือความแก่กล้าสูงงอมแห่งอินทรีย์ของปัจเจกบุคคล ดังพุทธพจน์ ความว่า “บุคคลผู้ปรารถนาโศคะอันโอฬารต่อ ๆ ไป พึงบำเพ็ญความ ไม่ประมาท บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมสรรเสริญความไม่ประมาท ในบุญกิริยาทั้งหลาย บัณฑิตผู้ไม่ประมาทย่อมยึดไว้ได้ซึ่งประโยชน์ทั้ง 2 คือประโยชน์ภพนี้และประโยชน์ภพหน้า เพราะยึดไว้ได้ซึ่งประโยชน์ ผู้มีปัญญาจึงได้นามว่า “บัณฑิต” (พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค 15/385/111) นอกจากนี้ พระพุทธเจ้าทรงกล่าวสำหรับว่า ตามคติพระพุทธศาสนา บุคคลควรดำเนินชีวิตให้บรรลุจุดหมายอย่างน้อยถึงขั้นสัมปรายิกัตถะ กล่าวคือเมื่อบรรลุวิมุตติแล้วก็ได้อยู่ แต่ยังไม่เพียงพอ หรือไม่ควรหยุดอยู่เพียงแค่นั้น ควรก้าวต่อไปให้ได้อย่างน้อยในส่วนของสัมปรายิกัตถะด้วย และผู้ใดประสบจุดหมายหรือประโยชน์ถึงประโยชน์ในขั้นสัมปรายิกัตถะนี้แล้ว พระพุทธเจ้าทรงยกย่องให้เป็น “บัณฑิต” (บัณฑิต แปลว่า ผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา เป็นผู้มีชีวิตไม่ว่างเปล่าไร้ค่าในโลกนี้)

พระพุทธเจ้าทรงเน้นหลักธรรมที่จะให้บรรลุประโยชน์ทั้งหลายอีกแนวทางหนึ่ง คือ ทรงย้ำ อปัมาทธรรม อันได้แก่ ความไม่ประมาท ไม่เพิกเฉย ละเลย หรือความเอาใจใส่ กระตือรือร้น ขวนขวาย ความเตรียมพร้อม ระวัง ทำสิ่งที่ควรทำ แก่ไขสิ่งที่ควรแก้ไขปรับปรุง ประกอบกรรมที่ดีงาม โดยถือว่าอปัมาทธรรมนั้นเป็นคุณธรรมพื้นฐานหรือหลักใหญ่ที่จะให้บรรลุประโยชน์ ทั้งที่เป็นวิมุตติสัมปรายิกัตถะและสัมปรายิกัตถะ (พระธรรมปิฎก, 2541) หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนานั้นสามารถสรุปลงด้วยคำจำกัดความสั้น ๆ ได้คือ “ความไม่ประมาท” หรือ “อปัมาทะ” คือ ความเป็นอยู่อย่างไม่ขาดสติ หรือความเพียรที่มีสติเป็นเครื่องเร่งเร้าและควบคุม ได้แก่ การดำเนินชีวิตโดยมี

สติเป็นเครื่องกำกับความประพฤติปฏิบัติและการกระทำทุกอย่าง ระมัดระวังตัว ไม่ยอมถลาลงไปในทางเสื่อม แต่ไม่ยอมพลาดโอกาสสำหรับความดีงามและความเจริญก้าวหน้า ตระหนักในสิ่งที่พึงกระทำและพึงระเว้น ใส่ใจสำนึกอยู่เสมอในหน้าที่อันจะต้องรับผิดชอบ ไม่ยอมปล่อยปละละเลย กระทำการด้วยความจริงจัง รอบคอบและรุดหน้าเรื่อยไป (พระเทพเวที, 2535) เพราะความไม่ประมาทเป็นที่รวมแห่งกุศลกรรมความดีทั้งหลาย พระพุทธเจ้าทรงเน้นหลักธรรมนี้เพื่อให้บรรลุประโยชน์ทั้งหลาย

จากการทบทวนวรรณกรรมสรุปประเด็นได้ว่า หลักพุทธธรรมหลายประการสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิจัยเพื่อหาทางลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ได้อย่างมีนัยสำคัญ เริ่มจาก หลักเบญจศีล-เบญจธรรม ที่ทำหน้าที่เสมือนกรอบวินัยทางสังคมและคุณธรรมขั้นพื้นฐาน ช่วยยับยั้งมิให้เยาวชนกระทำการเบียดเบียนและส่งเสริมคุณค่าความเมตตา ความซื่อสัตย์ และสติปัญญา ขณะที่ หลักสติและสมาธิ เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้วัยรุ่นรู้เท่าทันตนเองและควบคุมการตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากสื่อได้อย่างมีเหตุผล ไม่ตอบโต้ด้วยความก้าวร้าวฉับพลัน นอกจากนี้ หลักเมตตาและกรุณา ยังเป็นพลังเชิงบวกที่บ่มเพาะความเห็นอกเห็นใจและลดแรงจูงใจในการใช้ความรุนแรงต่อผู้อื่น ส่วน หลักสมานฉันท์ ทำให้เยาวชนเรียนรู้การยอมรับความแตกต่างและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีผ่านการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ อันเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุดท้าย หลักอภัยมาตธรรม ทำหน้าที่ปลุกฝังความไม่ประมาท ให้ตระหนักและระมัดระวังต่อการเสพสื่อและการแสดงออกของตนเอง โดยภาพรวม หลักธรรมเหล่านี้ไม่เพียงมีคุณค่าในเชิงศีลธรรม แต่ยังสามารถพัฒนาเป็นกรอบการวิจัยเชิงปฏิบัติและตัวชี้วัดทางสังคม เพื่อสร้างกลไกป้องกันความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ และส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในกลุ่มวัยรุ่นยุคใหม่ได้อย่างยั่งยืน

2.2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างกว้างขวางในทุกวงการก็เพราะเทคโนโลยีสารสนเทศกลายเป็นเครื่องมือสำคัญของการทำงานทุกด้าน นับตั้งแต่ทางด้านการศึกษ การพาณิชย์ธุรกิจ ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม ด้านสาธารณสุข ด้านการวิจัยและพัฒนาต่าง ๆ ตลอดจนด้านการเมืองและงานการบริหารราชการ ซึ่งเทคโนโลยีสารสนเทศเข้าไปช่วยให้การทำงานนั้น ๆ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สารสนเทศจึงนับได้ว่ามีประโยชน์ต่อการนำไปใช้บริหารงานด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการวางแผน สามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้ในการวางแผนเกี่ยวกับการจัดการองค์การบริหารงานทรัพยากรมนุษย์ กระบวนการผลิตสินค้าการตลาด เป็นต้น ด้านการตัดสินใจสามารถ นำสารสนเทศไปใช้ในการตัดสินใจเพื่อเลือกแนวทางหรือทางเลือกที่มีปัญหาน้อยที่สุดในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งการที่มีสารสนเทศที่สมบูรณ์ทันสมัยและครบถ้วนจะช่วยให้การตัดสินใจถูกต้องรวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นหรือแม้กระทั่งด้านการดำเนินงานสามารถนำ

สารสนเทศไปใช้ในการดำเนินงานต่าง ๆ เช่น ใช้เพื่อควบคุมหรือติดตามผลการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับกฎระเบียบวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์การ

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ (information and communication technology - ICT) เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศจึงมีความสำคัญในการทำความเข้าใจบทบาทของเทคโนโลยีในการสร้างสรรค์และการสื่อสารในยุคดิจิทัล ดังต่อไปนี้

1) แนวคิดการเชื่อมต่อ (connectivity) แนวคิดนี้กล่าวถึงการที่เทคโนโลยีช่วยเชื่อมโยงบุคคล กลุ่ม และองค์กรผ่านเครือข่ายสารสนเทศ (Castells, 2000) การสื่อสารในยุคดิจิทัลทำให้เกิด “เครือข่ายสังคม” (social networks) ที่ขยายขอบเขตการสื่อสารจากระดับท้องถิ่นสู่ระดับโลก

2) การเข้าถึงข้อมูล (access to information) การเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและสะดวกสบายเป็นหัวใจของเทคโนโลยีสารสนเทศ (McLuhan, 1964) เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยขจัดอุปสรรคทางภูมิศาสตร์และทำให้ข้อมูลเป็นสิ่งที่เข้าถึงได้สำหรับทุกคน

3) การปฏิสัมพันธ์แบบสองทาง (two-way communication) สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศสนับสนุนการสื่อสารแบบโต้ตอบ (interactivity) ซึ่งต่างจากสื่อดั้งเดิมที่เน้นการส่งข้อมูลทางเดียว (Shannon & Weaver, 1949)

สำหรับทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ อธิบายผ่านหลักการดังนี้

1) ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (diffusion of innovations theory) Rogers (2003) เสนอว่าการนำนวัตกรรม เช่น เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในสังคมมีการแบ่งออกเป็นขั้นตอน ตั้งแต่การรับรู้จนถึงการปรับตัว โดยมีปัจจัยสำคัญคือ ความง่ายในการใช้งานและความเหมาะสมของนวัตกรรมนั้น

2) ทฤษฎีเทคโนโลยีกับสังคม (technological determinism) McLuhan (1964) ระบุว่า “สื่อคือสาร” (The medium is the message) โดยกล่าวว่าสื่อและเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อโครงสร้างทางสังคมมากกว่าตัวข้อมูลที่ถูส่ง

3) ทฤษฎีการใช้งานและความพึงพอใจ (uses and gratifications theory) Katz, Blumler, และ Gurevitch (1974) เสนอว่าสื่อเทคโนโลยีถูกใช้เพื่อตอบสนองความต้องการที่แตกต่างของผู้ใช้ เช่น ความบันเทิง การสื่อสาร และการศึกษา

4) ทฤษฎีความเป็นดิจิทัล (digital divide theory) Van Dijk (2020) กล่าวถึงช่องว่างทางดิจิทัลที่เกิดจากความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลต่อโอกาสทางการศึกษาและเศรษฐกิจ

5) พรทิพย์ เย็นจะบก (2563) อธิบายว่าสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงวัฒนธรรมต่าง ๆ และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางสังคมในยุคโลกาภิวัตน์

6) สมศักดิ์ บุญปู่ (2562) กล่าวถึงบทบาทของสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในด้านการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ โดยเฉพาะในเรื่องการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม

สรุปได้ว่า แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศแสดงให้เห็นถึงผลกระทบของเทคโนโลยีต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การศึกษา และการสื่อสาร ความเข้าใจในมิติเหล่านี้จะช่วยให้สามารถพัฒนาและใช้ประโยชน์จากสื่อเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.2 ประเภทของระบบสารสนเทศและโครงสร้างของระบบสารสนเทศ

การจำแนกประเภทของระบบสารสนเทศและโครงสร้างของระบบสารสนเทศสามารถแบ่งตามลักษณะการใช้งานได้เป็น 6 ประเภทใหญ่ ๆ (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศกองบัญชาการศึกษารัฐบาล, 2551) ได้แก่

1) ระบบประมวลผลรายการ (transaction processing system) ช่วยให้ผู้บริหารทำการตัดสินใจในการปฏิบัติงานซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงข้อมูลในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรโดยจะใช้ระบบคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือช่วยในการประมวลผลเพื่อความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน เช่น การคำนวณการจัดหมวดหมู่การเรียงลำดับข้อมูลการจัดเก็บและการค้นคว้าข้อมูล เป็นต้น

2) ระบบสำนักงานอัตโนมัติ (office automation system) เป็นระบบที่ออกแบบขึ้นมาเพื่อช่วยให้การทำงานในสำนักงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่วนใหญ่เป็นการนำคอมพิวเตอร์มาเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับอุปกรณ์ต่าง ๆ ของสำนักงานเพื่อประโยชน์ในการใช้งานระบบสำนักงานอัตโนมัติประกอบด้วยระบบจัดการเอกสารระบบจัดการด้านข่าวสารระบบประชุมทางไกลระบบสนับสนุนสำนักงาน

3) ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ (management information system) เป็นระบบที่สนับสนุนให้การทำงานที่สำนักงานของผู้บริหารทั้ง 3 ระดับโดยเน้นการเตรียมรายงานสรุปให้กับผู้บริหารระดับต่าง ๆ สารสนเทศที่ได้รับมาจากระบบ TPS นำมาสรุปให้อยู่ในรูปของรายงานกราฟในรูปแบบที่ง่ายต่อการวิเคราะห์พิจารณาเพื่อให้ผู้บริหารใช้วางแผนและกำหนดนโยบายต่อไป เช่น การรายงานยอดขายรายงานสินค้าคงคลัง เป็นต้น

4) ระบบสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการตัดสินใจ (decision support system) เป็นระบบที่อำนวยความสะดวกในการจัดรูปแบบของข้อมูลการนำข้อมูลมาใช้และการรายงานข้อมูลเพื่อจะให้ผู้บริหารในระดับต่าง ๆ ใช้ในการตัดสินใจซึ่งจะมีความสามารถในการใช้งานได้ดีกว่าระบบประมวลผลรายการและระบบการรายงานเพื่อการจัดการเนื่องจากสามารถปรับเปลี่ยนตัวแปรที่แตกต่างกันและนำมาคำนวณเพื่อวิเคราะห์ผลลัพธ์ใหม่ได้

5) ระบบสารสนเทศเพื่อผู้บริหารระดับสูง (executive information system) เป็นระบบ DSS ที่ออกแบบให้ใช้เฉพาะกับผู้บริหารระดับสูงเป็นระบบที่เข้ามาช่วยให้ข้อมูลข่าวสารการนำเสนอสารสนเทศระบบสามารถโต้ตอบกันระหว่างผู้ใช้กับระบบทำให้ใช้งานได้สะดวกข้อมูลที่ดีจากภายในและภายนอกองค์กรนำมาสรุปให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถตรวจสอบได้

6) ระบบผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการและระบบของปัญญาประดิษฐ์ (expert system and artificial intelligence) เป็นระบบที่รวบรวมความรู้ในสาขาต่าง ๆ ของผู้เชี่ยวชาญไว้ในอุปกรณ์คอมพิวเตอร์เพื่อจุดมุ่งหมายในการวิเคราะห์หาเหตุผลของผู้เชี่ยวชาญ เช่น ระบบวินิจฉัยโรคด้วยคอมพิวเตอร์ (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศกองบัญชาการการศึกษา, 2551)

2.2.3 การรู้เท่าทันสื่อ (media literacy)

การรู้เท่าทันสื่อ (media literacy) เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้ผู้คนสามารถวิเคราะห์ ประเมิน และใช้สื่ออย่างมีวิจารณญาณในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสร้างความเข้าใจเชิงลึกในกระบวนการสื่อสาร และการเลือกบริโภคสื่อที่เหมาะสม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อนี้ได้รับการพัฒนาโดย นักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งมีการศึกษาในมิติที่หลากหลายเพื่อสร้างความเข้าใจอย่างรอบด้าน และแนวคิดเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อสะท้อนได้ดังนี้

1) การรู้เท่าทันในมิติการวิเคราะห์ (critical analysis) นักวิชาการคือ Potter (2004) ระบุว่า การรู้เท่าทันสื่อเป็นความสามารถในการวิเคราะห์และตีความเนื้อหาสื่อ โดยพิจารณาถึงเจตนา โครงสร้าง และผลกระทบของสื่อที่อาจมีต่อพฤติกรรมของผู้บริโภค สื่อไม่ได้เพียงนำเสนอความจริงแต่ยังสะท้อนคุณค่าและอุดมการณ์ของผู้ผลิตสื่ออีกด้วย

2) ความรู้ด้านโครงสร้างของสื่อ (structural understanding) ซึ่ง Buckingham (2003) ชี้ให้เห็นว่าการทำความเข้าใจว่าข้อมูลสื่อถูกผลิตและนำเสนออย่างไรเป็นหัวใจสำคัญของการรู้เท่าทัน โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลสามารถถูกปรับเปลี่ยนหรือควบคุมได้อย่างง่ายดาย

3) การตระหนักรู้ในผลกระทบของสื่อ (awareness of media influence) ซึ่ง Livingstone และ Helsper (2007) เสนอว่าการรู้เท่าทันสื่อช่วยให้ผู้บริโภคสามารถตระหนักถึงอิทธิพลที่สื่อมีต่อการรับรู้และการตัดสินใจ การรู้เท่าทันช่วยลดผลกระทบของข้อมูลที่เป็นเท็จหรืออคติในสื่อได้

4) การสร้างเนื้อหา (content creation) Hobbs (2010) แสดงให้เห็นว่าการรู้เท่าทันสื่อไม่เพียงแต่การบริโภคอย่างมีวิจารณญาณ แต่ยังรวมถึงความสามารถในการผลิตและเผยแพร่เนื้อหาในลักษณะที่สร้างสรรค์และมีความรับผิดชอบ

สำหรับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อ พบว่า

1) ทฤษฎีการศึกษาเพื่อการรู้เท่าทันสื่อ (media education theory) นักวิชาการคือ Buckingham (2003) เสนอว่าการรู้เท่าทันสื่อต้องพัฒนาผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการวิเคราะห์วิจารณ์และการสร้างสรรค์ โดยกระบวนการนี้ควรผสมผสานระหว่างความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสื่อและกระบวนการผลิตสื่อ

2) ทฤษฎีการกระทำของสื่อ (agenda-setting theory) ซึ่ง McCombs และ Shaw (1972) เชื่อว่าสื่อมีอิทธิพลต่อการกำหนดวาระความสนใจของสังคม การรู้เท่าทันสื่อช่วยให้ผู้คนเข้าใจถึงบทบาทของสื่อในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ

3) ทฤษฎีการใช้งานและความพึงพอใจ (uses and gratifications theory) Katz, Blumler และ Gurevitch (1974) กล่าวว่าผู้บริโภคเลือกสื่อเพื่อตอบสนองความต้องการเฉพาะด้าน เช่น ความบันเทิง ข้อมูล หรือการสร้างอัตลักษณ์ การรู้เท่าทันสื่อช่วยให้ผู้คนสามารถเลือกสื่อที่เหมาะสมกับความต้องการของตนเอง

4) ทฤษฎีการบิดเบือนความจริงของสื่อ (cultivation theory) Gerbner (1980) ระบุว่าสื่อโดยเฉพาะโทรทัศน์มีบทบาทสำคัญในการสร้างมุมมองต่อโลกที่อาจไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง การรู้เท่าทันสื่อช่วยให้ผู้คนแยกแยะระหว่างข้อมูลที่ถูกต้องกับเนื้อหาที่ถูกบิดเบือน

5) ทฤษฎีการสร้างความหมาย (semiotic theory) Barthes (1977) เสนอว่าการวิเคราะห์สื่อควรรวมถึงการทำความเข้าใจสัญลักษณ์ (signs) และความหมายที่ซ่อนอยู่ในเนื้อหา ซึ่งมักสะท้อนอุดมการณ์ของสังคมและวัฒนธรรม

6) พรทิพย์ เย็นจะบก (2564) อธิบายว่า การรู้เท่าทันสื่อในประเทศไทยควรเน้นการสร้างภูมิคุ้มกันต่อข้อมูลเท็จ (fake news) โดยเฉพาะในสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลสูงต่อคนรุ่นใหม่

7) การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อในระบบการศึกษา สมศักดิ์ บุญชู (2563) เสนอว่าการเรียนการสอนในยุคดิจิทัลควรรวมการรู้เท่าทันสื่อเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับนักเรียนในศตวรรษที่ 21

8) การรู้เท่าทันสื่อในกระบวนการทางสังคม นพดล รัตนพันธุ์ (2565) ชี้ให้เห็นว่าการรู้เท่าทันสื่อควรถูกนำมาใช้ในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม และลดความขัดแย้งในสังคมไทย

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะสำคัญในยุคดิจิทัลที่ช่วยให้ผู้บริโภคสามารถวิเคราะห์เนื้อหา ประเมินอิทธิพล และผลิตเนื้อหาอย่างมีความรับผิดชอบ แนวคิดและทฤษฎีที่หลากหลายจากนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศช่วยให้เรามองเห็นมิติที่ลึกซึ้งของการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งทางสังคมและการศึกษา

2.2.4 การออกแบบกิจกรรมออนไลน์เพื่อส่งเสริมสันติธรรม

การส่งเสริมสันติธรรม (peacebuilding) ผ่านกิจกรรมออนไลน์เป็นแนวทางที่ได้รับความนิยมในยุคระยะดิจิทัล เนื่องจากเทคโนโลยีสามารถเชื่อมโยงผู้คนจากหลากหลายภูมิหลังให้มีส่วนร่วมในการสร้างความเข้าใจและความสงบสุข การออกแบบกิจกรรมออนไลน์จึงต้องคำนึงถึงทั้งทฤษฎีทางสันติภาพและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้กิจกรรมมีประสิทธิภาพและสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการส่งเสริมสันติธรรมได้อย่างแท้จริง และแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอธิบายได้ดังนี้

1) แนวคิดเรื่องสันติธรรม Galtung (1969) ได้แยกแยะความหมายของสันติภาพออกเป็นสองประเภท ได้แก่ สันติภาพเชิงลบ (negative peace) ซึ่งหมายถึงการไม่มีความรุนแรงและสันติภาพเชิงบวก (positive peace) ที่มุ่งเน้นการสร้างความยุติธรรมในสังคม และ Lederach & Freire, (1995) เน้นการสร้างสันติภาพผ่านการเจรจาและการมีส่วนร่วมของชุมชน

2) ทฤษฎีการเรียนรู้และการออกแบบกิจกรรมออนไลน์ Wijayarathne, (2001) เสนอว่ากิจกรรมออนไลน์ที่มีปฏิสัมพันธ์สูง เช่น การสนทนากลุ่มหรือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันและความเข้าใจในประเด็นสังคม และ Salmon (2000) แนะนำแบบจำลอง 5 ขั้นตอน สำหรับการเรียนรู้ในโลกออนไลน์ ซึ่งช่วยในการสร้างปฏิสัมพันธ์และส่งเสริมการมีส่วนร่วม

3) ทฤษฎีการสื่อสารเพื่อการพัฒนา Rogers (1962) ชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารแบบสองทางมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติของผู้คน และสุรเชษฐ์ พุ่มสวัสดิ์ (2556) ได้เน้นว่าการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในกระบวนการพัฒนาสังคมควรให้ความสำคัญกับความเข้าใจในบริบทท้องถิ่น

สำหรับการออกแบบกิจกรรมออนไลน์เพื่อส่งเสริมสันติธรรม สามารถสะท้อนได้ดังนี้

1) การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ กล่าวคือวัตถุประสงค์ของกิจกรรมควรชัดเจน เช่น การลดอคติทางเชื้อชาติ การส่งเสริมความเข้าใจทางวัฒนธรรม หรือการพัฒนาทักษะการเจรจา และการใช้กรอบแนวคิด SMART Goals ในการตั้งเป้าหมาย (Doran, 1981)

2) การเลือกแพลตฟอร์มและเครื่องมือออนไลน์ กล่าวคือใช้แพลตฟอร์มที่สนับสนุนการมีส่วนร่วม เช่น Zoom, Microsoft Teams หรือ Google Meet สำหรับกิจกรรมสด และใช้แพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook หรือ Twitter สำหรับการสร้างชุมชน ซึ่ง Bergmann, (2016) แนะนำว่าควรเลือกเครื่องมือที่ผู้เข้าร่วมคุ้นเคยเพื่อเพิ่มอัตราการมีส่วนร่วม

3) การออกแบบกิจกรรม เช่น กิจกรรมเชิงปฏิสัมพันธ์: การสนทนาในกลุ่มย่อย การใช้เกมจำลองสถานการณ์เพื่อฝึกการแก้ปัญหา กิจกรรมสร้างความตระหนักรู้ การสัมมนาออนไลน์ การแชร์เรื่องราวที่สร้างแรงบันดาลใจผ่านวิดีโอหรือบล็อก และกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ การจับคู่เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การทำโครงการร่วมกันที่เน้นความร่วมมือ

4) การวัดผลและประเมินผล กล่าวคือการใช้เครื่องมือวัดผลเชิงปริมาณ เช่น แบบสอบถามออนไลน์ และเครื่องมือเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่ง Karmen, (2004) แนะนำว่าการประเมินควรเน้นทั้งผลลัพธ์ระยะสั้นและระยะยาวเพื่อวัดผลกระทบอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น การออกแบบกิจกรรมออนไลน์เพื่อส่งเสริมสันติธรรมเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความเข้าใจในแนวคิด ทฤษฎี และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง การนำแนวทางเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการส่งเสริมความเข้าใจและความสงบสุขในสังคมยุคดิจิทัล

2.2.5 การใช้เทคโนโลยีสนับสนุนสันติธรรม

สันติธรรม (Patience or Forbearance) เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญในสังคมเพื่อส่งเสริมความอดทน ความเข้าใจ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) มีศักยภาพที่จะสนับสนุนการพัฒนาสันติธรรมในหลากหลายมิติ เช่น การศึกษา การสื่อสาร และการส่งเสริมความเข้าใจร่วมกัน บทความนี้จะอภิปรายถึงการใช้นโยบายเพื่อส่งเสริมสันติธรรมโดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎีทางเทคโนโลยีและคุณธรรม รวมถึงการอ้างอิงผลงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ และแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมีดังต่อไปนี้

1) แนวคิดสันติธรรมในบริบทสังคม สันติธรรม หมายถึง ความสามารถในการอดทนต่อสิ่งที่ไม่พึงพอใจ ทั้งทางกายภาพและจิตใจ (Bhikkhu Bodhi, 1994) ในบริบทของการใช้เทคโนโลยี สันติธรรมอาจเกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้งและการยอมรับความแตกต่างในโลกออนไลน์ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2553) กล่าวถึงสันติธรรมในฐานะคุณธรรมพื้นฐานที่สนับสนุนความสงบและความเจริญก้าวหน้าของสังคม

2) ทฤษฎีการสื่อสารเชิงบวก Rogers (1962) ชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารเชิงบวกที่เน้นการรับฟังและความเข้าใจซึ่งกันและกันสามารถลดความขัดแย้งและส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม และ สุขชาติ เถาทอง (2562) ได้กล่าวถึงการใช้นโยบายเพื่อสร้างช่องทางการสื่อสารที่เน้นการให้ความรู้และลดการสร้างความเกลียดชังในสังคม

3) ทฤษฎีการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณธรรม กล่าวคือ Freire (1970) เน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้เชิงปฏิสัมพันธ์ที่ช่วยพัฒนาคุณธรรมและทักษะทางสังคม และ Salmon, (2000) แนะนำ "แบบจำลอง 5 ขั้นตอน" สำหรับการสร้างปฏิสัมพันธ์ในชุมชนออนไลน์ที่ช่วยส่งเสริมสันติธรรมผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์

การใช้เทคโนโลยีสนับสนุนสันติธรรม มีตัวอย่างดังนี้

1) การศึกษาออนไลน์เพื่อส่งเสริมสันติธรรม เช่น การสร้างคอร์สระบบออนไลน์ที่เน้นการเรียนรู้เรื่องสันติธรรม เช่น การใช้กรณีศึกษาที่แสดงถึงความอดทนในสถานการณ์ต่าง ๆ การใช้แพลตฟอร์มที่เน้นการมีส่วนร่วม เช่น Google Classroom, Moodle หรือ Coursera เพื่อกระตุ้นการอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ (Anderson, 2008)

2) การใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อสร้างความเข้าใจ เช่น การสร้างแคมเปญบน Facebook, Instagram หรือ Twitter ที่ส่งเสริมข้อความเกี่ยวกับขั้นตอนธรรม การสร้างกลุ่มออนไลน์ที่เน้นการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้ง (Kim & Ko, 2012)

3) การสร้างเครื่องมือดิจิทัลเพื่อฝึกทักษะขั้นตอนธรรม เช่น การพัฒนาเกมเชิงการศึกษา เช่น เกมที่จำลองสถานการณ์ขัดแย้งและให้ผู้เล่นเลือกแนวทางแก้ไขที่ใช้ขั้นตอนธรรม การใช้แอปพลิเคชัน เช่น แอปพลิเคชันฝึกสมาธิ (meditation apps) เพื่อช่วยเสริมสร้างความอดทนและการจัดการอารมณ์

4) การจัดประชุมเสมือนเพื่อแก้ไขความขัดแย้ง เช่น การจัดเวทีเสวนาออนไลน์เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้คนจากหลากหลายภูมิหลังได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การใช้เทคโนโลยี AR/VR เพื่อจำลองสถานการณ์ที่ท้าทายและฝึกการจัดการความขัดแย้ง (Bailenson, 2018)

ดังนั้น เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนขั้นตอนธรรม โดยช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความอดทน การเรียนรู้ร่วมกัน และการแก้ไขความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมจึงสามารถเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณธรรมและความสงบสุขในสังคมยุคดิจิทัล

2.2.6 การประยุกต์ใช้ AI กับสัมมาทิฐิ

สัมมาทิฐิเป็นหลักธรรมที่เน้นความเข้าใจในความจริงของธรรมชาติ การใช้ AI เพื่อสนับสนุนสัมมาทิฐิอาจครอบคลุมถึงการสร้างความเข้าใจในธรรมะอย่างเป็นระบบ เช่น การใช้ข้อมูลที่ถูกต้องและการวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อนำเสนอสาระสำคัญของธรรมะ ซึ่ง พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2550) ชี้ให้เห็นว่าสัมมาทิฐิมีความสำคัญในฐานะเป็นต้นทางที่ทำให้เกิดการกระทำที่ถูกต้องและส่งผลดีต่อสังคมโดยรวม และ Goenka (2000) กล่าวว่า สัมมาทิฐิสามารถพัฒนาได้ผ่านการฝึกฝนจิตใจและการได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง และกระบวนการประยุกต์ใช้ AI เพื่อสนับสนุนสัมมาทิฐิประกอบด้วยดังต่อไปนี้

1) การพัฒนาสื่อการศึกษาเกี่ยวกับสัมมาทิฐิ กล่าวคือ AI สามารถช่วยสร้างสื่อการเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคล (personalized learning) เช่น การสร้างโมดูลการเรียนรู้ที่อธิบายเรื่องอริยสัจสี่และไตรลักษณ์ การใช้ “Natural Language Processing (NLP)” เพื่อแปลคัมภีร์พุทธศาสนาให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่ายสำหรับผู้เรียนทั่วไป และตัวอย่างเช่น ระบบ AI อย่าง ChatGPT สามารถอธิบายแนวคิดธรรมะอย่างเป็นมิตรต่อผู้ใช้งาน

2) การสร้างระบบตอบคำถามอัตโนมัติในประเด็นธรรมะ กล่าวคือ ระบบ AI สามารถตอบคำถามเชิงธรรมะ เช่น “กฎแห่งกรรมคืออะไร?” โดยอ้างอิงจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ เช่น พระไตรปิฎก Lu et al. (2020) เสนอว่า AI ที่ใช้ Machine Learning สามารถวิเคราะห์ข้อมูลทางศาสนาเพื่อสนับสนุนการเผยแผ่ศาสนาในโลกดิจิทัล

3) การใช้ AI วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อส่งเสริมสัมมาทิฐิในสังคม กล่าวคือ AI สามารถวิเคราะห์ข้อความหรือเนื้อหาในสื่อสังคมออนไลน์เพื่อประเมินว่าเนื้อหาเหล่านั้นสอดคล้องกับสัมมาทิฐิหรือไม่ การพัฒนาแอปพลิเคชันที่ช่วยตรวจสอบเนื้อหาที่มีความเกลียดชังหรือข้อมูลบิดเบือน ซึ่งขัดแย้งกับสัมมาทิฐิ

4) การส่งเสริมการทำสมาธิและการเจริญสติ กล่าวคือ AI สามารถสร้างโปรแกรมฝึกสมาธิที่ปรับตามความต้องการของผู้ใช้งาน เช่น การใช้เสียงหรือภาพที่ช่วยสร้างสมาธิ Headspace AI (2020) เป็นตัวอย่างหนึ่งของการใช้ AI ในการฝึกสมาธิที่สามารถเชื่อมโยงกับหลักธรรมสัมมาทิฐิ

5) การใช้ AI ในการแปลและเผยแพร่คำสอนพุทธศาสนา การใช้ AI แปลข้อความในพระไตรปิฎกให้เป็นภาษาท้องถิ่น เพื่อให้ผู้คนในพื้นที่ต่าง ๆ สามารถเข้าถึงหลักธรรมได้ง่ายขึ้น

ดังนั้น AI มีศักยภาพอย่างสูงในการสนับสนุนสัมมาทิฐิตั้งในด้านการศึกษา การสื่อสาร และการพัฒนาคุณธรรมส่วนบุคคล การพัฒนาเทคโนโลยี AI อย่างเหมาะสมและมีจริยธรรมสามารถช่วยส่งเสริมความเข้าใจในหลักธรรมและสร้างสังคมที่มีความสามัคคีและสันติสุข

จากการทบทวนวรรณกรรมสรุปประเด็นได้ว่า สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ (information and communication technology Media: ICT Media) เป็นผลลัพธ์ของการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทำให้การสร้าง การเผยแพร่ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและไร้พรมแดน สื่อประเภทนี้ครอบคลุมตั้งแต่โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ จนถึงแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย ซึ่งกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมของผู้ใช้ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน ในทางทฤษฎี นักวิชาการหลายสำนักได้อธิบายถึงอิทธิพลของสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีต่อผู้รับสาร เช่น (1) ทฤษฎีกระสุนวิเศษ (hypodermic needle theory) อธิบายว่าสื่อมีพลังมหาศาล สามารถ “ฉีดยา” ข้อความหรือพฤติกรรมเข้าไปสู่ผู้รับสารได้โดยตรง ทำให้ผู้รับสารเกิดการเลียนแบบและตอบสนองตามที่สื่อเสนอ ซึ่งช่วยอธิบายปรากฏการณ์การเลียนแบบความรุนแรงจากสื่อบันเทิงหรือสื่อดิจิทัล (2) ทฤษฎีการเพาะบ่ม (cultivation theory) ของ Gerbner เสนอว่าสื่อ โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์และสื่อดิจิทัลที่บริโภคอย่างต่อเนื่อง จะค่อย ๆ หล่อหลอมทัศนคติและโลกทัศน์ของผู้ชม เช่น การรับชมเนื้อหาความรุนแรงซ้ำ ๆ จะสร้างความเชื่อว่า “โลกเต็มไปด้วยความรุนแรง” และทำให้ผู้ชมยอมรับความรุนแรงเป็นเรื่องปกติ (3) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (social learning theory) ของ Bandura เน้นว่ามนุษย์เรียนรู้พฤติกรรมจากการสังเกตและเลียนแบบบุคคลต้นแบบในสื่อ เมื่อเยาวชนเห็นตัวละครหรือผู้มีชื่อเสียงใช้ความรุนแรงแล้วได้รับผลตอบแทน ก็มีแนวโน้มจะเลียนแบบพฤติกรรมนั้น ซึ่งทฤษฎีนี้อธิบายได้อย่างชัดเจนถึงผลของคอนเทนต์ที่ส่งเสริมความรุนแรงในสื่อโซเชียล (4) ทฤษฎีการใช้และความพึงพอใจ (uses and gratifications theory) อธิบายว่า ผู้รับสารเลือกเสพสื่อตามความต้องการของตนเอง เช่น เพื่อความบันเทิง การคลายเครียด หรือการแสดงตัวตนในโลกออนไลน์ ดังนั้น ความรุนแรงในสื่อจึงอาจถูกเลือก

เสพเพื่อตอบสนองอารมณ์บางอย่าง ซึ่งมีผลต่อการสร้างพฤติกรรมรุนแรงในชีวิตจริง (5) ทฤษฎีอิทธิพลทางสังคมออนไลน์ (online social influence theory) เน้นบทบาทของสื่อโซเชียลที่สร้างแรงกดดันทางสังคม (social pressure) และการยอมรับในกลุ่มเพื่อน (peer acceptance) ซึ่งมักเป็นแรงกระตุ้นสำคัญให้วัยรุ่นผลิตหรือแชร์เนื้อหาที่มีลักษณะรุนแรง จากแนวคิดและทฤษฎีเหล่านี้จะเห็นได้ว่าสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมีผลต่อทั้ง พฤติกรรมภายนอก และ โครงสร้างความคิดภายในของผู้ใช้ โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่กำลังอยู่ในช่วงสร้างอัตลักษณ์ตนเอง การนำทฤษฎีดังกล่าวเข้าสู่งานวิจัย จึงสามารถใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ว่า อิทธิพลของสื่อเชื่อมโยงกับพฤติกรรมก้าวร้าวหรือความรุนแรงของวัยรุ่นได้อย่างไร และเปิดพื้นที่ให้มีการออกแบบมาตรการหรือโมเดลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางจริยธรรมที่เหมาะสมต่อสังคมยุคดิจิทัล

2.3. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลายด้านทำให้ต้องมีการปรับตัวหลายด้านไปพร้อม ๆ กัน จึงเป็นวัยที่จะเกิดปัญหาได้มาก การปรับตัวได้สำเร็จจะช่วยให้วัยรุ่นพัฒนาตนเองเกิดบุคลิกภาพที่ดีซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตต่อไป การเรียนรู้พัฒนาการวัยรุ่นจึงมีประโยชน์ทั้งต่อการส่งเสริมให้วัยรุ่นเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพดีทั้งทางร่างกายจิตใจสังคม และช่วยป้องกันปัญหาต่าง ๆ ในวัยรุ่น เช่น ปัญหาทางเพศหรือปัญหาการใช้สารเสพติด พัฒนาการของวัยรุ่นคือวัยรุ่นจะเกิดขึ้นเมื่อเด็กย่างอายุประมาณ 12-13 ปี เพศหญิงจะเข้าสู่วัยรุ่นเร็วกว่าเพศชายประมาณ 2 ปี และจะเกิดการพัฒนาไปจนถึงอายุประมาณ 18 ปี จึงจะเข้าสู่ผู้ใหญ่โดยจะเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในพัฒนาการด้านต่าง ๆ ดังนี้ (พนม เกตุมาน, 2550)

1) พัฒนาการทางด้านสรีระร่างกาย (physical development) ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายทั่วไป และการเปลี่ยนแปลงทางเพศ เนื่องจากวัยนี้ มีการสร้างและหลั่งฮอร์โมนเพศ (sex hormones) และฮอร์โมนของการเจริญเติบโต (growth hormone) อย่างมากและรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (physical changes) ร่างกายจะเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว แขนขาจะยาวขึ้นก่อนจะเห็นการเปลี่ยนแปลงอื่นประมาณ 2 ปี เพศหญิงจะไขมันมากกว่าชายที่มีกล้ามเนื้อมากกว่า ทำให้เพศชายแข็งแรงกว่า การเปลี่ยนแปลงทางเพศ (sexual changes) สิ่งที่ได้ชัดเจนคือวัยรุ่นชายจะเป็นหนุ่มขึ้น นมขึ้นพาน (ห้านมโตขึ้นเล็กน้อย กดเจ็บ) เสียงแตก หนวดเคราขึ้น และเริ่มมีฝันเปียก (nocturnal ejaculation - การหลั่งน้ำอสุจิในขณะหลับและฝันเกี่ยวกับเรื่องทางเพศ) การเกิดฝันเปียกครั้งแรกเป็นสัญญาณของการเข้าสู่วัยรุ่นของเพศชาย ส่วนวัยรุ่นหญิงจะเป็นสาวขึ้น คือ เต้านมมีขนาดโตขึ้น ไขมันที่เพิ่มขึ้นจะทำให้รูปร่างมีทรวดทรง สะโพกผายออกและเริ่มมีประจำเดือนครั้งแรก (menarche) การมีประจำเดือนครั้งแรก เป็นสัญญาณบอกการเข้าสู่วัยรุ่นใน

หญิง ทั้งสองเพศจะมีการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะเพศ ซึ่งจะมีขนาดโตขึ้น และเปลี่ยนเป็นแบบผู้ใหญ่ มีขนขึ้นบริเวณอวัยวะเพศ มีกลิ่นตัว มีสิวขึ้น

2) พัฒนาการทางจิตใจ (psychological development) วัยนี้สติปัญญาจะพัฒนาสูงขึ้น จนมีความคิดเป็นแบบรูปธรรม (Jean Piaget ใช้คำอธิบายว่า “Formal Operation” ซึ่งมีความหมายถึงความสามารถเรียนรู้ เข้าใจเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ลึกซึ้งขึ้นแบบ abstract thinking) มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ และสังเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้นตามลำดับจนเมื่อพ้นวัยรุ่นแล้ว จะมีความสามารถทางสติปัญญาได้เหมือนผู้ใหญ่ แต่ในช่วงระหว่างวัยรุ่นนี้ ยังอาจขาดความยั้งคิด มีความหุนหันพลันแล่น ขาดการไตร่ตรองให้รอบคอบ ความคิดเกี่ยวกับตนเอง (self-awareness) วัยนี้จะเริ่มมีความสามารถในการรับรู้ตนเองด้านต่าง ๆ ดังนี้ (1) เอกลักษณ์ (identity) วัยรุ่นจะเริ่มแสดงออกถึงสิ่งตนเองชอบ สิ่งที่ตนเองถนัด ซึ่งจะแสดงถึงความเป็นตัวตนของเขาที่โดดเด่น ได้แก่ วิชาที่เขาชอบเรียน กีฬาที่ชอบเล่น งานอดิเรก การใช้เวลาว่างให้เกิดความเพลิดเพลิน กลุ่มเพื่อนที่ชอบและสนิทสนมด้วย โดยเขาจะเลือกคบคนที่มีส่วนคล้ายคลึงกันหรือเข้ากันได้ และจะเกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดแบบอย่างจากกลุ่มเพื่อนนี้เอง ทั้งแนวคิด ค่านิยม ระบบจริยธรรม การแสดงออก และการแก้ปัญหาในชีวิต จนสิ่งเหล่านี้กลายเป็นเอกลักษณ์ของตน และกลายเป็นบุคลิกภาพนั่นเอง (2) สิ่ง que แสดงถึงเอกลักษณ์ตนเองยังมีอีกหลายด้าน ได้แก่ เอกลักษณ์ทางเพศ (sexual identity and sexual orientation) แฟชั่น ดารา นักร้อง การแต่งกาย ทางความเชื่อในศาสนา อาชีพ คติประจำใจ เป้าหมายในการดำเนินชีวิต ซึ่ง Erik Erikson อธิบายว่าวัยรุ่นจะเกิดเอกลักษณ์ของตนในวัยนี้ ถ้าไม่เกิดจะมีความสับสนในตนเอง (identity & role confusion) ภาพลักษณ์ของตนเอง (self-image) คือการมองภาพของตนเองในด้านต่าง ๆ ได้แก่ หน้าตา รูปร่าง ความสวยความหล่อ ความพิการ ข้อดี ข้อด้อยทางร่างกายของตนเอง วัยรุ่นจะสนใจหรือให้เวลาเกี่ยวกับรูปร่าง ผิวพรรณมากกว่าวัยอื่น ๆ ถ้าตัวมีข้อด้อยกว่าคนอื่นก็จะเกิดความอับอาย การได้รับการยอมรับจากผู้อื่น (acceptance) วัยนี้ต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนอย่างมาก (3) การได้รับการยอมรับจะช่วยให้เกิดความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย เห็นคุณค่าของตนเอง มั่นใจตนเอง วัยนี้จึงมักอยากเด่นอยากดัง อยากให้มีคนรู้จักมาก ๆ ความภาคภูมิใจตนเอง (self-esteem) เกิดจากการที่ตนเองเป็นที่ยอมรับของเพื่อนและคนอื่น ๆ ได้ รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า เป็นคนดีและมีประโยชน์แก่ผู้อื่นได้ ทำอะไรได้สำเร็จ จริยธรรม (moral development) วัยนี้จะมีความคิดเชิงอุดมคติสูง (idealism) เพราะเขาจะแยกแยะความผิดชอบชั่วดีได้แล้ว มีระบบมโนธรรมของตนเอง ต้องการให้เกิดความถูกต้อง ความชอบธรรมในสังคม ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ต้องการเป็นคนดี เป็นที่ชื่นชอบของคนอื่น และ (4) จะรู้สึกอึดอัดคับข้องใจกับความไม่ถูกต้องในสังคม หรือในบ้าน แม้แต่พ่อแม่ของตนเองเขาก็เริ่มรู้สึกว่าไม่ได้ดีสมบูรณ์แบบเหมือนเมื่อก่อนอีกต่อไปแล้ว บางครั้งเขาจะแสดงออก วิพากษ์วิจารณ์พ่อแม่หรือ ครูอาจารย์ตรง ๆ อย่างรุนแรง การต่อต้าน ประท้วงจึงเกิดได้บ่อยในวัยนี้เมื่อวัยรุ่นเห็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง หรือมีการเอา

เปรียบ เปรียบเทียบ ความไม่เสมอภาคกัน ในวัยรุ่นตอนต้นการควบคุมตนเองอาจยังไม่ดีนัก แต่เมื่อพ้นวัยรุ่นนี้ไป การควบคุมตนเองจะดีขึ้น จนเป็นระบบจริยธรรมที่สมบูรณ์เหมือนผู้ใหญ่ ความเป็นตัวของตัวเอง (independent) วัยนี้จะรักอิสระ เสรีภาพ ไม่ค่อยชอบอยู่ในกฎเกณฑ์กติกาใด ๆ ชอบคิดเอง ทำเอง พึ่งตัวเอง เชื่อความคิดตนเอง มีปฏิกริยาตอบโต้ผู้ใหญ่ที่บีบบังคับสูง ความอยากรู้อยากเห็น อยากรองจะมีสูงสุดในวัยนี้ ทำให้อาจเกิดพฤติกรรมเสี่ยงได้ง่ายถ้าวัยรุ่นขาดการยั้งคิดที่ดี การทำอะไรด้วยตนเอง และทำได้สำเร็จจะช่วยให้วัยรุ่นมีความมั่นใจในตนเอง (self-confidence) การควบคุมตนเอง (self-control) วัยนี้จะเรียนรู้ที่จะควบคุมความคิด การรู้จักยั้งคิด การคิดให้เป็นระบบ เพื่อให้สามารถใช้ความคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้

3) พัฒนาการทางสังคม (Social Development) วัยนี้จะเริ่มห่างจากทางบ้าน ไม่ค่อยสนิทสนมคลุกคลีกับพ่อแม่พี่น้องเหมือนเดิม แต่จะสนใจเพื่อนมากกว่า จะใช้เวลากับเพื่อนนาน ๆ มีกิจกรรมนอกบ้านมาก ไม่อยากไปไหนกับทางบ้าน เริ่มมีความสนใจเพศตรงข้าม สนใจสังคม สิ่งแวดล้อม ปรับตัวเองให้เข้ากับกฎเกณฑ์กติกาของกลุ่ม ของสังคมได้ดีขึ้น มีความสามารถในทักษะสังคม การสื่อสารเจรจา การแก้ปัญหา การประนีประนอม การยืดหยุ่นโอนอ่อนผ่อนตามกัน และการทำงานร่วมกับผู้อื่น พัฒนาการทางสังคมที่ดีจะเป็นพื้นฐานมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และบุคลิกภาพที่ดี การเรียนรู้สังคมจะช่วยให้ตนเองหาแนวทางการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับตนเอง เลือกวิชาชีพที่เหมาะสมกับตน และมีสังคมสิ่งแวดล้อมที่ดีต่อตนเองในอนาคตต่อไป อารมณ์ (mood) อารมณ์ส่วนตัวจะปั่นป่วนเปลี่ยนแปลงง่าย หงุดหงิดง่าย เครียดง่าย โกรธง่าย อาจเกิดอารมณ์ซึมเศร้าโดยไม่มีสาเหตุได้ง่าย อารมณ์ที่ไม่ดีเหล่านี้ อาจทำให้เกิดพฤติกรรมเกรี้ยวกราด มีผลต่อการเรียนและการดำเนินชีวิตในวัยรุ่นตอนต้น การควบคุมอารมณ์ยังไม่ค่อยดีนัก บางครั้งยังทำอะไรตามอารมณ์ตัวเองอยู่บ้าง แต่จะค่อย ๆ ดีขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น อารมณ์เพศวัยนี้จะมามาก ทำให้มีความสนใจเรื่องทางเพศ หรือมีพฤติกรรมทางเพศ เช่น การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องปกติในวัยนี้ แต่พฤติกรรมบางอย่างอาจเป็นปัญหา เช่น เบี่ยงเบนทางเพศ กามวิปริต หรือการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น

ปัญหาพฤติกรรมในวัยรุ่น ซึ่งปัญหาที่พบได้บ่อยในวัยรุ่น มีดังนี้

1) ปัญหาความสัมพันธ์กับพ่อแม่ วัยนี้จะแสดงพฤติกรรมที่แสดงความเป็นตัวของตัวเองค่อนข้างมาก การพูดจาไม่ค่อยเรียบร้อย อารมณ์แปรปรวนเปลี่ยนแปลงง่าย ความรับผิดชอบขึ้น ๆ ลง ๆ เอาแต่ใจตัวเอง ทำให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือครูอาจารย์หงุดหงิดไม่พอใจได้มาก ๆ ถ้าใช้วิธีการจัดการไม่ถูกต้อง เช่น ใช้วิธีดุด่าว่ากล่าว ตำหนิ หรือลงโทษรุนแรง จะเกิดปฏิกริยาต่อต้าน เป็นอารมณ์ต่อกัน ไม่ได้ช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมวัยรุ่น วิธีการจัดการกับปัญหาพฤติกรรมเหล่านี้ เริ่มต้นจากการทำความเข้าใจความต้องการของวัยรุ่น มีการตอบสนองโดยประนีประนอมยืดหยุ่น แต่ก็ยังคงมีขอบเขตพอสมควร พยายามจูงใจให้ร่วมมือมากกว่าการบังคับกันตรง ๆ หรือรุนแรง สร้างความสัมพันธ์ที่ดีไว้ก่อน อย่าหงุดหงิดกับพฤติกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ

2) ปัญหาการใช้สารเสพติด (substance use disorders) ตามธรรมชาติของวัยรุ่น จะมีความอยากรู้อยากเห็นอยากลองมาก ถ้าขาดการยับยั้งชั่งใจด้วย การที่อยู่ในกลุ่มที่ใช้สารเสพติด หรือเพื่อนใช้สารเสพติด จะมีการชักชวนให้ใช้ร่วมกัน บางคนไม่กล้าปฏิเสธเพื่อน บางคนใช้เพื่อให้เหมือนเพื่อน ๆ เมื่อลองแล้วเกิดความพอใจก็จะติดได้ง่าย

3) ปัญหาทางเพศ (sexual problems) พฤติกรรมรักร่วมเพศ (homosexuality) เป็นพฤติกรรมที่จะทำให้เกิดปัญหาตามมาได้มาก คนที่เป็นรักร่วมเพศมักจะเจอปัญหาในการดำเนินชีวิตได้มากกว่าคนทั่วไป ในบางสังคมมีการต่อต้านพฤติกรรมรักร่วมเพศ มีการรังเกียจ ล้อเลียน ไม่ยอมรับ บางประเทศมีกฎหมายลงโทษการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างเพศเดียวกันเอง รักร่วมเพศ คือ พฤติกรรมที่พึงพอใจทางเพศกับเพศเดียวกัน อาจมีการแสดงออกภายนอกให้เห็นชัดเจนหรือไม่ก็ได้ การรักษาผู้ที่เป็นรักร่วมเพศ มักไม่ได้ผล เนื่องจากผู้ที่เป็นรักร่วมเพศมักจะพอใจในลักษณะแบบนี้อยู่แล้ว การช่วยเหลือทำได้โดยการให้คำปรึกษาผู้ที่เป็นพ่อแม่ และผู้ป่วย เพื่อให้ปรับตัวได้ ไม่รังเกียจลูกที่เป็นแบบนี้ และผู้ป่วยแสดงออกเหมาะสม ไม่มากเกินไปจนมีการรังเกียจต่อต้านจากคนใกล้ชิด การป้องกันภาวะรักร่วมเพศ ทำได้โดยการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่เพศเดียวกับเด็ก เพื่อให้มีการถ่ายทอดแบบอย่างทางเพศจากพ่อหรือแม่เพศเดียวกับเด็ก การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง (masturbation) ในวัยรุ่นการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองเป็นพฤติกรรมปกติ ไม่มีอันตราย ไม่มีผลเสียต่อร่างกายหรือจิตใจ การทำไม่ควรหมกมุ่นมากเกินไปจนเป็นปัญหาต่อการใช้เวลาที่เหมาะสม หรือทำให้ขาดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อื่น ๆ การมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น (sexual relationship) มักเกิดจากวัยรุ่นที่ขาดการยับยั้งชั่งใจ หรือมีปัญหาทางอารมณ์ และใช้เพศสัมพันธ์เป็นการทดแทน เพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นมักไม่ได้ยังคิดให้รอบคอบ ขาดการไตร่ตรอง ทำตามอารมณ์เพศ หรืออยู่ภายใต้ฤทธิ์ของสารเสพติด ทำให้เกิดปัญหาการติดต่อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การตั้งครรภ์การทำแท้ง การเลี้ยงลูกที่ไม่ถูกต้อง ปัญหาครอบครัวและกลายเป็นปัญหาสังคมในที่สุด

3) ปัญหาบุคลิกภาพ (personality problems) วัยรุ่นจะเป็นวัยที่มีพัฒนาการของบุคลิกภาพอย่างชัดเจน ทั้งนิสัยใจคอ การคิด การกระทำจะเป็นรูปแบบที่สม่ำเสมอ จนสามารถคาดการณ์ได้ว่าในเหตุการณ์แบบนี้ เขาจะแสดงออกอย่างไร ถ้าการเรียนรู้ที่ผ่านมาดี วัยรุ่นจะมีบุคลิกภาพที่ดีด้วย แต่ในทางตรงข้าม ถ้ามีปัญหาในชีวิต หรือเรียนรู้แบบผิด ๆ จะกลายเป็นบุคลิกภาพที่เป็นปัญหา ปรับตัวเข้ากับคนอื่นได้น้อย เอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง และจะติดตัวไปตลอดชีวิต ถ้าเป็นปัญหามาก ๆ จะถูกเรียกว่า “บุคลิกภาพผิดปกติ” (personality disorders) ความประพฤตินอกคตินอกใจ (conduct disorder) คือ โรคที่มีปัญหาพฤติกรรมกลุ่มที่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน โดยตนเองพอใจ ได้แก่ การละเมิดสิทธิผู้อื่น การขโมย ฉ้อโกง ตีชิงวิ่งราว ทำร้ายผู้อื่น ทำลายข้าวของ เกเร หรือละเมิดกฎเกณฑ์ของหมู่คณะหรือสังคม การหนีเรียน ไม่กลับบ้าน หนีเที่ยว โกหก หลอกหลวง ล้วงเงินทางเพศ การใช้สารเสพติด อาการดังกล่าวนี้มักจะเกิดขึ้นต่อเนื่องมานานพอสมควร สัมพันธ์กับปัญหาใน

ครอบครัว การเลี้ยงดู ปัญหาอารมณ์ การรักษาควรรีบทำทันที เพราะการปล่อยไว้นาน จะยิ่งเรื้อรัง รักษายาก และกลายเป็นบุคลิกภาพแบบอันธพาล (antisocial personality disorder)

2.3.1 การใช้จิตวิทยาพัฒนาการเพื่อปลูกฝังคุณธรรม

จิตวิทยาพัฒนาการเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยทำความเข้าใจพฤติกรรม ความคิด และ อารมณ์ของบุคคลในแต่ละช่วงอายุ โดยการปลูกฝังคุณธรรมผ่านกระบวนการพัฒนาการนี้สามารถ ออกแบบให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของแต่ละวัย ในบริบทของจิตวิทยาเชิงพุทธ การใช้แนวคิดนี้ มุ่งเน้นการพัฒนาปัญญา สมาธิ และศีล เพื่อให้เกิดคุณธรรมที่สอดคล้องกับเป้าหมายของชีวิตที่มี ความสุขและสงบ การใช้จิตวิทยาพัฒนาการเพื่อปลูกฝังคุณธรรม ประกอบด้วยดังนี้

1) แนวคิดจิตวิทยาพัฒนาการและคุณธรรม หมายถึง จิตวิทยาพัฒนาการ (developmental psychology) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงชีวิตของบุคคลทั้งในด้าน ร่างกาย จิตใจ และสังคม (Santrock, 2018) และคุณธรรมในพุทธศาสนาหมายถึงคุณลักษณะที่ดีที่ เกิดจากการฝึกฝนและพัฒนาจิตใจ เช่น ความเมตตา ความกรุณา และความอดทน (พระพรหมคุณา ภรณ์, 2548)

2) การพัฒนาคุณธรรมในแต่ละช่วงวัย กล่าวคือ (1) วัยเด็ก (early childhood) ลักษณะเด่นของวัยคือวัยเด็กเป็นช่วงที่สมองมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว การเรียนรู้ผ่านการเลียนแบบ และการเสริมแรงมีความสำคัญ (2) วิธีปลูกฝังคุณธรรม เช่น การสอนเรื่องความเมตตาและความ ซื่อสัตย์ผ่านนิทานธรรมะหรือกิจกรรมที่เน้นการแบ่งปัน การเสริมแรงทางบวกเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรม ที่ดี เช่น การขอบคุณและการช่วยเหลือ (Skinner, 1953; สุวรรณ สถาอาพันธ์, 2562)

3) วัยรุ่น (adolescence) กล่าวคือ (1) ลักษณะเด่นของวัยคือวัยรุ่นเริ่มพัฒนา ความสามารถทางความคิดเชิงนามธรรม และสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง (2) วิธีปลูกฝังคุณธรรม เช่น การสนับสนุนการพิจารณาเหตุและผลเพื่อสร้างศรัทธาที่มีปัญญากำกับ การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริม ความรับผิดชอบ เช่น การมีส่วนร่วมในโครงการอาสาสมัคร (Erikson, 1968)

4) วัยผู้ใหญ่ (adulthood) กล่าวคือ (1) ลักษณะเด่นของวัยคือวัยผู้ใหญ่เป็นช่วงที่ บุคคลมีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสังคม (2) วิธีปลูกฝังคุณธรรม เช่น การฝึกสมาธิและการ ปฏิบัติธรรมเพื่อสร้างความสมดุลทางอารมณ์และปัญญา การส่งเสริมให้ใช้คุณธรรมในชีวิตประจำวัน เช่น ความซื่อสัตย์ในที่ทำงานและความอดทนต่อความท้าทาย

แนวคิดและหลักการพัฒนาคุณธรรมในแต่ละช่วงวัย สามารถประยุกต์ใช้ได้ดังนี้

1) วัยเด็ก (early childhood) กล่าวคือ (1) ลักษณะเด่นของวัยคือวัยเด็กเป็นช่วงที่ สมองมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว การเรียนรู้ผ่านการเลียนแบบและการเสริมแรงมีความสำคัญ และ (2) วิธีปลูกฝังคุณธรรม เช่น การสอนเรื่องความเมตตาและความซื่อสัตย์ผ่านนิทานธรรมะหรือกิจกรรมที่

เน้นการแบ่งปัน การเสริมแรงทางบวกเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่ดี เช่น การขอบคุณและการช่วยเหลือ (Skinner, 1953; สุวรรณฯ สถาอานันท์, 2562)

2) วัยรุ่น (adolescence) กล่าวคือ (1) ลักษณะเด่นของวัยคือวัยรุ่นเริ่มพัฒนาความสามารถทางความคิดเชิงนามธรรมและสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง และ (2) วิธีปลูกฝังคุณธรรม เช่น การสนับสนุนการพิจารณาเหตุและผลเพื่อสร้างศรัทธาที่มีปัญญากำกับ การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความรับผิดชอบ เช่น การมีส่วนร่วมในโครงการอาสาสมัคร (Erikson, 1968)

3) วัยผู้ใหญ่ (adulthood) กล่าวคือ (1) ลักษณะเด่นของวัยคือวัยผู้ใหญ่เป็นช่วงที่บุคคลมีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสังคม และ (2) วิธีปลูกฝังคุณธรรม เช่น การฝึกสมาธิและการปฏิบัติธรรมเพื่อสร้างความสมดุลทางอารมณ์และปัญญา การส่งเสริมให้ใช้คุณธรรมในชีวิตประจำวัน เช่น ความซื่อสัตย์ในที่ทำงานและความอดทนต่อความท้าทาย

สำหรับวิธีการปลูกฝังคุณธรรมโดยใช้แนวคิดจิตวิทยาเชิงพุทธ สามารถทำได้ดังนี้

1) การพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา กล่าวคือ การปลูกฝังคุณธรรมสามารถเริ่มต้นด้วยการฝึกศีล เช่น การรักษาความซื่อสัตย์ จากนั้นพัฒนาไปสู่การฝึกสมาธิเพื่อควบคุมจิตใจ และปัญญาเพื่อมองเห็นความจริงในชีวิต (Goleman, 1995; พระธรรมปิฎก, 2554)

2) การใช้กิจกรรมและเทคนิคจิตวิทยา เช่น การเล่าเรื่อง (storytelling) ใช้เรื่องเล่าในพระพุทธศาสนา เช่น ชาดก เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ผ่านการคิดวิเคราะห์ การฝึกสติ (mindfulness Training): ฝึกสติผ่านกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย เช่น การนั่งสมาธิในวัยรุ่น หรือการเดินจงกรมในวัยผู้ใหญ่ (Kabat-Zinn, 1990)

3) การพัฒนาอารมณ์เชิงบวก เช่น การฝึกพฤติกรรมที่แสดงความขอบคุณ (gratitude) และการพัฒนาความเห็นอกเห็นใจ (compassion) ช่วยให้บุคคลมีความสุขและพัฒนาคุณธรรม (Fredrickson, 2001)

สำหรับแนวทางการส่งเสริมในบริบทสังคม สามารถทำได้ดังนี้

1) ครอบครัว กล่าวคือ ครอบครัวควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการแสดงคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์และความเมตตา

2) สถาบันการศึกษา กล่าวคือ การออกแบบหลักสูตรที่บูรณาการระหว่างวิชาการและการพัฒนาคุณธรรม เช่น การสอนวิชาศีลธรรมและการเรียนรู้แบบโครงงาน

3) ชุมชนและสังคม กล่าวคือ การจัดกิจกรรมชุมชน เช่น การเข้าค่ายคุณธรรม หรือการสร้างพื้นที่สำหรับการปฏิบัติธรรม

2.3.2 การประยุกต์ใช้หลักสัมมาทิฐิในจิตวิทยาพัฒนาการเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวก

หลักสัมมาทิฐิ (right view) ในพุทธศาสนาเป็นการมองเห็นและเข้าใจความจริงตามธรรมชาติของชีวิต โดยเน้นการปลูกฝังความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ และการ

ดับทุกข์ หลักนี้สามารถประยุกต์ใช้ในจิตวิทยาพัฒนาการเพื่อเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกในแต่ละช่วงวัย โดยการทำให้บุคคลมองเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจสังคม และพัฒนาความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์กับผู้อื่น มีองค์ประกอบดังนี้

1. หลักสัมมาทิฐิในบริบทจิตวิทยา

1) ความหมายของสัมมาทิฐิ กล่าวคือ สัมมาทิฐิคือความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความจริงแห่งชีวิต รวมถึงความเข้าใจในหลักอริยสัจ 4 (พระพรหมคุณาภรณ์, 2551)

2) ทัศนคติเชิงบวกในจิตวิทยา กล่าวคือ ทัศนคติเชิงบวก (Positive Attitude) หมายถึงมุมมองหรือความคิดที่ส่งเสริมความสุข ความพึงพอใจ และการพัฒนาตนเอง โดยมุ่งเน้นการมองหาโอกาสในอุปสรรคและความสามารถในการปรับตัว (Fredrickson, 2001)

2. การประยุกต์ใช้สัมมาทิฐิในจิตวิทยาพัฒนาการ

1) การพัฒนาทัศนคติเชิงบวกในวัยเด็ก วิธีการ คือ สอนให้เด็กเข้าใจความหมายของการแบ่งปันและการให้อภัยผ่านกิจกรรมเล่านิทาน การใช้คำพูดเชิงบวกเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและลดความกลัว ตัวอย่างเช่น การเล่าเรื่องชาดก “พระเวสสันดรชาดก” เพื่อปลูกฝังความเมตตา

2) การพัฒนาทัศนคติเชิงบวกในวัยรุ่น วิธีการ คือ การสนับสนุนการใช้สัมมาทิฐิเพื่อประเมินความสำเร็จและความล้มเหลว เช่น การเข้าใจว่าความล้มเหลวเป็นโอกาสเรียนรู้ การฝึกสติ (mindfulness) เพื่อลดความเครียดและพัฒนาความยืดหยุ่นทางจิตใจ (Kabat-Zinn, 1990) ตัวอย่างเช่น การจัดเวิร์กช็อปเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตที่เน้นการตระหนักรู้ในตนเอง

3) การพัฒนาทัศนคติเชิงบวกในวัยผู้ใหญ่ วิธีการ คือ การสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าของตนเองผ่านการฝึกสมาธิและการพิจารณาสังขารธรรม การนำหลักสัมมาทิฐิไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัวและที่ทำงาน ตัวอย่างเช่น การฝึกปฏิบัติธรรมในรูปแบบของการเจริญสติในชีวิตประจำวัน

ประโยชน์ของการประยุกต์ใช้สัมมาทิฐิเพื่อเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวก ประกอบด้วยดังนี้

1) การพัฒนาความยืดหยุ่นทางจิตใจ (resilience) กล่าวคือ หลักสัมมาทิฐิช่วยให้บุคคลมองเห็นความจริงในความทุกข์และฝึกการปรับตัวต่ออุปสรรค

2) การเสริมสร้างความสัมพันธ์เชิงบวก กล่าวคือ การเข้าใจความแตกต่างและความเป็นไปของผู้อื่นช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความเข้าใจกันในสังคม

3) การพัฒนาคุณภาพชีวิต กล่าวคือ บุคคลที่มองโลกในแง่บวกจากสัมมาทิฐิจะมีความพึงพอใจในชีวิตและสามารถจัดการกับปัญหาได้ดีขึ้น

สำหรับแนวทางการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ประกอบด้วยดังนี้

1) การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมในโรงเรียนหรือชุมชนที่ส่งเสริมการตระหนักรู้ เช่น การฝึกสมาธิ การอ่านหนังสือธรรมะ

2) การสนับสนุนจากครอบครัว การปลูกฝังแนวคิดสัมมาทิฐิผ่านคำแนะนำและการเป็นตัวอย่างที่ดี

3) การใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมสัมมาทิฐิ การใช้แอปพลิเคชันฝึกสมาธิหรือการเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์ เช่น วิดีโอธรรมะ

จากที่กล่าวมาโดยภาพรวมสรุปได้ว่า สัมมาทิฐิ หมายถึง ความเห็นชอบหรือความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งในเชิงจิตวิทยาพัฒนาการสามารถปรับใช้ในการสร้างรากฐานทางความคิดที่เป็นไปในทางสร้างสรรค์ ช่วยให้บุคคลเข้าใจตนเองและผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง การเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกผ่านสัมมาทิฐิ เช่น ความเข้าใจในเหตุและผล (causality awareness) การตระหนักว่าการกระทำทุกอย่างมีผลตามมา ช่วยสร้างความรับผิดชอบในพฤติกรรมของตน การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และการมองโลกในแง่ดี การเข้าใจความจริงของชีวิตตามหลักอริยสัจ 4 ช่วยให้มองเห็นปัญหาเป็นโอกาสในการเติบโต เป็นต้น กระบวนการฝึกสัมมาทิฐิเพื่อพัฒนาทัศนคติเชิงบวก ประกอบด้วย (1) การฝึกสติและสมาธิ การฝึกสติช่วยให้สามารถรับรู้ปัจจุบันอย่างชัดเจนและลดความคิดเชิงลบ และ (2) การพัฒนาความเข้าใจผู้อื่น ใช้สัมมาทิฐิในการตระหนักถึงมุมมองและความต้องการของผู้อื่น ช่วยลดความขัดแย้งและเสริมสร้างความสัมพันธ์เชิงบวก และผลลัพธ์ของการประยุกต์ใช้สัมมาทิฐิ คือ ส่งเสริมการเติบโตทางจิตใจ ช่วยให้บุคคลสามารถจัดการอารมณ์และความเครียดได้ดี พัฒนาทัศนคติเชิงบวกที่ยั่งยืน สัมมาทิฐิทำให้บุคคลมองชีวิตในแง่สร้างสรรค์และมุ่งมั่นพัฒนาตนเอง ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักสัมมาทิฐิในจิตวิทยาพัฒนาการ ไม่เพียงแต่ช่วยส่งเสริมทัศนคติเชิงบวก แต่ยังเป็นแนวทางในการพัฒนาชีวิตที่สมดุลและมีความสุขในระยะยาว

2.3.3 การพัฒนาความฉลาดทางสังคม

ความฉลาดทางสังคม (social intelligence) คือความสามารถในการรับรู้ เข้าใจ และจัดการความสัมพันธ์ในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นทักษะที่สำคัญในทุกช่วงวัยและส่งเสริมคุณภาพชีวิตโดยรวม หลักการทางจิตวิทยาเชิงพุทธ เช่น สัมมาวาจา (right Speech) และเมตตากรุณา (Loving-kindness) สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

1. ความหมายและองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคม

1) ความหมายของความฉลาดทางสังคม Thorndike (1920) อธิบายว่าความฉลาดทางสังคมคือความสามารถในการเข้าใจและจัดการความสัมพันธ์กับผู้อื่น และ Goleman (2006) ระบุว่าความฉลาดทางสังคมครอบคลุมถึงการรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น (social awareness) และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี (relationship management)

2) องค์ประกอบของความฉลาดทางสังคม คือ (1) การตระหนักรู้ทางสังคม: ความสามารถในการรับรู้และเข้าใจความรู้สึก ความคิด และพฤติกรรมของผู้อื่น และ (2) การจัดการความสัมพันธ์ การสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่มีคุณภาพ รวมถึงการสื่อสารและการแก้ไขข้อขัดแย้ง

2. การพัฒนาความฉลาดทางสังคมด้วยจิตวิทยาเชิงพุทธ

1) การนำหลักสัมมาวาจามาใช้ กล่าวคือ หลักสัมมาวาจาเน้นการพูดที่สุภาพ จริงใจ และสร้างสรรค์ การสื่อสารด้วยความจริงและเมตตาช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม ตัวอย่างเช่น การใช้คำพูดที่แสดงถึงความเห็นอกเห็นใจในสถานการณ์ที่ผู้อื่นกำลังเผชิญปัญหา (พระพรหมคุณาภรณ์, 2551)

2) การฝึกเจริญเมตตากรุณา กล่าวคือ การเจริญเมตตากรุณา (loving-kindness and compassion) ช่วยลดความขัดแย้งในสังคมและสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และ Fredrickson et al. (2008) พบว่าการฝึกเมตตาเพิ่มพูนความพึงพอใจในความสัมพันธ์และลดความขัดแย้ง

3) การใช้สติและสมาธิ กล่าวคือ การฝึกสติ (Mindfulness) ช่วยให้ตระหนักรู้ในปัจจุบัน ลดการตอบสนองเชิงลบต่อผู้อื่น และ Kabat-Zinn (1990) เชื่อว่าสติช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นทางจิตใจและส่งเสริมความสัมพันธ์ในสังคม

3. แนวทางการพัฒนาความฉลาดทางสังคม

1) การพัฒนาทักษะการฟัง กล่าวคือ การฟังอย่างตั้งใจ (active listening) ช่วยสร้างความเข้าใจที่ดีในความสัมพันธ์ ตัวอย่างเช่น การฝึกการฟังโดยไม่ขัดจังหวะและให้ความสำคัญกับความรู้สึกของผู้อื่น

2) การฝึกการแสดงความเห็นอกเห็นใจ กล่าวคือ การเข้าใจมุมมองของผู้อื่นและแสดงความเห็นอกเห็นใจ ตัวอย่างเช่น การแสดงความเห็นอกเห็นใจโดยใช้วาจาที่อ่อนโยนและการให้กำลังใจ

3) การใช้เทคโนโลยีในการเสริมสร้างความฉลาดทางสังคม กล่าวคือ การใช้สื่อออนไลน์อย่างรับผิดชอบ เช่น การใช้แอปพลิเคชันที่ส่งเสริมการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์

4. ผลลัพธ์ของการพัฒนาความฉลาดทางสังคม

1) การพัฒนาความสัมพันธ์ เช่น ความฉลาดทางสังคมช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคงและลดข้อขัดแย้ง

2) การส่งเสริมการทำงานเป็นทีม เช่น บุคคลที่มีความฉลาดทางสังคมสูงจะสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การเพิ่มความสุขในชีวิต เช่น ความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมช่วยส่งเสริมความพึงพอใจในชีวิต

จากที่กล่าวมาโดยภาพรวมสรุปได้ว่า ความฉลาดทางสังคม (Social Intelligence) หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจ ดีความ และตอบสนองต่อพฤติกรรมของผู้อื่นอย่างเหมาะสม ทั้งในด้านการสร้างความสัมพันธ์ การสื่อสาร และการแก้ปัญหาทางสังคม องค์ประกอบของความฉลาดทางสังคม คือ (1) การตระหนักรู้ทางสังคม (social awareness) ความสามารถในการรับรู้ความรู้สึก

ความคิด และมุมมองของผู้อื่น (2) การจัดการความสัมพันธ์ (relationship management): ความสามารถในการสื่อสาร การสร้างความสัมพันธ์ และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และ (3) ความเข้าใจในบริบททางสังคม (social context understanding) การรู้จักกฎเกณฑ์และความคาดหวังในสังคม ส่วนวิธีการพัฒนาความฉลาดทางสังคม ประกอบด้วย (1) ฝึกฝนการสื่อสารเชิงบวก ใช้คำพูดที่สร้างสรรค์และสร้างความเข้าใจในระหว่างการสนทนา (2) การฟังอย่างลึกซึ้ง (active listening) การรับฟังความคิดเห็นและความรู้สึกของผู้อื่นอย่างตั้งใจ (3) การฝึกความเห็นอกเห็นใจ (empathy) การเข้าใจและใส่ใจความรู้สึกของผู้อื่น และ (4) การเรียนรู้จากสถานการณ์จริง ใช้ประสบการณ์ในชีวิตประจำวันเพื่อฝึกการปรับตัวและการแก้ปัญหา ซึ่งผลลัพธ์ของการพัฒนาความฉลาดทางสังคมคือ (1) ความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น การเข้าใจและตอบสนองต่อความต้องการของผู้อื่นช่วยสร้างมิตรภาพและความร่วมมือ (2) การทำงานเป็นที่อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยส่งเสริมความร่วมมือในองค์กรและการประสานงานที่ดี และ (3) การจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ ลดความขัดแย้งและส่งเสริมการแก้ปัญหาที่ทุกฝ่ายพอใจ และแนวทางในการส่งเสริมความฉลาดทางสังคมในเชิงระบบ เช่น การบูรณาการการเรียนรู้ทางสังคมในหลักสูตรการศึกษา การจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ดังนั้น การพัฒนาความฉลาดทางสังคมเป็นกระบวนการที่ช่วยส่งเสริมทั้งความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์และการจัดการกับสถานการณ์ที่หลากหลาย โดยการฝึกฝนและพัฒนาทักษะด้านนี้จะช่วยให้บุคคลสามารถใช้ชีวิตในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุขในระยะยาว

จากการทบทวนวรรณกรรมสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้คือ วัยรุ่นถือเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การทำความเข้าใจพัฒนาการของวัยรุ่นจึงเป็นรากฐานสำคัญในการศึกษาปัญหาความรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อวัยรุ่นต้องเผชิญกับอิทธิพลจากสื่อที่มีทั้งด้านบวกและด้านลบ สะท้อนมุมมองได้จาก (1) ทฤษฎีของ Erikson (psychosocial development theory) อธิบายว่าวัยรุ่นอยู่ในช่วง “การค้นหาอัตลักษณ์กับความสับสนในบทบาท” (identity vs. role confusion) วัยรุ่นต้องการค้นหาความหมายของตนเองและการยอมรับจากสังคม หากได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสมพวกเขาจะพัฒนาอัตลักษณ์ที่มั่นคง แต่หากเผชิญแรงกดดันจากสื่อและสังคมโดยไร้ทิศทาง อาจเกิดความสับสนและโน้มเอียงไปสู่พฤติกรรมที่ก้าวร้าวหรือเบี่ยงเบน (2) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura (social learning theory) เชื่อว่ามนุษย์เรียนรู้จากการเลียนแบบพฤติกรรมของแบบอย่าง (models) โดยเฉพาะวัยรุ่นที่มักมองหาต้นแบบจากบุคคลที่มีอิทธิพล เช่น คนดัง ดารา หรืออินฟลูเอนเซอร์ในสื่อ หากแบบอย่างเหล่านี้ใช้ความรุนแรงแล้วได้รับผลลัพธ์เชิงบวก วัยรุ่นก็มีแนวโน้มจะเลียนแบบ (3) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget (cognitive development theory) ในช่วงวัยรุ่น บุคคลเข้าสู่ระยะ การคิดเชิงนามธรรม (formal operational stage) มีความสามารถในการ

การใช้เหตุผลเชิงตรรกะและคิดไตร่ตรองลึกซึ้ง แต่ในขณะเดียวกันก็อาจใช้เหตุผลเพื่อสร้างความชอบธรรมให้พฤติกรรมเสี่ยงหรือตอบสนองต่อแรงกดดันจากสื่อได้ (4) ทฤษฎีพัฒนาการทางศีลธรรมของ Kohlberg (moral development theory) อธิบายว่าการพัฒนาศีลธรรมของวัยรุ่นส่วนใหญ่อยู่ในระดับ “ศีลธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม” (conventional level) คือการทำตามกฎเพื่อการยอมรับและการรักษาระเบียบ หากสังคมหรือกลุ่มเพื่อนยอมรับความรุนแรง วัยรุ่นอาจมองว่าเป็นสิ่งที่ยอมรับได้เช่นกัน และ (5) แนวคิดเรื่องแรงกดดันจากกลุ่มเพื่อน (peer pressure theory) เพื่อนมีบทบาทสำคัญในชีวิตวัยรุ่น พวกเขาได้รับอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนมากกว่าครอบครัว การกลั่นแกล้ง การแชร์คอนเทนต์รุนแรง หรือการเข้าร่วมพฤติกรรมเสี่ยงจึงมักเกิดขึ้นจากแรงกดดันของกลุ่มเป็นสำคัญ ดังนั้น การทำความเข้าใจพัฒนาการวัยรุ่นตามทฤษฎีเหล่านี้ ช่วยให้การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมมีความสอดคล้องกับธรรมชาติของวัยรุ่น เช่น การใช้ หลักสติและสมาธิ เพื่อฝึกควบคุมอารมณ์ที่ผันผวนตามแรงกดดันของสื่อและเพื่อน การนำ หลักเมตตาและกรุณา มาช่วยสร้างทักษะการเห็นอกเห็นใจผู้อื่นเพื่อลดความรุนแรงในโลกออนไลน์ การส่งเสริม หลักอัปมาทธรรม เพื่อให้วัยรุ่นตระหนักและระวังพฤติกรรมของตนเอง ตลอดจนการใช้ หลักสมานฉันท์ เพื่อพัฒนาแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งในกลุ่มเพื่อนอย่างสร้างสรรค์

2.4. แนวคิดเกี่ยวกับสังคมในศตวรรษที่ 21

ปัจจุบันเรากำลังอยู่ในศตวรรษที่ 21 โลกได้เข้าสู่สังคมที่เรียกว่า “สังคมความรู้” ความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้นทุกวันและเราสามารถรับความรู้ได้จากหลายช่องทางและได้รับอย่างรวดเร็ว คนท่องเก่ง เรียนเก่ง จำเก่ง ไม่ใช่ตัวเลือกที่ดีที่สุดอีกแล้ว แต่คนที่พร้อมจะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ คือคนที่สังคมโลกต้องการ ศตวรรษที่ 21 เป็นโลกของเทคโนโลยีและนวัตกรรม เครื่องจักรและหุ่นยนต์ ถูกนำเข้ามาใช้งานทดแทนแรงงานคน เพราะฉะนั้นเราควรมีทักษะบางอย่างที่เครื่องจักรหรือหุ่นยนต์ทำแทนไม่ได้ เช่น ทักษะการคิดแบบผู้เชี่ยวชาญและการสื่อสารที่ซับซ้อน ซึ่งจะมีโอกาสมากกว่าคนอื่น เพราะทักษะขั้นสูงเหล่านี้เครื่องจักรไม่สามารถทำแทนได้ เรากำลังเผชิญกับปัญหาระดับโลก เช่น วิกฤตการเงินโลก ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาเรื่องโรคร้ายไข้เจ็บ เราจะต้องเตรียมพร้อมเพื่อให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและปัญหาระดับโลกเหล่านี้ ศตวรรษนี้เป็นยุคของการเปลี่ยนแปลง ความเปลี่ยนแปลงหลายอย่างเกิดขึ้นในโลก ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองการปกครอง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและยากที่จะคาดเดาได้ว่าจะเกิดอะไรต่อไป

ความรู้ที่เราเรียนกันอยู่ทุกวันนี้ จะยังมีความสำคัญอีกหรือไม่ ความรู้ในวิชาหลักพื้นฐานที่เรากำลังเรียนอยู่หรือเราเรียกว่า “เนื้อหา” นั้น ยังคงมีความสำคัญ เพียงแต่ในศตวรรษนี้ เราคงจะต้องมี “3 ทักษะ” เพิ่มเติมนอกเหนือจากความรู้ในวิชาหลัก มีรายละเอียดดังนี้

1) ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ในโลกของการทำงาน เขาไม่ต้องการคนเรียนเก่ง จำเก่งอีกแล้ว แต่เขาต้องการคนที่พร้อมจะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เพราะความรู้ที่มีในวันนี้ก็ไม่กี่ปีข้างหน้าจะกลายเป็นความรู้เก่าไปเสียแล้ว เพราะฉะนั้น คนที่จะประสบความสำเร็จในอาชีพจะต้องเป็นคนที่พร้อมจะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ไม่มีในตำราเรียน และจะต้องเป็นผู้ที่มีความสุขในการเรียนรู้ เพื่อที่จะมีแรงจูงใจในการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ต้องคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ไขปัญหาได้

2) ทักษะชีวิตและอาชีพ คือความสามารถของคนในการที่จะปรับตัวหรือเลือกทางเดินชีวิตให้เหมาะสม ซึ่งทักษะนี้จะช่วยให้สามารถเผชิญกับความไม่แน่นอนต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ที่ยากจะคาดเดาว่าจะเป็นอย่างไร รวมไปถึงการรู้จักอยู่ร่วมกับผู้อื่น การทำงานร่วมกับผู้อื่น การรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง มีความยืดหยุ่นประนีประนอม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายมากกว่ายึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง มองความล้มเหลวที่เกิดขึ้นว่าเป็นบทเรียน มีความรับผิดชอบ มีวินัยและทุ่มเททำงานอย่างจริงจัง รู้จักควบคุมอารมณ์ รู้จักการให้และทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น มีภาวะความเป็นผู้นำ และรู้จักทำความดีโดยไม่หวังผล

3) ทักษะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร คือการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ใช้ให้ถูกวิธีและเกิดประโยชน์ ใช้เทคโนโลยีเพื่อหาความรู้มากกว่าความบันเทิง รู้วิธีการที่จะเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ และสามารถประเมินได้ว่าข้อมูลที่มากมายเหล่านั้นมีความน่าเชื่อถือหรือไม่ รู้จักอ้างถึงที่มาของข้อมูล มีทักษะที่จะนำเสนองานต่าง ๆ มากกว่านั่งอ่านไปเรื่อย ๆ โดยไม่แสดงความคิดเห็นหรือไม่จับประเด็นสำคัญ

ดังนั้น ทั้ง 3 ทักษะจำเป็นแห่งยุค IT นี้ จะช่วยให้เราประสบความสำเร็จและมีความสุข แม้ว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงใดก็ตาม แต่ทักษะเหล่านี้ไม่สามารถเกิดขึ้นเองได้ ต้องอาศัยการฝึกฝนที่เขียนไว้ข้างต้นนั้น ว่าในอนาคตข้างหน้าเราจะต้องเผชิญกับปัญหาระดับโลก ทั้งด้านการเงิน เศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อม โรคภัยไข้เจ็บ เพราะฉะนั้นนอกจาก 3 ทักษะนี้แล้ว พวกเราทุกคนต้องเข้าใจเรื่องวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เคารพสิทธิการเป็นพลเมืองของชุมชน สังคมและโลก และมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

2.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับสังคมในศตวรรษที่ 21

แนวคิดเกี่ยวกับสังคมในศตวรรษที่ 21 ควรศึกษาเรื่องอะไรบ้าง และการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสังคมในศตวรรษที่ 21 ควรครอบคลุมประเด็นที่สะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในหลากหลายมิติ รวมถึงการปรับตัวของสังคมต่อความท้าทายใหม่ ๆ ดังนี้ (วรเชษฐ์ โทอิน, 2567)

1. เทคโนโลยีและนวัตกรรม

1) บทบาทของ AI และการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากเทคโนโลยีดิจิทัลในชีวิตประจำวัน เศรษฐกิจ และการเมือง

2) ความปลอดภัยทางไซเบอร์ (cybersecurity) ความสำคัญของการปกป้องข้อมูล และความเป็นส่วนตัวในโลกดิจิทัล

3) การพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยเทคโนโลยี การใช้เทคโนโลยีแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและความเหลื่อมล้ำ

2. ความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม

1) การยอมรับความหลากหลาย (diversity and inclusion): การอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา เพศ และความคิด

2) วัฒนธรรมโลกาภิวัตน์ (globalization) การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อค่านิยมและวิถีชีวิต

3) ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น: การอนุรักษ์และประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในการพัฒนาสังคม

3. การเปลี่ยนแปลงด้านประชากรและครอบครัว

1) ประชากรสูงอายุ (aging society) ผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สุขภาพ และนโยบายสังคม

2) โครงสร้างครอบครัวที่เปลี่ยนไป บทบาทใหม่ของครอบครัวในยุคสมัยที่มีความหลากหลายทางความสัมพันธ์

4. เศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำ

1) เศรษฐกิจดิจิทัล (digital economy) การเปลี่ยนผ่านของระบบเศรษฐกิจจากรูปแบบดั้งเดิมสู่ดิจิทัล

2) ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและโอกาส (inequality) การจัดการกับปัญหาช่องว่างระหว่างชนชั้นทางเศรษฐกิจและการเข้าถึงทรัพยากร

5. สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน

1) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (climate change) ผลกระทบที่สำคัญต่อสังคมและการปรับตัว

2) เศรษฐกิจสีเขียว (green economy) แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

6. การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1) การพัฒนาทักษะแห่งอนาคต (future skills) การเตรียมตัวสำหรับตลาดแรงงานที่เปลี่ยนไป

2) การเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) การพัฒนาตนเองในยุคที่ความรู้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

3) การบูรณาการเทคโนโลยีในการศึกษา รูปแบบการเรียนรู้แบบออนไลน์และการใช้ AI

7. การเมืองและธรรมาภิบาล (governance)

1) ประชาธิปไตยในยุคดิจิทัล การใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างหรือควบคุมเสรีภาพทางการเมือง

2) ธรรมาภิบาลระดับโลก (global governance) การแก้ไขปัญหาโลกในรูปแบบที่ครอบคลุมทุกประเทศ

3) การกระจายอำนาจ (decentralization) การส่งเสริมบทบาทของชุมชนท้องถิ่น

8. สุขภาพและคุณภาพชีวิต

1) สุขภาพจิต (mental health) ความสำคัญของสุขภาพจิตในยุคที่สังคมเผชิญกับความเครียดสูง

2) การดูแลสุขภาพแบบองค์รวม การบูรณาการเทคโนโลยี สุขภาพกาย และจิตวิญญาณ

3) การเผชิญกับโรคระบาด (pandemics) การเตรียมพร้อมรับมือวิกฤตด้านสุขภาพระดับโลก

9. จริยธรรมและความรับผิดชอบทางสังคม

1) จริยธรรมของเทคโนโลยี การใช้งาน AI และเทคโนโลยีที่ไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน

2) ความรับผิดชอบต่อองค์กร: บทบาทของธุรกิจในการสร้างสังคมที่ยั่งยืน

ดังนั้น การศึกษาเรื่องสังคมในศตวรรษที่ 21 ควรมุ่งเน้นประเด็นที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและวิถีชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเทคโนโลยี วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ การศึกษาในมิติที่หลากหลายจะช่วยให้เราสามารถเตรียมพร้อมสำหรับอนาคตและสร้างสังคมที่สมดุลและยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

2.4.2 โยนิโสมนสิการกับการส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (critical thinking)

โยนิโสมนสิการ (yoniso manasikara) หมายถึง การพิจารณาโดยแยกคาย หรือการคิดอย่างมีเหตุผล เป็นแนวทางการคิดที่ตั้งอยู่บนฐานของการวิเคราะห์เชิงเหตุผลและการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจที่ถูกต้องตามหลักความจริง ในเชิงจิตวิทยาเชิงพุทธ โยนิโสมนสิการถือเป็นกระบวนการสำคัญที่สามารถช่วยพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (critical thinking) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โยนิโสมนสิการมีลักษณะสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการคิดเชิงวิพากษ์ ดังนี้ (กนกพร วัฒนศรี, 2563)

1) การพิจารณาอย่างมีเหตุผล (rational thinking) คือ การตั้งคำถามและหาคำตอบโดยอาศัยเหตุและผล

2) การพิจารณาในเชิงลึก (analytical thinking) คือ การแตกประเด็นปัญหาและวิเคราะห์ในรายละเอียด

3) การตัดสินใจอย่างมีปัญญา (judicious decision-making) คือ การใช้ข้อมูลที่เป็นจริงเพื่อประกอบการตัดสินใจ

การเชื่อมโยงโยนิโสมนสิการกับการคิดเชิงวิพากษ์ มีหลักการดังต่อไปนี้

1) การตั้งคำถามเพื่อค้นหาความจริง (inquiry-based learning) กล่าวคือ โยนิโสมนสิการส่งเสริมให้บุคคลตั้งคำถามที่มุ่งเน้นการค้นหาสาเหตุและผลลัพธ์ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการคิดเชิงวิพากษ์ ตัวอย่างเช่น การตั้งคำถามว่าเหตุใดสิ่งนี้จึงเกิดขึ้น? หรือสิ่งนี้ส่งผลกระทบต่ออย่างไร?

2) การคิดเชิงวิเคราะห์และประเมินผล (analysis and evaluation) กล่าวคือ โยนิโสมนสิการช่วยพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลและประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล การแยกแยะข้อมูลที่สำคัญและไม่สำคัญเป็นหัวใจของการคิดเชิงวิพากษ์ (Facione, 2015)

3) การหลีกเลี่ยงการยึดมั่นในความเชื่อผิด ๆ (avoiding cognitive bias) กล่าวคือ โยนิโสมนสิการสนับสนุนให้บุคคลพิจารณาข้อมูลโดยไม่ยึดติดกับความเชื่อหรืออคติที่ไม่มีเหตุผล ซึ่งช่วยลดอคติทางความคิด (Kahneman, 2011)

4) การมองภาพรวมอย่างมีวิจารณ์ญาณ (critical perspective) หลักโยนิโสมนสิการสอนให้พิจารณาปัญหาในมุมมองที่หลากหลาย เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจที่ครอบคลุมและสมดุล การประยุกต์ใช้โยนิโสมนสิการในกระบวนการเรียนรู้ คือ

1) การสอนให้ตั้งคำถาม (questioning techniques) ครูหรือผู้สอนสามารถฝึกผู้เรียนให้ตั้งคำถามที่เน้นการค้นหาสาเหตุ เช่น ทำไม? และอย่างไร? เพื่อกระตุ้นการคิดอย่างมีเหตุผล

2) การเรียนรู้จากการปฏิบัติ (experiential learning) การให้ผู้เรียนได้ทดลองวิเคราะห์ปัญหาและหาคำตอบด้วยตนเอง จะช่วยพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์

3) การอภิปรายในกลุ่ม (group discussion) การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นในประเด็นปัญหา จะช่วยเสริมสร้างการวิเคราะห์และการเปรียบเทียบความคิดเห็น

ในประเด็นนี้ Facione (2015) ชี้ให้เห็นว่า ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์สามารถพัฒนาได้ผ่านการฝึกฝนในกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการตั้งคำถามและการวิเคราะห์เชิงเหตุผล อนุสรณ์ ทิพย์สุนทร (2561) ศึกษาพบว่า การนำหลักโยนิโสมนสิการมาใช้ในการเรียนการสอนช่วยเพิ่มทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา โดยเฉพาะในวิชาที่ต้องอาศัยการวิเคราะห์ เช่น วิทยาศาสตร์และประวัติศาสตร์ ดังนั้น โยนิโสมนสิการเป็นหลักการที่มีความสำคัญในจิตวิทยาพัฒนาการและจิตวิทยาการเรียนรู้ โดยเฉพาะในการเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ หลักการนี้ช่วยกระตุ้นให้บุคคลสามารถวิเคราะห์และประเมินข้อมูลอย่างรอบคอบ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่มี

เหตุผลและสมดุล การประยุกต์ใช้โยนิโสมนสิการในกระบวนการเรียนการสอนจึงเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการพัฒนาทักษะการคิดที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21

2.4.3 หลักสัมมาวาจากับการพัฒนาทักษะการสื่อสาร (communication skills)

สัมมาวาจา (Right Speech) หนึ่งในองค์ประกอบของอริยมรรค 8 ในพุทธศาสนา หมายถึง การพูดที่ถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งประกอบด้วยการงดเว้นจากการพูดเท็จ การพูดคำหยาบ การพูดส่อเสียด และการพูดเพื่อเจ้อ หลักสัมมาวาจา มุ่งเน้นการพูดที่สร้างสรรค์ สงบและนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม ในเชิงจิตวิทยา หลักสัมมาวาจา มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะการสื่อสาร (Communication Skills) โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาความสามารถทางการพูด การฟัง และการเข้าใจผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง

1. หลักสัมมาวาจา: องค์ประกอบและความสัมพันธ์กับการสื่อสาร มีดังต่อไปนี้

1) การงดเว้นจากการพูดเท็จ (truthfulness) กล่าวคือ การพูดความจริงช่วยสร้างความน่าเชื่อถือ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Brown, Levinson, 1987)

2) การงดเว้นจากคำหยาบ (politeness) กล่าวคือ การใช้คำสุภาพและเหมาะสมช่วยลดความขัดแย้งในความสัมพันธ์ส่วนบุคคลและในองค์กร

3) การงดเว้นจากการพูดส่อเสียด (avoiding gossip) กล่าวคือ การพูดในลักษณะที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและเสริมสร้างความสามัคคีในกลุ่ม

4) การงดเว้นจากการพูดเพื่อเจ้อ (relevance) กล่าวคือ การสื่อสารที่มีจุดประสงค์ชัดเจนและเกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสนทนา

หลักสัมมาวาจาและการพัฒนาทักษะการสื่อสาร ประกอบด้วยดังนี้

1) การพัฒนาทักษะการฟังเชิงลึก (active listening) หลักสัมมาวาจาส่งเสริมให้ผู้พูดและผู้ฟังเคารพกันและกัน การฟังอย่างตั้งใจช่วยเพิ่มความเข้าใจและลดข้อขัดแย้ง

2) การฝึกการพูดอย่างสร้างสรรค์ (constructive speaking) หลักสัมมาวาจาเน้นการพูดเพื่อส่งเสริมความเข้าใจ เช่น การแสดงความคิดเห็นที่มุ่งแก้ไขปัญหา (Rogers, 1961)

3) การสื่อสารที่ไม่ใช้คำพูด (non-verbal communication) แม้สัมมาวาจาจะมุ่งเน้นการใช้คำพูด แต่พฤติกรรมทางกาย เช่น สีหน้า น้ำเสียง และท่าทาง ก็มีบทบาทในการสร้างความน่าเชื่อถือ

4) การพัฒนาทักษะการสื่อสารในทีม (team communication) หลักสัมมาวาจาสามารถประยุกต์ใช้ในองค์กรเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันที่มุ่งเน้นความเข้าใจและความเคารพ

การประยุกต์ใช้สัมมาวาจาในบริบทต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ในครอบครัว การพูดด้วยความจริงใจและสุภาพช่วยสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและเป็นมิตรในครอบครัว
- 2) ในสถานที่ทำงาน การงดเว้นจากการพูดที่สร้างความขัดแย้งในองค์กรช่วยสร้างความร่วมมือระหว่างเพื่อนร่วมงาน
- 3) ในสังคม การพูดอย่างสร้างสรรค์ช่วยลดความขัดแย้งในชุมชนและส่งเสริมความสามัคคี

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า หลักสัมมาวาจาเป็นแนวทางที่ช่วยเสริมสร้างทักษะการสื่อสารในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นการพูด ฟัง หรือการเข้าใจผู้อื่น หลักการนี้สามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกบริบทของชีวิต ทั้งในระดับส่วนตัว ครอบครัว และสังคม การฝึกฝนสัมมาวาจาอย่างต่อเนื่องไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสาร แต่ยังเป็นการพัฒนาคุณธรรมภายในที่ช่วยสร้างความสุขและความสงบในจิตใจ

2.4.4 หลักสัมมาทฤษฎีกับการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม (digital literacy)

สัมมาทฤษฎี (right view) เป็นองค์ประกอบแรกของอริยมรรค 8 ในพระพุทธศาสนา หมายถึงความเห็นชอบหรือการมีมุมมองที่ถูกต้องต่อความเป็นจริงของชีวิตและโลก หลักสัมมาทฤษฎีเป็นแนวทางที่สำคัญในการเสริมสร้างการรู้เท่าทันและใช้งานเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม (digital literacy) ซึ่งในยุคดิจิทัล ทักษะการใช้งานเทคโนโลยีที่เหมาะสมและมีคุณธรรมเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการรักษาความสมดุลระหว่างการใช้งานเทคโนโลยีกับคุณค่าทางจริยธรรม

1. หลักสัมมาทฤษฎี กับ Digital Literacy ประกอบด้วยดังนี้

- 1) ความรู้เท่าทันเทคโนโลยี (technological awareness) หลักสัมมาทฤษฎีช่วยให้ผู้ใช้งานเห็นถึงข้อดีและข้อเสียของเทคโนโลยี มีความตระหนักถึงผลกระทบทางบวกและลบของการใช้งานโดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม (Prensky, 2012)

- 2) การใช้งานเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ (purposeful use) การมีสัมมาทฤษฎีช่วยให้ผู้ใช้งานเทคโนโลยีเลือกใช้งานในลักษณะที่สร้างประโยชน์ เช่น การศึกษา การทำงาน และการพัฒนาความรู้ โดยหลีกเลี่ยงการใช้งานที่ส่งเสริมความประมาทหรือพฤติกรรมที่เป็นอันตราย

- 3) การจัดการข้อมูลและความจริง (critical information management) หลักสัมมาทฤษฎีช่วยส่งเสริมการวิเคราะห์และวิจารณ์ข้อมูลในสื่อดิจิทัลอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อหลีกเลี่ยงการหลงเชื่อข่าวปลอมหรือข้อมูลที่บิดเบือน (Lai & Hong, 2015)

- 4) การส่งเสริมความรับผิดชอบทางดิจิทัล (digital responsibility) ผู้ใช้งานควรปฏิบัติตามหลักสัมมาทฤษฎีในการสร้างและแชร์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นหรือก่อให้เกิดความขัดแย้งในโลกออนไลน์

2. การประยุกต์ใช้สัมมาทิฐิใน Digital Literacy ประกอบด้วยดังนี้

1) การเสริมสร้างจิตสำนึกด้านจริยธรรมดิจิทัล หลักสัมมาทิฐิช่วยให้ผู้ใช้มีจิตสำนึกต่อผลกระทบของการใช้งานเทคโนโลยี เช่น การให้ความสำคัญกับความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยของข้อมูล

2) การใช้งานเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาตนเอง การมีสัมมาทิฐิส่งเสริมให้ผู้ใช้เทคโนโลยีเลือกเนื้อหาและแพลตฟอร์มที่ช่วยพัฒนาความรู้ ความคิดสร้างสรรค์และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3) การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสาร หลักสัมมาทิฐิสนับสนุนให้ผู้ใช้มีทักษะในการตรวจสอบข้อเท็จจริงและวิเคราะห์เนื้อหาออนไลน์อย่างมีเหตุผล

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าหลักสัมมาทิฐิเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างการใช้งานเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมในยุคดิจิทัล ผู้ใช้ที่มีสัมมาทิฐิจะสามารถเลือกใช้งานเทคโนโลยีเพื่อสร้างคุณประโยชน์ต่อทั้งตนเองและสังคม โดยคำนึงถึงจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การประยุกต์ใช้หลักสัมมาทิฐิใน digital literacy ไม่เพียงช่วยให้การใช้งานเทคโนโลยีมีประสิทธิภาพ แต่ยังส่งเสริมการพัฒนาจิตใจและความสัมพันธ์ในสังคมที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับธีรวัฑฒิ สุธีรัตน์ (2562) ศึกษาว่า การประยุกต์ใช้หลักสัมมาทิฐิในสื่อดิจิทัลช่วยเสริมสร้างทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมในกลุ่มเยาวชน โดยลดปัญหาการเสพติดเทคโนโลยีและการเผยแพร่ข้อมูลที่บิดเบือน และ Prensky (2012) เน้นย้ำถึงความสำคัญของการรู้เท่าทันเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 โดยระบุว่าการทำงานเทคโนโลยีที่มีจุดมุ่งหมายและคุณธรรมสามารถช่วยลดผลกระทบเชิงลบของโลกดิจิทัลได้

2.4.5 การใช้หลักอริยสัจ 4 กับการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา (problem-solving skills)

หลักอริยสัจ 4 (four noble truths) ในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางสำคัญในการเข้าใจและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต หลักการนี้ประกอบด้วยทุกข์ (ปัญหา), สมุทัย (สาเหตุของปัญหา), นิโรธ (เป้าหมายหรือการดับทุกข์), และมรรค (แนวทางแก้ไขปัญหา) ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา (problem-solving skills) ในบริบทต่าง ๆ ทั้งในชีวิตประจำวัน การศึกษา และการทำงาน โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่ความซับซ้อนของปัญหามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

1. หลักอริยสัจ 4 กับการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา มีบริบทดังต่อไปนี้

1) ทุกข์ (identifying the problem) การระบุปัญหาเป็นขั้นตอนแรกในการแก้ไข หลักอริยสัจช่วยฝึกให้บุคคลมองเห็นปัญหาอย่างชัดเจนและไม่ปฏิเสธความจริงของปัญหา โดยการใช้การพิจารณาเชิงวิเคราะห้เพื่อลดอารมณ์หรือความเครียดที่อาจบิดเบือนการรับรู้ (Kabat-Zinn, 1990)

2) สมุทัย (analyzing the causes) การเข้าใจสาเหตุของปัญหาเป็นสิ่งสำคัญ หลักสมุทัยเน้นให้วิเคราะห์ที่มาของปัญหาอย่างลึกซึ้ง โดยใช้แนวคิดเชิงเหตุและผล (causal analysis) ซึ่งช่วยเพิ่มความแม่นยำในการแก้ไขปัญหา

3) นิโรธ (setting goals for resolution) การกำหนดเป้าหมายเป็นการวางแนวทางในการแก้ปัญหา หลักนิโรธช่วยให้ผู้แก้ปัญหาเข้าใจว่าความสำเร็จคือการลดหรือขจัดปัญหา โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนและเป็นไปได้ (D'Zurilla & Goldfried, 1971)

4) มรรค (implementing solutions) การดำเนินการแก้ปัญหาตามแนวทางที่กำหนดไว้ หลักมรรคเสนอให้ผู้แก้ปัญหาใช้แนวทางแบบเป็นขั้นตอน (step-by-step approach) ซึ่งประกอบด้วยการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และการประเมินผล

2. การประยุกต์ใช้ในยุคดิจิทัล

1) การแก้ปัญหาทางเทคโนโลยี (technology problem-solving) หลักอริยสัจ 4 ช่วยพัฒนาทักษะการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี เช่น การวิเคราะห์ปัญหาทางเทคนิคในระบบ IT การหาแนวทางแก้ไขที่ปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ (Davenport & Harris, 2007)

2) การจัดการข้อมูลที่ซับซ้อน (managing complex data) การใช้หลักอริยสัจช่วยให้ผู้ใช้เทคโนโลยีสามารถแยกแยะข้อมูลที่สำคัญและไม่สำคัญ และวางแผนการแก้ปัญหาโดยใช้เครื่องมือทางดิจิทัล เช่น AI หรือการวิเคราะห์ข้อมูล (big data)

3) การพัฒนาทักษะในสถานศึกษา หลักอริยสัจ 4 สามารถใช้เป็นกรอบในการสอนทักษะการแก้ปัญหาแก่นักเรียน โดยเฉพาะในวิชาที่เกี่ยวข้องกับการคิดเชิงวิเคราะห์ (critical thinking) และการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์

การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ช่วยเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหาในหลายมิติ ทั้งการระบุปัญหา การวิเคราะห์สาเหตุ การกำหนดเป้าหมาย และการดำเนินการแก้ไขอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่ปัญหามีความซับซ้อนและต้องการการแก้ไขที่รวดเร็วและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ สุชาติ เกาทอง (2561) ศึกษาว่า การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการแก้ไขปัญหาในกลุ่มเยาวชนช่วยลดความเครียดและเพิ่มประสิทธิภาพการแก้ไขปัญหา Kabat-Zinn (1990) เน้นย้ำว่าการพัฒนาสติและความตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาเป็นพื้นฐานสำคัญในการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน และ Davenport & Harris (2007) ชี้ให้เห็นว่าการใช้แนวคิดแบบเป็นระบบ เช่น หลักอริยสัจ 4 ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการปัญหาทางธุรกิจและเทคโนโลยี

2.4.6 อัปมาทธรรมกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning)

อัปมาทธรรม (Appamada-dhamma) ซึ่งหมายถึง ความไม่ประมาท เป็นหลักธรรมที่สำคัญในพระพุทธศาสนา โดยส่งเสริมให้บุคคลมีความใส่ใจในหน้าที่และการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา

และสติ หลักอัปมาทธรรมนี้สามารถประยุกต์ใช้ในบริบทของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) โดยสนับสนุนให้บุคคลเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในทุกช่วงวัย ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม

1. แนวคิดอัปมาทธรรมกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วยดังนี้

1) การเรียนรู้ที่มีเป้าหมาย (purposeful learning) หลักอัปมาทธรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ โดยเน้นเป้าหมายที่ชัดเจน เช่น การพัฒนาทักษะใหม่ การสร้างคุณค่าให้กับสังคม และการแสวงหาความรู้เพื่อแก้ปัญหาชีวิต

2) การพัฒนาทักษะสู่ความยั่งยืน (sustainable skill development) การเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่เพียงเกี่ยวข้องกับความรู้เชิงวิชาการเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการพัฒนาทักษะการคิด การแก้ปัญหา และการปรับตัวในโลกที่เปลี่ยนแปลง เช่น การเรียนรู้ด้านดิจิทัลในยุคเทคโนโลยี (Smith & Clayton, 2009)

3) การพัฒนาสติและปัญญา (mindfulness and wisdom) หลักอัปมาทธรรมเน้นให้บุคคลเรียนรู้ด้วยสติที่ตั้งมั่นและปัญญาที่รอบคอบ ช่วยให้กระบวนการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ และสามารถปรับใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม (Kabat-Zinn, 1990)

4) การเรียนรู้ในมิติทางด้านจิตวิญญาณ (spiritual dimension of learning) กล่าวคือ นอกเหนือจากความรู้ในเชิงวัตถุ หลักอัปมาทธรรมยังสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อพัฒนามิติทางจิตใจและจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้ที่สมบูรณ์และยั่งยืน

2. การประยุกต์ใช้ในบริบทปัจจุบัน ประกอบด้วยดังนี้

1) การเรียนรู้ในยุคดิจิทัล (digital lifelong learning) ในยุคที่เทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความไม่ประมาทช่วยให้บุคคลเรียนรู้และปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เช่น การเรียนรู้การใช้ AI การทำงานร่วมกับระบบดิจิทัลและการพัฒนาทักษะดิจิทัลใหม่ ๆ (Wenger, 2000)

2) การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาสังคม (social impact learning) การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ขับเคลื่อนด้วยอัปมาทธรรมส่งเสริมให้บุคคลพัฒนาความรู้เพื่อช่วยเหลือสังคม เช่น การศึกษาด้านความยั่งยืน หรือการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาสังคมร่วมสมัย

3) การพัฒนาทักษะในงานและอาชีพ (workforce and career development) ความไม่ประมาทช่วยให้บุคคลพัฒนาตนเองในสายงานหรืออาชีพอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานและสร้างคุณค่าในงานที่ทำ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า อัปมาทธรรมเป็นหลักธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึกและการพัฒนาตนเองในทุกมิติ ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ และจิตวิญญาณ ความไม่ประมาทช่วยสร้างความตั้งใจและแรงจูงใจที่จำเป็นสำหรับ

การเรียนรู้ที่ยั่งยืนในยุคที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงและความท้าทาย ซึ่งสอดคล้องกับ ธวัชชัย สุวรรณประเสริฐ (2563) ที่อธิบายว่า หลักอภิปมาทธรรมช่วยเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในกลุ่มนักเรียนและผู้ปฏิบัติธรรม Kabat-Zinn (1990) กล่าวว่าความมีสติ (mindfulness) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอภิปมาทธรรม เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเสริมการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและมีคุณภาพ และ Smith & Clayton (2009) เน้นย้ำว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นปัจจัยสำคัญในยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ ซึ่งความไม่ประมาทเป็นหลักการที่ส่งเสริมการพัฒนาตนเองและสังคม

จากการทบทวนวรรณกรรมสรุปประเด็นสำคัญได้คือ สังคมในศตวรรษที่ 21 ถูกขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้สร้างลักษณะเฉพาะของสังคมที่แตกต่างจากอดีต ทั้งในมิติของวิถีชีวิต การทำงาน การศึกษา ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล แนวคิดสำคัญที่สะท้อนลักษณะของสังคมในยุคนี้สามารถสรุปได้ดังนี้ (1) สังคมสารสนเทศ (information society) ข้อมูลและสารสนเทศเป็นทรัพยากรหลักที่กำหนดโอกาสทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารกลายเป็นปัจจัยสำคัญของความเหลื่อมล้ำ ขณะเดียวกันการรับสื่อที่รวดเร็วและไร้การกั้นกรองก็เพิ่มความเสี่ยงในการเลียนแบบพฤติกรรมรุนแรงของเยาวชน (2) สังคมเครือข่าย (network society) ตามแนวคิดของ Manuel Castells สังคมปัจจุบันถูกกำหนดด้วยเครือข่ายทางดิจิทัลที่เชื่อมโยงผู้คนทั่วโลก ทำให้เยาวชนไทยมิได้เสพสื่อเพียงในบริบทท้องถิ่น แต่ยังรับอิทธิพลจากวัฒนธรรมข้ามชาติ การสร้างภูมิคุ้มกันทางจริยธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้พวกเขาไม่หลงใหลในการคัดกรองและเลือกปฏิบัติ (3) การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (21st century skills) องค์การ UNESCO และ OECD เน้นย้ำว่าทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การคิดวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (critical thinking) การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (creative problem solving) การสื่อสารสารสนเทศ (communication) และการทำงานร่วมกัน (collaboration) ทักษะเหล่านี้สัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการประยุกต์หลักพุทธธรรม เช่น การใช้สติในการคิดวิเคราะห์ การใช้เมตตาในการสื่อสาร และการใช้สมานฉันท์ในการทำงานร่วมกัน (4) สังคมพหุวัฒนธรรม (multicultural society) สังคมในศตวรรษที่ 21 เปิดกว้างต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมและค่านิยม แต่ในขณะเดียวกันก็อาจเกิดความขัดแย้งจากความแตกต่าง การบูรณาการหลักพุทธธรรม เช่น เมตตา กรุณา และสมานฉันท์ จึงเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (5) สังคมแห่งความเสี่ยง (risk society) ตามแนวคิดของ Ulrich Beck สังคมยุคใหม่เต็มไปด้วยความเสี่ยงจากเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงความเสี่ยงจากการเสพสื่อที่ไม่เหมาะสม วัยรุ่นจึงต้องได้รับการพัฒนาให้มีอภิปมาทธรรม หรือความไม่ประมาท เพื่อใช้ชีวิตอย่างรอบคอบท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ดังนั้น เมื่อบูรณาการแนวคิดเหล่านี้เข้ากับการวิจัย จะเห็นได้ว่า สังคมในศตวรรษที่ 21 กำลังสร้างทั้งโอกาสและความท้าทายต่อวัยรุ่น การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ เช่น เบญจศีล-เบญจธรรม สติและสมาธิ เมตตา กรุณา สมานฉันท์ และอภิปมาทธรรม จะ

ทำให้การวิจัยสามารถออกแบบกรอบแนวคิดที่เน้นการสร้างภูมิคุ้มกันทางจริยธรรม (ethical immunity) และทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (peaceful coexistence skills) เพื่อรับมือกับอิทธิพลของสื่ออย่างสมดุลและยั่งยืน

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์

ความฉลาดทางอารมณ์ หรือ “emotional intelligence” (EI) หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ ทำความเข้าใจ และจัดการอารมณ์ของตนเอง รวมถึงการเข้าใจและจัดการอารมณ์ของผู้อื่น แนวคิดนี้มีบทบาทสำคัญในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การทำงาน และการพัฒนาตนเอง ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในชีวิตและสุขภาวะโดยรวม องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ประกอบด้วย (1) การรับรู้อารมณ์ตนเอง (self-awareness) การรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเองและผลกระทบต่อพฤติกรรม เช่น การตระหนักถึงความโกรธหรือความเครียดและหาวิธีจัดการอย่างเหมาะสม (2) การจัดการอารมณ์ตนเอง (self-regulation) ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ตนเอง ไม่แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเมื่ออยู่ในสถานการณ์กดดัน (3) แรงจูงใจภายใน (intrinsic motivation) การขับเคลื่อนตนเองด้วยเป้าหมายและคุณค่า ไม่ใช่เพียงแรงจูงใจจากปัจจัยภายนอก เช่น การแสวงหาความสำเร็จหรือความพึงพอใจในงาน (4) การเข้าใจผู้อื่น (empathy) ความสามารถในการเข้าใจและแบ่งปันความรู้สึกของผู้อื่น เป็นทักษะสำคัญที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม และ (5) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (social skills) การสื่อสาร การเจรจาต่อรองและการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ มีองค์ประกอบดังนี้ คือ (1) การฝึกสติ (mindfulness) การฝึกสติช่วยเพิ่มความสามารถในการรับรู้และควบคุมอารมณ์ รวมถึงการมีปฏิริยาเชิงบวกต่อสถานการณ์ต่าง ๆ (Kabat-Zinn, 1990) (2) การสร้างความเข้าใจตนเอง (self-reflection) การทบทวนอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองช่วยให้เข้าใจสาเหตุและผลกระทบของอารมณ์นั้น ๆ (3) การฝึกทักษะการสื่อสาร (communication skills) การสื่อสารอย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดี และ (4) การเรียนรู้จากประสบการณ์ (experiential learning) การเผชิญกับสถานการณ์ที่ท้าทายและการเรียนรู้วิธีจัดการอารมณ์เป็นการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในระยะยาว ดังนั้น ความฉลาดทางอารมณ์เป็นทักษะสำคัญที่สามารถพัฒนาได้ผ่านการฝึกฝนและการเรียนรู้ โดยมีบทบาทในทุกด้านของชีวิต ทั้งการทำงาน การศึกษา และสุขภาพจิต การมีความฉลาดทางอารมณ์ช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญกับความท้าทายและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม

2.5.1 หลักสัมมาทิฐิกับการลดความรุนแรงจากสื่อ

หลักสัมมาทิฐิ (right view) ซึ่งเป็นองค์แรกของอริยมรรคมีองค์ 8 ในพระพุทธศาสนา หมายถึง การมีความเห็นชอบหรือความเข้าใจที่ถูกต้องตามหลักธรรมชาติของชีวิต เช่น การเข้าใจเหตุ

ปัจจัยของทุกซ์ (อริยสัจ 4) หลักธรรมนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการลดผลกระทบเชิงลบของสื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลดความรุนแรงที่เกิดจากการบริโภคหรือเผยแพร่เนื้อหาสื่อ สื่อในยุคดิจิทัลมีบทบาทอย่างมากในการสร้างความรุนแรงผ่านเนื้อหา เช่น การใช้ถ้อยคำสร้างความเกลียดชัง (hate speech) การเผยแพร่เนื้อหาที่กระตุ้นพฤติกรรมก้าวร้าว และการบิดเบือนข้อมูล (misinformation) ปัญหาเหล่านี้นำไปสู่ความรุนแรงทั้งในระดับบุคคลและสังคม เช่น ความขัดแย้งทางการเมือง การเหยียดเชื้อชาติ หรือการกระทำรุนแรงในกลุ่มเยาวชน หลักสัมมาทิฐิกับการลดความรุนแรงจากสื่อประกอบด้วยดังนี้

1) การปลูกฝังความเข้าใจที่ถูกต้อง (cultivating right understanding) หลักสัมมาทิฐิช่วยให้ผู้บริโภคสื่อเข้าใจถึงผลกระทบของเนื้อหาที่รุนแรง เช่น การตระหนักว่าสื่อที่มีความรุนแรงสามารถกระตุ้นพฤติกรรมเลียนแบบในเด็กและเยาวชน (Bandura, 2001) การสร้างความรู้สึกตัว (mindfulness) ในการเลือกบริโภคสื่อจึงเป็นสิ่งสำคัญ

2) การพัฒนาความรับผิดชอบต่อการเผยแพร่สื่อ (responsible media sharing) หลักสัมมาทิฐิช่วยส่งเสริมให้ผู้เผยแพร่สื่อมีเจตนาที่ดีและหลีกเลี่ยงการส่งต่อเนื้อหาที่ก่อให้เกิดความเกลียดชัง การใช้จริยธรรมในการสื่อสาร เช่น การหลีกเลี่ยงการพูดเท็จ การวิพากษ์วิจารณ์ด้วยความรุนแรง (Goleman, 1995)

3) การสร้างวัฒนธรรมสื่อที่ปลอดภัย (fostering a safe media culture) การส่งเสริมสัมมาทิฐิในระดับสังคมช่วยทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับการใช้สื่ออย่างเหมาะสม เช่น การกำหนดกฎเกณฑ์ในการควบคุมเนื้อหาเชิงลบและการให้ความรู้เกี่ยวกับสื่อดิจิทัล

4) การใช้โยนิโสมนสิการกับการวิเคราะห์เนื้อหา (critical thinking in media analysis) หลักสัมมาทิฐิส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (โยนิโสมนสิการ) ช่วยให้ผู้บริโภคสามารถแยกแยะข้อมูลที่เป็นเท็จหรือบิดเบือน และเลือกบริโภคเนื้อหาที่เป็นประโยชน์

ตัวอย่างแนวทางปฏิบัติ มีดังนี้

1) การอบรมด้านสื่อศึกษา (media literacy training) การจัดอบรมเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในหลักสัมมาทิฐิและการคิดเชิงวิพากษ์ เช่น การจัดกิจกรรมในโรงเรียนหรือองค์กร

2) การส่งเสริมจริยธรรมในการสร้างสื่อ (media ethics) การให้ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ผลิตเนื้อหา เช่น การใช้สื่อเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าการแสวงหากำไร

3) การสร้างชุมชนออนไลน์ที่มีสัมมาทิฐิ (creating online communities with right view) การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการสื่อสารที่สร้างสรรค์และลดความรุนแรง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การประยุกต์ใช้หลักสัมมาทิฐิกับการลดความรุนแรงจากสื่อเน้นการปลูกฝังความเข้าใจที่ถูกต้อง การสร้างความรับผิดชอบต่อการเผยแพร่เนื้อหา และการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ แนวทางนี้สามารถช่วยลดความขัดแย้งในสังคมและส่งเสริมวัฒนธรรมสื่อที่มี

คุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ ชัยวัฒน์ สุริยชัย (2562) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคสื่อและพฤติกรรมก้าวร้าวในเยาวชน พบว่า การบริโภคสื่อที่มีเนื้อหารุนแรงส่งผลต่อการเลียนแบบพฤติกรรมเชิงลบ สุพจน์ สงวนสุข (2563) ได้เสนอแนวทางการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น สัมมาทิฎฐิ มาใช้แก้ปัญหาสังคมในยุคดิจิทัล Bandura (2001) เสนอแนวคิด Social Learning Theory ซึ่งชี้ว่าสื่อมีบทบาทในการกำหนดพฤติกรรมผ่านการเลียนแบบ และ Goleman (1995) กล่าวถึงความสำคัญของการมีจริยธรรมและความเข้าใจที่ถูกต้องในบริบทของการสื่อสาร

2.5.2 หลักสัมมาวาจาสามารถส่งเสริมการแสดงออกทางอารมณ์

หลักสัมมาวาจา (right speech) นับว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของอริยมรรคมีองค์ 8 ในพระพุทธศาสนา หมายถึง การใช้วาจาที่ประกอบด้วยความจริง ความเหมาะสม ความสร้างสรรค์ และการใช้ถ้อยคำที่ไม่ทำร้ายจิตใจผู้อื่น หลักการนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการแสดงออกทางอารมณ์ (emotional expression) เพื่อสร้างสมดุลในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและพัฒนาสุขภาพทางอารมณ์ในระดับบุคคลและสังคม การแสดงออกทางอารมณ์เป็นกระบวนการสำคัญในสุขภาพจิตใจและความสัมพันธ์ทางสังคม การแสดงออกทางอารมณ์ในลักษณะสร้างสรรค์ช่วยลดความขัดแย้ง เสริมสร้างความเข้าใจระหว่างบุคคล และลดโอกาสเกิดพฤติกรรมก้าวร้าว (Goleman, 1995) ในทางกลับกัน การแสดงออกที่ไม่เหมาะสมอาจนำไปสู่ความขัดแย้งและปัญหาสุขภาพจิต

1. หลักสัมมาวาจากับการส่งเสริมการแสดงออกทางอารมณ์ ประกอบด้วยดังนี้

1) การใช้วาจาสร้างสรรค์ในการแสดงออกทางอารมณ์ (constructive emotional expression) หลักสัมมาวาจาเน้นให้การแสดงออกทางอารมณ์ผ่านคำพูดเป็นไปในลักษณะที่ไม่ทำร้ายผู้อื่น เช่น การใช้คำพูดที่สะท้อนความรู้สึกอย่างตรงไปตรงมาแต่สุภาพ ซึ่งช่วยลดความขัดแย้งและส่งเสริมความเข้าใจ (Rosenberg, 2003)

2) การหลีกเลี่ยงวาจาที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง (avoidance of harmful speech) การใช้สัมมาวาจาช่วยลดการแสดงออกของอารมณ์ในลักษณะทำลาย เช่น การตะโกนหรือการพูดเสียดสี ซึ่งส่งผลต่อความสัมพันธ์และความมั่นคงทางจิตใจ

3) การส่งเสริมการฟังอย่างลึกซึ้ง (promoting deep listening) หลักสัมมาวาจาไม่ได้ครอบคลุมแค่การพูด แต่ยังรวมถึงการฟังอย่างตั้งใจ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการแสดงออกทางอารมณ์ในเชิงบวก การฟังอย่างลึกซึ้งช่วยให้ผู้พูดสามารถแสดงอารมณ์ได้อย่างปลอดภัยและรู้สึกว่าการได้รับการยอมรับ

4) การพัฒนาทักษะการจัดการอารมณ์ผ่านการใช้คำพูด (emotion regulation skills) หลักสัมมาวาจาส่งเสริมการควบคุมอารมณ์ก่อนการแสดงออกผ่านคำพูด เช่น การฝึกสมาธิเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของการพูดในแต่ละสถานการณ์

ตัวอย่างแนวทางปฏิบัติ เช่น

- 1) การฝึกการสื่อสารด้วยความกรุณา (compassionate communication) การใช้ถ้อยคำที่มีความเห็นอกเห็นใจ เช่น การใช้ “ฉันรู้สึก” แทนการกล่าวโทษผู้อื่น
- 2) การสร้างพื้นที่ปลอดภัยในการแสดงออกทางอารมณ์ (safe emotional expression spaces) การสนับสนุนให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการแสดงออก เช่น การจัดวงสนทนาในครอบครัวหรือองค์กร
- 3) การอบรมสัมมาวาจาในสถานศึกษาและที่ทำงาน (right speech training) การให้ความรู้เกี่ยวกับสัมมาวาจาและการฝึกการสื่อสารเชิงบวกในบริบทของการศึกษาและการทำงาน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การอบรมสัมมาวาจาในสถานศึกษาและที่ทำงาน (right speech training) การให้ความรู้เกี่ยวกับสัมมาวาจาและการฝึกการสื่อสารเชิงบวกในบริบทของการศึกษาและการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับ บุญเลิศ สายสนิท (2562) ศึกษาการใช้สัมมาวาจาในบริบทครอบครัว พบว่าการใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมช่วยลดความขัดแย้งและเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว ธรรมจักร ปัญญาพนาวัฒนา (2564) เสนอว่า การใช้หลักสัมมาวาจาสามารถปรับปรุงการสื่อสารในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ Goleman (1995) เน้นความสำคัญของการจัดการอารมณ์ผ่านการสื่อสารเชิงบวก โดยชี้ว่าความฉลาดทางอารมณ์เกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสม และ Rosenberg (2003) เสนอแนวคิด “Nonviolent Communication (NVC)” ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการแสดงออกทางอารมณ์ในลักษณะที่ไม่ทำร้ายผู้อื่น

2.5.3 หลักโยนิโสมนสิการกับการลดความรุนแรง

ความรุนแรงปรากฏในหลากหลายรูปแบบ ทั้งทางกายภาพ คำพูด และในเชิงสัญลักษณ์ เช่น การใช้คำพูดที่เป็นอันตราย (hate speech) การคุกคามผ่านสื่อดิจิทัล และความขัดแย้งในระดับครอบครัวหรือสังคม การลดความรุนแรงจำเป็นต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนวิถีคิดและการตอบสนองของบุคคล ซึ่งโยนิโสมนสิการสามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหา

1. หลักโยนิโสมนสิการกับการลดความรุนแรง ประกอบด้วยดังนี้

- 1) การพัฒนาทักษะการคิดอย่างแยกคาง (critical reflection) การฝึกโยนิโสมนสิการช่วยให้บุคคลพิจารณาเหตุปัจจัยที่แท้จริงของความขัดแย้งหรือความรุนแรง เช่น การตั้งคำถามว่า “เหตุใดฝ่ายตรงข้ามจึงมีพฤติกรรมเช่นนี้” การใช้โยนิโสมนสิการช่วยลดการตอบโต้ด้วยความโกรธและเปลี่ยนเป็นการค้นหาวิธีแก้ไขที่สร้างสรรค์ (Kabat-Zinn, 2003)

- 2) การจัดการอารมณ์ด้วยปัญญา (emotional regulation through wisdom) โยนิโสมนสิการสนับสนุนการประเมินอารมณ์อย่างมีเหตุผล เช่น เมื่อรู้สึกโกรธ บุคคลอาจตั้งคำถามว่า “การโกรธนี้จะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีหรือไม่” ซึ่งช่วยลดการกระทำที่รุนแรงและส่งเสริมการควบคุมตนเอง (สมชาย เจริญอักษร, 2563)

3) การพิจารณาข้อมูลข่าวสารก่อนตอบสนอง (mindful media consumption) ในยุคที่ข่าวสารแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว โยนิโสมนสิการช่วยให้บุคคลไตร่ตรองข่าวสารที่ได้รับ โดยพิจารณาความจริง ความเหมาะสม และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการแชร์ข้อมูล การกระทำนี้ช่วยลดความรุนแรงที่เกิดจากการกระตุ้นทางสื่อ (Anderson & Bushman, 2002)

4) การสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันผ่านการสนทนา (fostering empathy through dialogue) การฝึกโยนิโสมนสิการช่วยให้บุคคลมองเห็นมุมมองของผู้อื่นและเข้าใจความต้องการหรือความทุกข์ของผู้อื่น ซึ่งช่วยลดความรุนแรงที่เกิดจากความเข้าใจผิด

ตัวอย่างแนวทางปฏิบัติ เช่น

1) การฝึกสมาธิและสติควบคู่กับโยนิโสมนสิการ กล่าวคือ การใช้โยนิโสมนสิการร่วมกับการฝึกสติช่วยให้บุคคลมีความสามารถในการพิจารณาปัญหาอย่างรอบคอบก่อนตอบสนอง เช่น การหยุดพัก 10 วินาทีก่อนแสดงความเห็นในสถานการณ์ที่ตึงเครียด

2) การอบรมเชิงปฏิบัติการในโรงเรียนและที่ทำงาน กล่าวคือ การอบรมเรื่องโยนิโสมนสิการสามารถช่วยลดความขัดแย้งในกลุ่มและสร้างวัฒนธรรมการสื่อสารเชิงบวก

3) การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ผ่านกิจกรรมกลุ่ม เช่น การใช้กรณีศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์ความขัดแย้งและฝึกการวิเคราะห์ปัญหาด้วยโยนิโสมนสิการ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า โยนิโสมนสิการเป็นหลักธรรมที่ทรงพลังในการลดความรุนแรงในระดับบุคคลและสังคม ผ่านการพัฒนาทักษะการคิด การจัดการอารมณ์ และการไตร่ตรองในบริบทของสื่อและความสัมพันธ์ การประยุกต์ใช้โยนิโสมนสิการในชีวิตประจำวันและระบบการศึกษาเป็นวิธีการสำคัญที่สามารถส่งเสริมความสงบสุขและความสมานฉันท์ในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ สมชาย เจริญอักษร (2563) ที่อธิบายว่า โยนิโสมนสิการช่วยเสริมสร้างความสามารถในการจัดการอารมณ์ และลดความขัดแย้งในบริบทครอบครัว วรชัย อรุณมาศ (2564) ชี้ให้เห็นว่าการฝึกโยนิโสมนสิการในกลุ่มเยาวชนช่วยลดพฤติกรรมก้าวร้าวในโรงเรียน Kabat-Zinn (2003) เน้นการใช้สติและการคิดอย่างลึกซึ้งเพื่อจัดการกับความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน และ Anderson & Bushman (2002) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคสื่อรุนแรงและการกระทำรุนแรง และชี้ให้เห็นว่าการไตร่ตรองสามารถลดผลกระทบนี้

จากการทบทวนวรรณกรรมสรุปประเด็นสำคัญดังนี้คือ ความฉลาดทางอารมณ์เป็นคุณลักษณะสำคัญของมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ที่สะท้อนถึงความสามารถในการรับรู้ เข้าใจ และจัดการกับอารมณ์ของตนเอง ตลอดจนการเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่นเพื่อนำไปสู่การสื่อสารและการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ในช่วงวัยรุ่น ความฉลาดทางอารมณ์มีความสำคัญยิ่ง เนื่องจากเป็นวัยที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและจิตใจ และเป็นช่วงที่มักเผชิญแรงกดดันจากสังคมและสื่อ หากขาดการพัฒนาในมิติด้านอารมณ์ วัยรุ่นอาจแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว พฤติกรรมรุนแรง หุนหันพลันแล่น

หรือการเลียนแบบความรุนแรงจากสื่อโดยไม่ผ่านการใคร่ครวญ การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมหลายประการ เช่น หลักสติและสมาธิที่ช่วยให้วัยรุ่นรู้เท่าทันอารมณ์และ ควบคุมการตอบสนองได้อย่างมีเหตุผล หลักเมตตาและกรุณาที่ปลูกฝังความเข้าใจและการเห็นอกเห็น ใจผู้อื่น ลดแรงจูงใจที่จะใช้ความรุนแรงต่อกัน หลักสมานฉันท์ที่เกื้อกูลต่อการสร้างความสัมพันธ์ใน กลุ่มเพื่อนและการยอมรับความแตกต่าง ตลอดจนหลักอภัยมาทธรรมที่เตือนให้ไม่ประมาทและ ระมัดระวังในการใช้สื่อและการแสดงออกของตนเอง ขณะที่หลักเบญจศีล-เบญจธรรมก็เป็นพื้นฐาน ในการรักษาวินัยและสร้างคุณธรรมเชิงบวก ซึ่งล้วนช่วยส่งเสริมให้วัยรุ่นพัฒนาอารมณ์ในเชิง สร้างสรรค์มากกว่าทำลาย ในมิติของการวิจัย ความฉลาดทางอารมณ์สามารถใช้เป็นกรอบสำคัญใน การทำความเข้าใจว่าหลักพุทธธรรมส่งผลต่อการลดความรุนแรงจากสื่อได้อย่างไร โดยมองว่า EI เป็น ทั้งกระบวนการภายในที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติธรรม และเป็นผลลัพธ์ที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของวัยรุ่น งานวิจัยสามารถออกแบบเพื่อวัดระดับความตระหนักรู้ในอารมณ์ การควบคุม ตนเอง ความเห็นอกเห็นใจ และทักษะทางสังคมของเยาวชน หลังจากผ่านการฝึกหรือกิจกรรมที่ บูรณาการหลักพุทธธรรม ซึ่งไม่เพียงจะช่วยยืนยันคุณค่าของพุทธธรรมในเชิงป้องกัน แต่ยังช่วยสร้าง องค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมยุคดิจิทัล

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรง

ความรุนแรง (violence) หมายถึง การกระทำที่ทำให้เกิดการบาดเจ็บทางร่างกาย จิตใจ หรือความเสียหายต่อบุคคล กลุ่มบุคคล หรือสังคมในวงกว้าง ความรุนแรงสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งใน ระดับบุคคล ครอบครัว สังคม และโครงสร้างทางสังคม แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงจึงมีมิติที่ หลากหลาย ทั้งทางกายภาพ จิตวิทยา วัฒนธรรม และการเมือง (Smith, P. K., & Slonje, R., 2010)

1. มิติของความรุนแรง ประกอบด้วยดังนี้

1) ความรุนแรงทางกายภาพ (physical violence) การกระทำที่สร้างความบาดเจ็บ หรือความเสียหายต่อร่างกาย เช่น การทำร้ายร่างกาย การสังคราม หรือการลงโทษที่ใช้ความรุนแรง

2) ความรุนแรงทางจิตใจ (psychological violence) การกระทำที่ทำให้เกิดความ ทุกข์หรือความเจ็บปวดทางอารมณ์ เช่น การล่วงละเมิดทางวาจา การข่มขู่ หรือการกีดกัน

3) ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (structural violence) แนวคิดที่เสนอโดย Johan Galtung (1969) ระบุว่าความรุนแรงเชิงโครงสร้างเกิดขึ้นเมื่อโครงสร้างทางสังคมหรือระบบการ จัดการทำให้เกิดความไม่เท่าเทียม การกีดกัน หรือการลิดรอนสิทธิต่าง ๆ

4) ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (cultural violence) แนวคิดนี้เสนอโดย Galtung เช่นกัน โดยระบุว่าความรุนแรงที่ถูกยอมรับหรือถ่ายทอดผ่านค่านิยม วัฒนธรรม หรือประเพณี เช่น การเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง การใช้วาทกรรมที่สนับสนุนความรุนแรง

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรุนแรง

1) ทฤษฎีสัญชาตญาณ (instinct theory) Sigmund Freud และ Konrad Lorenz เสนอว่าความรุนแรงเป็นผลมาจากสัญชาตญาณในตัวมนุษย์ เช่น ความก้าวร้าว (aggression) ที่เกิดขึ้นจากแรงผลักดันทางชีววิทยา

2) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (social learning theory) Albert Bandura ชี้ให้เห็นว่าความรุนแรงเป็นพฤติกรรมที่สามารถเรียนรู้จากการเลียนแบบ (imitation) เช่น การได้รับอิทธิพลจากสื่อ ความรุนแรงในครอบครัว หรือกลุ่มเพื่อน

3) ทฤษฎีความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (structural violence theory) Galtung เสนอว่าความรุนแรงไม่ได้จำกัดอยู่ที่การกระทำโดยตรง แต่รวมถึงโครงสร้างทางสังคมที่สร้างความไม่เท่าเทียม เช่น การเข้าถึงทรัพยากรไม่เท่าเทียมกัน

4) ทฤษฎีความขัดแย้ง (conflict theory) Karl Marx และนักทฤษฎีความขัดแย้งคนอื่น ๆ มองว่าความรุนแรงเกิดจากการต่อสู้ระหว่างชนชั้น หรือกลุ่มที่มีอำนาจและกลุ่มที่ถูกกดขี่

3. ความรุนแรงในบริบทสมัยใหม่ ประกอบด้วยดังนี้

1) ความรุนแรงในสื่อและเทคโนโลยี (media and digital violence) ความรุนแรงถูกถ่ายทอดผ่านสื่อภาพยนตร์ เกม และโซเชียลมีเดีย โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่เนื้อหาความรุนแรงสามารถแพร่กระจายได้ง่าย ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและค่านิยมของคนในสังคม

2) ความรุนแรงในสังคมออนไลน์ (cyber violence) การคุกคามหรือการทำร้ายในรูปแบบดิจิทัล เช่น การกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต (cyberbullying) การแพร่ข้อมูลเท็จที่สร้างความเสียหาย

3) ความรุนแรงเชิงเพศสภาพ (gender-based violence) การล่วงละเมิดหรือกดขี่ที่มีพื้นฐานมาจากเพศ เช่น การล่วงละเมิดทางเพศในที่ทำงาน หรือความไม่เท่าเทียมทางเพศในระบบเศรษฐกิจและการเมือง

4) ความรุนแรงทางการเมือง (political violence) การกระทำที่ใช้ความรุนแรงเพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมือง เช่น การประท้วงรุนแรง การก่อการร้าย

4. การจัดการและลดความรุนแรง มีหลักการดังนี้

1) การศึกษาและการสร้างความตระหนักรู้ กล่าวคือทำให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของความรุนแรง และการฝึกอบรมทักษะการสื่อสารและการจัดการความขัดแย้ง

2) การเสริมสร้างสันติภาพ (peacebuilding) แนวทางที่มุ่งสร้างวัฒนธรรมแห่งความเข้าใจ ความอดทน และความร่วมมือในระดับบุคคลและสังคม

3) การป้องกันความรุนแรงในสื่อ กล่าวคือการทำกับดักเนื้อหาที่เผยแพร่ในสื่อดิจิทัลและสื่อสาธารณะ

4) การส่งเสริมความเท่าเทียมและความยุติธรรมทางสังคม กล่าวคือการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง เช่น การปรับปรุงกฎหมาย การสร้างโอกาสที่เท่าเทียม

จากที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นว่า แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงสะท้อนถึงความซับซ้อนของปัญหาในสังคม การลดความรุนแรงจึงจำเป็นต้องอาศัยทั้งการเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคล เช่น การฝึกทักษะการจัดการความขัดแย้ง และการปรับปรุงโครงสร้างในระดับสังคม เช่น การส่งเสริมความเท่าเทียม การจัดการกับปัญหาสื่อ และการป้องกันความรุนแรงในเชิงวัฒนธรรม

2.6.1 หลักสมาธิและสติกับการระงับความรุนแรงเชิงป้องกัน (preventive de-escalation)

สมาธิ (concentration) และ สติ (mindfulness) เป็นหลักธรรมสำคัญในพุทธศาสนา ที่มุ่งเน้นการฝึกจิตให้อยู่กับปัจจุบัน และสามารถควบคุมอารมณ์ ความคิด และพฤติกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักการเหล่านี้สามารถนำไปปรับใช้ในการระงับความรุนแรงเชิงป้องกันได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่ความรุนแรงมีหลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่ความรุนแรงในครอบครัวจนถึงความรุนแรงในสังคมและสื่อดิจิทัล

1. ความหมายและความสำคัญของสมาธิและสติ

1) สมาธิ (concentration) การฝึกฝนจิตให้มีความสงบและแน่วแน่ สมาธิช่วยเสริมสร้างความสามารถในการพิจารณาเหตุผลและความเหมาะสมก่อนตัดสินใจ กระบวนการนี้ช่วยลดโอกาสที่อารมณ์หรือความโกรธจะนำไปสู่การกระทำที่รุนแรง (Gunaratana, 2011)

2) สติ (mindfulness) ความสามารถในการรับรู้และเข้าใจอารมณ์ ความคิด และสถานการณ์ในปัจจุบันโดยปราศจากการตัดสิน สติช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมอารมณ์ที่อาจนำไปสู่ความรุนแรง และสร้างการตอบสนองอย่างมีเหตุผลมากกว่าการตอบสนองด้วยความโกรธ (Kabat-Zinn, 1990)

2. การนำสมาธิและสติมาใช้ในการระงับความรุนแรงเชิงป้องกัน

1) การเสริมสร้างสติและสมาธิเพื่อระงับความโกรธ การฝึกสมาธิช่วยลดระดับฮอร์โมนความเครียด (cortisol) และเพิ่มสารเอ็นโดรฟิน (endorphin) ซึ่งช่วยลดอารมณ์โกรธหรือความหงุดหงิด ตัวอย่าง เช่น การฝึกอานาปานสติ (การกำหนดลมหายใจเข้า-ออก) ซึ่งเป็นวิธีง่าย ๆ ในการนำจิตกลับสู่ปัจจุบันและป้องกันการกระทำที่เกิดจากอารมณ์รุนแรง (พระธรรมปิฎก, 2542)

2) การฝึกสติในการเผชิญหน้า เช่น การฝึกสติช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่ตึงเครียดโดยไม่ตอบโต้ด้วยความรุนแรง การใช้เทคนิค “หยุดและหายใจ” (stop and breathe) ช่วยให้ผู้เผชิญหน้าสามารถระงับอารมณ์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล (Shapiro, Carlson, Astin, & Freedman, 2006)

3) การสร้างความตระหนักรู้ในตนเอง (self-awareness) การฝึกสมาธิและสติช่วยให้บุคคลตระหนักถึงต้นเหตุของความโกรธหรือความเครียด เช่น ความคาดหวังที่ไม่สมเหตุสมผลหรือความผิดหวัง ตัวอย่างเชิงปฏิบัติ เช่น การจดบันทึกอารมณ์ (emotion journaling) เพื่อระบุสาเหตุและกระบวนการแก้ไข

4) การป้องกันความรุนแรงในสังคมดิจิทัล เช่น การฝึกสติช่วยลดการตอบโต้ด้วยความโกรธในโลกออนไลน์ เช่น การฝึกคิดก่อนโพสต์ (think before you post) การสร้าง “digital mindfulness” ช่วยลดการเผยแพร่ข้อมูลหรือข้อความที่กระตุ้นความรุนแรงในสื่อสังคมออนไลน์ (Williams, 2018)

3. ประโยชน์ของสมาธิและสติในกระบวนการลดความรุนแรง

1) เพิ่มความสามารถในการแก้ไขปัญหา การฝึกสมาธิและสติช่วยให้บุคคลสามารถมองเห็นปัญหาในมิติที่กว้างขึ้น และหาวิธีแก้ไขที่ไม่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง (Lutz, Slagter, Dunne, & Davidson, 2008)

2) ลดการตอบสนองด้วยความรุนแรง สติช่วยให้บุคคลสามารถระงับปฏิกิริยาที่เกิดจากความโกรธหรือความเครียด เช่น การโต้เถียงหรือการใช้ความรุนแรงทางกายภาพ

3) ส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งสันติภาพ การนำสมาธิและสติมาใช้ในครอบครัว โรงเรียน และชุมชนช่วยสร้างวัฒนธรรมแห่งความอดทนและความเข้าใจ

4. แนวทางการปฏิบัติในการใช้สมาธิและสติ

1) การฝึกปฏิบัติในโรงเรียน เช่น การแนะนำการฝึกสมาธิช่วงสั้น ๆ ก่อนเริ่มเรียน เพื่อลดความเครียดของนักเรียนและส่งเสริมการแก้ไขความขัดแย้งในโรงเรียน

2) การฝึกในองค์กร การส่งเสริมโปรแกรม “mindfulness-based stress reduction” (MBSR) ในที่ทำงาน เพื่อช่วยลดความเครียดและความขัดแย้งระหว่างเพื่อนร่วมงาน

3) การนำเข้าสู่ระบบยุติธรรม การใช้สมาธิและสติเพื่อช่วยผู้ต้องหาเรียนรู้การควบคุมอารมณ์และลดโอกาสกระทำผิดซ้ำ

ดังนั้น หลักสมาธิและสติเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการระงับความรุนแรงเชิงป้องกัน ทั้งในระดับบุคคลและสังคม การนำหลักธรรมเหล่านี้มาใช้ในการแก้ปัญหาในโลกยุคใหม่ โดยเฉพาะความรุนแรงในสังคมดิจิทัล สามารถช่วยสร้างความสมดุลและความสงบในชีวิตประจำวันได้อย่างยั่งยืน

2.6.2 การใช้หลักสัมมาวาจาในการสื่อสารช่วยลดความขัดแย้งที่เกิดจากความคิดเห็นแตกต่างในโลกออนไลน์

สัมมาวาจา หรือการพูดที่ถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา เป็นส่วนหนึ่งของมรรค 8 ที่ช่วยส่งเสริมการสื่อสารที่สร้างสรรค์ ลดความขัดแย้ง และสร้างความเข้าใจในสังคม การนำหลักสัมมาวาจา

มาปรับใช้ในการสื่อสารออนไลน์สามารถช่วยลดความรุนแรงทางวาจาและความขัดแย้งที่เกิดจากความคิดเห็นที่แตกต่างในโลกออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. ความหมายและหลักการของสัมมาวาจา มีลักษณะดังนี้

1) สัมมาวาจา หมายถึง การพูดที่ประกอบด้วยคุณสมบัติ 4 ประการ ได้แก่ ไม่พูดเท็จ (avoiding falsehoods) การหลีกเลี่ยงการเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือบิดเบือน, ไม่พูดคำหยาบ (avoiding harsh speech) การงดใช้คำพูดที่ดูหมิ่น เสียดสี หรือสร้างความเสียหาย, ไม่พูดส่อเสียด (avoiding slander) การหลีกเลี่ยงการพูดที่ทำให้เกิดความบาดหมาง, และไม่พูดเพ้อเจ้อ (avoiding idle chatter) การไม่พูดในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์

2) ความสำคัญของสัมมาวาจาในโลกออนไลน์ ประกอบด้วยดังนี้ (1) สร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง โลกออนไลน์เป็นแหล่งกระจายข้อมูลที่รวดเร็ว หากปราศจากการสื่อสารที่มีความรับผิดชอบ ข้อมูลที่บิดเบือนสามารถสร้างความเข้าใจผิดและความขัดแย้งได้ (Kabat-Zinn, 1990) (2) ป้องกันการสร้างความขัดแย้งจากอารมณ์ชั่ววูบ การตอบสนองด้วยความโกรธหรือคำพูดที่รุนแรงอาจทำให้สถานการณ์ยิ่งเลวร้าย การใช้สัมมาวาจาช่วยป้องกันปัญหานี้ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2549) และ (3) ส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งความเคารพ การสื่อสารอย่างเหมาะสมในโลกออนไลน์ช่วยลดการปะทะทางอารมณ์ และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ (Williams, 2018)

2. การใช้สัมมาวาจาเพื่อจัดการกับความคิดเห็นที่แตกต่าง ประกอบด้วยดังนี้

1) การพูดตรงไปตรงมาและใช้หลักแห่งความจริงใจ (honest and transparent Communication) การสื่อสารควรมีความชัดเจน ไม่บิดเบือน และหลีกเลี่ยงการใส่ร้ายฝ่ายตรงข้าม ตัวอย่าง เช่น การอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือในการสนทนา

2) การใช้คำสุภาพและสร้างสรรค์ (to using respectful and constructive language) เช่น หลีกเลี่ยงการใช้คำหยาบหรือคำที่สร้างความบาดหมาง ใช้ประโยคที่เริ่มต้นด้วยความเคารพ เช่น “ฉันเข้าใจว่าคุณมีมุมมองที่แตกต่าง...”

3) การหลีกเลี่ยงการกล่าวหาหรือโจมตีส่วนตัว (avoiding personal attacks) มุ่งเน้นการวิพากษ์วิจารณ์ที่ตัวประเด็น ไม่ใช่ตัวบุคคล (Shapiro, Carlson, Astin, & Freedman, 2006)

4) การฟังอย่างตั้งใจ (active listening) เช่น ฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างเปิดใจ เพื่อทำความเข้าใจแทนที่จะหาทางโต้แย้งทันที การใช้คำตอบที่แสดงความเข้าใจ เช่น “ฉันเห็นด้วยกับบางประเด็นที่คุณกล่าว...”

5) การฝึกสติในการสื่อสาร (mindful communication) การตอบสนองในโลกออนไลน์ควรมาจากใจที่ตรง ไม่ใช่การกระทำตามอารมณ์ การฝึกสติก่อนการแสดงความคิดเห็นสามารถลดความรุนแรงของการสนทนา (Gunaratana, 2011)

3. ประโยชน์ของสัมมาวาจาในการลดความขัดแย้ง ตัวอย่างดังต่อไปนี้

- 1) ลดความตึงเครียดในสังคมดิจิทัล การใช้คำพูดที่เหมาะสมช่วยป้องกันการปะทะในสังคมออนไลน์ และสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
- 2) สร้างชุมชนออนไลน์ที่เป็นมิตร การใช้สัมมาวาจาช่วยส่งเสริมการสื่อสารเชิงบวก และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมออนไลน์
- 3) เสริมสร้างความเข้าใจและการยอมรับ กล่าวคือการสื่อสารด้วยสัมมาวาจาช่วยลดอคติและส่งเสริมการเรียนรู้จากความคิดเห็นที่แตกต่าง

4. แนวทางปฏิบัติสัมมาวาจาในโลกออนไลน์

- 1) ใช้คำพูดที่มีเป้าหมายสร้างสรรค์ เช่น การสนับสนุนให้มีการอภิปรายเชิงสร้างสรรค์แทนการโต้เถียง
- 2) หลีกเลี่ยงการโพสต์ข้อความในอารมณ์ชั่ววูบ เช่น การรอให้ความรู้สึกสงบก่อนโพสต์ช่วยป้องกันข้อความที่อาจก่อความขัดแย้ง
- 3) ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เช่น การแชร์ข้อมูลที่ได้รับการตรวจสอบแล้วช่วยลดความเข้าใจผิดในโลกออนไลน์

ดังนั้น การใช้สัมมาวาจาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยลดความขัดแย้งในโลกออนไลน์ โดยเน้นการสื่อสารด้วยความเคารพต่อกัน (respect) ความจริงใจ (sincerity) และความรับผิดชอบ การนำหลักธรรมนี้มาใช้ในชีวิตประจำวันของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตไม่เพียงแต่ลดความรุนแรงทางวาจา แต่ยังสร้างสังคมออนไลน์ที่มีความเข้าใจและสันติ

2.6.3 หลักสมานฉันท์และขันติธรรมกับการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสันติภาพ

ในสังคมที่เต็มไปด้วยความขัดแย้ง หลักธรรมในพุทธศาสนาอย่าง สมานฉันท์ (harmony) และขันติธรรม (Tolerance) มีบทบาทสำคัญในการสร้างและพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสันติภาพ ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และสังคม โดยหลักการทั้งสองช่วยลดความขัดแย้ง ความแตกแยก และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

1. ความหมายของหลักสมานฉันท์และขันติธรรม

- 1) สมานฉันท์ (harmony) สมานฉันท์ หมายถึง ความร่วมมือและความสามัคคีในกลุ่มคน การอยู่ร่วมกันโดยเคารพในความแตกต่างและทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วม (พระพรหมคุณาภรณ์, 2549)
- 2) ขันติธรรม (tolerance) ขันติธรรมคือความอดทนต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่าง การไม่ตอบสนองด้วยความโกรธหรือความรุนแรงต่อสิ่งที่ไม่ถูกใจ (Gunaratana, 2011)

2. ความสำคัญของหลักสมานฉันท์และขันติธรรม

1) ส่งเสริมสันติภาพในสังคม สมานฉันท์ช่วยสร้างความร่วมมือในสังคม ขณะที่ขันติธรรมช่วยลดการปะทะทางความคิดและพฤติกรรม (Galtung, 1996)

2) การอยู่ร่วมกันในความหลากหลาย ในยุคที่มีการเชื่อมโยงวัฒนธรรม ความคิด และอุดมการณ์ การใช้ขันติธรรมช่วยให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข แม้ในสถานการณ์ที่ความคิดเห็นแตกต่างกัน

3) ลดความรุนแรงและการตอบโต้ การฝึกขันติธรรมทำให้บุคคลลดการตอบสนองด้วยอารมณ์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดความขัดแย้งและความรุนแรงในระยะยาว

3. หลักสมานฉันท์และขันติธรรมกับการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสันติภาพ

1) การสร้างสังคมที่ยอมรับความแตกต่าง (inclusive society) สมานฉันท์ช่วยให้สังคมสามารถสร้างพื้นที่ที่ทุกคนรู้สึกมีคุณค่าและได้รับการยอมรับ ตัวอย่างคือการสร้างระบบการศึกษาที่เปิดรับวัฒนธรรมหลากหลาย

2) การส่งเสริมความอดทนในระดับบุคคล กล่าวคือ ขันติธรรมเป็นพื้นฐานของการสร้างสันติภาพภายใน การอดทนต่อความขัดแย้งเล็กน้อยในชีวิตประจำวันสามารถขยายผลไปสู่การลดความขัดแย้งในระดับสังคม (Kabat-Zinn, 1990)

3) การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เน้นการแก้ปัญหาแบบสันติวิธี (peaceful conflict resolution) เช่น การสร้างกระบวนการแก้ปัญหาที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ช่วยสร้างความสมานฉันท์ และลดการตอบสนองด้วยความรุนแรง (Shapiro, Carlson, Astin, & Freedman, 2006)

4) การฝึกอบรมด้านสมานฉันท์และขันติธรรมในองค์กรและชุมชน การจัดเวิร์กช็อปหรือการเรียนรู้ร่วมกันในเรื่องความหลากหลายและขันติธรรม ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือ

5) การใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมสันติภาพ เทคโนโลยีสามารถใช้เป็นเครื่องมือสร้างสมานฉันท์ โดยเน้นการสร้างแพลตฟอร์มที่ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรีและปลอดภัย

4. วิธีปฏิบัติเพื่อส่งเสริมสมานฉันท์และขันติธรรม

1) ฝึกสติในชีวิตประจำวัน (mindfulness practice) การฝึกสติช่วยให้เกิดความเข้าใจในตัวเองและผู้อื่น ลดอคติและความเกลียดชัง (Gunaratana, 2011)

2) สร้างวัฒนธรรมการฟังอย่างลึกซึ้ง (deep listening) การฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความตั้งใจ ช่วยลดความขัดแย้งและส่งเสริมความเข้าใจ

3) การจัดการข้อขัดแย้งด้วยความเคารพ ใช้การสนทนาที่มุ่งเน้นการหาทางออกมากกว่าการหาผู้ถูกผิด

4) สนับสนุนการศึกษาเพื่อสันติภาพ การให้ความรู้ในเรื่องขั้นตอนธรรมและสมานฉันท์ ตั้งแต่ระดับโรงเรียนจนถึงชุมชน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า หลักสมานฉันท์และขั้นตอนธรรมเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสันติภาพ โดยเน้นการลดความขัดแย้งผ่านความร่วมมือ การเคารพความแตกต่าง และการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี การน้อมนำหลักธรรมเหล่านี้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและสังคมโดยรวมจะช่วยสร้างความสงบสุขและการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

จากการทบทวนวรรณกรรมสรุปประเด็นสาระสำคัญได้คือ ความรุนแรงเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีความซับซ้อนและปรากฏในหลายมิติ ทั้งในรูปของการทำร้ายทางกาย วาจา และจิตใจ ตลอดจนความรุนแรงที่แฝงอยู่ในโครงสร้างและวัฒนธรรมของสังคม โดยองค์การอนามัยโลกอธิบายว่า ความรุนแรงคือการใช้กำลังหรืออำนาจ ไม่ว่าจะด้วยการคุกคามหรือการกระทำจริง ที่ส่งผลให้เกิดการบาดเจ็บ ความสูญเสีย หรือความทุกข์ทรมานต่อบุคคลและชุมชน ความรุนแรงจึงมิใช่เพียงการกระทำที่มองเห็นได้ชัด แต่ยังรวมถึงเงื่อนไขทางสังคมที่ทำให้ความไม่เป็นธรรมดำรงอยู่ นักวิชาการได้เสนอกรอบแนวคิดที่ช่วยทำความเข้าใจความรุนแรงในเชิงลึก เช่น Johan Galtung ที่อธิบายความรุนแรงไว้สามระดับ คือ ความรุนแรงโดยตรงที่ปรากฏต่อร่างกายและชีวิต ความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่เกิดจากระบบและความเหลื่อมล้ำ และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่ทำให้สังคมยอมรับการใช้ความรุนแรงเป็นเรื่องปกติ ขณะเดียวกัน ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura ก็ชี้ว่าความรุนแรงเป็นพฤติกรรมที่มนุษย์เรียนรู้ผ่านการเลียนแบบ โดยเฉพาะวัยรุ่นที่ได้รับอิทธิพลจากสื่อ เมื่อเห็นต้นแบบใช้ความรุนแรงแล้วประสบความสำเร็จหรือได้รับการยอมรับ พวกเขาก็มีแนวโน้มจะเลียนแบบพฤติกรรมนั้น เมื่อพิจารณาในบริบทสังคมปัจจุบัน ความรุนแรงในกลุ่มวัยรุ่นมีความสัมพันธ์โดยตรงกับสื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ เนื่องจากสื่อเป็นช่องทางที่เปิดโอกาสให้พฤติกรรมรุนแรงแพร่กระจายอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งในรูปแบบของคลิปการทำร้าย การใช้ถ้อยคำหยาบคาย หรือการกลั่นแกล้งกันทางโลกไซเบอร์ สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อผู้ถูกกระทำ แต่ยังสร้างบรรยากาศที่ทำให้การใช้ความรุนแรงกลายเป็นเรื่องปกติในสายตาของผู้เสพสื่อ ดังนั้น การทำความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงจึงมีความสำคัญต่อการออกแบบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เพราะช่วยให้เห็นว่า ความรุนแรงมิใช่เพียงการห้ามไม่ให้กระทำ แต่ต้องมองในเชิงป้องกันและสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้แก่เยาวชน การบูรณาการหลักธรรม เช่น สติ เมตตา สมานฉันท์ และอัปมาทธรรม จึงเป็นแนวทางที่สามารถตอบสนองต่อการลดความรุนแรงได้ทั้งในมิติพฤติกรรมและในระดับโครงสร้างทางสังคม เพื่อมุ่งสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมยุคใหม่

2.7 แนวคิดเกี่ยวกับการรังแกบนสื่อออนไลน์

การรังแกบนสื่อออนไลน์ หรือ “Cyberbullying” เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในยุคดิจิทัล ซึ่งมีลักษณะเป็นการกระทำที่เจตนาถั่นแถั่น ดูหมิ่น คุกคาม หรือทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายทางจิตใจผ่านสื่อออนไลน์ เช่น โซเชียลมีเดีย อีเมล หรือแพลตฟอร์มดิจิทัลต่าง ๆ การรังแกในลักษณะนี้ มักส่งผลเสียอย่างร้ายแรงต่อเหยื่อ เนื่องจากความรวดเร็วในการแพร่กระจายข้อมูลและการไม่เปิดเผยตัวตนของผู้กระทำ

1. ลักษณะสำคัญของการรังแกบนสื่อออนไลน์

1) การเจตนาทำร้าย กล่าวคือ การรังแกบนสื่อออนไลน์มักมีเจตนาที่ชัดเจนในการทำร้ายหรือทำให้ผู้อื่นรู้สึกไม่สบายใจ (Smith et al., 2008)

2) การกระทำที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ กล่าวคือ การกระทำอาจเกิดขึ้นซ้ำ ๆ ไม่ว่าจะในรูปแบบข้อความ ภาพ หรือวิดีโอ

3) การไม่เปิดเผยตัวตน ผู้กระทำมักใช้นามแฝงหรือซ่อนตัวตน ทำให้เหยื่อรู้สึกไร้ทางออกและไม่สามารถตอบโต้ได้

4) ผลกระทบในวงกว้าง การรังแกบนสื่อออนไลน์สามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้ความเสียหายขยายวงกว้าง

2. ประเภทของการรังแกบนสื่อออนไลน์

1) การล่วงละเมิด (harassment) การส่งข้อความหรือเนื้อหาที่ก้าวร้าวหรือรบกวนซ้ำ ๆ

2) การใส่ร้ายป้ายสี (defamation) การเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นเท็จเพื่อทำลายชื่อเสียง

3) การแอบอ้างตัวตน (impersonation) การแอบอ้างเป็นบุคคลอื่นเพื่อทำสิ่งที่สร้างความเสียหาย

4) การเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัว (doxxing) การเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของผู้อื่นในที่สาธารณะโดยไม่ได้รับอนุญาต

5) การถั่นแถั่นผ่านภาพหรือวิดีโอ (visual cyberbullying) การเผยแพร่ภาพหรือวิดีโอที่ทำให้ผู้อื่นเสียหายหรืออับอาย

3. ผลกระทบจากการรังแกบนสื่อออนไลน์

1) ผลกระทบทางจิตใจ เหยื่อมักประสบกับความเครียด ซึมเศร้า หรือในบางกรณีอาจนำไปสู่การฆ่าตัวตาย (Hinduja & Patchin, 2010)

2) ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ ความสัมพันธ์ระหว่างเหยื่อกับครอบครัวหรือเพื่อนอาจแยกลง เนื่องจากการปิดกั้นตัวเองจากสังคม

3) ผลกระทบต่อการเรียนหรือการทำงาน เขี่ยอาจประสบปัญหาในการเรียนหรือทำงานเนื่องจากความเครียดและขาดสมาธิ

4. แนวทางป้องกันและแก้ไข

1) การให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้งานสื่อออนไลน์อย่างเหมาะสม การให้ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมที่เหมาะสมและความเสี่ยงจากการใช้งานสื่อออนไลน์ช่วยลดโอกาสเกิดการรังแก

2) การสร้างสภาพแวดล้อมออนไลน์ที่ปลอดภัย แพลตฟอร์มสื่อสังคมควรมีนโยบายและมาตรการป้องกันการรังแก เช่น การรายงานและบล็อกผู้กระทำผิด

3) การฝึกสติและสมาธิ เขี่ยสามารถใช้การฝึกสติและสมาธิในการรับมือกับความเครียดและความกดดันจากการรังแก (Kabat-Zinn, 1990)

4) การบังคับใช้กฎหมาย กฎหมายควรมีบทลงโทษที่ชัดเจนสำหรับผู้ที่กระทำการรังแกบนสื่อออนไลน์

5) การให้การสนับสนุนทางจิตวิทยา การให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางจิตวิทยาแก่เขี่ยช่วยให้พวกเขาฟื้นฟูสภาพจิตใจ

5. บทบาทของจิตวิทยาเชิงพุทธในการลดการรังแกบนสื่อออนไลน์

1) หลักเมตตา (loving-kindness) การปลูกฝังเมตตาและความเห็นอกเห็นใจช่วยลดการกระทำรุนแรงในสื่อออนไลน์

2) หลักอริยสัจ 4 การใช้ปัญญาในการวิเคราะห์ปัญหาและหาทางแก้ไขตามหลักสมุทัย นิโรธ และมรรค

3) หลักโยนิโสมนสิการ (wise reflection) ช่วยให้ผู้ใช้งานสื่อออนไลน์คิดก่อนโพสต์ลดการกระทำที่อาจสร้างความเสียหายแก่ผู้อื่น

ดังนั้น การรังแกบนสื่อออนไลน์เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบร้ายแรงต่อบุคคลและสังคม แนวทางแก้ไขจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งการให้ความรู้ การบังคับใช้กฎหมาย และการสนับสนุนทางจิตวิทยา นอกจากนี้ การน้อมนำหลักธรรมในพุทธศาสนามาปรับใช้ยังช่วยส่งเสริมความสงบสุขและลดพฤติกรรมรุนแรงในสื่อออนไลน์ได้อย่างยั่งยืน

2.7.1 การนำหลักสัมมาวาจาใช้ในการสร้างสรรค์การสื่อสารบนสื่อออนไลน์

สัมมาวาจา หรือการพูดที่ถูกต้อง เป็นหนึ่งในองค์ประกอบของ อริยมรรคมีองค์ 8 ในพระพุทธศาสนา ซึ่งมุ่งเน้นการใช้ถ้อยคำที่สุภาพ จริงใจ และสร้างสรรค์ หลักสัมมาวาจาไม่ได้จำกัดเฉพาะการพูดในชีวิตประจำวัน แต่สามารถประยุกต์ใช้ในบริบทการสื่อสารสมัยใหม่ เช่น การสื่อสารบนสื่อออนไลน์ ที่ต้องการความรับผิดชอบและความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากการสื่อสารในโลกดิจิทัลมีผลกระทบที่รวดเร็วและกว้างขวาง

1. หลักสัมมาวาจาในบริบทของสื่อออนไลน์

1) การละเว้นจากการพูดเท็จ (avoiding false speech) ในโลกออนไลน์ การกระจายข้อมูลเท็จ (fake news) เป็นปัญหาสำคัญ หลักสัมมาวาจาสอนให้หลีกเลี่ยงการส่งต่อข้อมูลที่ไม่ได้รับการยืนยันหรืออาจสร้างความเสียหายแก่ผู้อื่น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

2) การละเว้นจากการพูดส่อเสียด (avoiding divisive speech) การแสดงความคิดเห็นหรือโพสต์ข้อความที่สร้างความแตกแยกในกลุ่มคน เช่น การพูดประชดประชันหรือวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรง ควรหลีกเลี่ยง

3) การละเว้นจากการพูดคำหยาบ (avoiding harsh speech) การใช้ภาษาที่สุภาพบนสื่อออนไลน์ช่วยสร้างบรรยากาศที่ดี ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์

4) การละเว้นจากการพูดเพื่อเจ้อ (avoiding idle chatter) การโพสต์หรือแชร์เนื้อหาที่ไม่มีสาระ หรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นควรหลีกเลี่ยง และควรมุ่งเน้นการสร้างเนื้อหาที่เป็นประโยชน์

2. ประโยชน์ของการใช้หลักสัมมาวาจาในการสื่อสารออนไลน์

1) ลดความขัดแย้ง การสื่อสารด้วยความสุภาพและความเคารพซึ่งกันและกันช่วยลดความขัดแย้งในโลกออนไลน์ (Schultz, 2017)

2) ส่งเสริมความไว้วางใจ การสื่อสารที่ซื่อสัตย์และมีความรับผิดชอบช่วยสร้างความไว้วางใจในชุมชนออนไลน์

3) กระตุ้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่สร้างสรรค์ การใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายที่มีคุณค่า

4) ส่งเสริมสภาพแวดล้อมออนไลน์ที่ปลอดภัย หลักสัมมาวาจาสามารถป้องกันการเกิดพฤติกรรมเชิงลบ เช่น การรังแกออนไลน์ (cyberbullying)

3. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสัมมาวาจาในสื่อออนไลน์

1) ตรวจสอบข้อมูลก่อนแชร์ ผู้ใช้สื่อออนไลน์ควรตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนการเผยแพร่ (Hinduja & Patchin, 2010)

2) หลีกเลี่ยงการตอบโต้ด้วยอารมณ์ ในสถานการณ์ที่มีความเห็นต่าง ควรเลือกใช้ถ้อยคำที่สุภาพและมุ่งเน้นการแก้ปัญหา

3) สร้างเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ การใช้สื่อออนไลน์ควรมุ่งเน้นไปที่การแบ่งปันข้อมูลที่เสริมสร้างปัญญาและคุณค่า

4) ฝึกสติในการสื่อสาร การมีสติช่วยให้ผู้ใช้สื่อออนไลน์ตระหนักถึงผลกระทบของคำพูดต่อผู้อื่น

4. บทบาทของจิตวิทยาเชิงพุทธในการส่งเสริมสัมมาวาจาบนสื่อออนไลน์

- 1) การพัฒนาความเมตตาและกรุณา หลักเมตตา (loving-kindness) ช่วยให้ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตสื่อสารด้วยความปรารถนาดีและมุ่งหวังผลที่ดีต่อผู้อื่น
- 2) การใช้โยนิโสมนสิการ การไตร่ตรองอย่างรอบคอบช่วยป้องกันการโพสต์ข้อความที่อาจก่อให้เกิดความเสียหาย (Kabat-Zinn, 1990)
- 3) การพัฒนาสติและสมาธิ การฝึกสมาธิช่วยเสริมสร้างสติและลดการสื่อสารที่ขาดความรับผิดชอบ

ดังนั้น การนำหลักสัมมาวาจามาใช้ในสื่อออนไลน์เป็นแนวทางสำคัญในการสร้างบรรยากาศการสื่อสารที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ การผสมผสานหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเข้ากับจิตวิทยาเชิงพุทธและการใช้งานเทคโนโลยีช่วยส่งเสริมสภาพแวดล้อมออนไลน์ที่ปลอดภัยและมีคุณค่า

2.7.2 การส่งเสริมวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในโลกออนไลน์

ในโลกออนไลน์ที่เชื่อมโยงกันอย่างไร้พรมแดน ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และความคิดเห็นมักก่อให้เกิดความขัดแย้ง และบางครั้งนำไปสู่พฤติกรรมที่รุนแรง การส่งเสริมวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (culture of peaceful coexistence) ในสภาพแวดล้อมออนไลน์จึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างพื้นที่ที่เอื้อต่อการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์และเคารพซึ่งกันและกัน

1. หลักการส่งเสริมวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

- 1) การปลูกฝังสัมมาทิฐิ (right view) สัมมาทิฐิในพระพุทธศาสนาเน้นความเข้าใจในความเป็นจริงของความหลากหลายและความเท่าเทียม การส่งเสริมให้ผู้ใช้ออนไลน์เข้าใจและยอมรับความแตกต่างเป็นก้าวแรกของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)
- 2) การฝึกสมาธิและสติ (mindfulness and concentration) สติช่วยให้ผู้ใช้ออนไลน์มีความระมัดระวังในการสื่อสาร ลดการแสดงออกทางอารมณ์ที่ไม่เหมาะสม (Kabat-Zinn, 1990)
- 3) การปฏิบัติเมตตาภาวนา (loving-kindness meditation) การฝึกเมตตาภาวนาเสริมสร้างความปรารถนาดีต่อผู้อื่น แม้จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในโลกออนไลน์ (Hanh, 1998)
- 4) การใช้สัมมาวาจา (right speech) หลักสัมมาวาจาสนับสนุนการพูดหรือสื่อสารในรูปแบบที่สุภาพ จริงใจ และไม่สร้างความเสียหายต่อผู้อื่น ซึ่งมีบทบาทสำคัญในสื่อออนไลน์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

2. แนวทางการส่งเสริมวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในโลกออนไลน์

1) การสร้างพื้นที่ออนไลน์ที่ปลอดภัยและเท่าเทียม สื่อสังคมออนไลน์ควรมีนโยบายและกลไกที่สนับสนุนให้ผู้ใช้รู้สึกปลอดภัยในการแสดงความคิดเห็น เช่น การจัดการกับคำพูดแสดงความเกลียดชัง (hate speech) และการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ (cyberbullying) (Hinduja & Patchin, 2010)

2) การสนับสนุนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่สร้างสรรค์ การจัดการกิจกรรมออนไลน์ที่เน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ช่วยกระตุ้นให้ผู้ใช้แสดงออกอย่างสุภาพและเปิดกว้างต่อความเห็นต่าง

3) การพัฒนาความรู้เท่าทันสื่อ การอบรมให้ผู้ใช้เข้าใจผลกระทบของการใช้สื่อออนไลน์ที่ขาดความรับผิดชอบ ช่วยลดการกระจายข้อมูลเท็จและการสื่อสารที่สร้างความเสียหาย (Livingstone, 2014)

4) การบ่มเพาะคุณธรรมพื้นฐาน การเสริมสร้างคุณธรรม เช่น ความอดทน (Tolerance) และขันติธรรม ช่วยให้ผู้ใช้ออนไลน์สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมดิจิทัลได้อย่างสงบสุข

3. บทบาทของจิตวิทยาเชิงพุทธในการส่งเสริมวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน

1) การพัฒนาโยนิโสมนสิการ (wise reflection) โยนิโสมนสิการช่วยให้ผู้ใช้พิจารณาและไตร่ตรองก่อนการแสดงออกบนสื่อออนไลน์ ลดการกระทำที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

2) การส่งเสริมจิตสำนึกสาธารณะ หลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น เมตตาและกรุณา ส่งเสริมให้ผู้ใช้ตระหนักถึงผลกระทบของคำพูดและการกระทำต่อสังคม

3) การฝึกสมาธิเพื่อเสริมสร้างปัญญา การฝึกสมาธิช่วยเพิ่มความสงบของจิตใจและความสามารถในการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์

ดังนั้น การส่งเสริมวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในโลกออนไลน์เป็นสิ่งที่จำเป็นในยุคดิจิทัล หลักธรรมในพระพุทธศาสนาสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมออนไลน์ที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข การบูรณาการจิตวิทยาเชิงพุทธเข้ากับเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยเสริมสร้างคุณภาพของการสื่อสารออนไลน์และลดพฤติกรรมที่เป็นภัยต่อสังคม

2.7.3 การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการรังแกบนสื่อออนไลน์

การรังแกบนสื่อออนไลน์ (cyberbullying) เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตและสังคมในวงกว้าง โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่การใช้อินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดียเป็นส่วนสำคัญของ

ชีวิตประจำวัน การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหานี้จึงเป็นเรื่องจำเป็นเพื่อป้องกันและลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

1. ความหมายและลักษณะของการรังแกบนสื่อออนไลน์

การรังแกบนสื่อออนไลน์ หมายถึง การกระทำที่ก่อให้เกิดความทุกข์ทางจิตใจหรืออารมณ์ของผู้อื่นผ่านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น การส่งข้อความที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสม การเผยแพร่ข้อมูลเท็จ หรือการคุกคามผ่านโซเชียลมีเดีย (Hinduja & Patchin, 2010) ลักษณะสำคัญของการรังแกบนสื่อออนไลน์ ได้แก่

- 1) ความไม่ระบุชื่อของผู้กระทำ (anonymity)
- 2) ความสามารถในการเผยแพร่ข้อมูลได้รวดเร็วและกว้างขวาง (viral nature)
- 3) การขาดความรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดขึ้น (lack of accountability)

2. ผลกระทบของการรังแกบนสื่อออนไลน์

- 1) ผลกระทบทางจิตใจ ผู้ตกเป็นเหยื่อมักประสบกับความวิตกกังวล ซึมเศร้า และความรู้สึกลด้อยค่าในตนเอง (Tokunaga, 2010)
- 2) ผลกระทบทางสังคม การรังแกบนสื่อออนไลน์อาจนำไปสู่ความโดดเดี่ยวทางสังคมและการขาดความเชื่อมั่นในความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Livingstone, 2014)
- 3) ผลกระทบทางการศึกษา: นักเรียนที่ถูกกลั่นแกล้งมักสูญเสียสมาธิในการเรียน และหลีกเลี่ยงการเข้าสังคมในสถานศึกษา (Patchin & Hinduja, 2016)

3. การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการรังแกบนสื่อออนไลน์

1) การให้ความรู้เรื่องการรังแกบนสื่อออนไลน์ เช่น การจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติ เช่น การอบรมและสัมมนา เพื่อให้ผู้ใช้สื่อออนไลน์ทุกวัยเข้าใจถึงลักษณะและผลกระทบของการรังแกบนสื่อออนไลน์ (Hinduja & Patchin, 2010) และการใช้สื่อสร้างสรรค์ เช่น วิดีโอหรืออินโฟกราฟิก อธิบายถึงกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นจริง

2) การพัฒนาทักษะการใช้สื่อออนไลน์อย่างรับผิดชอบ เช่น ส่งเสริมให้ผู้ผู้มี โยนิโสมนสิการ (wise reflection) หรือการคิดพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนการแสดงออกหรือเผยแพร่ข้อมูลในสื่อออนไลน์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) ส่งเสริมความรู้เท่าทันสื่อ (media literacy) เพื่อให้ผู้ใช้สามารถวิเคราะห์และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Livingstone, 2014)

3) การสร้างวัฒนธรรมออนไลน์ที่เคารพซึ่งกันและกัน เช่น การใช้ สัมมาวาจา (right speech) ในการสื่อสาร ช่วยลดการแสดงความคิดเห็นที่เพิ่มความเข้าใจซึ่งกันและกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) การสร้างกลุ่มออนไลน์ที่ส่งเสริมการสนับสนุนทางจิตใจ เช่น กลุ่มช่วยเหลือเหยื่อการรังแก

4) การใช้เทคโนโลยีในการป้องกันและรับมือ เช่น การพัฒนาเครื่องมือ AI เพื่อวิเคราะห์และแจ้งเตือนกรณีการใช้คำพูดที่มีแนวโน้มสร้างความเสียหาย การรายงานและบล็อกเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมในแพลตฟอร์มออนไลน์

4. บทบาทของจิตวิทยาเชิงพุทธในการสร้างความตระหนักรู้

1) การฝึกสมาธิเพื่อเพิ่มสติและความเมตตา สมาธิช่วยให้ผู้ใช้มีจิตใจที่สงบ และลดความต้องการในการตอบสนองเชิงลบต่อความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน (Hanh, 1998)

2) การส่งเสริมขันติธรรม (patience) การฝึกขันติธรรมช่วยให้ผู้ใช้มีความอดทนต่อความเห็นที่แตกต่าง ลดความขัดแย้งในสื่อออนไลน์

3) การเน้นพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ การตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำต่อผู้อื่น ช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์

ดังนั้น การรังแกบนสื่อออนไลน์เป็นปัญหาที่สามารถลดผลกระทบได้หากมีการสร้างความตระหนักรู้ในทุกกระดับ โดยใช้ความรู้ทางจิตวิทยาเชิงพุทธและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาและสร้างสังคมออนไลน์ที่เป็นมิตรและส่งเสริมสันติภาพ

2.7.4 การพัฒนาทักษะในการควบคุมอารมณ์และการตอบสนอง

การควบคุมอารมณ์และการตอบสนองอย่างเหมาะสมเป็นทักษะสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ในจิตวิทยาเชิงพุทธ แนวคิดเรื่องสติและสมาธิ มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะเหล่านี้ ควบคู่กับการใช้วิธีการทางจิตวิทยาสมัยใหม่

1. ความหมายของการควบคุมอารมณ์

การควบคุมอารมณ์ (emotional regulation) หมายถึง กระบวนการที่บุคคลจัดการอารมณ์ของตนเองเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์ โดยประกอบด้วย 2 ด้านหลัก ได้แก่

1) การควบคุมอารมณ์เชิงป้องกัน (preventive regulation): การป้องกันการเกิดอารมณ์ที่รุนแรง

2) การควบคุมอารมณ์เชิงแก้ไข (responsive regulation): การปรับเปลี่ยนวิธีตอบสนองต่ออารมณ์ที่เกิดขึ้น (Gross, 1998)

3) ในบริบทของจิตวิทยาเชิงพุทธ การควบคุมอารมณ์สอดคล้องกับการฝึก สติปัญญาฐาน 4 ซึ่งช่วยให้บุคคลมีความรู้ตัวในทุกการกระทำและการตอบสนอง

2. แนวทางการพัฒนาทักษะการควบคุมอารมณ์

1) การพัฒนาสติ (mindfulness) สติเป็นการระลึกรู้และความตื่นตัวในปัจจุบันขณะ ซึ่งช่วยให้บุคคลสามารถเฝ้าสังเกตและยอมรับอารมณ์ของตนเองโดยไม่ตัดสิน (Kabat-Zinn, 1990) วิธีการฝึก การปฏิบัติสมาธิเพื่อพัฒนาสติ เช่น การเจริญอานาปานสติ (breath awareness) การใช้

เทคนิค RAIN: recognize, accept, investigate, and non-identification เพื่อจัดการอารมณ์เชิงลบ (Brach, 2003)

2) การพัฒนาขันติธรรม (patience) ขันติธรรมคือความอดทนต่ออารมณ์และสถานการณ์ที่กระตุ้นความไม่พึงพอใจ การฝึกขันติช่วยลดความรุนแรงของการตอบสนองที่เกิดจากอารมณ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2546) วิธีการฝึก เช่น การฝึกเจริญเมตตา (loving-kindness meditation) เพื่อเพิ่มความเมตตาและลดความโกรธ การตั้งเป้าหมายและระลึกถึงผลเสียของการตอบสนองที่ไม่เหมาะสม

3) การใช้เทคนิคทางจิตวิทยาสมัยใหม่ การฝึก cognitive reappraisal: เป็นการปรับเปลี่ยนการตีความสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดอารมณ์เชิงลบ (Gross, 1998) การฝึก Relaxation Techniques เช่น การหายใจลึก ๆ การฟังเพลง หรือการทำโยคะ

3. การตอบสนองอย่างสร้างสรรค์

1) การสื่อสารด้วยสัมมาวาจา การพูดในลักษณะที่สร้างความเข้าใจและลดความขัดแย้ง การสื่อสารที่มีความเคารพช่วยลดความรุนแรงของการตอบสนองที่ไม่เหมาะสม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2546)

2) การใช้หลัก “Pause-Reflect-Respond” การหยุดชั่วคราวเพื่อพิจารณาและสะท้อนก่อนการตอบสนองช่วยให้การแสดงออกทางอารมณ์เหมาะสมยิ่งขึ้น

4. บทบาทของจิตวิทยาเชิงพุทธในทักษะการควบคุมอารมณ์

1) การพัฒนาจิตตามุขสันนาสติปฏิฐาน การเฝ้าสังเกตและระลึกถึงอารมณ์ในปัจจุบัน เช่น ความโกรธ ความสุข หรือความเศร้า เพื่อให้เกิดความเข้าใจและไม่ตอบสนองโดยขาดสติ

2) การเจริญเมตตาและกรุณา การพัฒนาความเมตตาและกรุณาช่วยลดความต้องการตอบโต้ในลักษณะรุนแรง และเพิ่มความเข้าใจผู้อื่น

5. การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

1) การฝึกสมาธิอย่างสม่ำเสมอ เช่น การนั่งสมาธิทุกเช้าเพื่อเริ่มต้นวันด้วยความสงบ

2) การสื่อสารกับผู้อื่นด้วยความเคารพ เช่น การใช้คำพูดที่สร้างสรรค์แม้ในสถานการณ์ที่ยากลำบาก

3) การตั้งเป้าหมายในการตอบสนองอย่างมีสติในสถานการณ์ที่กระตุ้นอารมณ์

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การพัฒนาทักษะในการควบคุมอารมณ์และการตอบสนองอย่างเหมาะสมต้องอาศัยทั้งการฝึกสติ ขันติธรรม และการใช้เทคนิคทางจิตวิทยาสมัยใหม่ โดยจิตวิทยาเชิงพุทธช่วยเสริมสร้างแนวทางการดำเนินชีวิตที่สมดุลและสงบสุข

จากการทบทวนวรรณกรรมสามารถสรุปสาระสำคัญได้คือ การรังแกบนสื่อออนไลน์ไม่เพียงเป็นการกระทำที่สร้างบาดแผลทางอารมณ์ในระดับปัจเจก แต่ยังส่งผลกระทบต่อ

วัยรุ่นในหลายมิติ ประการแรกคือ ผลกระทบทางจิตใจ (psychological impacts) ผู้ที่ถูกกลั่นแกล้งมักเผชิญความรู้สึกเศร้า วิตกกังวล และสูญเสียความมั่นใจในตนเอง บางรายอาจพัฒนาไปสู่ภาวะซึมเศร้าหรือพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การทำร้ายตนเองหรือการใช้ความรุนแรงตอบโต้ ประการที่สองคือผลกระทบทางสังคม (social impacts) วัยรุ่นที่ตกเป็นเหยื่อมักรู้สึกถูกโดดเดี่ยวและไม่เป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อน ทำให้ลดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมหรือการเรียนรู้ และในบางกรณีอาจถอนตัวจากการศึกษา ส่งผลต่อพัฒนาการและโอกาสในอนาคต นอกจากนี้ บรรยากาศของการรังแกออนไลน์ยังสร้าง “วัฒนธรรมแห่งความกลัว” ในหมู่เยาวชน ที่ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นหรือแสดงตัวตนที่แท้จริงในพื้นที่ออนไลน์ ประการที่สามคือ ผลกระทบต่อพฤติกรรม (behavioral impacts) การตกเป็นทั้งผู้ถูกรังแกและผู้กระทำอาจทำให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมรุนแรง วัยรุ่นบางกลุ่มกลายเป็น “ทั้งผู้ถูกแกล้งและผู้แกล้งผู้อื่น” ซึ่งทำให้ความรุนแรงแพร่กระจายเป็นวงกว้างและยากต่อการควบคุม เมื่อมองจากมุมมองพุทธธรรม ปัญหาการรังแกออนไลน์สะท้อนถึงการขาดสติ การไม่รู้จักรักยั้งตัวเองและการขาดเมตตา กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ ดังนั้น การนำ หลักสติ สมาธิ เมตตา กรุณา สมานฉันท์ และอภัยมาทธรรม มาใช้จึงเป็นแนวทางสำคัญในการบรรเทาผลกระทบเหล่านี้ โดยช่วยให้วัยรุ่นมีภูมิคุ้มกันทางอารมณ์ สามารถควบคุมพฤติกรรมการสื่อสาร มีเจตคติที่เห็นอกเห็นใจผู้อื่น และสร้างความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลมากกว่าความขัดแย้ง ในเชิงงานวิจัย การทำความเข้าใจผลกระทบเชิงจิตสังคมของการรังแกออนไลน์จะช่วยให้สามารถออกแบบแบบสอบถาม เครื่องมือเก็บข้อมูล หรือกิจกรรมเชิงปฏิบัติการที่สะท้อนความเป็นจริงของวัยรุ่นยุคใหม่ และเมื่อบูรณาการกับหลักพุทธธรรม ก็จะนำไปสู่การพัฒนาวัตกรรมการศึกษาและสังคมที่ช่วยลดความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อได้อย่างยั่งยืน พร้อมนี้ผู้วิจัยได้สรุปการทวนวรรณกรรม ช่องว่างที่ใช้ในงานวิจัยดังตารางที่ 2.1 สรุปผลการทวนวรรณกรรมที่ใช้ในงานวิจัย ดังต่อไปนี้

แนวคิด/ทฤษฎี	สาระสำคัญ	ช่องว่าง (research gap)
1. แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม	1. หลักธรรม เช่น เบญจศีลเบญจธรรม สติ สมาธิ เมตตา กรุณา สมานฉันท์ และอภัยมาทธรรม เป็นกรอบคุณธรรมที่ช่วยยับยั้งพฤติกรรมรุนแรงและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ	1. งานวิจัยส่วนใหญ่เน้นการสอนศีลธรรมทั่วไป แต่ยังขาดการประยุกต์หลักธรรมเชิงระบบเพื่อลดความรุนแรงที่มาจากอิทธิพลสื่อดิจิทัลในกลุ่มวัยรุ่น
2. แนวคิด/ทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ	2. ทฤษฎีการเพาะบ่ม (cultivation), การเรียนรู้ทางสังคม (social learning), การใช้และความพึงพอใจ (uses &	2. ยังขาดงานวิจัยที่ใช้กรอบพุทธธรรมควบคู่กับทฤษฎีสื่อในการออกแบบเครื่องมือหรือกิจกรรมเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางจริยธรรมต่ออิทธิพลของ

	gratifications) อธิบายว่าสื่อสามารถหล่อหลอมพฤติกรรมและทัศนคติของผู้รับสาร โดยเฉพาะการเลียนแบบความรุนแรง	สื่อรุนแรง
3. แนวคิด/ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่น	3. Erikson (อัตลักษณ์ vs ความสับสน), Piaget (การคิดเชิงนามธรรม), Kohlberg (พัฒนาการทางศีลธรรม), Bandura (เลียนแบบพฤติกรรม) เน้นว่าวัยรุ่นเป็นช่วงที่เปราะบางต่ออิทธิพลภายนอก	3. การศึกษายังไม่เพียงพอในการเชื่อมโยงพัฒนาการวัยรุ่นกับการฝึกหลักพุทธธรรม เพื่อพัฒนาอัตลักษณ์ทางบวกและลดการตอบสนองเชิงรุนแรง
4. แนวคิดเกี่ยวกับสังคมในศตวรรษที่ 21	4. สังคมสารสนเทศ สังคมเครือข่าย พหุวัฒนธรรม และทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (4Cs: critical thinking, creativity, communication, collaboration) สะท้อนการเปลี่ยนแปลงจากเทคโนโลยีและโลกาภิวัตน์	4. ยังขาดการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาทักษะดิจิทัลและการพัฒนาจริยธรรม
5. แนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ (EI)	5. Goleman อธิบายองค์ประกอบ 5 ด้าน: การตระหนักรู้อารมณ์ การควบคุมอารมณ์ แรงจูงใจ ความเห็นอกเห็นใจ และทักษะทางสังคม ซึ่งช่วยป้องกันพฤติกรรมก้าวร้าว	5. งานวิจัยที่มีอยู่ยังเน้น EI ในเชิงการศึกษาและการทำงาน ขาดการศึกษาเชิงลึกว่า การฝึกหลักพุทธธรรมสามารถพัฒนา EI ของวัยรุ่นเพื่อลดความรุนแรงจากสื่อได้อย่างไร
6. แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรง	6. WHO ให้นิยามว่าความรุนแรงคือการใช้กำลังหรืออำนาจก่อความเสียหายต่อร่างกายและจิตใจ Galtung เสนอ Violence Triangle (ตรง-โครงสร้าง-วัฒนธรรม) และ Bandura อธิบาย	6. ยังไม่มีงานวิจัยที่บูรณาการการอธิบายความรุนแรงทั้งสามระดับกับหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างโมเดลป้องกันความรุนแรงในวัยรุ่น

	การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมรุนแรง	
7. แนวคิดเกี่ยวกับการรังแกบนสื่อออนไลน์ (cyberbullying)	7. เป็นการกลั่นแกล้ง คุกคาม หรือทำให้อับอายผ่านสื่อดิจิทัล มีผลกระทบทางจิตใจ สังคม และพฤติกรรมของวัยรุ่นรุนแรงและยาวนานกว่าการรังแกในโลกจริง	7. งานวิจัยที่มีอยู่ยังมุ่งที่การใช้กฎหมายหรือมาตรการควบคุม ขาดการสร้างกรอบจริยธรรมและการพัฒนาภูมิคุ้มกันทางอารมณ์โดยอิงหลักพุทธธรรม

ตารางที่ 2.1 สรุปผลการทบทวนวรรณกรรมที่ใช้ในงานวิจัย

จากตารางที่ 2.1 สรุปช่องว่างการวิจัย (overall research gap) สะท้อนได้ว่า แม้จะมีแนวคิดและทฤษฎีจำนวนมากที่อธิบายปรากฏการณ์ความรุนแรงและอิทธิพลของสื่อ แต่ยังขาดงานวิจัยเชิงบูรณาการ ที่นำ หลักพุทธธรรม มาสร้างเป็น กรอบแนวคิดและโมเดลการป้องกัน ที่เชื่อมโยงทั้งมิติการพัฒนาวัยรุ่น จิตวิทยา การใช้สื่อ เทคโนโลยี และการพัฒนาทักษะชีวิตในศตวรรษที่ 21 เพื่อมุ่งลดความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในกลุ่มวัยรุ่นยุคใหม่

2.8 พื้นที่ที่ศึกษาวิจัย

2.8.1 จังหวัดร้อยเอ็ด

จังหวัดร้อยเอ็ด ตั้งอยู่บริเวณตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบสูง มีภูเขาทางตอนเหนือ บริเวณตอนกลางของจังหวัด มีลักษณะเป็นที่ราบลูกคลื่นบริเวณตอนล่าง มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำมูลและสาขา บริเวณที่ราบต่ำอันกว้างขวาง เรียกว่า “ทุ่งกุลาร้องไห้” มีพื้นที่ประมาณ 80,000 ไร่ มีลักษณะเป็นที่ราบแอ่งกระทะ สภาพภูมิอากาศอยู่ในประเภทฝนเมืองร้อน จังหวัดร้อยเอ็ด แบ่งการปกครองแบ่งออกเป็น 20 อำเภอ 193 ตำบล 2,446 หมู่ บ้านมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมด 203 แห่ง โดยแบ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 3 รูปแบบ คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง, เทศบาลเมือง 1 แห่ง คือ เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด, 72 เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล 129 แห่ง (อำเภอเมืองร้อยเอ็ด มี 14 ตำบล (ไม่รวม ตำบลในเมือง จำนวน 20 ชุมชน) ด้านประชากรจำนวน 1,296,013 คน เป็นเพศชาย จำนวน 641,883 คน คิดเป็นร้อยละ 49.52 เพศหญิง จำนวน 654,130 คน คิดเป็นร้อยละ 50.54 โดยแบ่งเป็นประชากร ช่วงอายุ 0-17 ปี จำนวน 234,732 คน คิดเป็นร้อยละ 18.11 ประชากรช่วงอายุ 18 - 25 ปี จำนวน 133,082 คน คิดเป็นร้อยละ 10.26 ประชากรช่วงอายุ 26-59 ปี จำนวน 686,333 คน คิดเป็นร้อยละ 52.95 ประชากรช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 241,866 คน คิดเป็นร้อยละ 18.66 ด้านศาสนาประชาชนส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 97.72 มีวัด 1,541 แห่ง พระสงฆ์ 7,944 รูป สามเณร 908 รูป นอกจากนั้นนับถือศาสนาอื่น ๆ เช่น ศาสนาคริสต์

อิสลาม ชิกข์ หน่วยบริการสาธารณสุขทั้งภาครัฐและเอกชน รวมจำนวน 256 แห่ง แบ่งเป็น โรงพยาบาลศูนย์ 1 แห่ง โรงพยาบาลชุมชน 19 แห่ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 231 แห่ง สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ 20 แห่ง โรงพยาบาลสังกัดเอกชน 2 แห่ง และอื่น ๆ 3 แห่ง มีแพทย์จำนวน 910 คน โดยคิดสัดส่วนแพทย์ 1 คนต่อ ประชากร 1,424 คน สาเหตุการตายข้อมูลจากมรณบัตร ช่วงปี 2560-2564 พบว่า สาเหตุการตายที่สำคัญ คือ มะเร็งทุกชนิด ความดันโลหิตสูงและหลอดเลือดในสมอง และโรคไต ด้านการศึกษา มีสถานศึกษาในระบบ นอกกระบบ จำนวนทั้งสิ้น 1,505 แห่ง มีจำนวนนักเรียนในระบบ ในปี พ.ศ. 2564 จำแนกตามระดับชั้น อนุบาล - ป.ตรี มีจำนวนทั้งสิ้น 207,376 คน โดยคิดสัดส่วนนักเรียนรายระดับชั้น ดังนี้ ระดับอนุบาล คิดเป็นร้อยละ 12.14 ระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 37.26 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 21.77 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 16.45 ระดับ ปวช. คิดเป็นร้อยละ 6.83 ระดับ ปวส. คิดเป็นร้อยละ 2.77 ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 2.72 ด้านแรงงาน ประชากรวัยแรงงาน ไตรมาส 1 ปี 2565 พบว่า มีประชากรที่อยู่ในวัยทำงานหรืออายุ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 856,320 คน เป็นผู้อยู่ในกำลังแรงงาน 585,309 คน ผู้มีงานทำ 553,930 คน ผู้ว่างงาน 1,108 คน และผู้รอฤดูกาล 30,271 คน การมีงานทำ ผู้มีงานทำในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 553,930 คน (ร้อยละ 94.63) ของผู้อยู่ในกำลังแรงงาน ด้านที่อยู่อาศัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีชุมชนผู้มีรายได้น้อย จำนวน 3 ชุมชน ซึ่งเป็นชุมชนแออัดทั้งหมด โดยประกอบด้วย 80 คริวเรือน 68 บ้าน และมีประชากรจำนวน จำนวน 320 คน ด้านเศรษฐกิจและรายได้ พบว่า การขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดร้อยเอ็ด ในช่วงปี 2562-2564 มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นในปี 2564 จากมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของภาครัฐ ด้านภาคีเครือข่ายทางสังคมจังหวัดร้อยเอ็ด มีกลไกขับเคลื่อนงานในระดับพื้นที่ ประกอบด้วยองค์กรสาธารณประโยชน์ ตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม องค์กรสวัสดิการชุมชน กองทุนสวัสดิการสังคมสภาเด็กและเยาวชน ศูนย์บริการคนพิการทั่วไป ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุ (ศพอส.) ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล และอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ในการร่วมบูรณาการขับเคลื่อนภารกิจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มเป้าหมายให้พึ่งพาตนเองได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดร้อยเอ็ด, 2565)

2.8.2 จังหวัดขอนแก่น

จังหวัดขอนแก่นมีสภาพพื้นที่ลาดเอียงจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออกและทิศใต้ บริเวณที่สูงทางด้านตะวันตกมีสภาพพื้นที่เป็นเขาหินปูนตะปุ่มตะป่ำสลับกับพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย มีระดับความสูงประมาณ 200-250 เมตร จากระดับน้ำทะเล มีภูเขารูปแอ่งหรือภูเขาเว้าวงตัวอยู่ติดอำเภอภูเวียง บริเวณที่สูงตอนกลางและด้านเหนือมีสภาพพื้นที่เป็นเทือกเขา ได้แก่ ภูเก้า ภูเม็ง ภูพานคำ เป็นแนวขวางมาจากด้านเหนือ แล้ววกลงมาทางตะวันตกเฉียงใต้ ไหล่เขาด้านนอกมีความสูงและ

ลาดชันมาก สูงประมาณ 300-660 เมตร ไหล่เขาด้านในมีความลาดชันน้อย มีระดับความสูงประมาณ 220 - 250 เมตร บริเวณแอ่งโคราช ครอบคลุมพื้นที่ทางด้านใต้จังหวัด สภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย มีความสูงประมาณ 150 - 200 เมตร มีบางส่วนเป็นเนิน สูงประมาณ 170-250 เมตร และลาดต่ำไปทางราบลุ่มที่ขนานกับลำน้ำชี มีความสูงประมาณ 130-150 เมตร จากนั้น พื้นที่จะลาดชันไปทางตะวันออก มีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนลาดมีความสูงประมาณ 200-250 เมตร และค่อนข้างราบ มีความสูงประมาณ 170-180 เมตร จังหวัดขอนแก่นมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดอื่น ๆ ดังนี้ (1) ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดเลย จังหวัดหนองบัวลำภู และจังหวัดอุดรธานี (2) ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดกาฬสินธุ์และจังหวัดมหาสารคาม (3) ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดบุรีรัมย์ (4) ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดชัยภูมิและจังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดขอนแก่น แบ่งการปกครองส่วนภูมิภาคออกเป็น 26 อำเภอ 198 ตำบล 2,331 หมู่บ้าน โดยมีอำเภอดังนี้ อำเภอเมืองขอนแก่น อำเภอบ้านฝาง อำเภอหนองเรือ อำเภอชุมแพ อำเภอสีชมพูอำเภอพระยืน อำเภอน้ำพอง อำเภออุบลรัตน์ อำเภอเปือยน้อย อำเภอกระนวน อำเภอบ้านไผ่ อำเภอพล อำเภอแวงใหญ่ อำเภอแวงน้อย อำเภอหนองสองห้อง อำเภอภูเวียง อำเภอฆ้องชัย อำเภอชนบท อำเภอเขาสมอคอน อำเภอภูผาม่านอำเภอซำสูง อำเภอโคกโพธิ์ไชย อำเภอหนองนาคำ อำเภอบ้านแฮด อำเภอโนนศิลา และอำเภอเวียงเก่า 389 ชุมชนการปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 6 แห่ง เทศบาลตำบล 77 แห่งและองค์การบริหารส่วนตำบล 139 แห่ง หน่วยราชการส่วน ภูมิภาค 33 แห่ง หน่วยราชการส่วนกลางและรัฐวิสาหกิจ 227 แห่ง มีเยาวชน จำนวน 185,518 คน (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดขอนแก่น, 2565)

2.8.3 จังหวัดมหาสารคาม

จังหวัดมหาสารคาม เป็นจังหวัดหนึ่งทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย มีรูปร่างคล้ายนกอินทรีกลับหัว ตั้งอยู่บริเวณส่วนกลางของ ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในกลุ่มที่ราบสูงโคราช พื้นที่ 5,291.7 ตารางกิโลเมตร (อันดับที่ 42 ของประเทศ) หรือประมาณ 3.38 ล้านไร่ พื้นที่คิดเป็นร้อยละ 3.45 ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดมหาสารคาม ตั้งอยู่ระหว่าง เส้นรุ้งที่ 15 องศา 25 ลิปดา และ 16 องศา 40 ลิปดาเหนือกับเส้นแวงที่ 102 องศา 50 ลิปดา และ 103 องศา 30 ลิปดาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถยนต์ 470 กิโลเมตร จังหวัดมหาสารคามมีทิศเหนือ ติดกับจังหวัดกาฬสินธุ์ ทิศใต้ ติดกับจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดบุรีรัมย์ ทิศตะวันออก ติดกับจังหวัดร้อยเอ็ด และทิศตะวันตกติดกับจังหวัดขอนแก่น เมืองมหาสารคามถือว่าเป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญและยาวนานมาหลายร้อยปี เพราะ ได้พบหลักฐานทางโบราณคดีที่ได้รับอิทธิพลทางพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยคุปตะตอนปลายและปลลวะของอินเดียผ่านเมืองพุกามมาในรูปแบบของศิลปะสมัยทวารวดี เช่น บริเวณเมืองกันทรวิชัย (โคกพระ) และเมืองนครจำปาศรี โดยพบ

หลักฐาน เป็นพระยืนกันทรวิชัย พระพิมพ์ดินเผา ตลอดทั้ง พระบรมสารีริกธาตุ นอกจากนั้นแล้วยังได้รับอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ผ่านทางชนชาติขอม ในรูปแบบสมัยลพบุรี เช่น กู่สันตรัตน์ กู่บ้านเขวา กู่บ้านแดง และกู่อื่น ๆ รวมไปถึงจนถึงเทวรูปและเครื่องปั้นดินเผาของขอมอยู่ตามผิวดินทั่ว ๆ ไป ในจังหวัดมหาสารคาม การปกครองแบ่งออกเป็น 13 อำเภอ 133 ตำบล 1,944 หมู่บ้าน และ 30 ชุมชน ประกอบด้วยอำเภอเมืองมหาสารคาม อำเภอแกลง อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอกันทรวิชัย อำเภอเชียงยืน อำเภอบรบือ อำเภอนาเชือก อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย อำเภอนาป่า อำเภอวาปีปทุม อำเภอนาคู อำเภอยางสีสุราช อำเภอกุฉินารายณ์ และอำเภอชื่นชม องค์การบริหารส่วนตำบล 123 แห่ง เทศบาล 19 แห่ง โดยอำเภอที่มีพื้นที่มากที่สุด คือ อำเภอโกสุมพิสัย (827.876) รองลงมาคือ อำเภอบรบือ (681.622) อำเภอวาปีปทุม (605.774) และอำเภอเมืองมหาสารคาม (556.697) ตามลำดับ จำนวนประชากรในจังหวัดมหาสารคามที่อยู่ในช่วงอายุ 0-14 ปี มีจำนวน 144,170 คน เป็นชาย 74,133 คน เป็นหญิง 70,037 คน จำนวนประชากรที่อยู่ในช่วงอายุ 15-16 ปี มีจำนวน 662,147 คน เป็นชาย 327,377 คน เป็นหญิง 334,770 คน จำนวนประชากรที่อยู่ในช่วงอายุ 61 ปีขึ้นไป มีจำนวน 156,348 คน เป็นชาย 70,688 คน เป็นหญิง 85,660 คน

2.8.4 จังหวัดกาฬสินธุ์

จังหวัดกาฬสินธุ์มีลักษณะภูมิประเทศแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) ลักษณะพื้นที่ตอนบน ได้แก่ บริเวณอำเภอนาคู อำเภอคำม่วง อำเภอสามชัย อำเภอนาคู และอำเภอเขาวง ซึ่งเป็นบริเวณแนวเทือกเขาภูพาน มีภูเขาสลับซับซ้อน และมีที่ราบในบริเวณระหว่างหุบเขา สลับกับป่าทึบ ได้แก่ ป่าดงมูล และป่าดงแม่แฝด บริเวณดังกล่าวเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารหล่อเลี้ยงจังหวัดกาฬสินธุ์ที่สำคัญได้แก่ ลำน้ำป่า และลำน้ำพาน มีเขื่อนลำปาวเพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้ในการเพาะปลูกทั้งในฤดูฝนและฤดูแล้ง 2) ลักษณะพื้นที่ตอนกลาง ได้แก่ บริเวณอำเภอหนองกุงศรี อำเภอสหัสขันธ์ อำเภอสมเด็จ อำเภอห้วยผึ้ง อำเภอนามน อำเภอภูผินารายณ์ และอำเภอห้วยเม็ก ลักษณะภูมิประเทศเป็นเนินเขาสลับกับป่าโปร่งและทุ่งราบ 3) ลักษณะพื้นที่ตอนล่าง ได้แก่ บริเวณอำเภอขามเฒ่า อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอร่องคำ อำเภอภมราไสย อำเภอดอนจาน และอำเภอฆ้องชัย ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบต่ำเป็นแหล่งเพาะปลูกที่สำคัญของจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นบริเวณที่รับน้ำชลประทานจากโครงการชลประทานลำปาว และมีลำน้ำชี ลำน้ำพานลำห้วย บึง และหนองน้ำท่วม จังหวัดกาฬสินธุ์ มีประชากรทั้งสิ้น จำนวน 983,481 คน แยกเป็น หญิง จำนวน 487,461 คน และชาย จำนวน 495,967 คน ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน โดยอำเภอที่มีประชากรมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ รองลงมาคือ อำเภอขามเฒ่า และภูผินารายณ์ ความหนาแน่นของประชากร 141.94 คน/ตร.กม เมื่อนำข้อมูลประชากรของจังหวัดกาฬสินธุ์มาวิเคราะห์ตามช่วงชั้นอายุแล้วพบว่า โครงสร้างประชากรของจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นรูปปิรามิดแบบบรวงผึ้ง แสดงให้เห็นว่าประชากรของจังหวัดมีอัตราเด็กแรกเกิด 0-4 ปี ในขณะที่ประชากรวัยแรงงานช่วงอายุ 25-44 ปี มีจำนวนมาก

ซึ่งถือเป็นประชากรวัยแรงงานที่จะสร้างมูลค่าและผลผลิตให้กับจังหวัด สำหรับในระยะ 20 ปี ข้างหน้า โครงสร้างประชากรจังหวัดกาฬสินธุ์จะประสบปัญหาประชากร วัยแรงงานน้อยลง และมี ประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปสูงขึ้น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อแรงงานในภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก เนื่องจากเป็นภาคการผลิตที่ใช้แรงงานในช่วงอายุดังกล่าว ส่วนภาคการเกษตร อาจไม่มากเท่าที่ควร ลักษณะโครงสร้างประชากรเช่นนี้จะส่งผลให้ขาดกำลังแรงงานเพื่อสร้างผลผลิต และขยายเศรษฐกิจ ในขณะที่ประชากรวัยสูงอายุเพิ่มสูงขึ้น จะเป็นภาระต่องบประมาณของรัฐเพิ่มขึ้น ในการจัดสวัสดิการ และดูแลสุขภาพของประชากรสูงอายุ ในปี 2564 จังหวัดกาฬสินธุ์สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) โดยที่ส่วนราชการต้องเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสังคมสูงวัย ทั้งนี้นโยบายสาธารณะที่ เปลี่ยน เงินอุดหนุน เงินสงเคราะห์ที่ภาครัฐต้องใช้งบประมาณในการดูแลอย่างมหาศาล

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาจิรวุฒน์ (อิทธิญาโณ เพชรศรี) และคณะ (2567) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ การพัฒนาเยาวชนของกรมพินิจตามหลักพุทธธรรม” ผลการวิจัยพบว่า 1) สาเหตุแห่งปัญหาเยาวชน จุดเริ่มต้นของปัญหาหลายปัญหาเป็นปัญหาที่มีความสัมพันธ์กับครอบครัวทั้งสิ้น เช่น ปัญหา ครอบครัวแตกแยกและส่งผลถึงการอบรมเลี้ยงดู หรือแม้แต่ครอบครัวที่ไม่แตกแยกหากการอบรม เลี้ยงดูไม่สมบูรณ์ อันเนื่องมาจากหน้าที่การงาน หรือสภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวล้วนส่งผล ในทางลบแก่เยาวชนได้เช่นกัน 2) การพัฒนาเยาวชนตามหลักพุทธธรรม ปัจจัยพื้นฐานการพัฒนา เยาวชน (ปรโตโมหะ) ปัจจัยพื้นฐานการพัฒนา คือ ปัจจัยที่เป็นปัจจัยภายนอก เป็นส่วนของปรโตโมหะ ประกอบด้วย (1) ปฏิรูปประเทศ สภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญและมีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิต ของเยาวชน ทั้งในทางโลกและทางธรรม (2) กัลยาณมิตร การมีกัลยาณมิตรที่ดีประกอบด้วยเมตตา ศรัทธาสมบัติ ชวนให้เข้าไปปรึกษาหารือ สอบถามแสวงปัญญา เหมือนร่มไม้ใหญ่ที่มองเห็นร่มเงาแต่ ไกลแล้ว อยากเข้าไปอาศัยหลบร้อนให้สบายใจ (3) โยนิโสมนสิการ การพิจารณาแล้วนำไปดำเนินชีวิต เยาวชน และ (4) กระบวนการพัฒนาเยาวชนตามหลักไตรสิกขา คือ พัฒนาด้วยศีลพัฒนา ด้วย สมาธิและพัฒนาด้วยปัญญา และ 3) วิเคราะห์การพัฒนาเยาวชนของกรมพินิจตามหลักพุทธธรรม พบว่า ปัญหาเด็กและเยาวชน เป็นปัญหาที่มีความซับซ้อน และมีผลในทางลบมากมายมหาศาล ไม่ จำเพาะเด็กและเยาวชนที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมเท่านั้น พฤติกรรมของเยาวชนที่อยู่ นอกเหนือจากเยาวชนที่อยู่ในการดูแลของกรมพินิจฯ ก็ยังมีอยู่มากในสังคมทั่วไปในสังคมไทย ซึ่งมีผล ถึงความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมและศักยภาพของประชากรของประเทศในอนาคตทำให้เกิดความ เข้าใจต่อสาเหตุและกลไกการเกิดปัญหาของเยาวชน

รัตติกาล สุขไสย และคณะ (2567) ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม: หัวใจ เศรษฐีเพื่อการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล” ผลการศึกษาพบว่า การประยุกต์หลักธรรมหัวใจเศรษฐีเพื่อ

การดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล ซึ่งการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมหัวใจเศรษฐกิจในยุคดิจิทัลนั้น มีความสำคัญ และจำเป็นต่อคนในยุคปัจจุบัน เพราะจะทำให้ผู้ใช้หลักธรรมดังกล่าวสามารถเข้าสู่ความสำเร็จในการใช้ชีวิตประจำวัน และมีการวางแผนที่ดีในการใช้ชีวิตในยุคดิจิทัลนี้ซึ่งหัวใจเศรษฐกิจ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ทัศนธรรมมีกัตถประโยชน์ 4 ประการ คือ อุ-อา-กะ-สะ อุ ย่อมาจากอุภูฐานสัมปทา อา ย่อมาจากอารักขสัมปทา กะ ย่อมาจากกัลยาณมิตตตา และ สะ ย่อมาจากสมชีวิตา โดยมีรายละเอียดการประยุกต์ใช้หลักธรรม ดังนี้ คือ 1) อุภูฐานสัมปทา ดำเนินชีวิตด้วยความขยัน และมีรูปแบบในการดำเนินชีวิตที่เป็นระเบียบ มีปัญญาเครื่องสอดส่องทำหลายอย่างจนเกิดความชำนาญในงานที่ทำให้การงานนั้นประสบความสำเร็จได้ง่าย 2) อารักขสัมปทา รู้จักการรักษาทรัพย์ที่หามาได้ด้วยจากการรู้จักคุณค่าของสิ่งของข้าวของต่าง ๆ รู้ว่าอะไรคือ สิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิต อะไรคือสิ่งที่เป็นความอยากเพราะกิเลสของตนเอง 3) กัลยาณมิตตตา มีความเข้าใจการคบหามิตร รู้จักแยกแยะคนดีคนชั่ว เลือกที่จะคบหาคนที่ดี รู้จักการดำรงตน เจรจาสนทนากับบุคคลในหมู่บ้านหรือชุมชนด้วยการเป็นมิตร และ 4) สมชีวิตา ดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง รู้ทางหาทรัพย์และทางเสื่อมหรือทางหมดไปของทรัพย์ เลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย และไม่ให้เกิดความเสี่ยง รู้จักใช้จ่ายจกต้องไม่ให้มากเกินไปกว่ารายได้ที่ได้รับ

ศิริอัญญา ศิริรินทร์วัชรกุล (2467) ศึกษาเรื่อง “หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริม 13 นโยบายกระทรวงสาธารณสุข เป้าหมาย 100 วัน” ผลการศึกษาพบว่า หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริม 13 นโยบายกระทรวงสาธารณสุข เป้าหมาย 100 วัน ด้วยกระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดนโยบายเร่งด่วนเพื่อเป็นการส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ในปี 2567 นี้ นโยบายเร่งด่วน มี 13 นโยบาย ซึ่งมีเป้าหมายในการดำเนินการ 100 วัน การดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวในเชิงปฏิบัติยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากขาดแนวทางและปัจจัยส่งเสริมอื่น ๆ ที่เหมาะสม การดำเนินการนโยบายให้สำเร็จลุล่วง ตามเป้าหมายนั้นมีปัจจัยหลายประการ และต้องอาศัยทั้งกระบวนการนโยบายและการบริหารจัดการที่ดี และใช้การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ รักรงาน วิริยะ สู้งาน จิตตะ ใส่ใจงาน วิมังสา ทำงานด้วยปัญญา การใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการนำนโยบายไปปฏิบัตินี้ จะทำให้กระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงานในกำกับ สามารถดำเนินนโยบาย ทั้ง 13 นโยบายดังกล่าว ให้บรรลุเป้าหมายได้ในระยะเวลาที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นววิช นวชีวินมัย และ สกล วรเจริญศรี (2567) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุของการเผชิญกับการข่มเหงรังแกของวัยรุ่นตอนต้น” ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเส้น ผลการวิจัย พบว่า โมเดลเชิงสมมุติฐานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีต่อการเผชิญกับการข่มเหงรังแกได้รับการส่งผลทางตรงจากต้นทุนทางจิตวิทยา โดยตัวแปรดังกล่าวมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางตรงเป็นบวกสูงสุด เท่ากับ 0.55 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .01 ทักษะชีวิตที่ส่งผลทางตรงเป็นบวกต่อการเผชิญกับการข่มเหงรังแก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.10 และความภาคภูมิใจในตนเองส่งผลทางตรงต่อการเผชิญกับการข่มเหงรังแก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.09

พิศุทธิภา เมธิกุล (2567) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการรู้เท่าทันดิจิทัลและสุขภาวะทางจิตสำหรับวัยรุ่นตอนต้น” ผลการวิจัยพบว่า จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบประเด็นหลักและประเด็นย่อย ประกอบด้วย 1) เนื้อหาสำหรับกิจกรรมส่งเสริมการรู้เท่าทันดิจิทัลสำหรับวัยรุ่นตอนต้น ได้แก่ (1) ความสามารถในการใช้งาน (2) ความรับผิดชอบ (3) การคิดวิจารณ์ญาณ (4) การใช้งานอย่างปลอดภัย และ (5) การสื่อสารอย่างเหมาะสม 2) เนื้อหาสำหรับกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะทางจิตสำหรับวัยรุ่นตอนต้น ได้แก่ (1) การรู้จักและยอมรับตนเอง (2) การปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลง และ (3) การเห็นคุณค่าในตนเอง 3) การออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยรุ่นตอนต้น ได้แก่ (1) กิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติ (2) เนื้อหาและสื่อประกอบกิจกรรมที่ตรงกับความสนใจ (3) มีการเสริมแรงอย่างเหมาะสม และ (4) ระยะเวลาเหมาะสม สรุปการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการรู้เท่าทันดิจิทัลและสุขภาวะทางจิต ควรกำหนดเนื้อหาที่ส่งเสริมศักยภาพในการใช้เทคโนโลยี ควบคู่กับการสนับสนุนให้รู้จักตนและยอมรับตนเอง การปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงและการเห็นคุณค่าในตนเอง มีรูปแบบกิจกรรมและกระบวนการที่สอดคล้องกับความสนใจของวัยรุ่นตอนต้น ผลการศึกษาเป็นแนวทางสำหรับนักจิตวิทยาและผู้ที่ทำงานกับวัยรุ่นตอนต้น ในการสร้างกิจกรรมฝึกอบรมต่อไป

สาโรจน์ วรรณโกสิน, ทัศนกร สำเร็จดี (2567) ศึกษาเรื่อง “การจัดการอารมณ์ด้านลบของวัยรุ่นที่ได้รับผลจากเทคโนโลยีดิจิทัล” ผลการศึกษาพบว่า วัยรุ่นเจนเนอเรชั่น Z เติบโตมาพร้อมเทคโนโลยี มีการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต และสื่อสังคมออนไลน์เกือบตลอดเวลา ข้อดีคือสามารถปรับตัวและใช้งานเทคโนโลยีได้อย่างเชี่ยวชาญ ข้อเสียของการเข้าถึงข้อมูลอย่างไม่มีที่สิ้นสุด สามารถส่งผลต่อการคิด อารมณ์ และพฤติกรรมที่ไม่ดีได้ โดยปัจจัยที่สำคัญต่อการจัดการผลกระทบทางด้านลบจากเทคโนโลยีดิจิทัล คือการจัดการอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม วัตถุประสงค์ของบทความนี้เพื่อทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับวัยรุ่นที่ได้รับผลกระทบจากเทคโนโลยีดิจิทัลกับการจัดการอารมณ์ พบว่า วัยรุ่นสามารถจัดการอารมณ์ได้ด้วยตัวเอง โดยการฝึกฝนเทคนิคการจัดการอารมณ์อย่างเป็นระบบ ใช้เทคโนโลยีเพื่อจัดการอารมณ์ หรือด้วยความช่วยเหลือจากผู้ปกครองและครู ผู้นิพนธ์จึงมุ่งหวังให้บทความเกี่ยวกับการจัดการอารมณ์ด้านลบซึ่งเป็นผลจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลนี้จะเป็นประโยชน์ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในการทำความเข้าใจวัยรุ่น และสามารถนำข้อมูลใช้เป็นแนวทางช่วยเหลือวัยรุ่นให้มีทักษะจัดการกับอารมณ์ได้ดียิ่งขึ้น

วรเชษฐ์ โทอื่น และคณะ (2567) ศึกษาเรื่อง “จริยธรรมทางการเมืองในศตวรรษที่ 21: โอกาสและความท้าทาย” ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาจริยธรรมทางการเมืองในศตวรรษที่ 21 โดย

พิจารณาโอกาสและความท้าทายที่เกิดขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมทางการเมืองที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ การวิเคราะห์หลักการทางจริยธรรมที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจของนักการเมืองในยุคดิจิทัล ตลอดจนผลกระทบต่อประชาธิปไตยและการปกครองที่มีความโปร่งใส บทความนี้พิจารณาถึงบทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสังคมออนไลน์ในการสร้างและทำลายมาตรฐานทางจริยธรรมในระบบการเมืองร่วมสมัย เนื้อหาการศึกษาได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมและกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประเทศต่าง ๆ เพื่อให้เห็นภาพรวมของการพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองและบทบาทของสถาบันทางการเมืองและพลเมืองในการเสริมสร้างหรือทำลายจริยธรรมดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่า ในขณะที่เทคโนโลยีและการสื่อสารทางสังคมเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่กว้างขวางขึ้น แต่ก็ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการบิดเบือนข้อมูลและขาดความรับผิดชอบทางจริยธรรม นอกจากนี้ ความท้าทายที่สำคัญยังรวมถึงปัญหาการคอร์รัปชัน ความขัดแย้งของผลประโยชน์ และความแตกแยกทางการเมือง ซึ่งทำให้จริยธรรมการเมืองในยุคปัจจุบันมีความซับซ้อนและยากที่จะรักษามาตรฐานข้อเสนอแนะในการศึกษาเน้นถึงความจำเป็นในการพัฒนานโยบายและมาตรการที่ส่งเสริมจริยธรรมและความรับผิดชอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รวมถึงการส่งเสริมบทบาทของพลเมืองและสื่อมวลชนในการเฝ้าระวังการใช้สิทธิอำนาจในทางที่ไม่เหมาะสม บทความชี้ให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้หลักจริยธรรมที่เหมาะสมในระบบการเมืองเป็นสิ่งสำคัญต่อการสร้างความยั่งยืนและความเป็นธรรมในสังคม

อภิญา บุญเกียรติ และพระมหาอุตร อุตโร (มากดี) (2567) ศึกษาเรื่อง “การบริหารวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในศตวรรษที่ 21” ผลการศึกษาพบว่า ความเจริญก้าวหน้าและการพัฒนาของสังคมโลกอย่างรวดเร็ว ทำให้ทุกภูมิภาคของโลกสามารถรับรู้ติดต่อข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วเชื่อมต่อกันอย่างไร้พรมแดน ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างก้าวกระโดดภายใต้การขับเคลื่อนปัจจัยพื้นฐานทางสังคมของประเทศโดยเฉพาะการพัฒนาคนที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเป็นสำคัญ สถานศึกษาจึงเป็นหน่วยงานที่สำคัญโดยเฉพาะในส่วนของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาที่มีส่วนสำคัญในการวางแผนจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้ถูกต้องและเหมาะสมตามหลักสูตรพร้อมทั้งพัฒนาหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับสภาพบริบทของพื้นที่สอดคล้องกับอาชีพในท้องถิ่นและสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีความหลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียนและนำไปสู่การพัฒนาและการสร้างทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับอนาคตแก่ผู้เรียน บทความทางวิชาการนี้ต้องการนำเสนอแนวคิดในการบริหารวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนสามารถนำข้อมูลไปเป็นแนวทางในการศึกษาและพัฒนากิจการงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนตามแนวทางของยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียน

พระมหาเจษฎ์มณฑล ปรณฺวโร (2567) ศึกษาเรื่อง “การบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ 21” ผลการศึกษาพบว่า ปัจจุบันคณะสงฆ์ไทยมีการจัดการศึกษาอยู่ 4 ลักษณะ ได้แก่ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา การศึกษาในระดับอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยสงฆ์ ดังนั้น ภายใต้อัตลักษณ์ที่สำคัญ 3 อย่าง คือ อัตลักษณ์การเรียนรู้และนวัตกรรม อัตลักษณ์ชีวิต และการทำงาน และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี การจัดการศึกษาคณะสงฆ์ไทยจึงควรมีรูปแบบการจัดการศึกษาและแนวทางการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ 1) ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม เป็นส่วนสำคัญที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในระบบการศึกษาทั่วโลก ซึ่งเน้นการสร้างสรรค์และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน 2) ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน กระบวนการที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและความรู้ที่สำคัญสำหรับการใช้ชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ ซึ่งอาจรวมถึงทักษะทางการสื่อสารการเรียนรู้ทางอารมณ์ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมการทำงานและชีวิตประจำวันในสังคมของวันนี้และอนาคต และ 3) ด้านทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี เป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาทักษะและความรู้ในสถานศึกษาและชีวิตประจำวันในยุคปัจจุบัน ดังนั้น การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ด้านทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีมีความสำคัญมากในการเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนและบุคคลในสังคมในยุคปัจจุบัน

สมจิตต์ เวียงเพิ่ม และคณะ (2567) ศึกษาเรื่อง “ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาพยาบาล” ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาพยาบาลมีคะแนนเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์โดยรวมอยู่ในระดับสูงกว่าปกติ ($\bar{X} = 172.07$, $SD = 13.31$) โดยมีคะแนนเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์ด้านดีอยู่ในระดับสูงกว่าปกติ ($\bar{X} = 61.78$, $SD = 4.50$) ด้านเก่งและด้านสุขอยู่ในระดับปกติ ($\bar{X} = 56.11$, $SD = 6.13$; $\bar{X} = 54.17$, $SD = 5.26$) และความฉลาดทางอารมณ์ก่อนและหลังเข้าร่วมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานไม่แตกต่างกัน ($t = 1.07$, $p\text{-value} > 0.5$) เมื่อพิจารณาองค์ประกอบย่อยแต่ละด้าน พบว่าด้านเก่ง ความฉลาดทางอารมณ์ด้านการรู้จักตนเองและมีแรงจูงใจในตนเองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 3.33$, $p\text{-value} < 0.5$) และด้านสุข ความฉลาดทางอารมณ์ด้านพึงพอใจในชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 2.94$, $p\text{-value} < 0.5$) การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานสามารถพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้านการรู้จักตนเองและมีแรงจูงใจในตนเองและด้านพึงพอใจในชีวิตของนักศึกษาพยาบาลได้

ณัฐพร สิงห์สร และคณะ (2567) ศึกษาเรื่อง “ความฉลาดทางอารมณ์วิถีพุทธกับการเสริมสร้างพลังอำนาจภาวะผู้นำสตรี” ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์วิถีพุทธมีความหมายครอบคลุมถึงให้ความสำคัญกับการเรียนรู้และพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์และการตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างมีสติทั้งต่ออารมณ์ของตนเองและของผู้อื่นโดยการฝึกให้มีสติ

และความเข้าใจต่อความรู้สึกและความคิดของตนเอง สามารถการพัฒนาทักษะในการจัดการกับอารมณ์ที่เกิดขึ้น เรียนรู้และประยุกต์ใช้กับการแก้ไขปัญหาอย่างมีสติและสอดคล้องกับความเป็นจริงได้อย่างเหมาะสม ในทางปฏิบัติความฉลาดทางอารมณ์วิถีพุทธเน้นการฝึกให้มีสติสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและความเป็นจริงของสถานการณ์ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นที่ยอมรับว่าเป็นแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมให้มนุษย์มีความสุขและเจริญรุ่งเรืองทางจิตใจและอารมณ์ การเสริมสร้างพลังอำนาจภาวะผู้นำสตรีควรเน้นไปที่การพัฒนาความเข้าใจในหน้าที่และบทบาทของผู้นำ การพัฒนาทักษะการสื่อสาร การเลือกตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา การนำทีมสู่การดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นเลิศ สามารถสร้างผลลัพธ์ที่เชื่อถือได้ และนำพาองค์กรให้เติบโตอย่างต่อเนื่องไปในทิศทางที่ดี การผสมผสานระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ที่เกิดจากการฝึกสมาธิและหลักธรรมของพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างพลังอำนาจภาวะผู้นำสตรีจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น ช่วยเสริมความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของผู้นำและเสริมสร้างทักษะการสื่อสารและการนำทีมให้มีประสิทธิภาพ ผลลัพธ์ที่ได้จากการผสมผสานดังกล่าวจะเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาทั้งส่วนบุคคลและองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ฉัตรตระกูล ปานอุทัย (2567) ศึกษาเรื่อง “กิจกรรมทางกายแบบออนไลน์ที่ส่งผลต่อสมรรถภาพทางกาย ความฉลาดทางอารมณ์และคุณภาพชีวิตของเยาวชน” ผลการศึกษาพบว่า 1. โปรแกรมกิจกรรมการออกกำลังกายแบบออนไลน์ มีค่าความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ (face validity) เท่ากับ 1.00 และเมื่อนำไปทดลองใช้ (try out) พบว่า เยาวชนในจังหวัดสุพรรณบุรี อายุระหว่าง 15 – 17 ปี สามารถออกกำลังกายตามโปรแกรมกิจกรรมการออกกำลังกายแบบออนไลน์ได้ 2. ผลของสมรรถภาพทางกาย ได้แก่ น้ำหนัก ดัชนีมวลกาย ความอ่อนตัว ความแข็งแรง และความอดทนของระบบไหลเวียนโลหิต ความฉลาดทางอารมณ์ และคุณภาพชีวิต ของกลุ่มตัวอย่างที่ออกกำลังกายตามโปรแกรมมีแนวโน้มที่ดีขึ้น และเห็นได้ถึงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ภายหลังการออกกำลังกายตามโปรแกรม 8 สัปดาห์ และผลการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม พบว่า ก่อนการทดลอง สัปดาห์ที่ 4 และ 8 ค่าเฉลี่ยของผลของสมรรถภาพทางกาย ได้แก่ น้ำหนัก ดัชนีมวลกาย ความอ่อนตัว ความแข็งแรง และความอดทนของระบบไหลเวียนโลหิต ความฉลาดทางอารมณ์ และคุณภาพชีวิต มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งผลการวิจัยสามารถบ่งบอกได้ชัดเจนว่าการออกกำลังกายผ่านกิจกรรมออนไลน์ตามโปรแกรมนั้นสามารถพัฒนาสมรรถภาพทางกาย ความฉลาดทางอารมณ์ และคุณภาพชีวิตเยาวชนไปในทิศทางที่ดีขึ้นได้

ณัชฎากัญจน์ รัตนวรกานต์ และคณะ (2567) ศึกษาเรื่อง “ข้อเสนอเชิงนโยบายและกฎหมายเพื่อพิทักษ์สิทธิเด็กจากความรุนแรงตามกรอบความตกลงอาเซียน” ผลการศึกษาพบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นในกลุ่มอาเซียนประเทศไทยสามารถดำเนินการตามพันธกรณีได้มากกว่าหลายประเทศ ทั้งการกำหนดนโยบาย การแก้ไขกฎหมายและกลไกคุ้มครองสิทธิเด็กภายในประเทศ

ปัญหาด้านนโยบาย ได้แก่ การตั้งครรภในวัยรุ่น ความซ้ำซ้อนของจำนวนโครงการที่มีลักษณะเดียวกัน ปัญหาด้านกฎหมาย ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ไม่ได้รับรองสิทธิในการทำงานของเด็ก ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2468 กำหนดเกณฑ์อายุขั้นต่ำในการหมั้น และการสมรสขัดต่ออนุสัญญาสิทธิเด็ก ปัญหาในการปฏิบัติงานส่วนหนึ่งเกิดจากทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานและกระบวนการยุติธรรมที่ล่าช้า ดังนั้น ต้องนำเด็กที่ตั้งครรภในวัยรุ่นกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาเน้นการสร้างอาชีพบูรณาการภารกิจระหว่างหน่วยงานเพื่อลดความซ้ำซ้อนของโครงการ แก้ไขการรับรองสิทธิในการทำงานของเด็ก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2468 กำหนดเกณฑ์อายุขั้นต่ำในการหมั้น และการสมรส เป็น 18 ปีบริบูรณ์ มาตรา 1562 ให้เด็กสามารถฟ้องบุพการีได้ในกลุ่มคดีที่เป็นความรุนแรงต่อเด็ก ปรับทัศนคติของผู้ปฏิบัติงาน กำหนดให้คดีความรุนแรงต่อเด็กมีความสำคัญลำดับหนึ่ง

ชฎาพร บุญหนา และชันทอง วัฒนประดิษฐ์ (2567) ศึกษาเรื่อง “แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำ ความรุนแรงต่อเด็กด้วยหลักพุทธธรรม” ผลการศึกษาพบว่า สังคมไทยนับวันยังมีความซับซ้อนส่งผลต่อการใช้ความรุนแรงต่อเด็กที่สูงขึ้น หลายเหตุการณ์เด็กตกเป็นเหยื่อของการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา หรือถูกใช้เป็นเครื่องมือระบายอารมณ์ ทั้งจากบุคคลในครอบครัว หรือผู้ดูแล ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับปฐมวัย หากไม่รีบแก้ไขจะส่งผลให้เกิดการส่งต่อวัฒนธรรมการใช้ความรุนแรงในสังคม ทั้งนี้แนวทางการแก้ปัญหาคือ การกระทำ ความรุนแรงต่อเด็กที่ผ่านมา นอกจากด้วยกลไกทางกฎหมาย และกระบวนการช่วยเหลือเยียวยาจากภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญจำเป็น แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่ารากเหตุของปัญหาการใช้ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเด็ก เป็นเรื่องของจิตใจที่บิดเบี้ยวและขาดการนำหลักธรรมมาหล่อหลอมจิตใจให้มีความเมตตากรุณาต่อกันและกัน จึงมีความเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องในการดูแลเด็กควรหันมาตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก และการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาพัฒนาบ่มเพาะจิตใจเพื่อเป็นคาถาเตือนใจไม่ให้ใช้ความรุนแรง บทความนี้จึงมุ่งหมายในการนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก โดยหลักพุทธธรรม 4 ประการ กล่าวคือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา โดยหวังว่าจะเป็นเกราะป้องกันพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม อันจะนำไปสู่การกระทำ ความรุนแรงต่อเด็กปฐมวัย เพื่อความสงบสุขของครอบครัว ชุมชนและสังคมต่อไป

ปัญญาจริย์ จุลไกรอานิสงส์ (2567) ศึกษาเรื่อง “การจัดการอารมณ์โกรธของวัยรุ่น” ผลการศึกษาพบว่า การจัดการความโกรธตามหลักการของจิตวิทยาเริ่มจากการรู้ตัว และอาจจะไม่รู้ตัวการจัดการกับความโกรธ เช่น การรู้ว่าอะไรคือตัวกระตุ้นและจัดการกับตัวกระตุ้นนั้นอย่างไร (stimulus change) ทั้งการผ่อนคลาย (relaxation technique) การปรับความคิด การคิดเพื่อลดหรือบรรเทาความโกรธการจัดการความโกรธในชีวิตประจำวันตามแนวพุทธธรรม ได้แก่ สติ ขันติ และเมตตา

ประกอบด้วยโยนิโสมนสิการ โดยมีกระบวนการ คือ เมื่อความโกรธปรากฏ ให้มีสติระลึกว่าเรา กำลังโกรธแล้วพิจารณา (โยนิโสมนสิการ) ถึงผลดีผลเสียของความโกรธ ใช้ขันติ คือการที่จะไม่โกรธ หรือพยายามไม่โกรธ ใช้เมตตา คือ ความคิดในทางปรารถนาดีต่อผู้ที่ทำ ให้เราโกรธ เมื่อทำ ได้เช่นนี้ความโกรธจะสงบลงหรือระงับได้ชั่วคราว การปฏิบัติอบรมสติ เป็นหนทางควบคุม บรรเทา และกำจัดความโกรธได้ ถึงแม้ยังกำจัดความโกรธไม่ได้อย่างสิ้นเชิง แต่อย่างน้อยก็สามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุขและทุกข์น้อยลง

ดวงรัตน์ เหลืองอ่อน และธิดา สีสปัญญาเลิศ (2566) ศึกษาเรื่อง “การตกเป็นเหยื่อไซเบอร์ของกลุ่มวัยรุ่นในจังหวัดชลบุรี: การวิเคราะห์โมเดลมิมิค” ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนในจังหวัดชลบุรีมีการตกเป็นเหยื่อไซเบอร์นาน ๆ ครั้ง และโมเดลสมการโครงสร้างความสัมพันธ์ของการตกเป็นเหยื่อไซเบอร์ของกลุ่มวัยรุ่นในจังหวัดชลบุรีมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (มีค่าดัชนีความเหมาะสมสอดคล้อง: ค่า $\chi^2 = 2.01$, $df = 3$, P-Value = .57, GFI = .99, CFI = 1.00, TLI = 1.00, RMR = .00, RMSEA = .00) ดังนั้นจึงเป็นโมเดลที่เหมาะสมที่สุดสำหรับอธิบายความสัมพันธ์ของเพศที่มีต่อการตกเป็นเหยื่อไซเบอร์ของในจังหวัดชลบุรี ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากผลการวิจัยนี้ คือ หน่วยงานที่ใช้สื่อออนไลน์ที่ถูกต้องและเหมาะสม รวมทั้งสนับสนุนกิจกรรมในโลกไซเบอร์ที่สร้างสรรค์ และมีประโยชน์ให้กับนักเรียนหรือนักศึกษาในสถานศึกษาได้เข้าร่วม และควรกำหนดนโยบาย หรือกฎหมายเกี่ยวข้องกับการตกเป็นเหยื่อในโลกไซเบอร์ที่มีความชัดเจน และเหมาะสม

ธนารักษ์ สารเถื่อนแก้ว (2566) ศึกษาเรื่อง “พุทธวิธีพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์” ผลการศึกษาพบว่า วิธีพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ตามหลักสติปัญญา เป็นหลักการพัฒนาชีวิตที่เน้นการทำงานสัมพันธ์กันระหว่างองค์ประกอบ ด้านอารมณ์กับองค์ประกอบด้านปัญญา การปฏิบัติสติปัญญานั้นประกอบด้วย ความเพียร (อาตปปี) สติ (สติมา) เป็นองค์ประกอบด้านอารมณ์ (EQ) ส่วนสัมปชาน (มีสัมปชัญญะ) เป็นองค์ประกอบด้านปัญญา (IQ) โดยที่องค์ประกอบทั้งสามนี้ จะทำงานสัมพันธ์กันในการกำหนดพิจารณาอารมณ์ คือ กาย เวทนา จิตและธรรม สติปัญญาสามารถปฏิบัติได้ตลอดเวลาในการดำเนินชีวิตประจำวันโดยมีอาการเคลื่อนไหวใหญ่ ๆ ทั้ง 4 คือ ยืน เดิน นั่ง นอน และการเคลื่อนไหว ดังนั้น ความฉลาดทางอารมณ์จะส่งเสริมให้ประสบความสำเร็จในด้านการงานและครอบครัว ชีวิตส่วนตัวและสังคม เพราะความฉลาดทางอารมณ์จะสร้างให้ตนเองเกิดความเข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น รู้จุดเด่นจุดและด้อยของตนเอง รู้จักการจัดการด้วยการแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึกที่ปรากฏภายนอกได้อย่างเหมาะสม

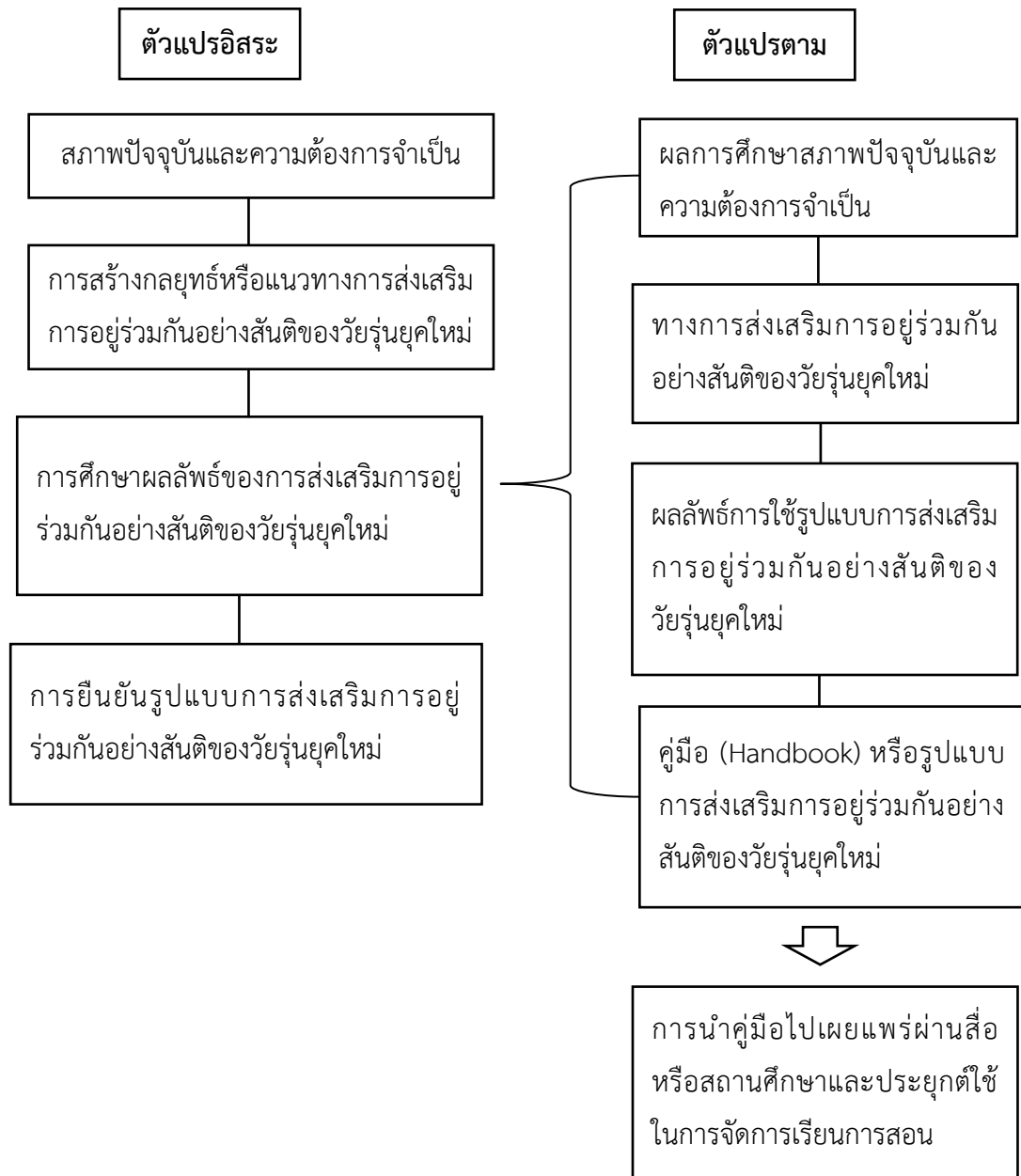
ฐิติรัตน์ ชัยบรรจงวัฒน์ (2566) ศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ของความฉลาดทางอารมณ์และภาวะซึมเศร้าของวัยรุ่น อาเภอพยุห์ จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการศึกษาพบว่า ความชุกภาวะซึมเศร้าของวัยรุ่นและความฉลาดทางอารมณ์ด้านสุขมีระดับต่ำกว่าปกติคิดเป็น 33% ด้านพอใจชีวิตของ

ฉลาดทางอารมณ์และเพศหญิงมีความสัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้าของวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p-value <0.05)

ทิตาวีร์ การรัมย์ และคณะ (2567) ศึกษาเรื่อง “การใช้ชุดกิจกรรมฝึกคิดแก้ปัญหาเพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” ผลการศึกษาพบว่า ชุดกิจกรรมฝึกคิดแก้ปัญหาเพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีค่าประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้อยู่ที่ 81.54/87.67 และผลการประเมินวัดความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลังการทดลองแต่ละด้านสูงกว่าการทดลอง เป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัยครั้งนี้

จากที่ได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ดังนี้ ในยุคที่สื่อดิจิทัลมีบทบาทครอบคลุมทุกมิติของชีวิต วัยรุ่นซึ่งอยู่ในช่วงวัยแห่งการค้นหาและพัฒนาตัวตนของตนเอง มักได้รับอิทธิพลจากเนื้อหาที่ส่งเสริมความรุนแรง ความเกลียดชัง และการแบ่งแยกผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ภาพยนตร์ เกม และข่าวสารต่าง ๆ ความรุนแรงจึงกลายเป็นสิ่งที่ถูกทำให้คุ้นชินและยอมรับโดยไม่รู้ตัว การใช้หลักพุทธธรรมจึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยลดผลกระทบเหล่านี้ และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นในสังคมร่วมสมัย หลักเบญจศีล (ศีล 5) ถือเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างมีเมตตา โดยเฉพาะข้อแรก “ไม่ฆ่าสัตว์” หรือการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน อันหมายรวมถึงการไม่ใช้วาจาและการกระทำที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวด ทั้งทางร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ หลักเบญจธรรม เช่น ความเมตตา ความเคารพ ความสันโดษ และสัมมาทิฐิ ช่วยส่งเสริมให้วัยรุ่นมีพื้นฐานของความเข้าใจตนเองและผู้อื่น หลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ช่วยพัฒนาแรงจูงใจภายในของวัยรุ่นในการพัฒนาตนเองอย่างสร้างสรรค์ ไม่ยอมจำนนต่ออิทธิพลของสื่อที่มุ่งเน้นความรุนแรง และช่วยในการใช้วิจารณญาณก่อนรับสื่ออย่างมีสติ สังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา เป็นหลักของการเชื่อมสัมพันธ์ในสังคมด้วยความเอื้ออาทร การนำหลักพุทธธรรมดังกล่าวมาใช้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการสอน หรือการเสวนาในโรงเรียนและชุมชน จะช่วยเสริมสร้างสำนึกทางศีลธรรม ความเข้าใจในคุณค่าของชีวิตและพัฒนาสติเพื่อรู้เท่าทันสื่อ ส่งเสริมให้วัยรุ่นสามารถเลือกเสพ เลือกแชร์ และเลือกแสดงออกอย่างมีจริยธรรม อันนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติและยั่งยืนในสังคมยุคดิจิทัล

2.10 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ตารางภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่” ครั้งนี้ ผู้วิจัยและคณะใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (research & development) เป็นการศึกษาถึงรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 3.1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมาย
- 3.2. ตัวแปร
- 3.3. ประเภทของข้อมูล
- 3.4. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย
- 3.5 วิธีตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย
- 3.6 การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล
- 3.7 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.8 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมาย

กระบวนการวิจัยและพัฒนา (research & development) มีขั้นตอนการดำเนิน 4 ขั้นตอน ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาด้านประชากร (population) ในเขตพื้นที่การวิจัยของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 4 จังหวัด กับเยาวชน จำนวนทั้งสิ้น 521,427 คน กลุ่มตัวอย่าง (sample) จำนวน 1,536 คน และกลุ่มเป้าหมาย (target group) ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 40 คน มีรายละเอียดดังนี้

ก. ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative data)

3.1.1 ประชากร (population) และกลุ่มตัวอย่าง (sample)

ผู้วิจัยออกแบบการวิจัยและพัฒนา (research & development) มีขั้นตอนการดำเนิน 4 ระยะ (research 1, development 1, research 2, development 2) ใช้แนวคิดและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative data) ในการศึกษาสภาพปัญหาปัจจุบันและความต้องการจำเป็น (need assessment) ในเขตพื้นที่วิจัย 4 จังหวัด คือ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ (ร้อย-แก่น-สาร-สินธุ์) จากเยาวชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

(stakeholder) และนำมาใช้เป็นประชากร (population) ในการวิจัยประกอบด้วยประชากรที่เป็นเยาวชนและมีอายุ ตั้งแต่ 18-25 ปี ที่มีภูมิลำเนาในทะเบียนราษฎรอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง รวมทั้งสิ้น จำนวน 521,427 คน มีรายละเอียดดังนี้

ประชากร (population)

ข้อมูลด้านประชากร (population) เป็นเยาวชนและมีอายุ ตั้งแต่ 18-25 ปี ที่มีภูมิลำเนาในทะเบียนราษฎรอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ซึ่งประกอบด้วย (1) กลุ่มเยาวชน จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 133,082 คน (2) กลุ่มเยาวชน จังหวัดขอนแก่น จำนวน 185,518 คน (3) กลุ่มเยาวชน จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 104,465 คน และ (4) กลุ่มเยาวชน จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 98,362 คน จำนวนทั้งสิ้น 521,427 คน (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2565)

กลุ่มตัวอย่าง (sample)

ข้อมูลด้านกลุ่มตัวอย่าง (sample) เป็นเยาวชนและมีอายุ ตั้งแต่ 18-25 ปี ที่มีภูมิลำเนาในทะเบียนราษฎรอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ผู้วิจัยกำหนดสำรวจกลุ่มตัวอย่างแบบโควตาที่เท่ากันคือจังหวัดละ 100 คน ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เท่าเทียมกันเชิงปริมาณและจังหวัดที่ทำการศึกษามีขนาดที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งประกอบด้วย (1) กลุ่มเยาวชน จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 100 คน (2) กลุ่มเยาวชน จังหวัดขอนแก่น จำนวน 100 คน (3) กลุ่มเยาวชน จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 100 คน และ (4) กลุ่มเยาวชน จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 100 คน จำนวนทั้งสิ้น 400 คน (ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2543) มีรายละเอียดดังนี้

1) คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง (sample) ที่เหมาะสมและเท่าเทียมกันโดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Robert V. Krejcie and Eayrle W. Morgan. (1970, อ้างถึงใน ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2543) ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง (sample) จำนวน 4 กลุ่ม (จาก 4 จังหวัด) กลุ่มละ 100 คน (จำนวนโควตาที่เท่ากัน) รวมทั้งสิ้น 400 คน

2) กระบวนการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น (nonprobability sampling) โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2540)

3) นำข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) ที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ไปใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 (research 1) ขั้นตอนการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น (need assessment) ในพัฒนาศักยภาพด้านการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน

4) นำข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) ที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ไปใช้ในการวิจัยระยะที่ 2 (development 1) ขั้นตอนการสร้างรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน โดยผู้วิจัย

ได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น (need assessment) แล้วนำรูปแบบฯ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และประเมินผล จำนวน 5 ท่าน

5) ชั้นประเมินโมเดลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ใช้ผู้ประเมินโดยการคัดเลือกจากคณาจารย์เจ้าหน้าที่ทางการศึกษา และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คือ วิทยาเขตร้อยเอ็ด วิทยาเขตอีสาน และวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ แบบกำหนดโควตาระยะ 100 รูป/คน รวมทั้งสิ้น 300 รูป/คน

ข. ข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data)

ข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ จำนวน 40 คน และกลุ่มที่ 2 เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ทำหน้าที่เป็นผู้ประเมินรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง

ค. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interviews) จากกลุ่มเป้าหมายซึ่งมีคุณลักษณะเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) หรือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีคุณสมบัติ มีประสบการณ์ตรงตามเกณฑ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นต้น จำนวน 40 คน ใน 4 จังหวัด (ร้อยเอ็ด-ขอนแก่น-มหาสารคาม-กาฬสินธุ์) กำหนดโควตา จังหวัดละ 10 คน มีรายละเอียดดังนี้ คือ (1) นักวิชาการในมหาวิทยาลัย จำนวน 2 คน (2) ผู้นำศาสนา จำนวน 2 รูป (3) ผู้แทนสภาเยาวชนประจำจังหวัด จำนวน 2 คน (4) ผู้ที่มีประสบการณ์ตรงกับการพัฒนาเยาวชน จำนวน 2 คน และ (5) ผู้แทนองค์กรสื่อสารมวลชน จำนวน 2 คน มีรายละเอียดดังนี้

1) ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมาย (target group) ซึ่งมีคุณลักษณะเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) หรือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีคุณสมบัติ มีประสบการณ์ตรงตามเกณฑ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นต้น จำนวน 40 คน ใน 4 จังหวัด (ร้อยเอ็ด-ขอนแก่น-มหาสารคาม-กาฬสินธุ์) กำหนดโควตา จังหวัดละ 10 คน

2) ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interviews) จำนวน 40 คน ใน 4 จังหวัด (ร้อยเอ็ด-ขอนแก่น-มหาสารคาม-กาฬสินธุ์)

3) ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) วิเคราะห์ข้อมูลตรวจสอบข้อมูลโดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบ Snowball Sampling เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดย

อาศัยการแนะนำของผู้ให้ข้อมูลที่ได้เก็บข้อมูลไปแล้วต่อ ๆ ไป จนกระทั่งได้กลุ่มตัวอย่างครบตามจำนวนที่ต้องการ หรือกระทั่งได้ข้อมูลที่สนใจศึกษา

3.2 ตัวแปร

การกำหนดตัวแปร (variable) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จะประกอบด้วยตัวแปรอิสระ (independent variable) และตัวแปรตาม (dependent variable) ซึ่งตัวแปรดังกล่าว ผู้วิจัยได้มาจากการศึกษา ค้นคว้าเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลแล้ว กำหนดเป็นตัวแปรในการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.2.1 ตัวแปรอิสระ (independent variables)

ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรอิสระ (independent variables) ประกอบด้วย

- 1) การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น (need assessment) สำหรับการแก้ปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง
- 2) การสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน
- 3) วิธีการหรือรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่

3.2.2 ตัวแปรตาม (dependent variables)

ผู้วิจัยได้กำหนดคุณลักษณะของตัวแปร (dependent variables) ตามที่เกิดจากผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน (current condition) หรือความต้องการจำเป็น (needs) และผลจากการวิจัยขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 ประกอบด้วย

- 1) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน (current condition) และความต้องการจำเป็น (need assessment) สำหรับการแก้ปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง
- 2) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ทางการศึกษา (outcome based of education)

3.2.3 ผลลัพธ์

- 1) ผลลัพธ์การทดลองใช้รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง

2) คู่มือรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่

3.3 ประเภทของข้อมูล

ประเภทของข้อมูล (data) ที่ใช้ในกระบวนการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ การจัดทำข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลความและการสรุปผล ประกอบด้วย ดังนี้

3.3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษา ความสำเร็จและสังเคราะห์ข้อมูลแล้วสร้างเป็นข้อมูลเชิงวิชาการตามระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยอาศัยเครื่องมือที่เหมาะสมในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งการวิจัยในครั้งนี้จะใช้แบบสอบถาม (questionnaire) กับกลุ่มตัวอย่าง (sample) ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์และเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) กับการวิจัยในครั้งนี้

3.3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมมาจากแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือและสามารถอ้างอิงได้ในเชิงวิชาการซึ่งประกอบด้วย ดังนี้

- 1) ตำรา หนังสือ เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (literature)
- 2) เอกสาร บทความวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้
- 3) วารสารและสิ่งพิมพ์ทางวิชาการทั้งที่ใช้ระบบเอกสาร (document) และสื่อในระบบออนไลน์ (internet)

3.4 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) ในกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล (ควบคุมกัน) จากตัวอย่าง (sample) โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

3.4.1 ศึกษาและสืบค้นข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตำรา และงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย รวมทั้งการสืบค้นข้อมูลจากสื่อในระบบออนไลน์ (internet) แปลความหมาย วิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วกำหนดขอบเขตประเด็นเพื่อสร้างแบบสอบถามการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research)

3.4.2 การสร้างแบบสอบถามการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) เพื่อสำรวจสภาพปัญหาปัจจุบันและความต้องการจำเป็นสำหรับการแก้ปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง (ร้อยเอ็ด-ขอนแก่น-มหาสารคาม-กาฬสินธุ์) มีข้อคำถามที่ครอบคลุมในประเด็นต่อไปนี้ คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อความเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการจำเป็นในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ จำนวน 7 ด้าน คือ

- 1) ด้านหลักพุทธธรรมกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่
- 2) ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่
- 3) ด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่นกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่
- 4) ด้านสังคมในศตวรรษที่ 21 กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่
- 5) ด้านความฉลาดทางอารมณ์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่
- 6) ด้านการจัดการความรุนแรงกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่
- 7) ด้านการรังแกบนสื่อออนไลน์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่

ตอนที่ 3 เป็นข้อความเกี่ยวกับข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม

3.4.3 การสร้างเครื่องมือแบบสอบถามการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เพื่อเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) มีข้อความที่ครอบคลุมในประเด็นต่อไปนี้ คือ

- 1) ทศคติ/มุมมองเกี่ยวกับการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่
- 2) ทศคติ/มุมมองเกี่ยวกับประเด็นด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่
- 3) ทศคติ/มุมมองเกี่ยวกับประเด็นด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่นกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่
- 4) ทศคติ/มุมมองเกี่ยวกับประเด็นด้านสังคมในศตวรรษที่ 21 กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่
- 5) ทศคติ/มุมมองเกี่ยวกับประเด็นด้านความฉลาดทางอารมณ์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่

6) ทศคติ/มุมมองเกี่ยวกับประเด็นด้านการจัดการความรุนแรงกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่

7) ทศคติ/มุมมองเกี่ยวกับประเด็นด้านการรณรงค์บนสื่อออนไลน์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่

3.4.4 ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถาม (questionnaire) ที่สร้างขึ้นไปนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ (specialist) เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมด้านเนื้อหา ความเชื่อมั่น (reliability) และความเที่ยงตรง (validity) ของเครื่องมือการวิจัยทั้งข้อคำถามเชิงปริมาณ (quantitative research) และข้อคำถามเชิงคุณภาพ (qualitative research) และได้มีผู้เชี่ยวชาญ (specialist) ในด้านการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยครั้งนี้ จำนวน 5 ท่าน ดังรายนามต่อไปนี้

1) พระมหาจิรายุทธ ปโยโค, ผศ.	ผู้เชี่ยวชาญด้านความถูกต้องและความเหมาะสมด้านเนื้อหา
2) ผศ.ดร.วรเชษฐ์ โทอิน	ผู้เชี่ยวชาญด้านความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรง
3) ผศ.ดร.ปิ่นณพงค์ วงศ์ณาศรี	ผู้เชี่ยวชาญด้านความถูกต้องและความเหมาะสมด้านเนื้อหา
4) ผศ.ดร.กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์	ผู้เชี่ยวชาญด้านความถูกต้องและความเหมาะสมด้านเนื้อหา
5) ดร.วีรณัฐ พรหมจักร	ผู้เชี่ยวชาญด้านความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรง

ส่วนข้อมูลรายละเอียดเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน เช่น ข้อมูลส่วนบุคคล คุณวุฒิ ทางด้านการศึกษา ตำแหน่งการงาน อาชีพ ประสบการณ์ รางวัล และความเชี่ยวชาญ เป็นต้น ที่ได้ทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมด้านเนื้อหา ความเชื่อมั่น (reliability) และตรวจสอบความเที่ยงตรง (validity) ของเครื่องมือการวิจัยนั้น ผู้วิจัยจะขอนำไปปรากฏในภาคผนวก

3.4.5 ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถาม (questionnaire) ที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมด้านเนื้อหา ความเชื่อมั่น (reliability) และความเที่ยงตรง (validity) จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน แล้วนำมาปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติม

3.4.6 หลังจากที่ได้ปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติมแบบสอบถามการวิจัย (questionnaire) ตามคำแนะนำแล้ว ผู้วิจัยได้นำไปเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง

3.4.7 หลังจากที่ได้แบบสอบถามการวิจัย (questionnaire) ที่มีความสมบูรณ์แล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับสถานศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ เยาวชนที่

กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร 174 หมู่ 3 ถนนวาริราชเดช ตำบลทุ่งแต่ อำเภอมือง จังหวัดยโสธร จำนวน 30 ชุด ทั้งนี้ เพราะพื้นที่ดังกล่าว มีบริบทและการจัดการศึกษาที่ใกล้เคียงกันกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) และความเที่ยงตรง (validity) ของแบบสอบถามก่อนลงพื้นที่จริง

3.4.8 นำแบบสอบถาม (questionnaire) จำนวน 30 ชุด ที่ผ่านสนามทดลองแล้ว มา ตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้อง วิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) และความเที่ยงตรง (validity) ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป (package software) แล้วไปนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาอนุมัติก่อนแจกแบบสอบถามจริง

3.4.9 นำแบบสอบถาม (questionnaire) ที่ผ่านการอนุมัติจากผู้เชี่ยวชาญแล้วและผ่านคณะกรรมการวิจัยในคน สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ไปลงพื้นที่เพื่อสอบถามกลุ่มตัวอย่างตามระเบียบวิธีวิจัยต่อไป

3.5 วิธีการสร้างและตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

3.5.1 วิธีการสร้างและตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

สำหรับวิธีการสร้างและการทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัยนั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสร้างขึ้นโดยคณะผู้วิจัยเอง ทั้งแบบสอบถาม (questionnaire) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interview) ภายใต้กรอบแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการวิจัยวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนั้น เพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบบสอบถามการวิจัยจะใช้คำถาม 2 ลักษณะ คือ ข้อคำถามแบบปลายปิดและข้อเสนอแนะ (closed-ended questions) ส่วนแบบข้อคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นแบบปลายเปิด (open-ended) เมื่อสร้างแบบสอบถามเสร็จแล้วก็ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหา พร้อมประเมินค่า IOC. โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ส่วนการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ (specialist) เป็นการนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญให้พิจารณาและทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและภาษาโดยพิจารณาถึงความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์และนิยามศัพท์โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of item objective congruence หรือ IOC) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญจะใช้ดุลยพินิจพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีเกณฑ์ในการให้ค่าคะแนน ดังนี้

คะแนน -1 หมายถึง เมื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อคำถามแล้วเห็นว่าหรือแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่ได้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

คะแนน 0 หมายถึง เมื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแล้ว ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

คะแนน +1 หมายถึง เมื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแล้วเห็นว่าหรือแน่ใจว่าข้อคำถามนั้น มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

พร้อมนี้ การตรวจสอบความถูกต้องด้านสอบเนื้อหา ผู้วิจัยได้นำเสนอแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ (specialist) จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความครบถ้วนและความสอดคล้องของเนื้อหาของแบบสอบถามที่ตรงกับเรื่องที่จะศึกษา การตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้พิจารณาความถูกต้อง ความสมบูรณ์ และจากค่าสัมประสิทธิ์ครอนบัก อัลฟา (Cronbach's alpha coefficient) ดังนี้

ส่วนของคำถาม	ค่าอัลฟาแสดงความเชื่อมั่น
1) ด้านหลักพุทธธรรมกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อฯ	.702
2) ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ	.801
3) ด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่นกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ	.708
4) ด้านสังคมในศตวรรษที่ 21 กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ	.710
5) ด้านความฉลาดทางอารมณ์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ	.802
6) ด้านการจัดการความรุนแรงกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ	.809
7) ด้านการรังแกบนสื่อออนไลน์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ	.873
รวม	.772

ผลการตรวจสอบความเชื่อมั่นได้ค่าความเชื่อมั่นของคำถามแต่ละประเด็น และได้ค่าแห่งความเชื่อมั่นรวมอยู่ระหว่าง .702-.873 นอกจากนี้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นยังได้ผ่านการตรวจสอบเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน รวมค่าของ IOC คือ .772 เรียบร้อยแล้ว จึงได้สรุปว่าแบบสอบถามที่ได้สามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลได้

3.5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย (research data collection) ได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

ระยะที่ 1 (research 1) ขั้นตอนการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น (need assessment) ในพัฒนาศักยภาพด้านการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) ใช้กลุ่มตัวอย่าง (sample) จำนวน 400 คน (4 จังหวัด X 100 คน) และกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purpose selection) ใช้ในขั้นตอนการสำรวจข้อมูลความต้องการจำเป็น (need assessment) ในการวิจัยและพัฒนาด้วยแบบสอบถามปลายปิด (close ended questionnaire) เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ในข้อมูล 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert Scale) (นง

ลักษณะ วิรัชชัย, 2543) และการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) กับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) และเป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จำนวน 40 รูป/คน ทำการตีความ (interpretation) วิเคราะห์ (analyze) สังเคราะห์ (synthetic) ข้อมูลแล้วนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน

ระยะที่ 2 (development 1) ขั้นตอนการสร้างรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น (need assessment) แล้วนำการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และประเมินผล จำนวน 5 ท่าน ดังนั้น กระบวนการสร้างรูปแบบวิจัยในชั้น development 2 เป็นการสร้างบนข้อมูลพื้นฐานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ระยะที่ 3 (research 2) ขั้นตอนการศึกษาผลลัพธ์การใช้รูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน ใช้วิธีการศึกษาผลการใช้รูปแบบและความพึงพอใจ และการประเมินความพึงพอใจ ใช้กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purpose selection) จำนวน 200 รูป/คน โดยพิจารณาจากการตัดสินใจจากลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง (sample) ที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยอาศัยความรอบรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2543) และโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดเป็นร้อยละของประชากรในการพิจารณาว่าถ้าขนาดประชากรเป็นหลักพัน ควรใช้กลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 10% (ธีรวิมล เอกะกุล, 2543) และประเมินความเหมาะสมของ (คู่มือ) รูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

ขั้นตอนที่ 4 การยืนยันรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน ผ่านการแปลผลทางสถิติและผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 5 การสร้างคู่มือรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ขั้นตอนที่ 6 รายงานผลนวัตกรรมหรือองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยส่งหน่วยสังกัดที่ให้การทุนการวิจัย (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สถาบันวิจัยญาณสังวร)

ขั้นตอนที่ 7 การนำคู่มือรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ไปประยุกต์ใช้ในภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด และเผยแพร่ทางวิชาการต่อไป

3.6 ขั้นตอนการวิจัย

กระบวนการเก็บข้อมูลและใช้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) กลุ่มที่หนึ่ง เป็นเยาวชนกลุ่มตัวอย่าง (sample) จำนวน 400 คน (4 จังหวัด X 100 คน) ขั้นตอน research 1 ใช้สำรวจข้อมูลความต้องการจำเป็น (need assessments) ใช้กระบวนการเก็บข้อมูล/วิธีการรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (questionnaire) สัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)

2) กลุ่มที่สอง กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) หรือเป็นกลุ่มบุคคลผู้ที่มีความเกี่ยวข้องหรือมีประสบการณ์ตรง ประกอบด้วย (1) นักวิชาการในมหาวิทยาลัย (2) ผู้นำศาสนา (3) ผู้แทนสภาเยาวชน ประจำจังหวัด (4) ผู้ที่มีประสบการณ์ตรงกับการพัฒนาเยาวชน และ (5) ผู้แทนองค์กรสื่อสารมวลชน จำนวน 40 คน (4 จังหวัด X 10 คน) ขั้นตอน research 1 ใช้สำรวจข้อมูลความต้องการจำเป็น (need assessments) ใช้กระบวนการเก็บข้อมูล/วิธีการรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (questionnaire) สัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)

3) กลุ่มที่สาม กลุ่มนักศึกษา/เยาวชนทั่วไป ใช้เป็นผู้ประเมิน (เชิงปริมาณ) ความพึงพอใจคู่มือรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ เป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และเยาวชนทั่วไป จำนวน 200 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive) และสุ่มแบบง่าย (simple random sampling)

4) กลุ่มที่สี่ กลุ่มนักผู้ประเมิน/นักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญ ใช้เป็นผู้ประเมิน (ร่าง) รูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น (need assessment) แล้วนำ (ร่าง) รูปแบบการสร้างกลยุทธ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และประเมินผล จำนวน 5 ท่าน ดังนั้น กระบวนการสร้างรูปแบบวิจัยในขั้น development 2 เป็นการสร้างบนข้อมูลพื้นฐานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

5) กลุ่มที่สี่ กลุ่มนักผู้ประเมิน/นักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญ ใช้เป็นผู้ประเมิน (เชิงคุณภาพ) ความเหมาะสมของคู่มือ/รูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ จำนวน 5 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive) ตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ คุณวุฒิ คุณสมบัติ ประสบการณ์ หรือความเชี่ยวชาญ เป็นต้น

ระยะที่ 1 (research 1) กระบวนการที่หนึ่ง การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น (need assessment) ในพัฒนาศักยภาพด้านการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) ใช้กลุ่มตัวอย่าง (sample) จำนวน 400 คน (4 จังหวัด X 100 คน) และกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purpose selection) ใช้ในขั้นตอนการสำรวจข้อมูลความต้องการจำเป็น

(need assessment) ในการวิจัยและพัฒนา/เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามปลายปิด (close ended questionnaire) เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ในข้อมูล 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert Scale) (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2543) และกระบวนการที่สอง การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) กับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) หรือเป็นกลุ่มผู้มีประสบการณ์ตรง ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จำนวน 40 รูป/คน ทำการตีความ (interpretation) วิเคราะห์ (analyze) สังเคราะห์ (synthetic) ข้อมูลแล้วนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ (1) สถิติทดสอบประสิทธิภาพของเครื่องมือการวิจัยหาความตรง (validity) ของข้อคำถามแบบประเมินโดยใช้สูตร Rovinelli, R.J. and Hambleton, R.K และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าของข้อมูล

ระยะที่ 2 (development 1) ขั้นตอนการสร้างรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น (need assessment) แล้วนำรูปแบบฯ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และประเมินผล จำนวน 5 ท่าน ดังนั้น กระบวนการสร้างรูปแบบวิจัยในขั้น development 2 เป็นการสร้างบนข้อมูลพื้นฐานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ระยะที่ 3 (research 2) ขั้นตอนการศึกษาลักษณะการใช้รูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน ใช้วิธีการศึกษาผลการใช้รูปแบบและความพึงพอใจ และการประเมินความพึงพอใจ ใช้กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purpose selection) จำนวน 400 รูป/คน โดยพิจารณาจากการตัดสินใจจากลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง (sample) ที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยอาศัยความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2543) และโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดเป็นร้อยละของประชากรในการพิจารณาว่าถ้าขนาดประชากรเป็นหลักพัน ควรใช้กลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 10% (ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2543) และประเมินความเหมาะสมของ (คู่มือ) รูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

ระยะที่ 4 (development 2) การยืนยันรูปแบบการสร้างรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ดังนี้

1) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis: CFA) เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของโมเดลการวัดโดยใช้การประมาณค่าพารามิเตอร์ (parameter) ด้วยวิธีความน่าจะเป็นสูงสุด (maximum likelihood estimation: ML) ทำการประมาณค่าพารามิเตอร์ (parameter) ทุกค่าในโมเดลแล้วคำนวณกลับเป็นค่าความแปรปรวนและค่าความแปรปรวนร่วมของตัวแปรสังเกตได้

2) การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

3) การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (multiple linear regression analysis)

ระยะที่ 5 การประเมินความพึงพอใจของรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ด้วยแบบสอบถาม จำนวน 200 ชุด และการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฯ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบการสนทนากลุ่มแบบฉันทามติ (consensus)

ระยะที่ 6 การปรับปรุงคู่มือรูปแบบการสร้างรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ให้มีความสมบูรณ์เพิ่มมากขึ้น

ระยะที่ 7 การนำคู่มือ/รูปแบบการสร้างรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ไปประยุกต์ใช้ในส่วนงานที่เกี่ยวข้องและประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ต่อไป

สรุปกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ในครั้งนี้

ระยะที่ 1 R1 (Research 1)

ขั้นตอนการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น (need assessment) ในพัฒนาศักยภาพด้านการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) ใช้กลุ่มตัวอย่าง (sample) จำนวน 400 คน (4 จังหวัด X 100 คน) และกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purpose selection) ใช้ในขั้นตอนการสำรวจข้อมูลความต้องการจำเป็น (need assessment) ในการวิจัยและพัฒนาด้วยแบบสอบถามปลายปิด (close ended questionnaire) เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ในข้อมูล 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert Scale) (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2543) และการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) กับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) หรือเป็นกลุ่มผู้มีประสบการณ์ตรง ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จำนวน 40 รูป/คน ทำการตีความ (interpretation) วิเคราะห์ (analyze) สังเคราะห์ (synthetic) ข้อมูลแล้วนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน

ระยะที่ 2 D1 (Development 1)

ขั้นตอนการสร้างรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น (need assessment) แล้วนำรูปแบบฯ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และประเมินผล จำนวน 5 ท่าน ดังนั้น กระบวนการสร้างรูปแบบวิจัยในขั้น development 2 เป็นการสร้างบนข้อมูลพื้นฐานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ระยะที่ 3 R2 (Research 2)

ขั้นตอนการศึกษาผลลัพธ์การใช้รูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน ใช้วิธีการศึกษาผลการใช้รูปแบบและความพึงพอใจ และการประเมินความพึงพอใจ ใช้กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purpose selection) จำนวน 200 รูป/คน โดยพิจารณาจากการตัดสินใจจากลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง (sample) ที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยอาศัยความรอบรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2543) และโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดเป็นร้อยละของประชากรในการพิจารณาว่าถ้าขนาดประชากรเป็นหลักพัน ควรใช้กลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 10% (ธีรวิมล เอกะกุล, 2543) และประเมินความเหมาะสมของ (คู่มือ) รูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน

ระยะที่ 4 D2 (Development 2)

การยืนยันรูปแบบ (model) ขั้นตอนการยืนยันรูปแบบการสร้างรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยการแปลผลการวิจัยด้วยสถิติและโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป (computer programs for statistical computation) รวมทั้งการสร้างคู่มือหรือรูปแบบการสร้างรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ รวมทั้ง การประยุกต์ใช้ในภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และเผยแพร่ทางวิชาการต่อไป

3.7 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้มาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของประเด็นข้อคำถามเป็นรายข้อ ถ้าในกรณีที่แบบสอบถามขาดความสมบูรณ์จำนวนเท่าใด ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลใหม่มาเพิ่มเติมจนเกิดความสมบูรณ์และดำเนินการตามขั้นตอนการใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1) ข้อมูลส่วนที่ 1 เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ และสถานะวิเคราะห์ โดยการหาค่าร้อยละ (percentage)

2) ข้อมูลส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดโดยคำถามแบ่งเป็น 5 ระดับ ตั้งแต่น้อยที่สุด ถึง มากที่สุด ใน 9 ด้านได้ใช้สถิติต่าง ๆ เช่น โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สำหรับการแปลผลของข้อมูล ผู้ทำวิจัยได้กำหนดค่าอันตรภาคชั้น สำหรับการแปลผลข้อมูล โดยคำนวณค่าอันตรภาคชั้น (interval scale) เพื่อกำหนดช่วงชั้น ด้วยการใช้สูตรคำนวณและคำอธิบายสำหรับแต่ละช่วงชั้น ดังนี้ (กัลยา วาณิชย์บัญชา, 2550, หน้า 78-79)

$$\begin{aligned}\text{อันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{ค่าสูงสุด} - \text{ค่าต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} = 0.80\end{aligned}$$

การให้คะแนนคำตอบในแบบสอบถามใช้มาตราส่วนประมาณค่า (rating scale)

ระดับ 5	หมายถึง	มากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	มาก
ระดับ 3	หมายถึง	ปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	น้อย
ระดับ 1	หมายถึง	น้อยที่สุด

นำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ยแล้วแปรความหมายคะแนน (บุญเรียง ขจรศิลป์, 2545 หน้า 12-13) ซึ่งมีค่าคะแนน ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.21 - 5.00	หมายถึง	อยู่ในระดับ มากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.41 - 4.20	หมายถึง	อยู่ในระดับ มาก
คะแนนเฉลี่ย 2.61 - 3.40	หมายถึง	ปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.81 - 2.60	หมายถึง	น้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.80	หมายถึง	น้อยที่สุด

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของประเด็นคำถามต่าง ๆ ในกรณีที่จำนวนแบบสอบถามขาดความสมบูรณ์จำนวนเท่าใด ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่และแจกแบบสอบถามเพิ่มเติมจำนวนเท่าที่ขาดไป และดำเนินการตามขั้นตอนการใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1) ข้อมูลส่วนที่ 1 เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ และสถานะ แปลค่าข้อมูลทางสถิติโดยการหาค่าร้อยละ (percentage)

2) ข้อมูลส่วนที่ 2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ จำนวน 7 ด้าน ได้ใช้สถิติต่าง ๆ เช่น ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยการประมวลผลข้อมูลจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ (software package)

3) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) คือ การตรวจสอบแหล่งของข้อมูล โดยแหล่งที่จะพิจารณาในการตรวจสอบของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

ก. การตรวจสอบสามเส้าด้านแหล่งเวลา (time) โดยผู้วิจัยได้การตรวจสอบข้อมูลในเวลาที่แตกต่างกัน จำนวน 3 ครั้ง ทั้งนี้เพื่อทดสอบว่าหากเวลาเปลี่ยนไปข้อมูลของผู้ให้การสัมภาษณ์จะเปลี่ยนไปตามกาลเวลาหรือไม่ อย่างไร

ข. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data) โดยผู้วิจัยต้องการทดสอบว่าสิ่งที่ผู้สัมภาษณ์บันทึกข้อมูลจะมีความตรงหรือไม่ โดยใช้วิธีการอ่านข้อความให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตรวจสอบรวมทั้งการให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตรวจอ่านข้อมูลก่อนจบการสัมภาษณ์

ค. การตรวจสอบสามเส้าด้านแหล่งบุคคล (people) โดยผู้วิจัยต้องการทดสอบว่าหากมีการใช้ผู้เก็บข้อมูล/การสัมภาษณ์หลายคน ข้อมูลที่ได้จะมีความแตกต่างกันมากน้อยอย่างไร โดยได้ใช้ผู้วิจัยร่วม หรือผู้ช่วยนักวิจัยได้เก็บข้อมูลทวนซ้ำแล้วพิจารณาเทียบเคียงผลลัพธ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยรวมร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง

4) การวิเคราะห์ประมวลผลข้อมูลในเชิงคุณภาพ (qualitative data) การสรุปและประมวลผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้มาจากวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview methods) ซึ่งผู้วิจัยจะใช้วิธีการตีความใน 3 ลักษณะ ได้แก่ การตีความ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา แล้วอธิบายเชิงพรรณนา

3.8 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดค่าสถิติสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลไว้ดังนี้ คือ

1) สถิติทดสอบประสิทธิภาพของเครื่องมือการวิจัย โดยหาค่าความตรงของข้อคำถามแบบประเมิน (content validity) โดยใช้สูตรของ Rovinelli, R.J. and Hambleton, R.K

2) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

3) สถิติทดสอบประสิทธิภาพของเครื่องมือการวิจัย โดยหาค่าความตรงของข้อคำถามแบบประเมิน (content validity) โดยใช้สูตรของ Rovinelli, R.J. and Hambleton, R.K (2) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล (data analysis) ได้แก่ ค่าไคสแควร์ (χ^2) การทดสอบค่า t-test ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

4) การยืนยันรูปแบบการสร้างรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในตัวแปรและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (variable) และการวิเคราะห์พหุคูณถดถอย (Multiple Regression Analysis) ทำการประมาณค่าพารามิเตอร์ (parameter) ทุกค่าในโมเดลแล้วคำนวณกลับเป็นค่าความแปรปรวนและค่าความแปรปรวนร่วมของตัวแปรสังเกตได้

5) การประเมินความเหมาะสมของโมเดล (model) รูปแบบการสร้างรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) จำนวน 200 คน และการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ใช้ระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยแบบการสนทนากลุ่มแบบฉันทามติ (consensus)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัย เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่” ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล แปรผลข้อมูลและนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเชิงสำรวจสภาพปัญหาปัจจุบันและความต้องการจำเป็นในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ จำนวน 7 ด้าน คือ 1) ด้านหลักพุทธธรรมกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ 2) ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ 3) ด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่นกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ 4) ด้านสังคมในศตวรรษที่ 21 กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ 5) ด้านความฉลาดทางอารมณ์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ 6) ด้านการจัดการความรุนแรงกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ และ 7) ด้านการรังแกบนสื่อออนไลน์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ มีลักษณะเป็นคำถามปลายปิดโดยคำถามแบ่งเป็น 5 ระดับ (Likert Rating Scale) ตั้งแต่น้อยที่สุด ถึงมากที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) ที่ผู้วิจัยและคณะศึกษาจากการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล กลุ่มที่ 1 เป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 40 คน ใน 4 จังหวัด (ร้อยเอ็ด-ขอนแก่น-มหาสารคาม-กาฬสินธุ์) กำหนดโควตา จังหวัดละ 10 คน มีรายละเอียด ดังนี้ คือ (1) นักวิชาการในมหาวิทยาลัย จำนวน 2 คน (2) ผู้นำศาสนา จำนวน 2 รูป (3) ผู้แทนสภาเยาวชน ประจำจังหวัด จำนวน 2 คน (4) ผู้ที่มีประสบการณ์ตรงกับการพัฒนาเยาวชน จำนวน 2 คน และ (5) ผู้แทนองค์กรสื่อสารมวลชน จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 2 เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน

(qualified person) ทำหน้าที่เป็นผู้ประเมินรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง มีประเด็นรายละเอียดที่ครอบคลุมเนื้อหาดังต่อไปนี้ 1) ด้านหลักพุทธธรรมกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ 2) ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ 3) ด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่นกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ 4) ด้านสังคมในศตวรรษที่ 21 กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ 5) ด้านความฉลาดทางอารมณ์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ 6) ด้านการจัดการความรุนแรงกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ และ 7) ด้านการรังแกบนสื่อออนไลน์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่

ข้อมูลเชิงคุณภาพ ชุดที่ 1 ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured Interview) จำนวน 40 รูป/คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) จำนวน 40 รูป/คน ในเขตพื้นที่ 4 จังหวัด (ร้อยเอ็ด-ขอนแก่น-มหาสารคาม-กาฬสินธุ์) กำหนดโควตา จังหวัดละ 10 คน

ข้อมูลเชิงคุณภาพ ชุดที่ 2 เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ทำหน้าที่เป็นผู้ประเมินรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง เน้นสนทนาที่มีเป้าหมายเชิงประสบการณ์ และคณะผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) การประมวลผลข้อมูล (decode) การตีความ (interpretation) วิเคราะห์ (analyzed) สังเคราะห์ (synthetic) แล้วอภิปรายผลเชิงพรรณนาในประเด็นดังต่อไปนี้ คือ 1) มุมมองเกี่ยวกับการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ 2) มุมมองเกี่ยวกับประเด็นด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ 3) มุมมองเกี่ยวกับประเด็นด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่นกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ 4) มุมมองเกี่ยวกับประเด็นด้านสังคมในศตวรรษที่ 21 กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ 5) มุมมองเกี่ยวกับประเด็นด้านความฉลาดทางอารมณ์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ 6) มุมมองเกี่ยวกับประเด็นด้านการจัดการความรุนแรงกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ 7) มุมมองเกี่ยวกับประเด็นด้านการรังแกบนสื่อออนไลน์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ และ (8) ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม

4.3 รายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

4.3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (mixed research) ระหว่างข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) และข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) ในขั้นสำรวจความต้องการจำเป็น (ขั้น Research 1) สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณนั้น ผู้วิจัยและคณะได้นำเครื่องมือการวิจัย (แบบสอบถาม) ที่ผ่านการทดลอง (try out) จำนวน 30 ชุด กับบุคคลที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เช่น บุคลากรทางการศึกษา นักศึกษา ประชาชน เป็นต้น ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์โยธธ จำนวน 30 ชุด เพื่อทำการทดสอบหาค่าความตรง (validity) เชิงเนื้อหาและเชิงโครงสร้างงานวิจัย ค่าความเชื่อมั่น (reliability) และค่าอำนาจจำแนก (discrimination) ของเครื่องมือการวิจัยแล้วมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยได้แจกแบบสอบถามและเก็บข้อมูลในพื้นที่การวิจัย คือ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 450 รูป/คน (ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลที่เกินมา จำนวน 50 ชุด) ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการชำรุดหรือความไม่สมบูรณ์ของข้อมูล (error) แต่ในเวลาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) จะใช้ข้อมูลในแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ จำนวน 400 ชุด ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบวิธีวิจัยเท่านั้น

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่าง (sample) ที่ใช้เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ผู้วิจัยได้นำกลุ่มตัวอย่าง (sample) ทั้งหมด จำนวน 400 รูป/คน ในพื้นที่การวิจัย คือ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ มาศึกษา พร้อมนี้ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) โดยวิธีการใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (in-depth interview) จำนวน 40 รูป/คน ใช้เกณฑ์คัดเข้า (inclusion criteria) โดยการพิจารณาจากคุณสมบัติที่กำหนดไว้ในองค์ประกอบของงานวิจัย ความสมัครใจ และความเหมาะสมในการเป็นตัวแทนกลุ่ม เป็นต้น (ธีรวิทย์ เอกะกุล, 2543) ส่วนเกณฑ์ในการคัดออก (exclusion criteria) เช่น การลาออกจากการสนทนากลุ่มด้วยความสมัครใจ หรือการเกิดเหตุสุดวิสัย มรณภาพหรือเสียชีวิต เป็นต้น คณะผู้วิจัยจัดการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยความรอบคอบตามระเบียบวิธีวิทยาการวิจัย พร้อมนี้ ผู้วิจัยได้ยึดตามกรอบที่ระบุไว้ในเรื่องจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของกลุ่มงานจริยธรรม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เอกสารใบรับรองจริยธรรม เลขที่ วจ 0079/2558 รับรองวันที่ 18 เมษายน 2568 พร้อมนี้ ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบและแปรผลข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) ผ่านกระบวนการตรวจสอบสามเส้าข้อมูล (triangulation) คือความ

ข้อมูล (interpretation) วิเคราะห์ข้อมูล (analyze) สังเคราะห์ข้อมูล (synthetic) และอภิปรายเชิงพรรณนา (descriptive discussion) ต่อไป

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ (n = 400)

	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ	1) ชาย	122	30.50
	2) หญิง	278	69.50
	รวม	400	100

จากตารางที่ 4.1 อธิบายได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกคุณสมบัติตามเพศ (gender) ปรากฏรายละเอียด คือ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง (female) จำนวน 278 คน คิดเป็นร้อยละ 69.50 เป็นเพศชาย (male) จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 30.50 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ (n = 400)

	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
2. อายุ	1) อายุระหว่าง 13 - 15 ปี	52	13.00
	2) อายุระหว่าง 16 - 18 ปี	144	36.00
	3) อายุระหว่าง 19 - 21 ปี	94	23.50
	4) อายุระหว่าง 22 - 24 ปี	60	15.00
	5) อายุระหว่าง 25 - 27 ปี	50	12.50
	รวม	400	100

จากตารางที่ 4.2 อธิบายได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกคุณสมบัติตามอายุ ปรากฏรายละเอียด คือ ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวนทั้งสิ้น 400 คน โดยผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 16 - 18 ปี มีจำนวนมากที่สุด คือ จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 36.00 รองลงมา คือ มีอายุระหว่าง 19 - 21 ปี จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 23.50 และรองลงมา คือ มีอายุระหว่าง อายุระหว่าง 22 - 24 ปี จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานะ (n = 400)

	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
3. สถานะ	1) นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	52	13.00
	2) นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย	148	37.00
	3) นักเรียน นักศึกษาระดับ ปวช.	60	15.00
	4) นักเรียน นักศึกษาระดับ ปวช.	62	15.50
	5) นักเรียน นักศึกษาที่มีชื่อเรียกเฉพาะ (เช่น โรงเรียนนายสิบ, โรงเรียนนายร้อย เป็นต้น)	0	0.00
	6) นักศึกษา ศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย	28	7.00
	7) นักศึกษา ระดับปริญญาตรี	50	12.50
	8) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....		
	รวม	400	100

จากตารางที่ 4.3 อธิบายได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกคุณสมบัติตามสถานะ ปรากฏรายละเอียด คือ ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวนทั้งสิ้น 400 รูป/คน มีสถานะเป็นนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 37.00 รองลงมา คือ มีสถานะเป็นนักเรียน นักศึกษาระดับ ปวช. จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 15.50 และรองลงมา คือ นักเรียน นักศึกษาระดับ ปวช. จำนวน 60 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 15.00 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ จำนวน 7 ด้าน

แบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ มีลักษณะเป็นคำถามปลายปิด (closed-ended questions) โดยคำถามแบ่งเป็น 5 ระดับ ตั้งแต่ต่ำที่สุด ถึงมากที่สุด ในกลุ่มประเด็นข้อความชุดจำนวน 7 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านหลักพุทธธรรมกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ (2) ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ (3) ด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่นกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ (4) ด้านสังคมในศตวรรษที่ 21 กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ (5)

ด้านความฉลาดทางอารมณ์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ (6) ด้านการจัดการความรุนแรงกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ และ (7) ด้านการร้งแกบนสื่อออนไลน์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ ผู้วิจัยใช้วิธีการแปลผลข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยสถิติพาราเมตริก (Parametric) คือ ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ผ่านแบบสอบถามความคิดเห็นแบบมาตรวัดของ Likert 5 ระดับ ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ตรวจสอบโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) = .772 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.4 แสดงผลการทดสอบสถิติค่า t-test แบบ One Sample เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของแต่ละด้านกับค่าเกณฑ์ 3.50 ซึ่งเป็นเกณฑ์มาตรฐานในระดับ “มาก” ตามมาตรวัด Likert 5 ระดับ (n = 400)

ด้านที่ศึกษา	\bar{X}	S.D	ค่า t	p-value	ผลการทดสอบ
1. หลักพุทธธรรม	3.82	0.45	6.32	0.000**	สูงกว่าค่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญ
2. สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ	3.67	0.50	3.91	0.000**	สูงกว่าค่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญ
3. จิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่น	3.45	0.60	0.64	0.526	ไม่แตกต่างจากค่าเกณฑ์
4. สังคมในศตวรรษที่ 21	3.60	0.52	1.29	0.201	ไม่แตกต่างจากค่าเกณฑ์
5. ความฉลาดทางอารมณ์	3.88	0.42	7.55	0.000**	สูงกว่าค่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญ
6. การจัดการความรุนแรง	3.92	0.41	8.43	0.000**	สูงกว่าค่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญ
7. การร้งแกบนสื่อออนไลน์	3.49	0.55	-0.13	0.896	ไม่แตกต่างจากค่าเกณฑ์
หมายเหตุ: ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05, **ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01					

จากตารางที่ 4.4 ผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านหลักพุทธธรรม ($t = 6.32, p < .01$), ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ($t = 3.91, p < .01$), ด้านความฉลาดทางอารมณ์ ($t = 7.55, p < .01$) และด้านการจัดการความรุนแรง ($t = 8.43, p < .01$) มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเกณฑ์ 3.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นในระดับมากเกี่ยวกับบทบาทของปัจจัยดังกล่าวในการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลของสื่อในวัยรุ่นยุคใหม่ ขณะที่ด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่น ด้านสังคมในศตวรรษที่ 21 และด้านการร้งแกบนสื่อออนไลน์ ไม่พบความแตกต่างจากค่าเกณฑ์ 3.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างยังมีความคิดเห็นในระดับปานกลางถึงมาก แต่ก็ยังไม่ชัดเจนว่าเห็นว่าเป็นปัจจัยสำคัญเด่นชัดในการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อในปัจจุบัน

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับ
ด้านหลักพุทธธรรมกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่
(n = 400)

ข้อที่	ด้านหลักพุทธธรรมกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
1	หลักศีล 5 และการส่งเสริมการปฏิบัติตามศีล 5 ในวัยรุ่นสามารถช่วยลดความรุนแรงจากอิทธิพลของสื่อได้	4.34	0.09	มาก
2	หลักสติและสมาธิ การฝึกสติและสมาธิในชีวิตประจำวันสามารถช่วยควบคุมการตอบสนองต่อเนื้อหาสื่อที่ก่อให้เกิดความรุนแรงของวัยรุ่น	4.38	0.10	มาก
3	การปลูกฝังความเมตตาและกรุณาในวัยรุ่นช่วยสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและสามารถลดความรุนแรงในสังคมได้	4.36	0.10	มาก
4	การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 สามารถช่วยพัฒนาทักษะชีวิตของวัยรุ่นในการเลือกเสพสื่อที่สร้างสรรค์และลดปัญหาความรุนแรง	4.34	0.10	มาก
5	ลดปัญหาความรุนแรงการสร้างความสมานฉันท์ในกลุ่มวัยรุ่นโดยการยึดหลักพุทธธรรมสามารถผลต่อการลดความขัดแย้งและการใช้ความรุนแรงในสังคม	4.37	0.10	มาก
	รวม	4.34	0.10	มาก

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านหลักพุทธธรรมกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$) และเมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับของค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า หลักสติและสมาธิ การฝึกสติและสมาธิในชีวิตประจำวันสามารถช่วยควบคุมการตอบสนองต่อเนื้อหาสื่อที่ก่อให้เกิดความรุนแรงของวัยรุ่น มีค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) รองลงมา คือ การสร้างความสมานฉันท์ในกลุ่มวัยรุ่นโดยการยึดหลักพุทธธรรมสามารถผลต่อการลดความขัดแย้งและการใช้ความรุนแรงในสังคม มีค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$) และรองลงมา คือ การปลูกฝังความเมตตาและกรุณาในวัยรุ่นช่วยสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและสามารถลดความรุนแรงในสังคมได้ มีค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{X} = 4.36$) ตามลำดับ จากผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ประเมินมีความเห็นว่าแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม

ทั้ง 5 ด้าน มีความเหมาะสมในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านการฝึกสติ สมาธิ และการสร้างความสมานฉันท์ (solidarity) ซึ่งมีศักยภาพในการช่วยลดปัญหาความรุนแรงที่เกิดจากอิทธิพลของสื่อในกลุ่มวัยรุ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ (n = 400)

ข้อที่	ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
1	เทคโนโลยีเพื่อฝึกสติและสมาธิ การใช้แอปพลิเคชันด้านการฝึกสติและสมาธิช่วยวัยรุ่นจัดการอารมณ์และลดการตอบสนองต่อเนื้อหาสื่อที่ก่อให้เกิดความรุนแรง	4.47	0.04	มากที่สุด
2	การให้ความรู้เท่าทันสื่อ (media literacy) สื่อเทคโนโลยีสามารถนำเสนอหลักโยนิโสมนสิการเพื่อส่งเสริมให้วัยรุ่นพิจารณาและแยกแยะเนื้อหาสื่อที่เหมาะสม	4.49	0.05	มากที่สุด
3	การใช้เทคโนโลยีสนับสนุนขันติธรรม เทคโนโลยีสามารถช่วยสร้างกิจกรรมหรือเกมที่ฝึกขันติธรรมในวัยรุ่นเพื่อลดการใช้ความรุนแรง	4.46	0.05	มากที่สุด
4	การออกแบบกิจกรรมออนไลน์เพื่อส่งเสริมสันติธรรม เทคโนโลยีสามารถช่วยจัดกิจกรรมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในกลุ่มวัยรุ่น	4.50	0.05	มากที่สุด
5	การประยุกต์ใช้ AI (ปัญญาประดิษฐ์) มาใช้ในระบบการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมหลักสัมมาทิฐิ สามารถช่วยพัฒนาทัศนคติที่เหมาะสมในการบริโภคและตอบสนองต่อสื่อที่มีเนื้อหารุนแรง	4.49	0.04	มากที่สุด
	รวม	4.49	0.05	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.49$) และเมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับของค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า การออกแบบกิจกรรมออนไลน์เพื่อส่งเสริมสันติธรรม เทคโนโลยีสามารถช่วยจัดกิจกรรมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในกลุ่มวัยรุ่น มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$) รองลงมา คือ การประยุกต์ใช้ AI (ปัญญาประดิษฐ์) มาใช้ในระบบการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมหลักสัมมาทิฐิ สามารถช่วยพัฒนาทัศนคติที่เหมาะสมในการบริโภคและตอบสนองต่อสื่อที่มีเนื้อหารุนแรง, การให้ความรู้เท่าทันสื่อ (media literacy) สื่อเทคโนโลยีสามารถนำเสนอหลักโยนิโสมนสิการเพื่อส่งเสริมให้วัยรุ่นพิจารณาและแยกแยะเนื้อหาสื่อที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.49$) และรองลงมา คือ เทคโนโลยีเพื่อฝึกสติและสมาธิ การใช้แอปพลิเคชันด้านการฝึกสติและสมาธิช่วยวัยรุ่นจัดการอารมณ์และลดการตอบสนองต่อเนื้อหาสื่อที่ก่อให้เกิดความรุนแรง มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.80$) ตามลำดับ ผลการประเมินสะท้อนให้เห็นว่า แนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ไม่ว่าจะเป็นแอปพลิเคชันด้านสติสมาธิ เกมที่ฝึกสันติธรรม กิจกรรมออนไลน์ ไปจนถึงการใช้ AI ล้วนได้รับการประเมินว่ามี “ความเหมาะสมในระดับมากที่สุด” ในการนำมาใช้เพื่อพัฒนาจิตใจและลดการตอบสนองที่รุนแรงต่อเนื้อหาสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่

ตารางที่ 4.7 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับ

ด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่นกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ

ของวัยรุ่นยุคใหม่ (n = 400)

ข้อที่	ด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่นกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
1	การประยุกต์ใช้จิตวิทยาพัฒนาการเพื่อปลูกฝังคุณธรรม เช่น เมตตาและอภัยทาน ช่วยลดความรุนแรงที่เกิดจากอิทธิพลของสื่อในกลุ่มวัยรุ่น	3.45	0.14	ปานกลาง
2	การเข้าใจพัฒนาการทางอารมณ์ ช่วยให้วัยรุ่นเข้าใจและจัดการอารมณ์ที่เกิดจากอิทธิพลของสื่อที่กระตุ้นความรุนแรง	3.48	0.15	ปานกลาง

3	หลักโยนิโสมนสิการ (การคิดอย่างรอบคอบ) สามารถช่วยวัยรุ่นพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจเลือกบริโภคสื่อที่เหมาะสมกับพัฒนาการวัยรุ่น การประยุกต์ใช้หลักสัมมาทิฐิในจิตวิทยาพัฒนาการ	3.47	0.14	ปานกลาง
4	ช่วยเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบในกลุ่มวัยรุ่น	3.50	0.17	ปานกลาง
5	การพัฒนาความฉลาดทางสังคม (social intelligence): การนำหลักเมตตาและกรุณามาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนรู้ของวัยรุ่นช่วยส่งเสริมความฉลาดทางสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ	3.50	0.18	ปานกลาง
	รวม	3.49	0.14	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่นกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$) และเมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงลำดับของค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า การพัฒนาความฉลาดทางสังคม (social intelligence) การนำหลักเมตตาและกรุณามาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนรู้ของวัยรุ่นช่วยส่งเสริมความฉลาดทางสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ, การประยุกต์ใช้หลักสัมมาทิฐิในจิตวิทยาพัฒนาการช่วยเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบในกลุ่มวัยรุ่น มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.50$) รองลงมา คือ การเข้าใจพัฒนาการทางอารมณ์ ช่วยให้วัยรุ่นเข้าใจและจัดการอารมณ์ที่เกิดจากอิทธิพลของสื่อที่กระตุ้นความรุนแรง มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.48$) และรองลงมา คือ หลักโยนิโสมนสิการ (การคิดอย่างรอบคอบ) สามารถช่วยวัยรุ่นพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจเลือกบริโภคสื่อที่เหมาะสมกับพัฒนาการวัยรุ่น มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$) ตามลำดับ ผลการประเมินให้ความเห็นว่า การนำแนวคิดด้านจิตวิทยาพัฒนาการมาเชื่อมโยงกับหลักธรรมต่าง ๆ เช่น เมตตา, อภัยทาน, สัมมาทิฐิ และโยนิโสมนสิการ สามารถช่วยลดความรุนแรงจากอิทธิพลของสื่อในวัยรุ่นได้ในระดับ “ปานกลาง” โดยเฉพาะเมื่อใช้ร่วมกับการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการควบคุมอารมณ์

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับ
ด้านสังคมในศตวรรษที่ 21 กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ
ของวัยรุ่นยุคใหม่ (n = 400)

ข้อที่	ด้านสังคมในศตวรรษที่ 21 กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
1	การส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (critical thinking) และการประยุกต์ใช้หลักโยนิโสมนสิการสามารถช่วยวัยรุ่นพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์เพื่อตรวจสอบและลดผลกระทบจากเนื้อหาสื่อรุนแรง	4.50	0.04	มากที่สุด
2	การพัฒนาทักษะการสื่อสาร (communication skills) หลักสัมมาวาจาในพุทธธรรมช่วยส่งเสริมทักษะการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่เกิดจากการใช้สื่อดิจิทัล	4.51	0.06	มากที่สุด
3	การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม (digital literacy) การประยุกต์ใช้หลักสัมมาทิฐิช่วยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณในกลุ่มวัยรุ่นเพื่อลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ	4.53	0.05	มากที่สุด
4	การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา (problem-solving skills): การใช้หลักอริยสัจ 4 ในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลของสื่อในกลุ่มวัยรุ่นมีประสิทธิภาพ	4.50	0.06	มากที่สุด
5	การเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) หลักพุทธธรรม เช่น อัปมาทธรรม ช่วยส่งเสริมให้วัยรุ่นพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสื่อในศตวรรษที่ 21	4.52	0.05	มากที่สุด
	รวม	4.50	0.04	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านสังคมในศตวรรษที่ 21 กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} 4.50) และ

เมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับของค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม (digital literacy) การประยุกต์ใช้หลักสัมมาทิฐิช่วยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจรรย์ญาณในกลุ่มวัยรุ่นเพื่อลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) รองลงมา คือ การเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) หลักพุทธธรรม เช่น อปัมาทธรรม ช่วยส่งเสริมให้วัยรุ่นพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสื่อในศตวรรษที่ 21 มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$) และรองลงมา คือ การพัฒนาทักษะการสื่อสาร (communication skills) หลักสัมมาวาจาในพุทธธรรมช่วยส่งเสริมทักษะการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่เกิดจากการใช้สื่อดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.9 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านความฉลาดทางอารมณ์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ (n = 400)

ข้อที่	ด้านความฉลาดทางอารมณ์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
1	การรับรู้อารมณ์และผลกระทบจากความรุนแรงในสื่อหลักสัมมาทิฐิช่วยให้วัยรุ่นสามารถตระหนักถึงอารมณ์ที่เกิดขึ้นจากการรับสื่อความรุนแรง	4.10	0.10	มาก
2	การควบคุมอารมณ์เพื่อลดการแสดงออกถึงความรุนแรงหลักสติและสมาธิช่วยเสริมสร้างความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของวัยรุ่นเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่กระตุ้นความรุนแรงจากสื่อ	4.11	0.10	มาก
3	การแสดงออกของอารมณ์ในทางที่เหมาะสมหรือหลักสัมมาวาจาสามารถส่งเสริมการแสดงออกทางอารมณ์ในรูปแบบที่สร้างสรรค์และลดการแสดงออกถึงความรุนแรงของวัยรุ่น	4.10	0.10	มาก
4	การรับมือกับสถานการณ์ที่กระตุ้นความรุนแรงในสื่อโดยใช้หลักโยนิโสมนสิการช่วยให้วัยรุ่นสามารถวิเคราะห์	4.12	0.13	มาก

	และรับมือกับสถานการณ์ที่กระตุ้นความรุนแรงในสื่ออย่างมีสติและไม่แสดงออกด้วยความรุนแรง			
5	การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในชีวิตประจำวัน หลักสังคหวัตถุ 4 (ทาน, ปิยวาจา, อุตถจริยา, สมานัตตตา) ช่วยให้วัยรุ่นนำความฉลาดทางอารมณ์ไปประยุกต์ใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม	4.10	0.12	มาก
	รวม	4.00	0.10	มาก

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านความฉลาดทางอารมณ์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) และเมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับของค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า การรับมือกับสถานการณ์ที่กระตุ้นความรุนแรงในสื่อโดยใช้หลักโยนิโสมนสิการช่วยให้วัยรุ่นสามารถวิเคราะห์และรับมือกับสถานการณ์ที่กระตุ้นความรุนแรงในสื่ออย่างมีสติและไม่แสดงออกด้วยความรุนแรง มีค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$) รองลงมา คือ การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในชีวิตประจำวัน หลักสังคหวัตถุ 4 (ทาน, ปิยวาจา, อุตถจริยา, สมานัตตตา) ช่วยให้วัยรุ่นนำความฉลาดทางอารมณ์ไปประยุกต์ใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม มีค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$) และรองลงมา คือ การควบคุมอารมณ์เพื่อลดการแสดงออกถึงความรุนแรง หลักสติและสมาธิช่วยเสริมสร้างความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของวัยรุ่นเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่กระตุ้นความรุนแรงจากสื่อ มีค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.10 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านการจัดการความรุนแรงกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ (n = 400)

ข้อที่	ด้านการจัดการความรุนแรงกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
1	การระงับความรุนแรงเชิงป้องกัน (preventive de-escalation) หลักสมาธิและสติช่วยให้วัยรุ่นสามารถควบคุมอารมณ์และลดความรุนแรงจากการกระตุ้นทางสื่อ	4.57	0.50	มากที่สุด

2	การสร้างความเข้าใจและการสื่อสารโดยการใช้หลักสัมมาวาจาในการสื่อสารช่วยลดความขัดแย้งที่เกิดจากความคิดเห็นแตกต่างในโลกออนไลน์	4.56	0.52	มากที่สุด
3	การจัดการความรุนแรงที่เกิดขึ้นแล้วผ่านหลักอริยสัจ 4 สามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการบริโภคเนื้อหาสื่อในวัยรุ่น	4.52	0.52	มากที่สุด
4	การเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงโดยการนำหลักอภัยทานมาใช้ช่วยฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่มีพฤติกรรมรุนแรงและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากอิทธิพลสื่อ	4.53	0.56	มากที่สุด
5	พฤติกรรมรุนแรงและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากอิทธิพลสื่อ การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสันติภาพผ่านหลักสมานฉันท์ และขันติธรรมสามารถช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความร่วมมือและสันติภาพในกลุ่มวัยรุ่นยุคใหม่	4.55	0.56	มากที่สุด
	รวม	3.50	0.89	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านการจัดการความรุนแรงกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.50$) และเมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับของค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า การระงับความรุนแรงเชิงป้องกัน หลักสมาธิและสติช่วยให้วัยรุ่นสามารถควบคุมอารมณ์และลดความรุนแรงจากกระตุ้นทางสื่อ มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.57$) รองลงมา คือ การสร้างความเข้าใจและการสื่อสารโดยการใช้หลักสัมมาวาจาในการสื่อสารช่วยลดความขัดแย้งที่เกิดจากความคิดเห็นแตกต่างในโลกออนไลน์ มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$) และรองลงมา คือ การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสันติภาพผ่านหลักสมานฉันท์และขันติธรรมสามารถช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความร่วมมือและสันติภาพในกลุ่มวัยรุ่นยุคใหม่ มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.11 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับ
 ด้านการรังแกบนสื่อออนไลน์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ
 ของวัยรุ่นยุคใหม่ (n = 400)

ข้อที่	ด้านการรังแกบนสื่อออนไลน์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
1	การส่งเสริมการแสดงออกในเชิงบวกบนสื่อออนไลน์โดยวิธีการนำหลักสัมมาวาจามาใช้ในการสร้างสรรค์การสื่อสารบนสื่อออนไลน์ช่วยลดพฤติกรรมรังแกและสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรในกลุ่มวัยรุ่น	4.53	0.48	มากที่สุด
2	การลดพฤติกรรมรังแกผ่านการเสริมสร้างการคิดอย่างมีเหตุผลโดยใช้หลักโยนิโสมนสิการสามารถช่วยให้วัยรุ่นวิเคราะห์พฤติกรรมกรังแกบนสื่อออนไลน์เหตุผลโดยใช้หลักโยนิโสมนสิการสามารถช่วยให้วัยรุ่นวิเคราะห์พฤติกรรมกรังแกบนสื่อออนไลน์	4.50	0.45	มากที่สุด
3	การส่งเสริมวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในโลกออนไลน์โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 สามารถช่วยสร้างบรรยากาศการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในกลุ่มวัยรุ่นบนสื่อออนไลน์	4.54	0.40	มากที่สุด
4	การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการรังแกบนสื่อออนไลน์ผ่านหลักสัมมาทิฐิช่วยให้วัยรุ่นตระหนักถึงผลกระทบทางจิตใจและสังคมจากการรังแกบนสื่อออนไลน์	4.56	0.48	มากที่สุด
5	การพัฒนาทักษะในการควบคุมอารมณ์และการตอบสนองอย่างมีหลักสติและสมาธิสามารถช่วยวัยรุ่นควบคุมอารมณ์และตอบสนองต่อการรังแกบนสื่อออนไลน์ในเชิงสร้างสรรค์	4.55	0.48	มากที่สุด
	รวม	4.50	0.48	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านการรังแกบนสื่อออนไลน์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.48$) และเมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับของค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการรังแกบนสื่อออนไลน์ผ่านหลักสัมมาทิฐิช่วยให้วัยรุ่นตระหนักถึงผลกระทบทางจิตใจและสังคมจากการรังแกบนสื่อออนไลน์ มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$) รองลงมา คือ การพัฒนาทักษะในการควบคุมอารมณ์และการตอบสนองอย่างมีหลักสติและสมาธิสามารถช่วยวัยรุ่นควบคุมอารมณ์และตอบสนองต่อการรังแกบนสื่อออนไลน์ในเชิงสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$) และรองลงมา คือ การส่งเสริมวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในโลกออนไลน์โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 สามารถช่วยสร้างบรรยากาศการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในกลุ่มวัยรุ่นบนสื่อออนไลน์ มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม

จากการสรุปและประมวลผล (conclude) ที่ความ (interpretation) ประเด็นข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมที่มีความหมายในกลุ่มเดียวกันแล้วสรุปเชิงพรรณนาได้ในประเด็นต่อไปนี้

ประเด็นที่หนึ่ง บูรณาการหลักพุทธธรรมในหลักสูตรการศึกษา ควรส่งเสริมให้โรงเรียนและสถาบันศึกษานำหลักธรรม เช่น สัมมาวาจา โยนิโสมนสิการ พรหมวิหาร 4 สติและสมาธิ เข้าสู่งิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในรายวิชาหลักและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยเฉพาะในรายวิชา “สุขภาวะดิจิทัล” หรือ “การศึกษาเพื่อสันติภาพ”

ประเด็นที่สอง พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม สนับสนุนให้มีการพัฒนาแอปพลิเคชัน เกม หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ส่งเสริมการฝึกสติ สมาธิ ความเมตตา และการคิดรอบคอบในการใช้สื่อ โดยร่วมมือกับนักพัฒนาและพระนักวิชาการ การลดความรุนแรงจากอิทธิพลของสื่อควรเป็นภารกิจร่วมกันระหว่างครอบครัว โรงเรียน วัด ชุมชน สื่อมวลชน และภาครัฐ โดยควรมีกลไกกลางในการประสานงานเชิงระบบและประเมินผลเชิงพุทธธรรม

ประเด็นที่สาม ควรจัดกิจกรรมออนไลน์และออฟไลน์ที่เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเล่นบทบาทสมมุติ และการจำลองสถานการณ์เกี่ยวกับการสื่อสารในโลกออนไลน์ เพื่อฝึกให้เยาวชนเข้าใจความรู้สึกผู้อื่นและเห็นคุณค่าของการให้อภัย ผลักดันให้สภาเยาวชนระดับจังหวัดหรืออำเภอ มีบทบาทในการจัดกิจกรรมรณรงค์สร้างวัฒนธรรมการไม่ใช้ความรุนแรงในโลกออนไลน์ พร้อมกับเผยแพร่บทเรียนรู้จากการใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

จากการสำรวจความต้องการจำเป็น (need assessment) และสรุปผลข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) จากตัวแปรที่สังเกตได้ พบว่า มีข้อความชุด/ตัวแปรที่สังเกตได้ จำนวน 7 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านหลักพุทธธรรมกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ (2) ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ (3) ด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่นกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ (4) ด้านสังคมในศตวรรษที่ 21 กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ (5) ด้านความฉลาดทางอารมณ์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ (6) ด้านการจัดการความรุนแรงกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ และ (7) ด้านการรังแกบนสื่อออนไลน์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยภาพรวมมีอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ระดับ (\bar{X} 4.50) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.40)

ตารางที่ 4.12 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นทั้ง 7 กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ตามวิธีการของสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation)

ผู้วิจัยได้ใช้สถิติ Pearson's Correlation ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นทั้ง 7 ด้าน กับตัวแปรตามคือ การลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบว่าปัจจัยใดมีความสัมพันธ์กับการลดความรุนแรงมากน้อยเพียงใด โดยผลการวิเคราะห์มีดังนี้

ตัวแปรต้น	ค่า r	p-value	ความสัมพันธ์	ระดับ
1. หลักพุทธธรรม	0.712	0.000**	มีความสัมพันธ์ทางบวกระดับสูง	.01
2. สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ	0.643	0.000**	มีความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลาง	.01
3. จิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่น	0.518	0.000**	มีความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลาง	.01
4. สังคมในศตวรรษที่ 21	0.437	0.002*	มีความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลาง	.05
5. ความฉลาดทางอารมณ์	0.683	0.000**	มีความสัมพันธ์ทางบวกระดับสูง	.01
6. การจัดการความรุนแรง	0.721	0.000**	มีความสัมพันธ์ทางบวกระดับสูง	.01
7. การรังแกบนสื่อออนไลน์	0.389	0.005*	มีความสัมพันธ์ทางบวกระดับต่ำถึงปานกลาง	.05

หมายเหตุ: * $p < .05$ แสดงนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05,

** $p < .01$ แสดงนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4.13 จากผลการวิเคราะห์ข้างต้นพบว่าทุกตัวแปรต้นทั้ง 7 ด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลของสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ในระดับนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะ ด้านหลักพุทธธรรม ($r = 0.712$), ด้านความฉลาดทางอารมณ์ ($r = 0.683$) และด้านการจัดการความรุนแรง ($r = 0.721$) ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ในระดับสูงกับตัวแปรตาม สะท้อนให้เห็นว่าหากสามารถส่งเสริมปัจจัยเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมสามารถลดปัญหาความรุนแรงจากสื่อในหมู่วัยรุ่นได้อย่างมีนัยสำคัญ ในทางกลับกัน ด้านการรังแกบนสื่อออนไลน์แม้จะมีความสัมพันธ์ทางบวกเช่นกัน แต่เป็นในระดับต่ำถึงปานกลาง ($r = 0.389$, $p < .05$) อาจสะท้อนถึงลักษณะเฉพาะของพฤติกรรมที่ยังคงซับซ้อนและต้องการกลยุทธ์เฉพาะด้านในการจัดการ

ตารางที่ 4.13 การวิเคราะห์เชิงพหุคูณด้วยถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ค่าสถิติ	ค่าระดับ
R	0.812
R ²	0.659
Adjusted R ²	0.618
ค่า F	15.983
df (degree of freedom)	(7.92)
Sig. (p-value)	0.000**

หมายเหตุ: R² = 0.659 หมายถึง ตัวแปรต้นทั้ง 7 ด้านสามารถร่วมกันพยากรณ์การลดความรุนแรงจากสื่อได้ 65.9% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4.14 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (Coefficients)

ตัวแปรต้น	B (สัมประสิทธิ์ไม่ถดถอย)	Beta (ถดถอยมาตรฐาน)	t	Sig.
(ค่าคงที่)	0.782	-	2.571	0.012*
1. หลักพุทธธรรม	0.263	0.281	3.120	0.003**
2. สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ	0.148	0.166	1.912	0.059
3. จิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่น	0.081	0.093	1.004	0.318
4. สังคมในศตวรรษที่ 21	0.067	0.076	0.841	0.402
5. ความฉลาดทางอารมณ์	0.219	0.254	2.894	0.005**

6. การจัดการความรุนแรง	0.239	0.261	3.017	0.004**
7. การรังแกบนสื่อออนไลน์	0.043	0.051	0.605	0.547

ระดับนัยสำคัญ: * $p < .05$, ** $p < .01$

จากตารางที่ 4.13 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า ตัวแปรต้นทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักพุทธธรรม ($Beta = 0.281$, $p < .01$) 2) ด้าน ความฉลาดทางอารมณ์ ($Beta = 0.254$, $p < .01$) และ 3) ด้านการจัดการความรุนแรง ($Beta = 0.261$, $p < .01$) สามารถพยากรณ์การลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลของสื่อในวัยรุ่นยุคใหม่ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยรวมแล้วตัวแปรทั้งหมดสามารถพยากรณ์ตัวแปรตามได้ 65.9% ($R^2 = 0.659$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 15.983$, $p < .01$) ขณะที่ตัวแปรอื่น เช่น ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่น ด้านสังคมในศตวรรษที่ 21 และการรังแกบนสื่อออนไลน์ แม้จะมีค่าสหสัมพันธ์ในเชิงบวกจากการวิเคราะห์ก่อนหน้า แต่ไม่สามารถพยากรณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญ

การพยากรณ์การลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ซึ่งชี้ให้เห็นว่ามีตัวแปรต้น 3 ตัวที่สามารถพยากรณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ 1) หลักพุทธธรรม ($\beta = 0.281$) 2) ความฉลาดทางอารมณ์ ($\beta = 0.254$) และ 3) การจัดการความรุนแรง ($\beta = 0.261$) ค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐาน (Standardized Beta) ของแต่ละตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมลดความรุนแรง ซึ่งทั้งหมดมีทิศทางเชิงบวก แสดงถึงนัยว่าการส่งเสริมปัจจัยเหล่านี้จะนำไปสู่การลดความรุนแรงจากสื่อได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณในงานวิจัยฉบับนี้ พบว่า ตัวแปรต้น 3 ด้าน ได้แก่ (1) หลักพุทธธรรม, (2) ความฉลาดทางอารมณ์ และ (3) การจัดการความรุนแรง มีความสามารถในการพยากรณ์การลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลของสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สำคัญ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง การบูรณาการหลักพุทธธรรมในนโยบายการพัฒนาเยาวชน ภาครัฐ โดยเฉพาะกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรผลักดันนโยบายในการส่งเสริมการเรียนรู้หลักพุทธธรรมที่เน้นการเข้าใจตนเอง การระงับความโกรธ การเจริญเมตตา และการใช้ปัญญาในการวิเคราะห์สื่อในหมู่วัยรุ่น โดยเฉพาะผ่านกิจกรรมในสถานศึกษา เช่น หลักสูตร “พุทธะกับการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์” เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจจากอิทธิพลของสื่อรุนแรง

ประการที่สอง การส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ (emotional intelligence: EQ) ในระบบการศึกษาและชุมชน ควรกำหนดเป็นนโยบายระดับชาติให้สถานศึกษาทุกระดับชั้นบูรณาการ

การพัฒนา EQ ในรูปแบบที่เป็นรูปธรรม เช่น โปรแกรม “เรียนรู้ตนเอง เข้าใจผู้อื่น” ที่เน้นการจัดการอารมณ์ การตัดสินใจอย่างมีสติ และการสื่อสารที่ไม่ใช้ความรุนแรง เพื่อให้เยาวชนสามารถรับมือกับอิทธิพลของสื่อและความขัดแย้งในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

ประการที่สาม การจัดการความรุนแรงโดยใช้แนวคิดการป้องกันเชิงรุกในระดับครอบครัว โรงเรียน และชุมชน นโยบายควรมุ่งเน้นการพัฒนา “ระบบแจ้งเตือนและเฝ้าระวังพฤติกรรมรุนแรง” ในกลุ่มเยาวชน โดยร่วมมือกับครอบครัว สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นำแนวคิดการจัดการความรุนแรงแบบองค์รวม (holistic violence management) มาใช้ เช่น การจัดตั้งหน่วยสนับสนุนจิตวิทยาเชิงบวกในโรงเรียน การฝึกอบรมครูให้เป็นผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ รวมถึงการมีสื่อเรียนรู้แบบ Interactive เพื่อสร้างทางเลือกใหม่ในการระบายอารมณ์และจัดการความเครียดของเยาวชน

ประการที่สี่ การจัดตั้งศูนย์นโยบายเฉพาะด้าน “สื่อปลอดภัย – สังคมสันติ” ภาครัฐควรจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะด้านในการบูรณาการข้อมูล วิจัย และกลไกสนับสนุนการลดความรุนแรงจากสื่อ โดยเน้นการสร้างร่วมมือระหว่างนักการศึกษา นักจิตวิทยา นักพุทธศาสนา และผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ ซึ่งจะช่วยให้สามารถออกแบบนโยบายเชิงระบบที่มีประสิทธิภาพต่อความเป็นอยู่ร่วมกันอย่างสันติของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างยั่งยืน

4.4 รายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

4.4.1 รายละเอียดผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) ที่ผู้วิจัยและคณะศึกษาจากการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในการวิจัยดังนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 40 รูป/คน ใน 4 จังหวัด (ร้อยเอ็ด-ขอนแก่น-มหาสารคาม-กาฬสินธุ์) กำหนดโควตาจังหวัดละ 10 คน มีรายละเอียดดังนี้ คือ (1) นักวิชาการในมหาวิทยาลัย จำนวน 2 คน (2) ผู้นำศาสนา จำนวน 2 รูป (3) ผู้แทนสภาเยาวชน ประจำจังหวัด จำนวน 2 คน (4) ผู้ที่มีประสบการณ์ตรงกับการพัฒนาเยาวชน จำนวน 2 คน และ (5) ผู้แทนองค์กรสื่อสารมวลชน จำนวน 2 คน

กลุ่มที่ 2 เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ทำหน้าที่เป็นผู้ประเมินรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง

4.4.2 กระบวนการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ

เพื่อให้ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์มีความน่าเชื่อถือ (trustworthiness) และสามารถสะท้อนความเป็นจริงในเชิงบริบทได้อย่างครอบคลุมและลุ่มลึก ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation) อันประกอบด้วยสามมิติหลัก ได้แก่ การตรวจสอบด้านเวลา (time triangulation) การตรวจสอบด้านบุคคล (person triangulation) และการตรวจสอบผ่านทฤษฎี (theory triangulation) (Denzin, 1978; Patton, 2015)

ประการแรก การตรวจสอบด้านเวลา ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลกลุ่มเดียวกันในช่วงเวลาที่แตกต่างกันอย่างน้อยสองระยะ ได้แก่ ระยะก่อนและหลังเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องเพื่อเปรียบเทียบและตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงของประสบการณ์ ทัศนคติ หรือความหมายที่ผู้ให้ข้อมูลมีต่อประเด็นที่ศึกษา ซึ่งช่วยเพิ่มความลึกของข้อมูลและลดความลำเอียงที่อาจเกิดขึ้นในช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่ง (Lincoln & Guba, 1985)

ประการที่สอง การตรวจสอบด้านบุคคล ผู้วิจัยได้เลือกให้ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 40 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ (purposive sampling) ซึ่งประกอบด้วยผู้มีบทบาทที่หลากหลาย เช่น ผู้นำศาสนา นักวิชาการ ภาคประชาสังคม และประชาชนทั่วไปในพื้นที่ศึกษา ข้อมูลที่ได้จากแต่ละกลุ่มได้รับการเปรียบเทียบเพื่อค้นหารูปแบบที่คล้ายคลึงหรือแตกต่างกัน อันสะท้อนมุมมองที่หลากหลายและเพิ่มความเชื่อถือได้ของข้อค้นพบ (Patton, 2015)

ประการสุดท้าย การตรวจสอบผ่านทฤษฎี ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดจากทฤษฎีทางรัฐศาสตร์ที่แตกต่างกันมาใช้ในการตีความข้อมูล ได้แก่ ทฤษฎีโครงสร้างกับตัวกระทำ (structure–agency theory) และทฤษฎีวาทกรรมเชิงวิพากษ์ (critical discourse theory) โดยเปรียบเทียบการอธิบายปรากฏการณ์จากมุมมองของแต่ละทฤษฎี ซึ่งช่วยลดอคติทางแนวคิด และเปิดโอกาสให้เกิดการตีความอย่างหลากหลายและลึกซึ้ง (Flick, 2018)

การดำเนินการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพทั้งสามมิติดังกล่าวก่อนเข้าสู่กระบวนการแปลผลข้อมูล มีส่วนช่วยอย่างสำคัญในการยกระดับคุณภาพของการวิเคราะห์ สร้างความน่าเชื่อถือเชิงวิชาการ และสะท้อนความหมายของข้อมูลในบริบททางสังคมและการเมืองได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์

4.4.2 การกำหนดรหัสผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ การกำหนดรหัสผู้ให้ข้อมูล (informant coding) เป็นขั้นตอนสำคัญในการจัดระเบียบข้อมูลเพื่อให้สามารถอ้างอิง วิเคราะห์ และรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทที่ข้อมูลมีความละเอียดอ่อน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดรหัสผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดจำนวน 40 คน โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มหลักตามบทบาทและสถานภาพทางสังคม ดังนี้

1. กลุ่มนักวิชาการในมหาวิทยาลัย (academic sector) ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ประกอบด้วย นักวิจัย อาจารย์มหาวิทยาลัย และผู้ทรงคุณวุฒิด้านรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ รหัสที่ใช้ A01 – A10
2. กลุ่มผู้นำศาสนา (religious leaders) ได้แก่ พระสงฆ์ผู้นำศาสนาพุทธในมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ และวิทยาลัย รหัสที่ใช้ R01 – R10
3. กลุ่มผู้แทนสภาเยาวชน ประจำจังหวัด (youth council representatives for the province) ได้แก่ ผู้แทนเยาวชนที่ได้คัดเลือกให้ทำงานด้านกิจกรรมเยาวชนประจำจังหวัด หรือระดับอำเภอ รหัสที่ใช้ Y01 – Y10
4. ผู้แทนองค์กรสื่อสารมวลชน (mass communication) หรือผู้มีประสบการณ์ตรง (representatives of media organizations or those with direct experience) เป็นกลุ่มสื่อมวลชน หรือประชาชนในพื้นที่ศึกษา ซึ่งมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาโดยตรง เช่น ผู้รับผลกระทบจากนโยบาย ผู้ร่วมเคลื่อนไหว ฯลฯ รหัสที่ใช้ M01 – M10
5. ผู้ทรงคุณวุฒิ (qualified person) จำนวน 5 ท่าน ทำหน้าที่เป็นผู้ประเมินรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง รหัสที่ใช้ Q01 – Q05

4.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

4.5.1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มที่ 1 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 40 คน

ประเด็นที่ 1 ท่านมีมุมมองเกี่ยวกับการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ ในประเด็นใดบ้าง อย่างไร?

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลจำนวน 40 คน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการในมหาวิทยาลัย (รหัส A01–A10), กลุ่มผู้นำศาสนา (รหัส R01–R10), กลุ่มผู้แทนสภาเยาวชนประจำจังหวัด (รหัส Y01–Y10) และกลุ่มผู้แทนองค์กรสื่อสารมวลชนหรือผู้มีประสบการณ์ตรง (รหัส M01–M10) พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีทัศนคติคล้อยกันในประเด็นที่ว่าหลักพุทธธรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันและลดปัญหาความรุนแรงที่เกิดจากอิทธิพลของสื่อในหมู่วัยรุ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยสามารถสังเคราะห์ประเด็นสำคัญได้ 3 ด้าน ดังนี้

1. พุทธธรรมในฐานะเครื่องมือฝึกสติรู้เท่าทันสื่อ ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนักวิชาการ (A01–A10) และผู้นำศาสนา (R01–R10) เห็นว่าหลักธรรมว่าด้วย “สติ” และ “สัมปชัญญะ” เป็นแกนกลางที่สามารถฝึกให้เยาวชนมีจิตรู้ตัว ไม่ถูกกลืนไปกับกระแสสื่อที่เน้นความรุนแรง รวดเร็ว หรือยั่วยุอารมณ์ เช่น R03 ให้ข้อคิดเห็นว่า “วัยรุ่นต้องเรียนรู้ที่จะมีสติในโลกดิจิทัล พุทธธรรมไม่ใช่แค่สอนธรรมะ แต่

คือเครื่องมือฝึกใจให้พร้อมรับข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ” ด้าน A08 เห็นว่า “การบูรณาการหลักพุทธธรรมในหลักสูตรวิชาสื่อศึกษา เป็นแนวทางที่ควรส่งเสริมเพื่อพัฒนา “ภูมิคุ้มกันทางความคิด”

2. พุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างเมตตาธรรมและลด Hate Speech กลุ่มผู้แทนสภาเยาวชน (Y01–Y10) และกลุ่มสื่อมวลชน (M01–M10) เห็นว่าโลกออนไลน์เต็มไปด้วยการสื่อสารที่รุนแรงสร้างความเกลียดชัง และการล้อเลียนดูหมิ่น ผู้ให้ข้อมูลจำนวนมากเสนอว่าหลักพรหมวิหาร 4 โดยเฉพาะ “เมตตา – กรุณา” ควรถูกนำมาใช้ในการรณรงค์ด้านสื่อและการพัฒนาทักษะสื่อสารของเยาวชน เช่น Y06 กล่าวว่า “หลักเมตตาเป็นสิ่งที่ขาดหายไปจากการสื่อสารของวัยรุ่น ถ้าเราทำให้เขารู้สึกเห็นอกเห็นใจคนอื่นมากขึ้น ความรุนแรงจะลดลงเอง” M02 สนับสนุนว่า “องค์กรสื่อควรผลิตเนื้อหาที่ส่งเสริมคุณธรรมทางพุทธ เพื่อเป็นทางเลือกเชิงบวก”

3. การใช้หลักอิทธิบาท 4 สร้างเป้าหมายชีวิตแทนการหลงติดในสื่อรุนแรง ผู้ให้ข้อมูลจากทุกกลุ่มสะท้อนร่วมกันว่าปัญหาวัยรุ่นจำนวนมากเกิดจากการขาดเป้าหมายชีวิต หันไปเสพสื่อรุนแรงเพื่อเติมเต็มความว่างเปล่า หลัก “อิทธิบาท 4” (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) สามารถใช้เป็นแนวทางจูงใจให้วัยรุ่นพัฒนาตนเอง เช่น A02 เห็นว่า “หากเยาวชนมีฉันทะในสิ่งที่ดี สื่อรุนแรงจะไม่มีที่อยู่ในใจพวกเขา” ขณะที่ R07 กล่าวว่า “การปฏิบัติธรรมไม่จำเป็นต้องอยู่ในวัด แต่อยู่ในการมีเป้าหมายที่ถูกต้องในชีวิต”

ข้อสรุปโดยรวม การวิเคราะห์มุมมองของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่มแสดงให้เห็นว่า การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการลดความรุนแรงจากสื่อในกลุ่มวัยรุ่นไม่ใช่เรื่องเชิงศาสนาอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการสร้างสติ คุณธรรม และแรงจูงใจชีวิต ที่สามารถออกแบบได้ในหลายระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน สื่อ ไปจนถึงเชิงนโยบาย การผสมผสานระหว่างการเรียนรู้ทางพุทธธรรมกับการพัฒนาทักษะดิจิทัลอย่างมีวิจารณญาณ จึงถือเป็นแนวทางสำคัญในการป้องกันและลดความรุนแรงในยุคที่สื่อมีบทบาทต่อชีวิตวัยรุ่นอย่างลึกซึ้ง

ประเด็นที่ 2 ท่านมีมุมมองเกี่ยวกับประเด็นด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ อย่างไรบ้าง?

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลจำนวน 40 คน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการในมหาวิทยาลัย (รหัส A01–A10), กลุ่มผู้นำศาสนา (รหัส R01–R10), กลุ่มผู้แทนสภาเยาวชนประจำจังหวัด (รหัส Y01–Y10) และกลุ่มผู้แทนองค์กรสื่อมวลชนหรือผู้มีประสบการณ์ตรง (รหัส M01–M10) สะท้อนให้เห็นว่า ทุกกลุ่มให้ความสำคัญกับบทบาทของสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICTs) ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบในการมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเยาวชน โดยมีข้อคิดเห็นที่สังเคราะห์ได้ 3 แนวหลัก ดังนี้

1. เทคโนโลยีสารสนเทศสามารถเป็น “พื้นที่ทางเลือกเชิงบวก” (positive media space) กลุ่มนักวิชาการ (A01–A10) และกลุ่มสื่อสารมวลชน (M01–M10) เห็นพ้องกันว่า สื่อออนไลน์และแพลตฟอร์มดิจิทัลสามารถเป็นช่องทางสำคัญในการนำเสนอ “คอนเทนต์ที่สร้างสรรค์” เพื่อต้านอิทธิพลของความรุนแรง เช่น คลิปธรรมะสร้างแรงบันดาลใจ วิดีโอปลุกพลังทางบวก หรือ Podcast พุทธจิตวิทยาสำหรับวัยรุ่น A03 ให้ความเห็นว่า “TikTok และ YouTube ไม่ใช่ศัตรู หากเรานำเสนอเนื้อหาธรรมะให้เข้ากับภาษาวัยรุ่นได้ ก็จะเป็นเครื่องมือพัฒนาเขาได้ดี” M04 กล่าวเสริมว่า “อัลกอริทึมไม่ได้ผิด ถ้าเราผลิตเนื้อหาดี ๆ มากพอ ระบบก็จะกระจายสิ่งดี ๆ ให้เด็กเอง”

2. การพัฒนาทักษะดิจิทัลควบคู่กับสติรู้เท่าทัน ผู้นำศาสนา (R01–R10) และเยาวชนสภา (Y01–Y10) ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้าง “สติปัญญาดิจิทัล” (digital mindfulness) โดยผสมผสานกิจกรรมเข้ากับการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (media literacy) ให้แก่เยาวชน เช่น R06 กล่าวว่า “การดูคลิปแล้วโกรธ แชร์แล้วด่า เกิดจากใจที่ยังไม่ผ่านการฝึก เทคโนโลยีจึงต้องไปกับธรรมะ” ขณะที่ Y02 เห็นว่า “เยาวชนควรได้เรียนรู้ทั้งวิธีใช้สื่ออย่างรับผิดชอบ และรู้ว่าตนเองกำลังถูกสื่อครอบงำแบบไหน”

3. ความร่วมมือระหว่างสถาบันศาสนา การศึกษา และสื่อมวลชนในการออกแบบระบบสื่อที่ปลอดภัยสำหรับเยาวชน หลายคนจากทุกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเสนอว่า การลดความรุนแรงจากสื่อในกลุ่มวัยรุ่นจำเป็นต้องใช้ความร่วมมือระหว่างสถาบัน เช่น มหาวิทยาลัยสงฆ์ โรงเรียน สื่อสารมวลชน และภาคเยาวชน โดยเฉพาะการพัฒนานโยบายเชิงระบบ เช่น การจัดตั้ง “เครือข่ายพุทธสื่อสร้างสรรค์” หรือศูนย์เฝ้าระวังเนื้อหารุนแรงในโลกออนไลน์ A09 กล่าวว่า “เราควรสร้างระบบที่ทำให้เด็กมีทางเลือกไม่ใช่สื่อที่มีแต่การฆ่า ด่า เหยียด เพราะการใช้เทคโนโลยีไม่ได้แย่ แต่การขาดระบบนิเวศที่ดีต่างหากที่เป็นปัญหา” กลุ่มนี้เสนอให้มีการจัดค่ายอบรมดิจิทัลเชิงพุทธในโรงเรียนหรือศูนย์เยาวชน เพื่อสร้างพื้นที่ฝึกหัด “สมองและใจ”

ข้อสังเกตโดยรวม ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่า เทคโนโลยีสารสนเทศมิใช่เพียงต้นเหตุของความรุนแรงในวัยรุ่น แต่ยังสามารถเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนผ่านสู่การเรียนรู้ การเยียวยา และการพัฒนาตนเอง หากมีการใช้อย่างมีสติ มีทักษะ และอยู่ภายใต้การส่งเสริมจากสถาบันทางสังคมที่มีเป้าหมายร่วมกัน แนวทางเชิงนโยบายที่ผสมผสาน “ธรรมะ – เทคโนโลยี – ความร่วมมือระหว่างรุ่น” จึงอาจเป็นคำตอบที่ยั่งยืนต่อปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลของสื่อในสังคมยุคใหม่

ประเด็นที่ 3 ท่านมีมุมมองเกี่ยวกับประเด็นด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่นกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ อย่างไรบ้าง?

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลจำนวน 40 คน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการในมหาวิทยาลัย (รหัส A01–A10), กลุ่มผู้นำศาสนา (รหัส R01–R10), กลุ่มผู้แทนสภา

เยาวชนประจำจังหวัด (รหัส Y01–Y10) และกลุ่มผู้แทนองค์กรสื่อสารมวลชนหรือผู้มีประสบการณ์ตรง (รหัส M01–M10) พบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มต่างตระหนักถึงความสำคัญของ “จิตวิทยาพัฒนาการในช่วงวัยรุ่น” และเห็นพ้องกันว่าวัยรุ่นเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญต่อการหล่อหลอมพฤติกรรมและโลกทัศน์ โดยเฉพาะในยุคที่สื่อดิจิทัลมีอิทธิพลต่อความคิด ความรู้สึก และการแสดงออกอย่างลึกซึ้ง ซึ่งโดยสามารถสังเคราะห์ประเด็นสำคัญได้ 3 ด้าน ดังนี้

1. วัยรุ่นเป็นช่วงของความเปราะบางทางอารมณ์และการแสวงหาอัตลักษณ์ ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนักวิชาการ (A01–A10) และผู้นำศาสนา (R01–R10) ชี้ว่าตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการ วัยรุ่นเป็นวัยที่ยังไม่สามารถควบคุมตนเองทางอารมณ์ได้ดี มีแนวโน้มตอบสนองต่อสิ่งเร้าโดยเฉพาะจากสื่อด้วยความหุนหันพลันแล่น และต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน (peer group) A05 ระบุว่า “การเห็นความรุนแรงใน TikTok หรือซีรีส์ออนไลน์อาจถูกกลืนเข้าไปเป็นแบบอย่างโดยไม่รู้ตัว เพราะวัยรุ่นกำลังค้นหาตัวตน” R04 กล่าวเสริมว่า “วัยนี้จิตยังไม่มั่นคง การฝึกให้เขาเข้าใจตนเองตามหลักพุทธจิตวิทยาจึงสำคัญมาก”

2. ต้องใช้แนวทางที่เข้าใจพัฒนาการ ไม่ใช่การสั่งสอนแบบผู้ใหญ่รู้ดี กลุ่มเยาวชน (Y01–Y10) และผู้มีประสบการณ์ตรง (M01–M10) สะท้อนว่าวัยรุ่นไม่ตอบสนองต่อคำสั่งหรือการห้าม หากแต่จะเรียนรู้ได้ดีจากประสบการณ์ตรง การมีส่วนร่วม และบทสนทนาอย่างเข้าใจ มากกว่าการสั่งการจากผู้ใหญ่ Y03 กล่าวว่า “ถ้าผู้ใหญ่เข้าใจเราว่าเราไม่ใช่เด็ก แต่ก็ยังไม่ใช้ผู้ใหญ่เต็มตัว เขาจะรู้ว่าจะพูดยังไงให้เราเปิดใจ” M06 เห็นว่า “ควรใช้การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม เช่น ละครเวที การทำคลิปสะท้อนอารมณ์ หรือการให้วัยรุ่นวิเคราะห์ข่าวเองเพื่อสร้างการรับรู้จากภายใน”

3. การประยุกต์จิตวิทยาพุทธควบคู่กับจิตวิทยาพัฒนาการในการเยียวยาและส่งเสริมสุขภาพจิต หลายคนเสนอว่า การใช้หลักพุทธธรรม เช่น อริยสัจ 4 หรือโยนิโสมนสิการ สามารถเสริมความเข้าใจในตนเองให้กับวัยรุ่น ควบคู่กับแนวทางจิตวิทยาพัฒนาการ เช่น การสะท้อนอารมณ์ การยอมรับตนเอง และการตั้งเป้าหมายชีวิต R09 กล่าวว่า “ถ้าเราช่วยให้วัยรุ่นเข้าใจว่าความโกรธ ความอยาก และความกลัวในใจเขาเกิดขึ้นจากอะไร เขาจะไม่ระบายมันผ่านความรุนแรง” A07 สนับสนุน “การจัดค่ายอบรมพัฒนาชีวิตที่เชื่อมโยงธรรมะกับพฤติกรรมวัยรุ่น เช่น การจัดกิจกรรมสื่อสารตนเองผ่านศิลปะ การเขียนบันทึก หรือการเจริญสติร่วมกับเทคนิคจิตวิทยาบำบัดแบบกลุ่ม”

ข้อสังเคราะห์โดยรวม ข้อค้นพบจากการสัมภาษณ์สะท้อนว่า จิตวิทยาพัฒนาการในวัยรุ่นเป็นองค์ความรู้ที่ต้องนำมาใช้ควบคู่กับการออกแบบกิจกรรมป้องกันความรุนแรงจากอิทธิพลของสื่อ โดยเฉพาะในยุคที่เด็กและเยาวชนใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับหน้าจอ การลดความรุนแรงในกลุ่มนี้จึงต้องใช้แนวทางที่เข้าใจความเปราะบาง การแสวงหาอัตลักษณ์ และแรงขับทางอารมณ์ของวัยรุ่นอย่าง

ลึกซึ้ง ควบคู่กับการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และความฉลาดทางจิตวิญญาณ (SQ) ผ่านการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเขาในบริบททางสังคมปัจจุบัน

ประเด็นที่ 4 ท่านมีมุมมองเกี่ยวกับประเด็นด้านสังคมในศตวรรษที่ 21 กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ อย่างไรบ้าง?

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลจำนวน 40 คน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการในมหาวิทยาลัย (รหัส A01–A10), กลุ่มผู้นำศาสนา (รหัส R01–R10), กลุ่มผู้แทนสภายาวชนประจำจังหวัด (รหัส Y01–Y10) และกลุ่มผู้แทนองค์กรสื่อสารมวลชนหรือผู้มีประสบการณ์ตรง (รหัส M01–M10) จากการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลในทุกกลุ่มต่างเห็นพ้องว่าลักษณะของสังคมในศตวรรษที่ 21 ได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในมิติของเทคโนโลยี การสื่อสาร และโครงสร้างทางสังคม ซึ่งส่งผลอย่างมากต่อพฤติกรรม การเรียนรู้ และระบบคุณค่าในกลุ่มวัยรุ่น โดยสามารถวิเคราะห์แนวคิดจากข้อมูลได้เป็น 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. สังคมในศตวรรษที่ 21 คือสังคมแห่งความเร็วและข้อมูลล้นเกิน (information overload & speed society) ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนักวิชาการ (A01–A10) และกลุ่มสื่อมวลชน (M01–M10) เห็นว่า วัยรุ่นในยุคปัจจุบันเติบโตมากับข้อมูลปริมาณมหาศาลและเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ซึ่งมักเป็นข้อมูลที่มีภาพรุนแรง พฤติกรรมเบี่ยงเบน หรือการใช้ถ้อยคำหยาบคายเป็นปกติ โดยไม่ผ่านกระบวนการกลั่นกรองจากสถาบันหลัก เช่น โรงเรียนหรือครอบครัว A04 กล่าวว่า “วัยรุ่นยุคนี้ไม่ขาดข้อมูล แต่ขาดทักษะจัดการข้อมูลอย่างมีคุณภาพ” M02 ระบุว่า “ความเร็วของสื่อทำให้ไม่มีเวลาคิด วัยรุ่นจึงตอบสนองแบบทันที เช่น ไลฟ์สดทะเลาะ แชร์คลิปตบตี”

2. โครงสร้างครอบครัวและชุมชนเปลี่ยนไป ทำให้เยาวชนขาดพื้นที่ทางสังคมที่ปลอดภัย ผู้นำศาสนา (R01–R10) และผู้แทนเยาวชน (Y01–Y10) ต่างสะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงของหน่วยพื้นฐานทางสังคม โดยเฉพาะครอบครัวที่ห่างเหิน หรือมีผู้ใหญ่ที่ไม่มีเวลาให้คำปรึกษา เช่น R06 ให้ความเห็นว่า “พ่อแม่ยุคนี้ยุ่งกับการหาเงิน เด็กจึงเลี้ยงตัวเองด้วยมือถือมากกว่าคำสอน” ขณะที่ Y05 กล่าวว่า “พวกเราารู้สึกว่าไม่มีใครเข้าใจ เพราะทั้งสังคมให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์มากกว่าความรู้สึกจริง” ทั้งสองกลุ่มเสนอให้มี “พื้นที่กลาง” ที่เชื่อมโยงครอบครัว โรงเรียน ศาสนา และชุมชน เช่น ศูนย์เยาวชนที่บูรณาการกิจกรรมสร้างความเข้าใจระหว่างรุ่น พร้อมทั้งใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสร้างความสัมพันธ์ มากกว่าให้กลายเป็นกำแพง

3. การสร้างทักษะสังคมและทักษะชีวิต (social-emotional learning) คือคำตอบของยุคนี้ ทุกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเน้นความสำคัญของการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะในด้านจริยธรรม การคิดเชิงวิพากษ์ การอยู่ร่วมกับผู้อื่น และความสามารถในการควบคุมอารมณ์ A09 เสนอว่า “โรงเรียนและมหาวิทยาลัยควรปลูกฝัง soft skills มากกว่าวิชาการล้วน ๆ โดยเฉพาะทักษะ

รู้เท่าทันสื่อและอารมณ์” Y07 ให้ความเห็นว่า “พวกเราต้องการพื้นที่ฝึกความเข้าใจตนเอง ไม่ใช่แค่ให้จำข้อสอบ” กลุ่มผู้นำศาสนาเสนอแนวทางเสริมว่า ควรออกแบบกิจกรรมที่บูรณาการหลักพุทธธรรม เช่น อิทธิบาท 4 กับ SEL (social emotional learning) เพื่อให้วัยรุ่นสามารถควบคุมตนเอง เข้าใจผู้อื่น และรับมือกับแรงกระตุ้นจากสื่อได้อย่างมีสติ

ข้อสังเกตโดยรวม ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สะท้อนชัดว่า สังคมในศตวรรษที่ 21 มิใช่เพียงบริบทที่เยาวชนต้องปรับตัวเท่านั้น หากแต่คือ “สนามทดสอบ” ที่ต้องการการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนในการสร้างระบบนิเวศทางสังคมที่เอื้อต่อการเติบโตอย่างมีคุณภาพ การลดความรุนแรงจากอิทธิพลของสื่อในกลุ่มวัยรุ่นจึงต้องอาศัยทั้งการเข้าใจธรรมชาติของสื่อยุคใหม่ การปรับโครงสร้างการดูแลเยาวชนในครอบครัวและชุมชน และการพัฒนาทักษะชีวิตควบคู่กับจิตวิญญาณภายในของเยาวชน

ประเด็นที่ 5 ท่านมีมุมมองเกี่ยวกับประเด็นด้านความฉลาดทางอารมณ์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ อย่างไรบ้าง?

จากการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่มมีความเห็นสอดคล้องว่า “ความฉลาดทางอารมณ์” (emotional intelligence หรือ EQ) เป็นปัจจัยสำคัญในการป้องกันและลดความรุนแรงที่เกิดจากอิทธิพลของสื่อในกลุ่มเยาวชน โดยเฉพาะในยุคที่สื่อออนไลน์มีอิทธิพลสูงต่อพฤติกรรม การตอบสนองทางอารมณ์ และภาพลักษณ์ของตนเอง (self-image) ในสังคมดิจิทัล โดยสามารถแบ่งประเด็นวิเคราะห์ได้ 3 ด้าน ดังนี้

1. EQ ช่วยให้วัยรุ่นควบคุมอารมณ์ และแยกแยะระหว่างสื่อจริง-ปลอม-ย้ายได้ ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนักวิชาการ (A01-A10) และกลุ่มผู้นำศาสนา (R01-R10) ชี้ว่า ความรุนแรงจากอิทธิพลของสื่อมักเกิดจากการตอบสนองทางอารมณ์ที่ขาดการไตร่ตรอง เช่น การแชร์คลิปทำร้ายกัน การแสดงความคิดเห็นอย่างดุเดือด หรือการตอบโต้ด้วย “hate speech” A03 กล่าวว่า “ถ้าเด็กมี EQ เขาจะหยุดคิดก่อนกดส่ง ไม่ใช่เห็นอะไรแล้วต้องโต้กลับทันที” R05 เสนอว่า “พุทธศาสนาสอนเรื่องอารมณ์ไว้ลึกซึ้งมาก เช่น การรู้เท่าทันโทสะ ราคะ ซึ่งคือ EQ เชิงจิตวิญญาณ”

2. ความฉลาดทางอารมณ์ส่งเสริมการสื่อสารอย่างสันติในโลกออนไลน์ กลุ่มผู้แทนเยาวชน (Y01-Y10) และสื่อมวลชน (M01-M10) เน้นย้ำว่า EQ เป็นเครื่องมือในการสื่อสารอย่างมีความรับผิดชอบ โดยเฉพาะในพื้นที่สาธารณะดิจิทัลที่เต็มไปด้วยความคิดเห็นที่หลากหลายและบางครั้งขัดแย้ง Y04 ให้ข้อคิดเห็นว่า “EQ ทำให้เรารับความต่างได้มากขึ้น ไม่พุ่งเข้าใส่ทันทีเมื่อไม่เห็นด้วย” M07 กล่าวเสริมว่า “สื่อที่ดีต้องสร้างความรู้สึกให้เยาวชนเข้าใจตนเองและผู้อื่น ไม่ใช่ปลุกความโกรธเพื่อยอดวิว”

3. EQ ต้องฝึกผ่านกิจกรรม ไม่ใช่แค่สอนเป็นทฤษฎี ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มเสนอแนวทางเสริมว่า การพัฒนา EQ ในวัยรุ่นควรมาจากประสบการณ์ตรง เช่น การจัดค่ายพัฒนาทักษะอารมณ์ การสะท้อนตนผ่านศิลปะหรือบทบาทสมมติ (role-play) การปฏิบัติธรรมควบคู่กับการตั้งคำถามทางสังคม A09 กล่าวว่า “EQ ไม่ใช่เรื่องของสมองอย่างเดียว แต่ต้องฝึกใจด้วย เช่น รู้ว่าโกรธแล้วจะเลือกตอบสนองยังไง” R08 เห็นว่า “หลักพุทธธรรม เช่น สติ-สมาธิ-ปัญญา เป็นรากฐานของ EQ ที่แท้จริง” Y06 เสนอว่า “พวกเราควรได้เรียนรู้วิธีฟังความรู้สึกของตัวเองก่อนที่มันจะปะทุ”

ข้อสังเคราะห์โดยรวม ข้อค้นพบสะท้อนว่า ความฉลาดทางอารมณ์เป็นทั้งเครื่องมือในการรับมือกับสื่อที่มีความรุนแรง และเป็นภูมิคุ้มกันภายในที่ช่วยให้วัยรุ่นดำรงอยู่ในสังคมดิจิทัลได้อย่างมีสติ การพัฒนา EQ จึงควรเป็นภารกิจร่วมของโรงเรียน มหาวิทยาลัย องค์กรศาสนา และสื่อ โดยต้องออกแบบกิจกรรมที่ไม่เพียงให้ความรู้ แต่ “สร้างพื้นที่ฝึกใจ” ผ่านการลงมือทำ สะท้อนคิด และสร้างแรงบันดาลใจ การลดความรุนแรงในยุคสื่อ จึงไม่อาจแยกจากการพัฒนาความเข้าใจตนเองของวัยรุ่นในระดับอารมณ์ ใจดี และคุณค่าในชีวิต

ประเด็นที่ 6 ท่านมีมุมมองเกี่ยวกับประเด็นด้านการจัดการความรุนแรงกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ อย่างไรบ้าง?

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่มสะท้อนมุมมองเกี่ยวกับ “การจัดการความรุนแรง” โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของสื่อดิจิทัลในกลุ่มวัยรุ่น พบว่า ความรุนแรงในปัจจุบันไม่ได้จำกัดเฉพาะการกระทำทางกายภาพ แต่ขยายไปสู่ความรุนแรงทางวาจา การกลั่นแกล้งทางออนไลน์ (cyberbullying) และการเลียนแบบพฤติกรรมรุนแรงที่ปรากฏในสื่อ โดยมีข้อเสนอในการจัดการความรุนแรงอย่างเป็นระบบใน 3 ระดับ ดังนี้

1. การจัดการในระดับป้องกัน (preventive approach) กลุ่มนักวิชาการ (A01–A10) และผู้นำศาสนา (R01–R10) เห็นว่าการจัดการความรุนแรงควรเริ่มต้นจากการ “สร้างภูมิคุ้มกันเชิงจิตใจ” ให้กับวัยรุ่น โดยผสมผสานหลักพุทธธรรม เช่น สติ อริยสัจ 4 และอิทธิบาท 4 เข้ากับหลักการสร้างทักษะชีวิตและการรู้เท่าทันสื่อ A02 กล่าวว่า “การจัดการความรุนแรงต้องเริ่มจากภายใน ถ้าเด็กเข้าใจตนเอง เขาจะไม่ไปทำร้ายใคร” R03 เน้นว่า “การฝึกสติและสมาธิเป็นแนวทางป้องกันรากของความรุนแรง ซึ่งคือความไม่รู้จักตนเอง” ทั้งสองกลุ่มเสนอให้สถานศึกษาและชุมชนสร้างกิจกรรมเสริมทักษะ EQ และ mindfulness ควบคู่ไปกับการเรียนรู้เรื่องผลกระทบของสื่อที่บิดเบือนพฤติกรรม

2. การจัดการในระดับตอบสนอง (responsive approach) กลุ่มเยาวชน (Y01–Y10) และสื่อมวลชน (M01–M10) เสนอว่าความรุนแรงในกลุ่มวัยรุ่นจำนวนมากเกิดขึ้นอย่างฉับพลัน และต้องการระบบตอบสนองที่รวดเร็วและมีความเข้าใจ เช่น ระบบรับเรื่องร้องเรียน การไกล่เกลี่ยความขัดแย้งโดยเยาวชน (peer mediation) และการจัดทีมสื่อปลอดภัยร่วมกับเยาวชน Y06 กล่าวว่า

“บางครั้งพวกเราแค่ต้องการให้ใครสักคนฟัง ไม่ใช่สั่ง” M05 ระบุว่า “สื่อควรมีบทบาทเป็นแพลตฟอร์มเยียวยา ไม่ใช่แค่เผยแพร่ข่าวรุนแรงซ้ำเติมกันเอง”

3. การจัดการในระดับเชิงนโยบายและโครงสร้างสังคม (structural & policy level) ผู้ให้ข้อมูลจากทุกกลุ่มเสนอร่วมกันว่า การลดความรุนแรงต้องอาศัยนโยบายที่เข้าใจกลไกของสื่อใหม่ เช่น กฎหมายควบคุมคอนเทนต์รุนแรงในโซเชียลมีเดีย ระบบกำกับดูแลตนเองของผู้ผลิตสื่อ และการส่งเสริมให้มี “สื่อพุทธเชิงป้องกัน” ที่นำเสนอเนื้อหาเชิงกรุณา เข้าใจตนเอง และมีทักษะชีวิต A08 กล่าวว่า “เราขาดนโยบายที่เชื่อมโยงศาสนา-การศึกษา-สื่ออย่างเป็นระบบเพื่อจัดการความรุนแรงในเชิงป้องกัน” R09 เห็นว่า “ต้องมีเครือข่ายธรรมะดิจิทัล เพื่อสร้างอิทธิพลเชิงบวกที่แท้จริง”

ข้อสังเคราะห์โดยรวม จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การจัดการความรุนแรงจากอิทธิพลของสื่อในกลุ่มวัยรุ่นจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการแบบองค์รวม (holistic approach) ที่ครอบคลุมตั้งแต่ระดับป้องกัน ตอบสนอง และเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง การผสมผสานหลักจิตวิทยา พุทธธรรม เทคโนโลยี และการมีส่วนร่วมของเยาวชน จะช่วยสร้าง “ระบบจัดการความรุนแรง” ที่ไม่ใช่เพียงแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แต่สร้างภูมิคุ้มกันในระยะยาวให้กับเยาวชนในสังคมศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืน

ประเด็นที่ 7 ท่านมีมุมมองเกี่ยวกับประเด็นด้านการรังแกบนสื่อออนไลน์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ อย่างไรบ้าง?

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่มสะท้อนถึงความกังวลต่อพฤติกรรม การรังแกบนสื่อออนไลน์ (cyberbullying) ซึ่งกลายเป็นรูปแบบของความรุนแรงที่พบบ่อยในกลุ่มวัยรุ่นยุคใหม่ และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามพฤติกรรมการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, TikTok, Instagram และกลุ่มแชตส่วนตัว (LINE, Discord) โดยสามารถแบ่งมุมมองออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. cyberbullying เป็นความรุนแรงซ่อนรูปที่ส่งผลทางจิตใจลึกและยากต่อการจัดการ ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนักวิชาการ (A01-A10) และกลุ่มผู้นำศาสนา (R01-R10) เห็นพ้องกันว่า การรังแกออนไลน์ต่างจากความรุนแรงทางกายตรงที่ไม่สามารถมองเห็นได้ทันที แต่สร้างความเจ็บปวดทางจิตใจอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นที่ยังไม่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่มั่นคง A04 กล่าวว่า “การถูก bully ออนไลน์เหมือนมีคนล้อมคอกคุณต่อหน้าคนทั้งโลก แต่ไม่มีใครช่วยได้” R06 กล่าวเสริมว่า “พระพุทธศาสนาสอนว่า คำพูดเป็นอาวุธ ถ้าสื่อสารด้วยโทสะ มันคืออาวุธในโลกดิจิทัล”

2. การสร้าง “ภูมิคุ้มกันทางอารมณ์และจริยธรรมดิจิทัล” คือแนวทางสำคัญในการลดการรังแก กลุ่มผู้แทนเยาวชน (Y01-Y10) และสื่อมวลชน (M01-M10) เน้นว่าการรังแกกันบนโลกออนไลน์จำนวนมากไม่ได้เกิดจากความตั้งใจร้ายเสมอไป แต่อาจเกิดจากการขาดสติ ขาดการคิดเชิงวิจาร์ณ และแรงกดดันจากวัฒนธรรมความนิยม เช่น การล้อเลียนเพื่อเรียกยอดไลค์ Y03 ให้ความเห็น

ว่า “บางคนไม่รู้ด้วยซ้ำว่าชะเพื่อนในคอมเมนต์เป็นการ bully แล้วเพื่อนร้องไห้อยู่ข้างหลังจ” M07 เสนอว่า “เราต้องสอนทั้งเหยื่อและผู้กระทำทำให้เข้าใจความรู้สึกของกันและกัน ไม่ใช่แค่โทษฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง” ทั้งสองกลุ่มเสนอว่า การสร้าง “จริยธรรมดิจิทัล” (digital ethics) และ “ความเห็นอกเห็นใจผ่านจอ” (digital empathy) ควรเป็นเป้าหมายหลักของการออกแบบกิจกรรมในโรงเรียนและศูนย์เยาวชน โดยเฉพาะในหลักสูตรสุขศึกษา และกิจกรรมพัฒนาผู้นำเยาวชน

ประเด็นที่ 8 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ (ถ้ามี)

จากการรวบรวมข้อมูลคำตอบในประเด็นปลายเปิด พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีข้อเสนอแนะที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้งระดับแนวคิด กิจกรรม และนโยบาย โดยสามารถจัดกลุ่มเนื้อหาเป็น 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง เสนอให้บูรณาการหลักพุทธธรรมกับนวัตกรรมดิจิทัลในการออกแบบสื่อสร้างสรรค์ ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนักวิชาการ (A01–A10) และกลุ่มสื่อมวลชน (M01–M10) เสนอให้มีการสร้างสื่อที่เชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับความสนใจของวัยรุ่น โดยใช้สื่อสมัยใหม่ เช่น วิดีโอสั้น (TikTok), พอดแคสต์, เกมออนไลน์ หรืออินฟลูเอนเซอร์เชิงธรรมะ A06 กล่าวว่า “อย่าเอาธรรมะมาให้เด็กแบบเดิม ๆ แต่ต้องแปลงให้น่าสนใจและอยู่ในภาษาของเขา” M03 แนะนำให้มี “สื่อธรรมะสร้างแรงบันดาลใจ” ที่เป็นกลาง ไม่เทศนา แต่กระตุ้นให้วัยรุ่นตั้งคำถามกับชีวิต

ประเด็นที่สอง เสนอให้จัดตั้ง “ศูนย์พุทธ-สื่อ-เยาวชน” ในระดับจังหวัดหรือชุมชน กลุ่มผู้นำศาสนา (R01–R10) และกลุ่มเยาวชน (Y01–Y10) เห็นพ้องกันว่าควรมีพื้นที่กลางสำหรับทำงานร่วมกันระหว่างนักบวช นักเรียน ครู สื่อมวลชน และนักจิตวิทยา โดยศูนย์ดังกล่าวจะเป็นพื้นที่ให้คำปรึกษา จัดอบรม จัดกิจกรรมฝึก EQ และทำงานรณรงค์เชิงสื่ออย่างต่อเนื่อง R05 กล่าวว่า “พระสงฆ์กับครูไม่ควรแยกกันทำงาน เด็กต้องเห็นว่าสังคมร่วมกันดูแลเขา” Y08 กล่าวว่า “ถ้ามีศูนย์แบบนี้ในโรงเรียนหรืออำเภอ จะทำให้รู้ว่าเราไม่ได้อยู่ลำพังเวลาเจอ cyberbully”

ประเด็นที่สาม เสนอให้ออกแบบระบบการเรียนรู้แบบ “ร่วมสร้าง” (co-creation) ระหว่างวัยรุ่นกับผู้ใหญ่ ผู้ให้ข้อมูลหลายคนเสนอว่า วิธีการสื่อสารระหว่างรุ่นต้องเปลี่ยนจากการ “สอน” เป็น “ร่วมเรียนรู้” และควรเปิดโอกาสให้เยาวชนมีบทบาทในการออกแบบกิจกรรม สื่อ และหลักสูตรชีวิตด้วยตนเอง เช่น ให้เยาวชนจัดแคมเปญออนไลน์ ส่งผลงานศิลปะสะท้อนอารมณ์ หรือผลิตเนื้อหาต่อต้านความรุนแรงในโซเชียลมีเดีย A09 กล่าวว่า “วัยรุ่นจะไม่รับฟัง ถ้าเราไม่ให้เขาร่วมเป็นเจ้าของกระบวนการ” Y02 กล่าวว่า “พวกเรารู้ว่าปัญหาคืออะไร แต่อยากมีโอกาสพูดและลงมือแก้ด้วยตัวเอง”

ประเด็นที่สี่ เสนอให้มีระบบติดตามผลและประเมินผลกระทบของสื่ออย่างเป็นระบบ ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มนักวิชาการและสื่อมวลชนเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงดิจิทัล

ศึกษาธิการ วัฒนธรรม และองค์การศาสนา สร้างระบบประเมินผลกระทบของสื่อที่มีต่อพฤติกรรมวัยรุ่น โดยเฉพาะสื่อที่มีความรุนแรง หรือปลุกเร้าอารมณ์ เช่น คลิปความขัดแย้ง ข่าวออนไลน์ หรือคอนเทนต์แก๊งค์กัน M08 กล่าวว่า “เราควรมีหน่วยตรวจสอบเนื้อหาแบบ soft ไม่ใช่เซ็นเซอร์ แต่ให้ข้อเสนอแนะและทางเลือกในการสร้างสื่อที่ดีกว่า” A07 เสนอ “ควรให้มีระบบวิจัยเชิงภาคสนามแบบต่อเนื่อง เพื่อติดตามผลของสื่อสร้างสรรค์ต่อพฤติกรรมของเยาวชน”

ข้อสังเคราะห์โดยรวม ข้อเสนอแนะจากผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่ม สะท้อนว่า การลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อในกลุ่มวัยรุ่นไม่สามารถพึ่งเพียงการอบรมหรือคำสอน หากต้องอาศัยการมีส่วนร่วม การออกแบบระบบสนับสนุน และการเปลี่ยนวิธีคิดร่วมกันระหว่างคนรุ่นต่าง ๆ แนวทางที่เกิดขึ้นจึงไม่เพียงเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย แต่เป็นข้อเสนอเชิงวัฒนธรรม เพื่อสร้าง “ระบบนิเวศทางปัญญาและความกรุณา” ที่จะประคับประคองวัยรุ่นให้อยู่ร่วมกับสื่อและสังคมยุคใหม่ได้อย่างปลอดภัยและยั่งยืน

4.5.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ กลุ่มที่ 2 ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

การวิเคราะห์ความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Q01–Q05) ต่อรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่น

ประเด็นที่ 1 หลักพุทธธรรมกับการลดความรุนแรงของวัยรุ่น ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านมีความเห็นสอดคล้องว่า หลักพุทธธรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรมในการลดพฤติกรรมความรุนแรง โดยเฉพาะหลัก “สติ-เมตตา-โยนิโสมนสิการ” ซึ่งสามารถออกแบบให้เป็นกิจกรรมพัฒนาทักษะภายในของเยาวชน Q02 กล่าวว่า “หลักธรรมมีได้อยู่แค่ในวัด แต่อยู่ในกระบวนการพัฒนาอารมณ์และความคิดของเด็กให้รู้เท่าทันตนเอง”

ประเด็นที่ 2 สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศกับการจัดการความรุนแรง ผู้ทรงคุณวุฒิ (Q01, Q03, Q04) เสนอให้ใช้สื่อใหม่เป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารเชิงพุทธ โดยออกแบบสื่อที่เข้ากับวัยรุ่น เช่น TikTok สื่ออินโฟกราฟิก หรือ Podcast แนวธรรมะทันสมัย เพื่อปลูกฝังคุณค่าทางใจ Q01 ระบุว่า “เราควรทำให้หลักธรรมเข้าถึงง่าย และเป็นภาษารุ่นใหม่”

ประเด็นที่สาม จิตวิทยาพัฒนาการกับพฤติกรรมความรุนแรง ผู้ทรงคุณวุฒิ (Q03, Q05) ระบุว่า วัยรุ่นเป็นช่วงเปราะบางและอยู่ระหว่างการพัฒนาอัตลักษณ์ การสอนธรรมะเชิงลึกอาจไม่ตรงจริต หากแต่ควรใช้ “กิจกรรมพุทธบูรณาการกับพฤติกรรม” เช่น การสะท้อนอารมณ์ผ่านศิลปะพุทธ จิตตปัญญาศึกษา หรือการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ร่วม Q05 เสนอว่า “เราควรเข้าใจวัยรุ่นในฐานะ ‘ผู้ร่วมสร้างคุณธรรม’ ไม่ใช่เพียงผู้รับคำสอน”

ประเด็นที่สี่ สังคมในศตวรรษที่ 21 กับการลดความรุนแรง ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นตรงกันว่า รูปแบบการจัดการความรุนแรงในยุคปัจจุบันต้องไม่เน้นเพียงการลงโทษหรืออบรม แต่ควรสร้าง

“ระบบนิเวศแห่งความกรุณา” ทั้งในระดับครอบครัว โรงเรียน และชุมชน Q04 ระบุว่า “ถ้าเราสร้างวัฒนธรรมเมตตาขึ้นในสังคมเยาวชน ความรุนแรงจะไม่มีพื้นที่อยู่เลย”

ประเด็นที่ห้า ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) กับสื่อ ผู้ทรงคุณวุฒิ (Q02, Q03) เห็นว่า EQ เป็นเครื่องมือภายในที่สำคัญที่สุดสำหรับวัยรุ่นในการอยู่กับโลกออนไลน์ เพราะสื่อยุคใหม่เร้าอารมณ์สูง Q03 ชี้ว่า “EQ เป็นฐานสำหรับสติ และสติเป็นฐานของศีลธรรม”

ประเด็นที่หก การจัดการความรุนแรงเชิงระบบ ผู้ทรงคุณวุฒิ (Q01–Q05) เห็นว่าโครงการหรือรูปแบบที่มีประสิทธิภาพต้องมีกลไกเชิงระบบที่เชื่อมโยงโรงเรียน–วัด–ครอบครัว–สื่อ เช่น การตั้งศูนย์พุทธศึกษาเพื่อเยาวชนในระดับอำเภอ ที่บูรณาการการพัฒนาทั้งด้านจิตใจ ทักษะชีวิต และจริยธรรมดิจิทัล

ประเด็นที่เจ็ด การรังแกบนสื่อออนไลน์ ผู้ทรงคุณวุฒิ (Q04, Q05) เสนอว่า การจัดการกับ cyberbullying ต้องมีทั้งเชิงนโยบายและเชิงชุมชน เช่น การมีระบบแจ้งเตือนภายในโรงเรียน การฟื้นฟูด้วยกระบวนการสันติวิธี และการเสริม “วาจาสุจริต” ให้เป็นค่านิยมร่วมของชุมชนออนไลน์ Q04 เน้นว่า “คำพูดร้ายออนไลน์รุนแรงไม่แพ้หมด การสอนให้เด็กใช้คำด้วยเมตตาจึงจำเป็นมาก”

ข้อสังเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่านมีข้อเสนอร่วมกันว่า “รูปแบบการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อลดความรุนแรงจากสื่อในวัยรุ่นควรเป็นระบบที่มีความยืดหยุ่นตามบริบทใช้หลักธรรมเป็นฐาน ใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อ และใช้ความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นเป็นพลังเปลี่ยนแปลง” การออกแบบที่ดีควรเปิดพื้นที่ให้เยาวชนมีส่วนร่วม สร้างการเรียนรู้แบบร่วมมือ (co-creation) และต้องเชื่อมโยงแนวคิดพุทธธรรมเข้ากับจิตวิทยาพัฒนาการ สื่อศึกษา และจริยธรรมยุคดิจิทัลอย่างมีพลวัต

ผู้วิจัยได้จัดทำในรูปแบบ ตารางสังเคราะห์ความคิดเห็นรายบุคคล และกรอบแนวคิดเบื้องต้นสำหรับการประเมินรูปแบบตามแนวทาง “Delphi Model” ซึ่งสามารถใช้เพื่อยืนยันความเหมาะสมของรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมอย่างมีระบบดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.15 สังเคราะห์ความคิดเห็นรายบุคคลของผู้ทรงคุณวุฒิ (Q01–Q05) ตามแนวทางของเทคนิค Delphi Model

รหัส	ประเด็นเด่นจากการให้ข้อมูล	แนวทางหรือข้อเสนอแนะ
Q01	การใช้สื่อดิจิทัลเป็นช่องทางเผยแพร่พุทธธรรมให้วัยรุ่นเข้าถึงง่าย	ควรพัฒนาเนื้อหาธรรมะให้อยู่ในรูปแบบที่ทันสมัย เช่น TikTok, YouTube Shorts
Q02	ความฉลาดทางอารมณ์คือฐานของสติ	ควรบูรณาการการฝึก EQ ร่วมกับกิจกรรมพุทธ เช่น การภาวนาในชีวิตประจำวัน
Q03	จิตวิทยาพัฒนาการควรถูกใช้ร่วมกับหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนา “ตนรู้ทันอารมณ์”	สร้างกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น ศิลปะสะท้อนอารมณ์ การเขียนไดอารี่พุทธ

Q04	cyberbullying เป็นอันตรายทางวาจา ต้องใช้หลักทวงถามสุจริตควบคู่กับระบบสื่อที่รับผิดชอบ	ควรมีเครือข่ายสื่อปลอดภัยสำหรับเยาวชน และเวทีให้อภัย/เยียวยา
Q05	รูปแบบที่ยั่งยืนต้องไม่ยึดติดกับตำรา แต่ปรับตามบริบทท้องถิ่น	สนับสนุนการใช้วัด-โรงเรียน-เยาวชน ร่วมจัดกิจกรรมพุทธแบบร่วมสร้าง (co-creation)

1. กรอบแนวคิดเบื้องต้นสำหรับการประเมินรูปแบบ (Delphi-Informed Model)

เพื่อให้การประเมินรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมมีความน่าเชื่อถือและผ่านความเห็นของผู้เชี่ยวชาญอย่างรอบด้าน อาจารย์สามารถใช้แนวทางจาก Delphi Technique ซึ่งประกอบด้วย 3 ระยะหลัก ได้แก่

ระยะที่ 1: สร้างแบบประเมินรอบแรก

1.1 ใช้ประเด็นจากการสัมภาษณ์ (7 ด้านหลัก)

1.2 แต่ละประเด็นมีตัวชี้วัด 3-5 ตัว เช่น (1) ความเหมาะสมของกิจกรรม (activity relevance) (2) ความสามารถในการลดพฤติกรรมรุนแรง (effectiveness) และ (3) ความสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (doctrinal alignment)

แบบประเมินใช้ระดับ Likert 5 ระดับ (1 = ไม่เหมาะสมเลย ถึง 5 = เหมาะสมมาก)

ระยะที่ 2: วิเคราะห์ข้อมูลรอบแรก และนำเสนอผลย้อนกลับ (feedback)

2.1 วิเคราะห์ค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัย (IQR) ของแต่ละข้อ

2.2 จัดกลุ่มคะแนนที่เห็นพ้อง (convergence) และคะแนนที่เห็นต่าง (divergence)

ส่งผลสรุปกลับให้ผู้ทรงคุณวุฒิ พร้อมเชิญร่วมให้ความเห็นในรอบถัดไป

ระยะที่ 3: ประเมินซ้ำและสังเคราะห์ฉันทามติ

3.1 ให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินอีกครั้งโดยพิจารณาความเห็นจากรอบก่อน

3.2 สรุปแนวโน้มค่าที่มีฉันทามติ (consensus)

ตีความและสรุปเพื่อยืนยันความเหมาะสมของรูปแบบ

ตารางที่ 4.16 แบบสอบถามเกี่ยวกับโมเดลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรง
จากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ (n = 300)

ข้อที่	โมเดลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ด้านการออกแบบรูปเล่ม	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
1	ขนาดเล่มของคู่มือมีความเหมาะสม กระดาษดี	4.35	0.65	มาก
2	สีสันทันและการออกแบบของปกคู่มือมีความน่าสนใจ	4.28	0.72	มาก
3	รูปแบบตัวอักษรอ่านง่ายและสวยงาม	4.40	0.61	มาก
	รวม	4.34	0.66	มาก

จากตารางที่ 4.16 อธิบายได้ว่า โมเดลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ด้านการออกแบบรูปเล่ม โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.34$) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ รูปแบบตัวอักษรอ่านง่ายและสวยงาม มีค่าระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$) ขนาดเล่มของคู่มือมีความเหมาะสม กระดาษดี มีค่าระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) และสีสันทันและการออกแบบของปกคู่มือมีความน่าสนใจ มีค่าระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$) สรุปได้ว่า ผู้ประเมินมีความคิดเห็นว่าคุณลักษณะทางกายภาพของคู่มือมีความเหมาะสมในระดับมาก สะท้อนถึงคุณภาพการออกแบบและความสามารถในการดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย

ตารางที่ 4.17 แบบสอบถามเกี่ยวกับโมเดลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรง
จากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ (n = 300)

ข้อที่	โมเดลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ด้านเนื้อหาในคู่มือ	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
1	เนื้อหาของคู่มืออ่านแล้วเข้าใจง่าย	4.34	0.90	มาก
2	เนื้อหาของคู่มือมีความทันสมัยต่อเหตุการณ์	4.33	0.90	มาก
3	เนื้อหาของคู่มือตรงต่อความต้องการ	4.35	0.90	มาก
4	การจัดเนื้อหาเป็นหมวดหมู่ เข้าใจง่าย	4.36	0.10	มาก
5	การจัดเนื้อหาเป็นลำดับขั้นตอน สอดคล้องและเชื่อมโยงกันดี	4.37	0.90	มาก
6	เนื้อหาของคู่มือมีความร่วมสมัยและเข้าถึงได้	4.38	0.10	มาก
7	เนื้อหาของคู่มือมีความเหมาะสมสามารถนำไปประยุกต์ใช้งานได้	4.38	0.11	มาก

	รวม	4.34	0.66	มาก
--	-----	------	------	-----

จากตารางที่ 4.17 อธิบายได้ว่า โมเดลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ด้านเนื้อหาในคู่มือโดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.35$) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ เนื้อหาของคู่มือมีความเหมาะสมสามารถนำไปประยุกต์ใช้งานได้ เนื้อหาของคู่มือมีความร่วมสมัยและเข้าถึงได้ มีค่าระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) การจัดเนื้อหาเป็นลำดับขั้นตอน สอดคล้องและเชื่อมโยงกันดี มีค่าระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$) และการจัดเนื้อหาเป็นหมวดหมู่ เข้าใจง่าย มีค่าระดับมาก ($\bar{X} = 4.36$) ผู้ประเมินมีความเห็นว่าเนื้อหาของคู่มือมีความเหมาะสมในทุกมิติ ทั้งในด้านความเข้าใจง่าย ความเป็นปัจจุบัน การจัดเรียง และการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง

ตารางที่ 4.18 แบบสอบถามเกี่ยวกับโมเดลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรง

จากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ (n = 300)

ข้อที่	โมเดลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ด้านเนื้อหาในคู่มือ	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
1	ความรู้จากคู่มือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาหลักสูตรได้	4.34	0.20	มาก
2	ความรู้จากคู่มือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอนได้	4.38	0.22	มาก
3	ความรู้จากคู่มือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาผู้เรียนได้	4.36	0.26	มาก
4	ความรู้จากคู่มือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาครูผู้สอนได้	4.35	0.27	มาก
5	ความรู้จากคู่มือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการต่อยอดทางวิชาการได้	4.39	0.19	มาก
	รวม	4.35	0.15	มาก

จากตารางที่ 4.18 อธิบายได้ว่า โมเดลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ด้านการนำคู่มือไปใช้ประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ความรู้จากคู่มือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการต่อยอดทางวิชาการได้ มีค่าระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$) ความรู้จากคู่มือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอนได้ มีค่าระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) และความรู้จากคู่มือ

สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาผู้เรียนได้ มีค่าระดับมาก ($\bar{X} = 4.36$) แสดงให้เห็นว่าคู่มือมีศักยภาพในการนำไปใช้พัฒนางานด้านการศึกษาได้ในหลากหลายมิติอย่างแท้จริง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษางานวิจัย เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่” เป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development) โดยมีใช้ระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และเชิงคุณภาพ (qualitative research) ผสมผสานควบคู่กันในการเก็บข้อมูลภาคสนาม การแปลผลและการนำเสนอผลการวิจัย มีรายละเอียดในประเด็นดังต่อไปนี้

5.1 สรุป

5.2 อภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัยที่ 1 = Research 1 เป็นการสำรวจความต้องการจำเป็นในการวิจัย (need assessment) ใช้ระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) กลุ่มตัวอย่าง (sample) จำนวน 400 คน (ใช้สำรวจความต้องการจำเป็น จำนวน 400 รูป/คน และการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 40 รูป/คน โดยใช้เกณฑ์คัดเข้า (inclusion criteria) โดยการพิจารณาจากคุณสมบัติที่กำหนดไว้ในองค์ประกอบของงานวิจัย ความสมัครใจ และความเหมาะสมในการเป็นตัวแทนกลุ่ม เป็นต้น (ธีรวิทย์ เอกะกุล, 2543) ส่วนเกณฑ์ในการคัดออก (exclusion criteria) เช่น การลาออกจากการสนทนากลุ่มด้วยความสมัครใจหรือการเกิดเหตุสุดวิสัย (force majeure) เป็นต้น แล้วทำการตรวจสอบสามเส้าข้อมูล (triangulation data) ด้านข้อมูล ด้านบุคคล และด้านเวลา ครบถ้วน 3 ครั้ง สรุปย่อ ถอดความและประมวลผล (decoded) ตีความ (interpretation) วิเคราะห์ (analyze) สังเคราะห์ (synthetic) และอธิบายผลเชิงพรรณนา

ขั้นตอนการวิจัยที่ 2 = Development 1 ขั้นตอนการสร้างรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน แล้วนำรูปแบบฯ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและประเมินผล จำนวน 5 ท่าน ดังนั้น กระบวนการสร้างรูปแบบวิจัยในขั้น Development 1 เป็นการสร้างบนข้อมูลพื้นฐานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพผ่านเทคนิคการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (connoisseurship) โดยการพิจารณาจากการตัดสินใจจากลักษณะของกลุ่มที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยซึ่งอาศัยความรอบรู้ความชำนาญและประสบการณ์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2543)

ขั้นตอนการวิจัยที่ 3 = Research 2 ขั้นตอนการศึกษาผลลัพธ์ด้านความเหมาะสมของหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ระดับมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (หลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2568) ใช้วิธีการศึกษาผลความเหมาะสมและความพึงพอใจ ใช้กลุ่มตัวอย่าง (sample) จำนวน 300 รูป/คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (specific) โดยพิจารณาจากการตัดสินใจจากลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยอาศัยความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2543) และโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดเป็นร้อยละของประชากรในการพิจารณาว่าถ้าขนาดประชากรเป็นหลักพัน ควรใช้กลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 10% (ธีรวิทย์ เอกะกุล, 2543)

ขั้นตอนการวิจัยที่ 4 = Development 2 การสร้างรูปแบบการสร้างกลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น สำหรับการแก้ปัญหาคาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ การแปลผลจากข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) และผลการวิจัยปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 ด้านหลักพุทธธรรมกับการลดปัญหาคาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$) และข้อมูลรายข้อภายในที่มีค่าสูงสุด คือ หลักสติและสมาธิ การฝึกสติและสมาธิในชีวิตประจำวันสามารถช่วยควบคุมการตอบสนองต่อเนื้อหาสื่อที่ก่อให้เกิดความรุนแรงของวัยรุ่น มีค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้ประเมินมีความเห็นว่าแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมทั้ง 5 ด้าน มีความเหมาะสมในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านการฝึกสติ สมาธิ และการสร้างความสามัคคี (solidarity) ซึ่งมีศักยภาพในการช่วยลดปัญหาคาความรุนแรงที่เกิดจากอิทธิพลของสื่อในกลุ่มวัยรุ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม

ประเด็นที่ 2 ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศกับการลดปัญหาคาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.49$) และข้อมูลรายข้อภายในที่มีค่าสูงสุด คือ การออกแบบกิจกรรมออนไลน์เพื่อส่งเสริมสันติธรรม เทคโนโลยีสามารถช่วยจัดกิจกรรมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในกลุ่มวัยรุ่น มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทที่สำคัญต่อการลดปัญหาคาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่

ประเด็นที่ 3 ด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่นกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$) และข้อมูลรายข้อภายในที่มีค่าสูงสุด คือ การพัฒนาความฉลาดทางสังคม (social intelligence) การนำหลักเมตตาและกรุณามาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนรู้ของวัยรุ่นช่วยส่งเสริมความฉลาดทางสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ, การประยุกต์ใช้หลักสัมมาทิฐิในจิตวิทยาพัฒนาการช่วยเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบในกลุ่มวัยรุ่น มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.50$) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่นมีบทบาทเกี่ยวกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่

ประเด็นที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านสังคมในศตวรรษที่ 21 กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$) และข้อมูลรายข้อภายในที่มีค่าสูงสุด คือ การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม (digital literacy) การประยุกต์ใช้หลักสัมมาทิฐิช่วยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณในกลุ่มวัยรุ่นเพื่อลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสังคมในศตวรรษที่ 21 มีบทบาทสำคัญกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่

ประเด็นที่ 5 ด้านความฉลาดทางอารมณ์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.00$) และข้อมูลรายข้อภายในที่มีค่าสูงสุด คือ การรับมือกับสถานการณ์ที่กระตุ้นความรุนแรงในสื่อโดยใช้หลักโยนิโสมนสิการช่วยให้วัยรุ่นสามารถวิเคราะห์และรับมือกับสถานการณ์ที่กระตุ้นความรุนแรงในสื่ออย่างมีสติและไม่แสดงออกด้วยความรุนแรง มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.13$) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่

ประเด็นที่ 6 ด้านการจัดการความรุนแรงกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.50$) และข้อมูลรายข้อภายในที่มีค่าสูงสุด คือ การระงับความรุนแรงเชิงป้องกัน (preventive de-escalation) หลักสมาธิและสติช่วยให้วัยรุ่นสามารถควบคุมอารมณ์และลดความรุนแรงจากการกระตุ้นทางสื่อ มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.57$) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการความรุนแรงมีความสัมพันธ์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่

ประเด็นที่ 7 ด้านการรังแกบนสื่อออนไลน์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.48$) และข้อมูลรายข้อภายในที่มีค่าสูงสุด คือ การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการรังแกบนสื่อออนไลน์ผ่านหลักสัมมาทิฐิช่วยให้วัยรุ่นตระหนักถึงผลกระทบทางจิตใจและสังคมจากการรังแกบนสื่อออนไลน์ มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการรังแกบนสื่อออนไลน์มีความเชื่อมโยงกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่

จากการสำรวจความต้องการจำเป็น (need assessment) และสรุปผลข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) จากตัวแปรที่สังเกตได้ พบว่า ตัวแปรที่สังเกตได้ จำนวน 7 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านหลักพุทธธรรมกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ (2) ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ (3) ด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่นกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ (4) ด้านสังคมในศตวรรษที่ 21 กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ (5) ด้านความฉลาดทางอารมณ์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ (6) ด้านการจัดการความรุนแรงกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ และ (7) ด้านการรังแกบนสื่อออนไลน์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ ที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ โดยภาพรวมมีอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ระดับ ($\bar{X} = 4.50$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.40) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) ได้ประเด็นข้อมูลสาระสำคัญจากกระบวนการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผลการวิจัยปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interviews) จากผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) ข้อสังเคราะห์โดยรวม ข้อเสนอแนะจากผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่ม สะท้อนว่า การลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อในกลุ่มวัยรุ่นไม่สามารถพึ่งเพียงการอบรมหรือคำสอน หากต้องอาศัยการมีส่วนร่วม การออกแบบระบบสนับสนุน และการเปลี่ยนวิธีคิดร่วมกันระหว่างคนรุ่นต่าง ๆ แนวทางที่เกิดขึ้นจึงไม่เพียงเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย แต่เป็นข้อเสนอเชิงวัฒนธรรม เพื่อสร้าง “ระบบนิเวศทางปัญญาและความกรุณา” ที่จะประคับประคองวัยรุ่นให้อยู่ร่วมกับสื่อและสังคมยุคใหม่ได้อย่างปลอดภัยและยั่งยืน

การวิเคราะห์ความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Q01–Q05) ต่อรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่น

ประเด็นที่ 1 หลักพุทธธรรมกับการลดความรุนแรงของวัยรุ่น ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านมีความเห็นสอดคล้องว่า หลักพุทธธรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรมในการลดพฤติกรรมความรุนแรง โดยเฉพาะหลัก “สติ-เมตตา-โยนิโสมนสิการ” ซึ่งสามารถออกแบบให้เป็นกิจกรรมพัฒนาทักษะภายในของเยาวชน Q02 กล่าวว่า “หลักธรรมมีได้อยู่แค่ในวัด แต่อยู่ในกระบวนการพัฒนาอารมณ์และความคิดของเด็กให้รู้เท่าทันตนเอง”

ประเด็นที่ 2 สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศกับการจัดการความรุนแรง ผู้ทรงคุณวุฒิ (Q01, Q03, Q04) เสนอให้ใช้สื่อใหม่เป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารเชิงพุทธ โดยออกแบบสื่อที่เข้ากับวัยรุ่น เช่น TikTok สื่ออินโฟกราฟิก หรือ Podcast แนวธรรมะทันสมัย เพื่อปลูกฝังคุณค่าทางใจ Q01 ระบุว่า “เราควรทำให้หลักธรรมเข้าถึงง่าย และเป็นภาษารุ่นใหม่”

ประเด็นที่สาม จิตวิทยาพัฒนาการกับพฤติกรรมความรุนแรง ผู้ทรงคุณวุฒิ (Q03, Q05) ชี้ว่า วัยรุ่นเป็นช่วงเปราะบางและอยู่ระหว่างการพัฒนาอัตลักษณ์ การสอนธรรมะเชิงลึกอาจไม่ตรงจริต หากแต่ควรใช้ “กิจกรรมพุทธบูรณาการกับพฤติกรรม” เช่น การสะท้อนอารมณ์ผ่านศิลปะพุทธ จิตตปัญญาศึกษา หรือการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ร่วม Q05 เสนอว่า “เราควรเข้าใจวัยรุ่นในฐานะ ‘ผู้ร่วมสร้างคุณธรรม’ ไม่ใช่เพียงผู้รับคำสั่งสอน”

ประเด็นที่สี่ สังคมในศตวรรษที่ 21 กับการลดความรุนแรง ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นตรงกันว่า รูปแบบการจัดการความรุนแรงในยุคปัจจุบันต้องไม่เน้นเพียงการลงโทษหรืออบรม แต่ควรสร้าง “ระบบนิเวศแห่งความกรุณา” ทั้งในระดับครอบครัว โรงเรียน และชุมชน Q04 ระบุว่า “ถ้าเราสร้างวัฒนธรรมเมตตาขึ้นในสังคมเยาวชน ความรุนแรงจะไม่มีพื้นที่อยู่เลย”

ประเด็นที่ห้า ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) กับสื่อ ผู้ทรงคุณวุฒิ (Q02, Q03) เห็นว่า EQ เป็นเครื่องมือภายในที่สำคัญที่สุดสำหรับวัยรุ่นในการอยู่กับโลกออนไลน์ เพราะสื่อยุคใหม่เร้าอารมณ์สูง Q03 ชี้ว่า “EQ เป็นฐานสำหรับสติ และสติเป็นฐานของศีลธรรม”

ประเด็นที่หก การจัดการความรุนแรงเชิงระบบ ผู้ทรงคุณวุฒิ (Q01–Q05) เห็นว่าโครงการหรือรูปแบบที่มีประสิทธิภาพต้องมีกลไกเชิงระบบที่เชื่อมโยงโรงเรียน – วัด – ครอบครัว – สื่อ เช่น การตั้งศูนย์พุทธศึกษาเพื่อเยาวชนในระดับอำเภอ ที่บูรณาการการพัฒนาทั้งด้านจิตใจ ทักษะชีวิต และจริยธรรมดิจิทัล

ประเด็นที่เจ็ด การรังแกบนสื่อออนไลน์ ผู้ทรงคุณวุฒิ (Q04, Q05) เสนอว่า การจัดการกับ cyberbullying ต้องมีทั้งเชิงนโยบายและเชิงชุมชน เช่น การมีระบบแจ้งเตือนภายในโรงเรียน การ

ฟื้นฟูด้วยกระบวนการสันติวิธี และการเสริม “วาจาสุจริต” ให้เป็นค่านิยมร่วมของชุมชนออนไลน์ Q04
เห็นว่า “คำพูดร้ายออนไลน์รุนแรงไม่แพ้หมัด การสอนให้เด็กใช้คำด้วยเมตตาจึงจำเป็นมาก”

ข้อสังเกตจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่านมีข้อเสนอร่วมกันว่า “รูปแบบการ
ประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อลดความรุนแรงจากสื่อในวัยรุ่นควรเป็นระบบที่มีความยืดหยุ่นตามบริบท
ใช้หลักธรรมเป็นฐาน ใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อ และใช้ความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นเป็นพลังเปลี่ยนแปลง” การ
ออกแบบที่ดีควรเปิดพื้นที่ให้เยาวชนมีส่วนร่วม สร้างการเรียนรู้แบบร่วมมือ (co-creation) และต้อง
เชื่อมโยงแนวคิดพุทธธรรมเข้ากับจิตวิทยาพัฒนาการ สื่อศึกษา และจริยธรรมยุคดิจิทัลอย่างมีพลวัต

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อพัฒนากลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน
อย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง
ดำเนินการดังนี้

ผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรต้นทั้ง 7
ด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลของสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ในระดับ
นัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะ ด้านหลักพุทธธรรม ($r = 0.712$), ด้านความฉลาดทางอารมณ์ ($r =$
 0.683) และ ด้านการจัดการความรุนแรง ($r = 0.721$) ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ในระดับสูงกับตัวแปร
ตาม สะท้อนให้เห็นว่า หากสามารถส่งเสริมปัจจัยเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมสามารถลด
ปัญหาความรุนแรงจากสื่อในหมู่วัยรุ่นได้อย่างมีนัยสำคัญ ในทางกลับกัน ด้านการรังแกบนสื่อออนไลน์
แม้จะมีความสัมพันธ์ทางบวกเช่นกัน แต่เป็นในระดับต่ำถึงปานกลาง ($r = 0.389$, $p < .05$) อาจ
สะท้อนถึงลักษณะเฉพาะของพฤติกรรมที่ยังคงซับซ้อนและต้องการกลยุทธ์เฉพาะด้านในการจัดการ

ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า ตัวแปรต้นทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักพุทธธรรม
(Beta = 0.281, $p < .01$) 2) ด้าน ความฉลาดทางอารมณ์ (Beta = 0.254, $p < .01$) และ 3) ด้าน
การจัดการความรุนแรง (Beta = 0.261, $p < .01$) สามารถพยากรณ์การลดปัญหาความรุนแรงจาก
อิทธิพลของสื่อในวัยรุ่นยุคใหม่ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยรวมแล้ว ตัวแปรทั้งหมด
สามารถพยากรณ์ตัวแปรตามได้ 65.9% ($R^2 = 0.659$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 15.983$, $p <$
 $.01$) ขณะที่ตัวแปรอื่น เช่น ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่น ด้านสังคมใน
ศตวรรษที่ 21 และการรังแกบนสื่อออนไลน์ แม้จะมีค่าสหสัมพันธ์ในเชิงบวกจากการวิเคราะห์ก่อน
หน้า แต่ไม่สามารถพยากรณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญ

การพยากรณ์การลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้การ
วิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ซึ่งชี้ให้เห็นว่ามีตัวแปรต้น 3 ตัวที่สามารถ
พยากรณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ 1) หลักพุทธธรรม ($\beta = 0.281$) 2) ความฉลาดทาง

อารมณ์ ($\beta = 0.254$) และ 3) การจัดการความรุนแรง ($\beta = 0.261$) ค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐาน (Standardized Beta) ของแต่ละตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการลดความรุนแรง ซึ่งทั้งหมดมีทิศทางเชิงบวก แสดงถึงนัยว่าการส่งเสริมปัจจัยเหล่านี้จะนำไปสู่การลดความรุนแรงจากสื่อได้มากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เพื่อเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ มีองค์ประกอบสาระสำคัญดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่หนึ่ง การบูรณาการหลักพุทธธรรมในนโยบายการพัฒนาเยาวชนภาครัฐ โดยเฉพาะกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรผลักดันนโยบายในการส่งเสริมการเรียนรู้หลักพุทธธรรมที่เน้นการเข้าใจตนเอง การระงับความโกรธ การเจริญเมตตา และการใช้ปัญญาในการวิเคราะห์สื่อในหมู่วัยรุ่น โดยเฉพาะผ่านกิจกรรมในสถานศึกษา เช่น หลักสูตร “พุทธะกับการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์” เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจจากอิทธิพลของสื่อรุนแรง

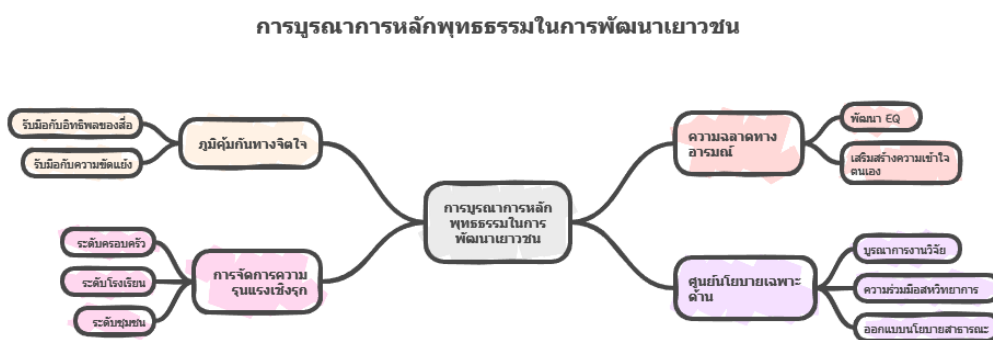
องค์ประกอบที่สอง การส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ (emotional intelligence: EQ) ในระบบการศึกษาและชุมชน ควรกำหนดเป็นนโยบายระดับชาติให้สถานศึกษาทุกระดับชั้น บูรณาการการพัฒนา EQ ในรูปแบบที่เป็นรูปธรรม เช่น โปรแกรม “เรียนรู้ตนเอง เข้าใจผู้อื่น” ที่เน้นการจัดการอารมณ์ การตัดสินใจอย่างมีสติ และการสื่อสารที่ไม่ใช้ความรุนแรง เพื่อให้เยาวชนสามารถรับมือกับอิทธิพลของสื่อและความขัดแย้งในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

องค์ประกอบที่สาม การจัดการความรุนแรงโดยใช้แนวคิดการป้องกันเชิงรุกในระดับครอบครัว โรงเรียน และชุมชน นโยบายควรมุ่งเน้นการพัฒนา “ระบบแจ้งเตือนและเฝ้าระวังพฤติกรรมรุนแรง” ในกลุ่มเยาวชน โดยร่วมมือกับครอบครัว สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นำแนวคิดการจัดการความรุนแรงแบบองค์รวม (holistic violence management) มาใช้ เช่น การจัดตั้งหน่วยสนับสนุนจิตวิทยาเชิงบวกในโรงเรียน การฝึกอบรมครูให้เป็นผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ รวมถึงการมีสื่อเรียนรู้แบบ Interactive เพื่อสร้างทางเลือกใหม่ในการระบายอารมณ์และจัดการความเครียดของเยาวชน

องค์ประกอบที่สี่ การจัดตั้งศูนย์นโยบายเฉพาะด้าน “สื่อปลอดภัย – สังคมสันติ” ภาครัฐควรจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะด้านในการบูรณาการข้อมูล วิจัย และกลไกสนับสนุนการลดความ

รุนแรงจากสื่อ โดยเน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างนักการศึกษา นักจิตวิทยา นักพุทธศาสนา และผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ ซึ่งจะช่วยให้สามารถออกแบบนโยบายเชิงระบบที่มีประสิทธิภาพต่อความเป็นอยู่ร่วมกันอย่างสันติของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 4 เพื่อถ่ายทอดรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง ผู้วิจัยได้สร้างคู่มือรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ (ฉบับพกพา) แล้วนำไปเผยแพร่กับหน่วยงานและชุมชน การวิจัยนี้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ (new finding) พบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้าสู่นโยบายการพัฒนาเยาวชนและระบบการศึกษา สามารถเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจและพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ของเยาวชนให้รับมือกับอิทธิพลของสื่อและความขัดแย้งในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษาเสนอแนวทางการจัดการความรุนแรงเชิงรุกในระดับครอบครัว โรงเรียน และชุมชน โดยใช้แนวคิดการจัดการแบบองค์รวมและการสนับสนุนจิตวิทยาเชิงบวก ควบคู่กับการจัดตั้งศูนย์นโยบายเฉพาะด้าน “สื่อปลอดภัย-สังคมสันติ” เพื่อบูรณาการงานวิจัยและความร่วมมือสหวิทยาการ อันจะนำไปสู่การออกแบบนโยบายสาธารณะที่ยั่งยืนและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ดังภาพที่ 5.1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ภาพที่ 5.1 การสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น สำหรับการแก้ปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ในเขตพื้นที่ภาค

อีสานตอนกลาง ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง ซึ่งได้สอดคล้องกับการสำรวจความต้องการจำเป็น (need assessment) และสรุปผลข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) จากตัวแปรที่สังเกตได้ พบว่า มีข้อความชุด/ตัวแปรที่สังเกตได้ จำนวน 7 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ (2) ด้านปรัชญาการศึกษา (3) ด้านการบริหารการศึกษา (4) ด้านการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (5) ด้านการจัดการเรียนการสอนแบบมุ่งผลลัพธ์การเรียนรู้ (OBE) (6) ด้านรูปแบบการเรียนรู้เชิงรุก (7) ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา และ (8) ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ โดยภาพรวมมีอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยที่ระดับ (\bar{X} 3.05) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 1.22) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) ได้ประเด็นข้อมูลสาระสำคัญจากกระบวนการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผลการวิจัยปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้ ผลการวิจัยปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้ ที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ ที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ โดยภาพรวมมีอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยที่ระดับ (\bar{X} 3.05) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 1.22) ซึ่งเชื่อมโยงกับแนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ แนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ และแนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรง รวมทั้งสอดคล้องกับการวิจัยของ นววิช นวชีวินมัย และ สกล วรเจริญศรี (2567) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุของการเผชิญกับการข่มเหงรังแกของวัยรุ่นตอนต้น” ผลการวิจัยพบว่าการวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเส้น ผลการวิจัยพบว่า โมเดลเชิงสมมุติฐานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีต่อการเผชิญกับการข่มเหงรังแกได้รับการส่งผลทางตรงจากต้นทุนทางจิตวิทยา โดยตัวแปรดังกล่าวมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางตรงเป็นบวกสูงสุด เท่ากับ 0.55 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทักษะชีวิตที่ส่งผลทางตรงเป็นบวกต่อการเผชิญกับการข่มเหงรังแกโดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.10 และความภาคภูมิใจในตนเองส่งผลทางตรงต่อการเผชิญกับการข่มเหงรังแก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.09

สอดคล้องกับการศึกษาของ สาโรจน์ วรรณโกคิน, ภัฏฐกร สำเร็จดี (2567) ศึกษาเรื่อง “การจัดการอารมณ์ด้านลบของวัยรุ่นที่ได้รับผลจากเทคโนโลยีดิจิทัล” ผลการศึกษาพบว่า วัยรุ่นเจนเนอเรชั่น Z เติบโตมาพร้อมเทคโนโลยี มีการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต และสื่อสังคมออนไลน์เกือบตลอดเวลา ข้อดีคือสามารถปรับตัวและใช้งานเทคโนโลยีได้อย่างเชี่ยวชาญ ข้อเสียของการเข้าถึงข้อมูลอย่างไม่มีที่สิ้นสุด สามารถส่งผลกระทบต่อความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมที่ไม่ดีได้ โดยปัจจัยที่สำคัญต่อการจัดการผลกระทบทางด้านลบจากเทคโนโลยีดิจิทัล คือการจัดการอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม วัตถุประสงค์ของบทความนี้เพื่อทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับวัยรุ่นที่ได้รับผลกระทบจากเทคโนโลยี

ดิจิทัลกับการจัดการอารมณ์ พบว่า วัยรุ่นสามารถจัดการอารมณ์ได้ด้วยตัวเอง โดยการฝึกฝนเทคนิคการจัดการอารมณ์อย่างเป็นระบบ ใช้เทคโนโลยีเพื่อจัดการอารมณ์ หรือด้วยความช่วยเหลือจากผู้ปกครองและครู ผู้นิพนธ์จึงมุ่งหวังให้บทความเกี่ยวกับการจัดการอารมณ์ด้านลบซึ่งเป็นผลจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลนี้จะเป็นประโยชน์ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในการทำความเข้าใจวัยรุ่น และสามารถนำข้อมูลใช้เป็นแนวทางช่วยเหลือวัยรุ่นให้มีทักษะจัดการกับอารมณ์ได้ดียิ่งขึ้น

และสอดคล้องกับการศึกษาของ พิศุทธิภา เมธิกุล (2567) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการรู้เท่าทันดิจิทัลและสุขภาวะทางจิตสำหรับวัยรุ่นตอนต้น” ผลการวิจัยพบว่า จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบประเด็นหลักและประเด็นย่อย ประกอบด้วย 1) เนื้อหาสำหรับกิจกรรมส่งเสริมการรู้เท่าทันดิจิทัลสำหรับวัยรุ่นตอนต้น ได้แก่ (1) ความสามารถในการใช้งาน (2) ความรับผิดชอบ (3) การคิดวิจารณ์ญาณ (4) การใช้งานอย่างปลอดภัย และ (5) การสื่อสารอย่างเหมาะสม 2) เนื้อหาสำหรับกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะทางจิตสำหรับวัยรุ่นตอนต้น ได้แก่ (1) การรู้จักและยอมรับตนเอง (2) การปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลง และ (3) การเห็นคุณค่าในตนเอง 3) การออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยรุ่นตอนต้น ได้แก่ (1) กิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติ (2) เนื้อหาและสื่อประกอบกิจกรรมที่ตรงกับความสนใจ (3) มีการเสริมแรงอย่างเหมาะสม และ (4) ระยะเวลาเหมาะสม สรุป การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการรู้เท่าทันดิจิทัลและสุขภาวะทางจิต ควรกำหนดเนื้อหาที่ส่งเสริมศักยภาพในการใช้เทคโนโลยี ควบคู่กับการสนับสนุนให้รู้จักตนเองและยอมรับตนเอง การปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงและการเห็นคุณค่าในตนเอง มีรูปแบบกิจกรรมและกระบวนการที่สอดคล้องกับความสนใจของวัยรุ่นตอนต้น ผลการศึกษาเป็นแนวทางสำหรับนักจิตวิทยาและผู้ทำงานกับวัยรุ่นตอนต้นในการสร้างกิจกรรมฝึกอบรมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อพัฒนากลยุทธ์หรือแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรต้นทั้ง 7 ด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลของสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ในระดับนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะ ด้านหลักพุทธธรรม ($r = 0.712$), ด้านความฉลาดทางอารมณ์ ($r = 0.683$) และ ด้านการจัดการความรุนแรง ($r = 0.721$) ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ในระดับสูงกับตัวแปรตาม สะท้อนให้เห็นว่า หากสามารถส่งเสริมปัจจัยเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมสามารถลดปัญหาความรุนแรงจากสื่อในหมู่วัยรุ่นได้อย่างมีนัยสำคัญ ในทางกลับกัน ด้านการรังแกบนสื่อออนไลน์แม้จะมีความสัมพันธ์ทางบวกเช่นกัน แต่เป็นในระดับต่ำถึงปานกลาง ($r = 0.389$, $p < .05$) อาจสะท้อนถึงลักษณะเฉพาะของพฤติกรรมที่ยังคงซับซ้อนและต้องการกลยุทธ์เฉพาะด้านในการจัดการ ผลการศึกษาได้เชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่น แนวคิดเกี่ยวกับสังคมในศตวรรษที่ 21 แนวคิดเกี่ยวกับการรังแกบนสื่อออนไลน์ และแนวคิดเกี่ยวกับ

ความฉลาดทางอารมณ์ รวมทั้งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ พระมหาจิรววัฒน์ (อิทธิญาโณ เพชรศรี) และคณะ (2567) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาเยาวชนของกรมพินิจตามหลักพุทธธรรม” ผลการวิจัยพบว่า 1) สาเหตุแห่งปัญหาเยาวชน จุดเริ่มต้นของปัญหาหลายปัญหาเป็นปัญหาที่มีความสัมพันธ์กับครอบครัวทั้งสิ้น เช่น ปัญหาครอบครัวแตกแยกและส่งผลถึงการอบรมเลี้ยงดู หรือแม้แต่ครอบครัวที่ไม่แตกแยกหากการอบรมเลี้ยงดูไม่สมบูรณ์ อันเนื่องมาจากหน้าที่การงาน หรือสภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวล้วนส่งผลในทางลบแก่เยาวชนได้เช่นกัน 2) การพัฒนาเยาวชนตามหลักพุทธธรรม ปัจจัยพื้นฐานการพัฒนาเยาวชน (ปรโตโฆสะ) ปัจจัยพื้นฐานการพัฒนา คือ ปัจจัยที่เป็นปัจจัยภายนอก เป็นส่วนของปรโตโฆสะ ประกอบด้วย (1) ปฏิรูปประเทศ สภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญและมีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของเยาวชน ทั้งในทางโลกและทางธรรม (2) กัลยาณมิตร การมีกัลยาณมิตรที่ดีประกอบด้วยเมตตา ศรัทธาสมบัติ ชวนให้เข้าไปปรึกษาหารือ สอบถามแสวงปัญญา เหมือนร่มไม้ใหญ่ที่มองเห็นร่มเงาแต่ไกลแล้ว อยากเข้าไปอาศัยหลบร้อนให้สบายใจ (3) โยนิสมนสิการ การพิจารณาแล้วนำไปดำเนินชีวิตเยาวชน และ (4) กระบวนการการพัฒนาเยาวชนตามหลักไตรสิกขา คือ พัฒนาด้วยศีลพัฒนา ด้วยสมาธิและพัฒนาด้วยปัญญา และ 3) วิเคราะห์การพัฒนาเยาวชนของกรมพินิจตามหลักพุทธธรรม พบว่า ปัญหาเด็กและเยาวชน เป็นปัญหาที่มีความซับซ้อน และมีผลในทางลบมากมายมหาศาล ไม่จำเพาะเด็กและเยาวชนที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมเท่านั้น พฤติกรรมของเยาวชนที่อยู่นอกเหนือจากเยาวชนที่อยู่ในการดูแลของกรมพินิจฯ ก็ยังมีอยู่มากในสังคมทั่วไปในสังคมไทย ซึ่งมีผลถึงความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมและศักยภาพของประชากรของประเทศในอนาคตทำให้เกิดความเข้าใจต่อสาเหตุและกลไกการเกิดปัญหาของเยาวชน

รัตติกาล สุขไสย และคณะ (2567) ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม: หัวใจเศรษฐกิจเพื่อการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล” ผลการศึกษาพบว่า การประยุกต์หลักธรรมหัวใจเศรษฐกิจเพื่อการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล ซึ่งการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมหัวใจเศรษฐกิจในยุคดิจิทัลนั้น มีความสำคัญและจำเป็นต่อคนในยุคปัจจุบัน เพราะจะทำให้ผู้ใช้หลักธรรมดังกล่าวสามารถเข้าสู่ความสำเร็จในการใช้ชีวิตประจำวัน และมีการวางแผนที่ดีในการใช้ชีวิตในยุคดิจิทัลนี้ซึ่งหัวใจเศรษฐกิจ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ทิฐุธรรมมีกัตถประโยชน์ 4 ประการ คือ อุ-อา-กะ-สะ อุ ย่อมาจากอุภูฐานสัมปทา อา ย่อมาจากอารักขสัมปทา กะ ย่อมาจากกัลยาณมิตตตตา และ สะ ย่อมาจากสมชีวิตา โดยมีรายละเอียดการประยุกต์ใช้หลักธรรม ดังนี้ คือ 1) อุภูฐานสัมปทา ดำเนินชีวิตด้วยความขยัน และมีรูปแบบในการดำเนินชีวิตที่เป็นระเบียบ มีปัญญาเครื่องสอดส่องท่าหลายอย่างจนเกิดความชำนาญในงานที่ทำให้การงานนั้นประสบความสำเร็จได้ง่าย 2) อารักขสัมปทา รู้จักการรักษาทรัพย์ที่หามาได้ด้วยจากการรู้จักคุณค่าของสิ่งของข้าวของต่าง ๆ รู้ว่าอะไรคือ สิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิต อะไรคือสิ่งที่เป็นความอยากเพราะกิเลสของตนเอง 3) กัลยาณมิตตตตา มีความเข้าใจการคบหามิตร รู้จักแยกแยะคนดีคนชั่ว เลือกที่จะคบหาคนที่ดี รู้จักการดำรงตน เจริญสนทนากับบุคคลในหมู่บ้านหรือชุมชนด้วยการ

เป็นมิตร และ 4) สมชีวิตา ดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง รู้ทางหาทรัพย์และทางเสื่อมหรือทางหมดไปของทรัพย์ เลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย และไม่ให้เกิดคือนัก รู้จักจ่ายจ่ายจักต้องไม่ให้มากเกินไปกว่ารายได้ที่ได้รับ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เพื่อเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ซึ่งเชื่อมโยงกับแนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรง และแนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ รวมทั้งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริอัญภาค ศิรินนท์วัชรกุล (2467) ศึกษาเรื่อง “หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริม 13 นโยบายกระทรวงสาธารณสุข เป้าหมาย 100 วัน” ผลการศึกษาพบว่า หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริม 13 นโยบายกระทรวงสาธารณสุข เป้าหมาย 100 วัน ด้วยกระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดนโยบายเร่งด่วน เพื่อเป็นการส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ในปี 2567 นี้ นโยบายเร่งด่วน มี 13 นโยบาย ซึ่งมีเป้าหมายในการดำเนินการ 100 วัน การดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวในเชิงปฏิบัติยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากขาดแนวทางและปัจจัยส่งเสริมอื่น ๆ ที่เหมาะสม การดำเนินการนโยบายให้สำเร็จลุล่วง ตามเป้าหมายนั้นมีปัจจัยหลายประการ และต้องอาศัยทั้งกระบวนการนโยบายและการบริหารจัดการที่ดี และใช้การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ รักงาน วิริยะ สู้งาน จิตตะ ใส่ใจงาน วิมังสา ทำงานด้วยปัญญา การใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการนำนโยบายไปปฏิบัตินี้ จะทำให้กระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงานในกำกับ สามารถดำเนินนโยบาย ทั้ง 13 นโยบายดังกล่าว ให้บรรลุเป้าหมายได้ในระยะเวลาที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ พิศุทธิภา เมธิกุล (2567) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการรู้เท่าทันดิจิทัลและสุขภาวะทางจิตสำหรับวัยรุ่นตอนต้น” ผลการวิจัยพบว่า จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบประเด็นหลักและประเด็นย่อย ประกอบด้วย 1) เนื้อหาสำหรับกิจกรรมส่งเสริมการรู้เท่าทันดิจิทัลสำหรับวัยรุ่นตอนต้น ได้แก่ (1) ความสามารถในการใช้งาน (2) ความรับผิดชอบ (3) การคิดวิจารณ์ญาณ (4) การใช้งานอย่างปลอดภัย และ (5) การสื่อสารอย่างเหมาะสม 2) เนื้อหาสำหรับกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะทางจิตสำหรับวัยรุ่นตอนต้น ได้แก่ (1) การรู้จักและยอมรับตนเอง (2) การปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลง และ (3) การเห็นคุณค่าในตนเอง 3) การออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยรุ่นตอนต้น ได้แก่ (1) กิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติ (2) เนื้อหาและสื่อประกอบกิจกรรมที่ตรงกับความสนใจ (3) มีการเสริมแรงอย่างเหมาะสม และ (4)

ระยะเวลาเหมาะสม สรุปลง การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการรู้เท่าทันดิจิทัลและสุขภาพทางจิต ควรกำหนดเนื้อหาที่ส่งเสริมศักยภาพในการใช้เทคโนโลยี ควบคู่กับการสนับสนุนให้รู้จักตนเองและยอมรับตนเอง การปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงและการเห็นคุณค่าในตนเอง มีรูปแบบกิจกรรมและกระบวนการที่สอดคล้องกับความสนใจของวัยรุ่นตอนต้น ผลการศึกษาเป็นแนวทางสำหรับนักจิตวิทยาและผู้ที่ทำงานกับวัยรุ่นตอนต้นในการสร้างกิจกรรมฝึกอบรมต่อไป

สารโวจน์ วรรณโกสิน, ทัฏฐกร สำเร็จดี (2567) ศึกษาเรื่อง “การจัดการอารมณ์ด้านลบของวัยรุ่นที่ได้รับผลจากเทคโนโลยีดิจิทัล” ผลการศึกษาพบว่า วัยรุ่นเจนเนอเรชั่น Z เติบโตมาพร้อมเทคโนโลยี มีการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต และสื่อสังคมออนไลน์เกือบตลอดเวลา ข้อดีคือสามารถปรับตัวและใช้งานเทคโนโลยีได้อย่างเชี่ยวชาญ ข้อเสียของการเข้าถึงข้อมูลอย่างไม่มีที่สิ้นสุด สามารถส่งผลต่อการคิด อารมณ์ และพฤติกรรมที่ไม่ดีได้ โดยปัจจัยที่สำคัญต่อการจัดการผลกระทบทางด้านลบจากเทคโนโลยีดิจิทัล คือการจัดการอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม วัตถุประสงค์ของบทความนี้เพื่อทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับวัยรุ่นที่ได้รับผลกระทบจากเทคโนโลยีดิจิทัลกับการจัดการอารมณ์ พบว่า วัยรุ่นสามารถจัดการอารมณ์ได้ด้วยตัวเอง โดยการฝึกฝนเทคนิคการจัดการอารมณ์อย่างเป็นระบบ ใช้เทคโนโลยีเพื่อจัดการอารมณ์ หรือด้วยความช่วยเหลือจากผู้ปกครองและครู ผู้นิพนธ์จึงมุ่งหวังให้บทความเกี่ยวกับการจัดการอารมณ์ด้านลบซึ่งเป็นผลจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลนี้จะเป็นประโยชน์ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในการทำความเข้าใจวัยรุ่น และสามารถนำข้อมูลใช้เป็นแนวทางช่วยเหลือวัยรุ่นให้มีทักษะจัดการกับอารมณ์ได้ดียิ่งขึ้น

วรเชษฐ์ โทอื่น และคณะ (2567) ศึกษาเรื่อง “จริยธรรมทางการเมืองในศตวรรษที่ 21: โอกาสและความท้าทาย” ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาจริยธรรมทางการเมืองในศตวรรษที่ 21 โดยพิจารณาโอกาสและความท้าทายที่เกิดขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมทางการเมืองที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ การวิเคราะห์หลักการทางจริยธรรมที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจของนักการเมืองในยุคดิจิทัล ตลอดจนผลกระทบต่อประชาธิปไตยและการปกครองที่มีความโปร่งใส บทความนี้พิจารณาถึงบทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสังคมออนไลน์ในการสร้างและทำลายมาตรฐานทางจริยธรรมในระบบการเมืองร่วมสมัย เนื้อหาการศึกษาได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมและกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประเทศต่าง ๆ เพื่อให้เห็นภาพรวมของการพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองและบทบาทของสถาบันทางการเมืองและพลเมืองในการเสริมสร้างหรือทำลายจริยธรรมดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่า ในขณะที่เทคโนโลยีและการสื่อสารทางสังคมเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่กว้างขวางขึ้น แต่ก็ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการบิดเบือนข้อมูลและขาดความรับผิดชอบทางจริยธรรม นอกจากนี้ ความท้าทายที่สำคัญยังรวมถึงปัญหาการคอร์รัปชัน ความขัดแย้งของผลประโยชน์ และความแตกแยกทางการเมือง ซึ่งทำให้จริยธรรมการเมืองในยุคปัจจุบันมีความซับซ้อนและยากที่จะรักษามาตรฐาน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาเน้นถึงความจำเป็นในการพัฒนานโยบายและมาตรการที่ส่งเสริมจริยธรรมและความรับผิดชอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รวมถึงการส่งเสริมบทบาทของพลเมืองและสื่อมวลชนในการเฝ้าระวังการใช้สิทธิอำนาจในทางที่ไม่เหมาะสม บทความชี้ให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้หลักจริยธรรมที่เหมาะสมในระบบการเมืองเป็นสิ่งสำคัญต่อการสร้างความยั่งยืนและความเป็นธรรมในสังคม

อภิญา บุญเกียรติ และพระมหาอุตร อุตโร (มากดี) (2567) ศึกษาเรื่อง “การบริหารวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในศตวรรษที่ 21” ผลการศึกษาพบว่า ความเจริญก้าวหน้าและการพัฒนาของสังคมโลกอย่างรวดเร็ว ทำให้ทุกภูมิภาคของโลกสามารถรับรู้ติดต่อข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วเชื่อมต่อกันอย่างไร้พรมแดน ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างก้าวกระโดดภายใต้การขับเคลื่อนปัจจัยพื้นฐานทางสังคมของประเทศโดยเฉพาะการพัฒนาด้านที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเป็นสำคัญ สถานศึกษาจึงเป็นหน่วยงานที่สำคัญโดยเฉพาะในส่วนของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาที่มีส่วนสำคัญในการวางแผนจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้ถูกต้องและเหมาะสมตามหลักสูตรพร้อมทั้งพัฒนาหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับสภาพบริบทของพื้นที่สอดคล้องกับอาชีพในท้องถิ่นและสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีความหลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียนและนำไปสู่การพัฒนาและการสร้างทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับอนาคตแก่ผู้เรียน บทความทางวิชาการนี้ต้องการนำเสนอแนวคิดในการบริหารวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนสามารถนำข้อมูลไปเป็นแนวทางในการศึกษาและพัฒนาการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนตามแนวทางของยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 -2580 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียน

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data)

จากผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณในงานวิจัยฉบับนี้ พบว่า ตัวแปรต้น 3 ด้าน ได้แก่ (1) หลักพุทธธรรม, (2) ความฉลาดทางอารมณ์ และ (3) การจัดการความรุนแรง มีความสามารถในการพยากรณ์การลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลของสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สำคัญ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง การบูรณาการหลักพุทธธรรมในนโยบายการพัฒนาเยาวชน ภาครัฐ โดยเฉพาะกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) กระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงวัฒนธรรม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรผลักดันนโยบายในการส่งเสริมการเรียนรู้หลักพุทธธรรมที่เน้นการเข้าใจตนเอง การระงับความโกรธ การเจริญเมตตา และการใช้ปัญญาในการวิเคราะห์สื่อในหมู่วัยรุ่น โดยเฉพาะผ่านกิจกรรมในสถานศึกษา เช่น หลักสูตร “พุทธะกับการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์” เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจจากอิทธิพลของสื่อรุนแรง

ประการที่สอง การส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ (emotional intelligence: EQ) ในระบบการศึกษาและชุมชน ควรกำหนดเป็นนโยบายระดับชาติให้สถานศึกษาทุกระดับชั้นบูรณาการการพัฒนา EQ ในรูปแบบที่เป็นรูปธรรม เช่น โปรแกรม “เรียนรู้ตนเอง เข้าใจผู้อื่น” ที่เน้นการจัดการอารมณ์ การตัดสินใจอย่างมีสติ และการสื่อสารที่ไม่ใช้ความรุนแรง เพื่อให้เยาวชนสามารถรับมือกับอิทธิพลของสื่อและความขัดแย้งในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

ประการที่สาม การจัดการความรุนแรงโดยใช้แนวคิดการป้องกันเชิงรุกในระดับครอบครัว โรงเรียน และชุมชน นโยบายควรมุ่งเน้นการพัฒนา “ระบบแจ้งเตือนและเฝ้าระวังพฤติกรรมรุนแรง” ในกลุ่มเยาวชน โดยร่วมมือกับครอบครัว สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นำแนวคิดการจัดการความรุนแรงแบบองค์รวม (holistic violence management) มาใช้ เช่น การจัดตั้งหน่วยสนับสนุนจิตวิทยาเชิงบวกในโรงเรียน การฝึกอบรมครูให้เป็นผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ รวมถึงการมีสื่อเรียนรู้แบบ Interactive เพื่อสร้างทางเลือกใหม่ในการระบายอารมณ์และจัดการความเครียดของเยาวชน

ประการที่สี่ การจัดตั้งศูนย์นโยบายเฉพาะด้าน “สื่อปลอดภัย – สังคมสันติ” ภาครัฐควรจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะด้านในการบูรณาการข้อมูล วิจัย และกลไกสนับสนุนการลดความรุนแรงจากสื่อ โดยเน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างนักการศึกษา นักจิตวิทยา นักพุทธศาสนา และผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ ซึ่งจะช่วยให้สามารถออกแบบนโยบายเชิงระบบที่มีประสิทธิภาพต่อความเป็นอยู่ร่วมกันอย่างสันติของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างยั่งยืน

5.3.2 ข้อเสนอแนะจากข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data)

ข้อสังเกตโดยรวม ข้อเสนอแนะจากผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่ม สะท้อนว่า การลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อในกลุ่มวัยรุ่นไม่สามารถพึ่งเพียงการอบรมหรือคำสอน หากต้องอาศัยการมีส่วนร่วม การออกแบบระบบสนับสนุน และการเปลี่ยนวิถีคิดร่วมกันระหว่างคนรุ่นต่าง ๆ แนวทางที่เกิดขึ้นจึงไม่เพียงเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย แต่เป็นข้อเสนอเชิงวัฒนธรรม เพื่อสร้าง “ระบบนิเวศทางปัญญาและความกรุณา” ที่จะประคับประคองวัยรุ่นให้อยู่ร่วมกับสื่อและสังคมยุคใหม่ได้อย่างปลอดภัยและยั่งยืน

ข้อสังเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่านมีข้อเสนอร่วมกันว่า “รูปแบบการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อลดความรุนแรงจากสื่อในวัยรุ่นควรเป็นระบบที่มีความยืดหยุ่นตามบริบทใช้หลักธรรมเป็นฐาน ใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อ และใช้ความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นเป็นพลังเปลี่ยนแปลง” การออกแบบที่ดีควรเปิดพื้นที่ให้เยาวชนมีส่วนร่วม สร้างการเรียนรู้แบบร่วมมือ (co-creation) และต้องเชื่อมโยงแนวคิดพุทธธรรมเข้ากับจิตวิทยาพัฒนาการ สื่อศึกษา และจริยธรรมยุคดิจิทัลอย่างมีพลวัต

5.3.3 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาต่อยอดโดยการพัฒนาและทดลองใช้หลักพุทธธรรมผ่านหลักสูตรออนไลน์ หรือโปรแกรมการเรียนรู้ดิจิทัลสำหรับวัยรุ่น เพื่อตรวจสอบประสิทธิผลในการเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์และลดพฤติกรรมความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ

บรรณานุกรม

1. ตำรา หนังสือ เอกสาร กฎหมาย

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2550). *การวิเคราะห์สถิติ สถิติสำหรับบริหารและวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 10.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ฉัมนนันทิกุล. (2550). *ธรรมะพื้นฐาน: คีล 5 และการประพฤติปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ:

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์.

ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2543). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*.

อุบลราชธานี : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธ์. (2540). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 7.

กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์และปกเจริญผล.

บุญเรียง ขจรศิลป์. (2543). *วิธีวิจัยทางการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5), กรุงเทพฯ: พี.เอ็น.การพิมพ์

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2535). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 7), กรุงเทพฯ

:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2541). *พุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 8), กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พระไพศาล วิสาโล. (2549). *การพัฒนาจิตใจด้วยสติ: ทักษะการทำความเข้าใจชีวิต*.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธิกา.

พุทธทาสภิกขุ. (2542). *ศีลและจริยธรรมในพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมะไทย.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2534). *พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา (แปล) ชุด 91 เล่ม*.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาฯ 2500*.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย*.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดขอนแก่น. (2565). *รายงานสถานการณ์*

ทางสังคม ประจำปี 2565 จังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น:

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดร้อยเอ็ด. (2565). *รายงานสถานการณ์*

ทางสังคม ประจำปี 2565 จังหวัดร้อยเอ็ด. ร้อยเอ็ด:

2. งานวิจัย/วิทยานิพนธ์/บทความวิชาการ/บทความวิจัย/วารสาร

- กนกพร วัฒนศรี. (2563). จิตวิทยาเชิงพุทธ: การศึกษาแนวทางเสริมสร้างคุณธรรมผ่านโยนิโสมนสิการ. *วารสารจิตวิทยาเชิงพุทธ*, 10(2), 45-60.
- กนกพร วัฒนศรี. (2563). การใช้หลักสัมมาวาจาเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในเยาวชน. *วารสารวิจัยทางพุทธศาสนา*, 12(1), 25-40.
- กมลทิพย์ แจ่มกระจ่าง. (2547). *โครงการสำรวจประชามติเกี่ยวกับการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย: ศึกษาเฉพาะกรณีความคิดเห็นของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครต่อความเป็นประชาธิปไตยในปัจจุบัน: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*
- ฉัตรตระกูล ปานอุทัย. (2567). กิจกรรมทางกายแบบออนไลน์ที่ส่งผลต่อสมรรถภาพทางกาย ความฉลาดทางอารมณ์และคุณภาพชีวิตของเยาวชน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ*, 16(3), 35-46.
- ชฎาพร บุญหนา และชั้นทอง วัฒนนะประดิษฐ์. (2567). แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำความรุนแรงต่อเด็กด้วยหลักพุทธธรรม. *Journal of MCU Peace Studies*, 12(4), 1617-1628.
- ชัยวัฒน์ สุรวิชัย. (2562). การบริโภคสื่อและพฤติกรรมก้าวร้าวในเยาวชนไทย. *วารสารวิชาการสื่อสาร*, 10(2), 121-135.
- ฐิชาธิ์ชัย ชัยบรรจงวัฒน์. (2566). ความสัมพันธ์ของความฉลาดทางอารมณ์และภาวะซึมเศร้าของวัยรุ่น อำเภอยุพาร์ท จังหวัดศรีสะเกษ. *Journal of Health and Environmental Education*, 8(3), 1-9.
- ทิตาวิร์ การรัมย์, สียงเวียง ปิ่นกาลัง, และปิยะวรรณ ศรีสุรักษ์. (2567). การใช้ชุดกิจกรรมฝึกคิดแก้ปัญหาเพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. *วารสารศึกษาศาสตร์ มจร • คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย* 12(1), 180-191.
- ธนารักษ์ สารเถื่อนแก้ว. (2566). พุทธวิธีพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์. *วารสารโพธิศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(2), 24-36.
- ธรรมจักร ปัญญาพนาวัดนา. (2564). การพัฒนาการสื่อสารในองค์กรด้วยหลักสัมมาวาจา. *วารสารจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์*, 8(1), 121-135.

- ธวัชชัย สุวรรณประเสริฐ. (2563). การประยุกต์ใช้หลักอภิปมาธรรมในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(1), 67-89.
- ธีรวิมล สุธีรัตน์. (2562). การประยุกต์ใช้หลักสัมมาทิฏฐิในสื่อดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยีของเยาวชน. *วารสารพัฒนาการศึกษา*, 19(3), 45-62.
- ตฤณห์ โพธิ์รักษา. (2565). อิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชน. *วารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ*, 5(2), 97-116.
- บุญเลิศ สายสนิท. (2562). การใช้สัมมาวาจาในบริบทครอบครัว. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, 11(2), 45-60.
- นพดล รัตนพันธ์. (2565). การรู้เท่าทันสื่อในบริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรม. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 15(3), 32-45.
- นววิช นวชีวินมัย และสกล วรเจริญศรี. (2567). การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุของการเผชิญกับการข่มเหงรังแกของวัยรุ่นตอนต้น. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(11), 754-771.
- ณัฐพร สิงห์สร, ณัฐกา สงวนวงษ์, ณัฐพัชร สายเสนา, ลำพอง กลมกุล, เรืองวิษญ์ นิลโคตร. (2567). ความฉลาดทางอารมณ์วิถีพุทธกับการเสริมสร้างพลังอำนาจภาวะผู้นำสตรี. *วารสารมหาจุฬานาครทรรคน์*, 11(3), 44-55.
- ณัชฎากัญจน์ รัตนวรกานต์, อนุเทพ สุขศรีวงศ์ และพันธุ์ทิพย์ นวานุช. (2567). ข้อเสนอเชิงนโยบายและกฎหมายเพื่อพิทักษ์สิทธิเด็กจากความรุนแรงตามกรอบความตกลงอาเซียน. *วารสารมหาจุฬานาครทรรคน์*, 11(8), 202-214.
- ดวงรัตน์ เหลืองอ่อน และธิติตา สีสลาปัญญาเลิศ. (2566). การตกเป็นเหยื่อไซเบอร์ของกลุ่มวัยรุ่นในจังหวัดชลบุรี: การวิเคราะห์โมเดลมิมิค. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 15(2), 17-26.
- ปัญจริย์ จุลไกรอนิสงส์. (2567). การจัดการอารมณ์โกรธของวัยรุ่น. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 9(2), 351-359.
- พรทิพย์ เย็นจะบก. (2563). การสื่อสารพหุวัฒนธรรมในยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการสารสนเทศศึกษา*, 9(2), 25-37.

- พรเทพ เจริญกิจ. (2566). บทบาทตัวละครในละครโทรทัศน์ที่มีผลต่อพฤติกรรมการเล่นแบบ
ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี สมุทรปราการ.
วารสารศิลปะและวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล, 12(12), 39-52.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2554). *พุทธธรรม*. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2553). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2548). *ธรรมะกับจิตวิทยา*. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาจิรวัดน์ (อิทธิญาโณ เพชรศรี), พระศรีสุทธิพงศ์, และศิริโรจน์ นามเสนา. (2567).
ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาเยาวชนของกรมพินิจตามหลักพุทธธรรม.
Journal of Interdisciplinary Buddhism, 2(4), 1-12.
- พระอธิการสุพรรณ วิสุทฺโธ (รอบไธสง), พระมหาสุพร รกขิตธมโม, เบญจมาศ สุวรรณวงศ์. (2567).
ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อสังคมปัจจุบันของวัยรุ่นไทย.
Academic MCU Buriram Journal. 9(2), 92-103.
- พิศุทธิภา เมธิกุล. (2567). การศึกษาแนวทางจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการรู้เท่าทันดิจิทัลและสุขภาวะ
ทางจิตสำหรับวัยรุ่นตอนต้น. *Thai Journal of Clinical Psychology*, 55(3), 17-30.
- รัตติกาล สุขไสย, พระครูวิจิตรศีลาจาร, พระครูโฆสิตพัฒนานุกุล, และสิทธิโชค ปาณะศรี. (2567).
การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม: หัวใจเศรษฐกิจเพื่อการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล.
Journal of MCU Nakhondhat, 11(11), 265-274.
- วรเชษฐ์ ไทอิน, พระกฤษดา ธมมสารโร (สาระวิท) และสุรศักดิ์ พุทธา. (2567). จริยธรรมทางการเมือง
ในศตวรรษที่ 21: โอกาสและความท้าทาย. *วารสารปรัชญาประชาคม*, 2(5), 57-72.
- วรชัย อรุณมาศ. (2564). การฝึกโยนิโสมนสิการเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงบวกในเยาวชน.
วารสารจิตวิทยาไทย, 9(2), 121-140.
- วิจิตรา เจริญสุข. (2563). จริยธรรมดิจิทัล: การส่งเสริมคุณธรรมผ่านเทคโนโลยี.
วารสารสังคมศาสตร์และจิตวิทยา, 8(2), 67-89.

- วิจิตรา เจริญสุข. (2562). จริยธรรมและการแก้ปัญหาในยุคดิจิทัล: แนวคิดเชิงพุทธ.
วารสารการศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, 8(1), 67-79.
- วิมลพร สุวรรณรัตน์. (2562). การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล: แนวทางเชิงพุทธ.
วารสารศาสนาและเทคโนโลยี, 5(2), 45-62.
- ศิริอัญภาค ศิริรินทร์วชิรกุล. (2467). หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริม 13 นโยบายกระทรวงสาธารณสุข
เป้าหมาย 100 วัน. *Academic Graduate Journal*, 2(4), 110-118.
- ศุภชัย อัครฤทธิ์เดช. (2562). การประยุกต์ใช้หลักสัมมาวาจาในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา.
วารสารจิตวิทยาพัฒนาการ, 10(2), 45-63.
- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศกองบัญชาการการศึกษา. (2551). ระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษา.
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมจิตต์ เวียงเพิ่ม, แสงนภา บารมี, และกชกร ฉายากุล. (2567). ผลของการจัดการเรียนรู้
โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาพยาบาล.
วารสารสุขภาพและการศึกษาพยาบาล, 30(3), 56-71.
- สมชาย เจริญอักษร. (2563). การประยุกต์โยนิโสมนสิการในการลดความขัดแย้งในครอบครัว.
วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 10(3), 45-60.
- สมศักดิ์ บุญปุ. (2562). การเรียนรู้ในยุคดิจิทัล: แนวทางการพัฒนา. *วารสารการศึกษา*,
11(1), 15-30.
- สาโรจน์ วรรณโกคิน, ภัฏฐกร สำเร็จดี. (2567). การจัดการอารมณ์ด้านลบของวัยรุ่นที่ได้รับผล
จากเทคโนโลยีดิจิทัล. *วารสารจิตวิทยาคลินิกไทย*, 55(2), 65-77
- สุชาติ เถาทอง. (2561). การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการแก้ปัญหาของเยาวชน.
วารสารจิตวิทยาเชิงพุทธ, 12(2), 89-101.
- สุชาติ เถาทอง. (2562). การสื่อสารในยุคดิจิทัล: ความท้าทายต่อการสร้างสังคมคุณธรรม.
วารสารวิชาการเทคโนโลยีสารสนเทศ, 11(2), 45-58.
- สุชาติ เถาทอง. (2562). การประยุกต์เทคโนโลยี AI เพื่อการศึกษาในศาสนาพุทธ.
วารสารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนา, 6(1), 54-65.
- สุพจน์ สงวนสุข. (2563). การใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาสังคมยุคดิจิทัล.
วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 7(1), 45-60.

- สุรเชษฐ์ พุ่มสวัสดิ์. (2556). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในกระบวนการพัฒนาสังคม.
วารสารวิชาการเทคโนโลยีสารสนเทศ, 9(1), 12-18.
- สุวรรณ สภาอานันท์. (2562). การพัฒนาคุณธรรมในวัยรุ่นผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์.
วารสารจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์, 24(1), 45-62.
- อนุสรณ์ ทิพย์สุนทร. (2561). การประยุกต์ใช้หลักโยนิโสมนสิการเพื่อพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์
 ในนักเรียน. *วารสารวิจัยทางการศึกษา*, 15(3), 35-50.
- อภิญา บุณยเกียรติ และพระมหาอุตร อุตโตโร (มากดี). (2567). การบริหารวิชาการเพื่อพัฒนา
 ทักษะอาชีพของนักเรียนในศตวรรษที่ 21. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*,
 7(4), 1031-1043.

3. เอกสารต่างประเทศ

- Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2002). The effects of media violence on society.
Science, 295(5564), 2377-2379.
- Aaker, D.A. (2014). *Aaker on Branding: 20 Principles that Drive Success*.
 New York: Morgan. James Publishing.
- Anderson, T. (2008). *The Theory and Practice of Online Learning*. Athabasca
 University Press.
- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory of mass communication.
Media Psychology, 3(3), 265-299.
- Bailenson, J. (2018). *Experience on Demand: What Virtual Reality Is, How It Works,
 and What It Can Do*. W. W. Norton & Company.
- Barthes, R. (1977). *Image, Music, Text*. Fontana Press.
- Baumeister, R. F., & Vohs, K. D. (2007). *Self-regulation, ego depletion, and motivation*.
Social and Personality Psychology Compass, 1(1), 115-128.
- Bhikkhu Bodhi. (1994). *The Noble Eightfold Path: Way to the End of Suffering*.
 Buddhist Society
- Buckingham, D. (2003). *Media Education: Literacy, Learning, and Contemporary
 Culture*. Polity Press.

- Bergmann, J. (2016). Flipped Learning: Gateway to Student Engagement. *International Society for Technology in Education*.
- Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge University Press.
- Castells, M. (2000). *The Rise of the Network Society*. Wiley-Blackwell.
- Chia, L. (2018). Buddhism and social cohesion: Lessons for conflict resolution. *Journal of Peace and Conflict Studies*, 14(2), 110-126.
- Davenport, T. H., & Harris, J. G. (2007). *Competing on analytics: The new science of winning*. Harvard Business Review Press.
- Denzin, N. K. (1978). *The research act: A theoretical introduction to sociological methods* (2nd ed.). McGraw-Hill.
- Doran, G. T. (1981). There's a SMART way to write management's goals and objectives. *Management Review*, 70(11), 35-36.
- D'Zurilla, T. J., & Goldfried, M. R. (1971). Problem-solving and behavior modification. *Journal of Abnormal Psychology*, 78(1), 107-126.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and Crisis*. Norton.
- Facione, P. A. (2015). *Critical thinking: What it is and why it counts*. California Academic Press.
- Flick, U. (2018). *An introduction to qualitative research* (6th ed.). SAGE Publications.
- Fredrickson, B. L. (2001). The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions. *American Psychologist*, 56(3), 218-226.
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. Herder and Herder.
- Galtung, J. (1969). Violence, Peace, and Peace Research. *Journal of Peace Research*, 6(3), 167-191.
- Gerbner, G. (1980). The Mainstreaming of America: Violence Profile No. 11. *Journal of Communication*, 30(3), 10-29.
- Goenka, S. N. (2000). *The Art of Living: Vipassana Meditation. Pariyatti*.
- Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. Bantam Books.

- Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. Bantam Books.
- Gunaratana, H. (2011). *Mindfulness in plain English*. Boston: Wisdom Publications.
- Hanh, T. N. (1998). *The heart of the Buddha's teaching: Transforming suffering into peace, joy, and liberation*. New York: Broadway Books.
- Headspace AI. (2020). *Using AI for Mindfulness Training*. Headspace Inc.
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2010). *Bullying beyond the schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Hobbs, R. (2010). *Digital and Media Literacy: Connecting Culture and Classroom*. Corwin Press.
- Hofmann, S. G., Grossman, P., & Hinton, D. E. (2011). Loving-kindness and compassion meditation: A meta-analysis of the effects of the meditative practices on psychological well-being. *Journal of Clinical Psychology, 67*(6), 571-585.
- Kabat-Zinn, J. (2003). *Mindfulness-Based Stress Reduction (MBSR) in schools: A comprehensive training manual*. New Harbinger Publications.
- Kabat-Zinn, J. (1990). *Full Catastrophe Living: Using the Wisdom of Your Body and Mind to Face Stress, Pain, and Illness*. Dell Publishing.
- Kahneman, D. (2011). *Thinking, fast and slow*. Farrar, Straus, and Giroux.
- Karmen, J. (2004). Evaluating Peacebuilding Activities. *Peace and Conflict Review, 1*(1), 12-25.
- Katz, E., Blumler, J. G., & Gurevitch, M. (1974). Uses and Gratifications Research. *Public Opinion Quarterly, 37*(4), 509-523.
- Keen, S. (2017). *The influence of media on the young generation*. *Youth and Media Studies Journal, 5*(3), 45-56.
- Kim, S., & Ko, E. (2012). Social networking service characteristics and user satisfaction. *Journal of Social Networking Services, 9*(2), 85-102.
- Klapper, Joseph T. (1960). *The Effect of Mass Communication*. New York: The Free Press.
- PDPA.PRO (ออนไลน์). (2566). สรุป PDPA พร้อมแนะแนวทาง. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2567. จาก <https://pdpa.pro/blogs>
- Lai, K. W., & Hong, K. S. (2015). Technology use and learning approaches in education. *Educational Technology Research and Development, 63*(5), 871-894.

- Ledrach, J. P., & Freire, P. (1995). *Building Peace: Sustainable Reconciliation in Divided Societies*. United States Institute of Peace Press.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. SAGE Publications.
- Livingstone, S., & Helsper, E. J. (2007). Gradations in Digital Inclusion: Children, Young People, and the Digital Divide. *New Media & Society*, 9(4), 671-696.
- Lu, Y., Wu, Q., & Liu, X. (2020). Religious Text Analysis with Machine Learning :A Case Study on Buddhist Scriptures. *Journal of Artificial Intelligence and Society*, 35(3), 215–230.
- Lutz, A., Slagter, H. A., Dunne, J. D., & Davidson, R. J. (2008). Attention regulation and monitoring in meditation. *Trends in Cognitive Sciences*, 12(4), 163-169.
- McCombs, M. E., & Shaw, D. L. (1972). The Agenda-Setting Function of Mass. *Public Opinion Quarterly*, 36(2), 176-187.
- McLuhan, M. (1964). *Understanding Media: The Extensions of Man*. McGraw-Hill.
- Patchin, J. W., & Hinduja, S. (2016). Cyberbullying: Prevention and response. *Prevention Science*, 17(5), 483-495.
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice* (4th ed.). SAGE Publications.
- Phra Dhammapitaka. (2015). *Dhamma for the Youth: Teaching Principles for Young Buddhists*. Bangkok: Buddha Dhamma Foundation.
- Prensky, M. (2012). *From digital natives to digital wisdom: Hopeful essays for 21st-century learning*. Corwin Press.
- Potter, W. J. (2004). *Theory of Media Literacy: A Cognitive Approach*. SAGE Publications.
- Ramos, A. (2019). The role of empathy in social media interactions and its implications for mental health. *Journal of Social Media Studies*, 5(2), 28-40.
- Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of Innovations* (5th ed.). Free Press.
- Rogers, C. R. (1961). *On becoming a person: A therapist's view of psychotherapy*. Houghton Mifflin.
- Rosenberg, M. B. (2003). *Nonviolent Communication: A Language of Life*. Puddle Dancer Press.

- Rothman, J. (2013). A just peace approach to media violence. *Journal of Conflict Resolution*, 57(4), 543-564.
- Salmon, G. (2000). *E-Moderating: The Key to Teaching and Learning Online*. Kogan Page.
- Santrock, J. W. (2018). *Life-span Development (17th ed.)*. McGraw-Hill.
- Santos, H. (2018). Media and the cultivation of empathy: The role of kindness in media content. *Journal of Media and Society*, 10(1), 44-57.
- Schultz, P. W. (2017). Strategies for promoting pro-environmental behavior: Lots of tools but few instructions. *European Psychologist*, 19(2), 107-117.
- Shannon, C. E., & Weaver, W. (1949). *The Mathematical Theory of Communication*. University of Illinois Press.
- Shapiro, S. L., Carlson, L. E., Astin, J. A., & Freedman, B. (2006). Mechanisms of mindfulness. *Journal of Clinical Psychology*, 62(3), 373-386.
- Skinner, B. F. (1953). *Science and Human Behavior*. Macmillan.
- Smith, A., & Clayton, B. (2009). Enhancing the capabilities of VET professionals: A social capital approach. *International Journal of Training Research*, 7(1), 50-71.
- Smith, P. K., & Slonje, R. (2010). Cyberbullying: The nature and extent of a new phenomenon. In S. R. Jimerson, S. M. Swearer, & D. L. Espelage (Eds.), *Handbook of bullying in schools: An international perspective* (pp. 249-262). New York: Routledge.
- Sweeney, A. (2015). Compassion and conflict: A Buddhist perspective on the role of empathy in peacebuilding. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 21(1), 34-45.
- Thorndike, E. L. (1920). Intelligence and its uses. *Harper's Magazine*, 140, 227-235.
- Tokunaga, R. S. (2010). *Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization*. *Computers in Human Behavior*, 26(3), 277-287.
- Van Dijk, J. (2020). *The Digital Divide*. Polity Press.
- Velez, A. L. (2014). Mindfulness and the influence of media on youth. *Journal of Youth Studies*, 12(4), 37-50.

Wenger, E. (2000). Communities of practice and social learning systems. *Organization*, 7(2), 225-246.

Williams, M. (2018). *Digital mindfulness: Finding balance and calm in the digital world*. London: Piatkus.

Zeidan, F., Johnson, S. K., Diamond, B. J., & David, Z. (2010). Mindfulness meditation improves emotion regulation and reduces stress. *Journal of Research in Personality*, 44(6), 672-685.

4. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

พนม เกตุมาน. (2550). *พัฒนาการวัยรุ่น*. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2567.

จาก: https://www.psyclin.co.th/new_page_56.htm

พระไตรปิฎก เล่มที่ 11 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 3 ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค จักกวัตตีสสูตร. *พระไตรปิฎก ฉบับสยามรัฐ*. [ออนไลน์] สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2567.

จาก: <https://th.wikipedia.org/wiki>.

พระไตรปิฎก เล่มที่ 14 (พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย) อานาปานสติสูตร. *พระไตรปิฎก ฉบับสยามรัฐ*. [ออนไลน์] สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2567.

จาก: <https://th.wikipedia.org/wiki>.

ภณิติลา ธนบุรณนิพัทธ์. (2564). *สื่อกับความรุนแรง*. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2567.

จาก: <https://researchcafe.tsri.or.th/media-violence/>.

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดขอนแก่น. (2565). *รายงานสถานการณ์ทางสังคม ประจำปี 2565 จังหวัดขอนแก่น*. ขอนแก่น: สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2567.

จาก: https://www.m-society.go.th/ewtadmin/ewt/mso_web/download

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดมหาสารคาม. (2565). *รายงานสถานการณ์ทางสังคม ประจำปี 2565 จังหวัดมหาสารคาม*. มหาสารคาม: สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2567.

จาก: https://www.m-society.go.th/ewtadmin/ewt/mso_web/download

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดร้อยเอ็ด. (2565). *รายงานสถานการณ์ทางสังคม ประจำปี 2565 จังหวัดร้อยเอ็ด*. ร้อยเอ็ด: สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2567.

จาก: https://www.m-society.go.th/ewtadmin/ewt/mso_web/download

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก : แบบสอบถามการวิจัยเชิงปริมาณ

ภาคผนวก ข : แบบสอบถามการวิจัยเชิงคุณภาพ

ภาคผนวก ค : แบบประเมินคู่มือ

ภาคผนวก ก : แบบสอบถามการวิจัยเชิงปริมาณ

แบบสอบถามการวิจัย

เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้เป็นแบบสอบถามเชิงสำรวจสภาพปัญหาปัจจุบันและความต้องการจำเป็นในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่

2. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการจำเป็นในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ จำนวน 7 ด้าน คือ

- 1) ด้านหลักพุทธธรรมกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่
- 2) ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่
- 3) ด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่นกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่
- 4) ด้านสังคมในศตวรรษที่ 21 กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่
- 5) ด้านความฉลาดทางอารมณ์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่
- 6) ด้านการจัดการความรุนแรงกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่
- 7) ด้านการรังแกบนสื่อออนไลน์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

3. แบบสอบถามแต่ละตอนจะมีคำชี้แจงของตอนนั้นๆ เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้ทราบรายละเอียดในการตอบแบบสอบถามให้เป็นอย่างดีถูกต้องสมบูรณ์ (โปรดได้อ่านคำชี้แจงก่อนตอบแบบสอบถาม)

4. คำตอบของท่านจะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อตัวท่านและผู้อื่น เนื่องจากข้อมูลที่ได้รับจากท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษา วิจัยและการสร้างความรู้ในด้านการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ดังนั้น ผู้วิจัยและคณะจึงขอความกรุณาท่านได้โปรดให้ข้อมูลแบบสอบถามตามสภาพความเป็นจริง

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้

ดร.พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า

ผู้วิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านเพียงข้อเดียวและโปรดกรอกข้อความในช่องว่าง

1. เพศ 1. ชาย 1. หญิง
2. อายุ 13 - 15 ปี 16 - 18 ปี 19 - 21 ปี
 22 - 24 ปี 25-27 ปี
3. สถานะ นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
 นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
 นักเรียน นักศึกษาระดับ ปวช.
 นักเรียน นักศึกษาระดับ ปวช.
 นักเรียน นักศึกษาที่มีชื่อเรียกเฉพาะ (เช่น โรงเรียนนายสิบ, โรงเรียนนายร้อย เป็นต้น)
 นักศึกษา ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
 นักศึกษา ระดับปริญญาตรี
 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ

เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดในแต่ละคำถาม โดยที่ระดับความคิดเห็น แบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ (5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = น้อยที่สุด)

ที่	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1. ด้านหลักพุทธธรรมกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่						
1.	หลักศีล 5 และการส่งเสริมการปฏิบัติตามศีล 5 ในวัยรุ่นสามารถช่วยลดความรุนแรงจากอิทธิพลของสื่อได้					
2.	หลักสติและสมาธิ การฝึกสติและสมาธิในชีวิตประจำวันสามารถช่วยควบคุมการตอบสนองต่อเนื้อหาสื่อที่ก่อให้เกิดความรุนแรงของวัยรุ่น					
3.	การปลูกฝังความเมตตาและกรุณาในวัยรุ่นช่วยสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และสามารถลดความรุนแรงในสังคมได้					
4.	การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 สามารถช่วยพัฒนาทักษะชีวิตของวัยรุ่นในการเลือกเสพสื่อที่สร้างสรรค์และลดปัญหาความรุนแรง					
5.	ลดปัญหาความรุนแรงการสร้างความสามัคคีในกลุ่มวัยรุ่นโดยการยึดหลักพุทธธรรมสามารถผลต่อการลดความขัดแย้งและการใช้ความรุนแรงในสังคม					

2. ด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่					
1.	เทคโนโลยีเพื่อฝึกสติและสมาธิ การใช้แอปพลิเคชันด้านการฝึกสติและสมาธิช่วยวัยรุ่นจัดการอารมณ์และลดการตอบสนองต่อเนื้อหาสื่อที่ก่อให้เกิดความรุนแรง				
2.	การให้ความรู้เท่าทันสื่อ (media literacy) สื่อเทคโนโลยีสามารถนำเสนอหลักโยนิโสมนสิการเพื่อส่งเสริมให้วัยรุ่นพิจารณาและแยกแยะเนื้อหาสื่อที่เหมาะสม				
3.	การใช้เทคโนโลยีสนับสนุนขั้นดีธรรม เทคโนโลยีสามารถช่วยสร้างกิจกรรมหรือเกมที่ฝึกขั้นดีธรรมในวัยรุ่นเพื่อลดการใช้ความรุนแรง				
4.	การออกแบบกิจกรรมออนไลน์เพื่อส่งเสริมขั้นดีธรรม เทคโนโลยีสามารถช่วยจัดกิจกรรมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในกลุ่มวัยรุ่น				
5.	การประยุกต์ใช้ AI (ปัญญาประดิษฐ์) มาใช้ในระบบการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมหลักสัมมาทิฐิ สามารถช่วยพัฒนาทัศนคติที่เหมาะสมในการบริโภคและตอบสนองต่อสื่อที่มีเนื้อหารุนแรง				
3. ด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่นกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่					
1.	การประยุกต์ใช้จิตวิทยาพัฒนาการเพื่อปลูกฝังคุณธรรม เช่น เมตตาและอภัยทาน ช่วยลดความรุนแรงที่เกิดจากอิทธิพลของสื่อในกลุ่มวัยรุ่น				
2.	การเข้าใจพัฒนาการทางอารมณ์ ช่วยให้วัยรุ่นเข้าใจและจัดการอารมณ์ที่เกิดจากอิทธิพลของสื่อที่กระตุ้นความรุนแรง				
3.	หลักโยนิโสมนสิการ (การคิดอย่างรอบคอบ) สามารถช่วยวัยรุ่นพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจเลือกบริโภคสื่อที่เหมาะสมกับพัฒนาการวัยรุ่น การประยุกต์ใช้หลักสัมมาทิฐิในจิตวิทยาพัฒนาการ				
4.	ช่วยเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบในกลุ่มวัยรุ่น				
5.	การพัฒนาความฉลาดทางสังคม (social intelligence): การนำหลักเมตตาและกรุณามาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนรู้ของวัยรุ่นช่วยส่งเสริมความฉลาดทางสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ				
4. ด้านสังคมในศตวรรษที่ 21 กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่					
1.	การส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (critical thinking) และการประยุกต์ใช้หลักโยนิโสมนสิการสามารถช่วยวัยรุ่นพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์เพื่อตรวจสอบและลดผลกระทบจากเนื้อหาสื่อรุนแรง				
2.	การพัฒนาทักษะการสื่อสาร (communication skills) หลักสัมมาวาจาในพุทธธรรมช่วยส่งเสริมทักษะการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่เกิดจากการใช้สื่อดิจิทัล				
3.	การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม (digital literacy) การประยุกต์ใช้หลักสัมมาทิฐิช่วยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณในกลุ่มวัยรุ่นเพื่อลด				

	ปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ					
4.	การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา (problem-solving skills): การใช้หลักอริยสัจ 4 ในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลของสื่อในกลุ่มวัยรุ่นที่มีประสิทธิภาพ					
5.	การเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) หลักพุทธธรรม เช่น อัปมาทธรรม ช่วยส่งเสริมให้วัยรุ่นพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสื่อในศตวรรษที่ 21					
5. ด้านความฉลาดทางอารมณ์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่						
1.	การรับรู้อารมณ์และผลกระทบจากความรุนแรงในสื่อ หลักสัมมาทิฐิช่วยให้วัยรุ่นสามารถตระหนักถึงอารมณ์ที่เกิดขึ้นจากการรับสื่อความรุนแรง					
2.	การควบคุมอารมณ์เพื่อลดการแสดงออกถึงความรุนแรง หลักสติและสมาธิช่วยเสริมสร้างความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของวัยรุ่นเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่กระตุ้นความรุนแรงจากสื่อ					
3.	การแสดงออกของอารมณ์ในทางที่เหมาะสมหรือหลักสัมมาวาจาสามารถส่งเสริมการแสดงออกทางอารมณ์ในรูปแบบที่สร้างสรรค์และลดการแสดงออกถึงความรุนแรงของวัยรุ่น					
4.	การรับมือกับสถานการณ์ที่กระตุ้นความรุนแรงในสื่อโดยใช้หลักโยนิโสมนสิการ ช่วยให้วัยรุ่นสามารถวิเคราะห์และรับมือกับสถานการณ์ที่กระตุ้นความรุนแรงในสื่ออย่างมีสติและไม่แสดงออกด้วยความรุนแรง					
5.	การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในชีวิตประจำวัน หลักสังคหวัตถุ 4 (ทาน, ปิยวาจา, อุตถจริยา, สมานัตตตา) ช่วยให้วัยรุ่นนำความฉลาดทางอารมณ์ไปประยุกต์ใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม					
6. ด้านการจัดการความรุนแรงกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่						
1.	การระงับความรุนแรงเชิงป้องกัน (preventive de-escalation) หลักสมาธิและสติช่วยให้วัยรุ่นสามารถควบคุมอารมณ์และลดความรุนแรงจากการกระตุ้นทางสื่อ					
2.	การสร้างความเข้าใจและการสื่อสารโดยการใช้หลักสัมมาวาจาในการสื่อสารช่วยลดความขัดแย้งที่เกิดจากความคิดเห็นแตกต่างในโลกออนไลน์					
3.	การจัดการความรุนแรงที่เกิดขึ้นแล้วผ่านหลักอริยสัจ 4 สามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการบริโภคเนื้อหาสื่อในวัยรุ่น					
4.	การเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงโดยการนำหลักอภัยทานมาใช้ช่วยฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่มีพฤติกรรมรุนแรงและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากอิทธิพลสื่อ					

5.	<p>พฤติกรรมรุนแรงและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากอิทธิพลสื่อ</p> <p>การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสันติภาพผ่านหลักสมานฉันท์และขันติธรรมสามารถช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความร่วมมือและสันติภาพในกลุ่มวัยรุ่นยุคใหม่</p>					
7. ด้านการรณรงค์บนสื่อออนไลน์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่						
1.	<p>การส่งเสริมการแสดงออกในเชิงบวกบนสื่อออนไลน์โดยวิธีการนำหลักสัมมาวาจามาใช้ในการสร้างสรรค์การสื่อสารบนสื่อออนไลน์ช่วยลดพฤติกรรมรังแกและสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรในกลุ่มวัยรุ่น</p>					
2.	<p>การลดพฤติกรรมรังแกผ่านการเสริมสร้างการคิดอย่างมีเหตุผลโดยใช้หลักโยนิโสมนสิการสามารถช่วยให้วัยรุ่นวิเคราะห์พฤติกรรมกรังแกบนสื่อออนไลน์ เหตุผลโดยใช้หลักโยนิโสมนสิการสามารถช่วยให้วัยรุ่นวิเคราะห์พฤติกรรมกรังแกบนสื่อออนไลน์</p>					
3.	<p>การส่งเสริมวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในโลกออนไลน์โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 สามารถช่วยสร้างบรรยากาศการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในกลุ่มวัยรุ่นบนสื่อออนไลน์</p>					
4.	<p>การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการรณรงค์บนสื่อออนไลน์ผ่านหลักสัมมาทิฐิช่วยให้วัยรุ่นตระหนักถึงผลกระทบทางจิตใจและสังคมจากการรณรงค์บนสื่อออนไลน์</p>					
5.	<p>การพัฒนาทักษะในการควบคุมอารมณ์และการตอบสนองอย่างมีหลักสติและสมาธิสามารถช่วยวัยรุ่นควบคุมอารมณ์และตอบสนองต่อการรณรงค์บนสื่อออนไลน์ในเชิงสร้างสรรค์</p>					

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข : แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ
เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่

คำชี้แจง

ผู้วิจัยขอความกรุณาจากท่าน ในฐานะที่เป็นผู้แทนของผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ซึ่งข้อมูลที่ได้จะปกปิดเป็นความลับ ไม่ส่งผลกระทบต่อ ใดๆ ต่อผู้ให้ข้อมูล และผู้วิจัยจะนำมารวบรวม วิเคราะห์และสังเคราะห์เชิงวิชาการในภาพรวม เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างและพัฒนาพุทธนวัตกรรมการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ต่อไป

1. ท่านมีมุมมองเกี่ยวกับการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลของวัยรุ่นยุคใหม่ ในประเด็นใดบ้าง อย่างไร?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. ท่านมีมุมมองเกี่ยวกับประเด็นด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ อย่างไรบ้าง?

.....
.....
.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ท่านมีมุมมองเกี่ยวกับประเด็นด้านจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่นกับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ อย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านมีมุมมองเกี่ยวกับประเด็นด้านสังคมในศตวรรษที่ 21 กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ อย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. ท่านมีมุมมองเกี่ยวกับประเด็นด้านการรังแกบนสื่อออนไลน์กับการลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพล
สื่อของวัยรุ่นยุคใหม่ อย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผู้ให้การสัมภาษณ์ ลำดับที่.....

ผู้สัมภาษณ์.....

ผู้บันทึกข้อมูล.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เวลา.....

สถานที่.....

ผู้ตรวจสอบข้อมูล.....

ภาคผนวก ข : แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

แบบประเมิน

เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่

คำชี้แจง

1. แบบประเมินฉบับนี้ เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจและความเหมาะสมต่อโมเดลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่

2. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจและความเหมาะสมต่อโมเดลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่จำนวน 3 ด้าน คือ

1) ด้านการออกแบบรูปเล่มของคู่มือ

2) ด้านเนื้อหาในคู่มือ

3) ด้านการนำคู่มือไปใช้ประโยชน์

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

3. แบบสอบถามแต่ละตอนจะมีคำชี้แจงของตอนนั้น ๆ เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้ทราบรายละเอียดในการตอบแบบสอบถามให้เป็นไปอย่างถูกต้องสมบูรณ์ (โปรดได้อ่านคำชี้แจงก่อนตอบแบบสอบถาม)

4. คำตอบของท่านจะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อตัวท่านและผู้อื่น เนื่องจากข้อมูลที่ได้รับจากท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษา วิจัยและการสร้างความรู้ในด้านการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่ ดังนั้น ผู้วิจัยและคณะจึงขอความกรุณาท่านได้โปรดให้ข้อมูลแบบสอบถามตามสภาพความเป็นจริง

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้

ดร.พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า

ผู้วิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านเพียงข้อเดียวและโปรดกรอกข้อความในช่องว่าง

1. เพศ 1. ชาย 1. หญิง
2. อายุ 13 - 15 ปี 16 - 18 ปี 19 - 21 ปี
 22 - 24 ปี 25-27 ปี
3. สถานะ นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
 นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
 นักเรียน นักศึกษาระดับ ปวช.
 นักเรียน นักศึกษาระดับ ปวส.
 นักเรียน นักศึกษาที่มีชื่อเรียกเฉพาะ (เช่น โรงเรียนนายสิบ, โรงเรียนนายร้อย เป็นต้น)
 นักศึกษา ศูนย์การศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
 นักศึกษา ระดับปริญญาตรี
 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับโมเดลการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดในแต่ละคำถาม โดยที่ระดับความคิดเห็น แบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ (5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = น้อยที่สุด)

ที่	ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1. ด้านการออกแบบรูปเล่ม						
1.	ขนาดเล่มของคู่มือมีความเหมาะสม กระทัดรัด					
2.	สีสันทันและการออกแบบของปกคู่มือมีความน่าสนใจ					
3.	รูปแบบตัวอักษรอ่านง่ายและสวยงาม					
2. ด้านเนื้อหาในคู่มือ						
1.	เนื้อหาของคู่มืออ่านแล้วเข้าใจง่าย					
2.	เนื้อหาของคู่มือมีความทันสมัยต่อเหตุการณ์					
3.	เนื้อหาของคู่มือตรงต่อความต้องการ					
4.	การจัดเนื้อหาเป็นหมวดหมู่ เข้าใจง่าย					

5.	การจัดเนื้อหาเป็นลำดับขั้นตอน สอดคล้องและเชื่อมโยงกันดี					
6.	เนื้อหาของคู่มือมีความร่วมสมัยและเข้าถึงได้					
7.	เนื้อหาของคู่มือมีความเหมาะสมสามารถนำไปประยุกต์ใช้งานได้					
3. ด้านการนำคู่มือไปใช้ประโยชน์						
1.	ความรู้จากคู่มือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาหลักสูตรได้					
2.	ความรู้จากคู่มือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอนได้					
3.	ความรู้จากคู่มือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาผู้เรียนได้					
4.	ความรู้จากคู่มือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาครูผู้สอนได้					
5.	ความรู้จากคู่มือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการต่อยอดทางวิชาการได้					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ตอบแบบประเมิน

ที่ จว. ๐๐๗๙/๒๕๖๘

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง: การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมลดปัญหาความรุนแรงจากอิทธิพลสื่อเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของวัยรุ่นยุคใหม่

TITLE: THE APPLICATION OF BUDDHIST PRINCIPLES TO REDUCE THE PROBLEMS OF VIOLENCE FROM MEDIA INFLUENCE FOR THE PEACEFUL COEXISTENCE OF MODERN TEENAGERST

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

ดร.พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ ๔/๒๕๖๘ วันอังคารที่ ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๘ มติที่ ๗๗/๒๕๖๘ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดภัยอันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรองผลการพิจารณาการวิจัยในมนุษย์ฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๑๗ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๙

ออกให้ ณ วันที่ ๑๙ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๘

ลงนาม

(พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, ผศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประวัตินักวิจัย

ดร.พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า

1. สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอภัยภูเบศร
148 วัดศรีทองไปบุลย์วราราม ถนนเลี้ยวเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด 45000
โทร. 064-741-5963 e-mail : pochailar11@gmail.com
2. ประวัติการศึกษา Ph.D. (Doctor of Philosophy)
ประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู
ศน.ม. (รัฐศาสตร์การปกครอง)
ศน.บ. (รัฐศาสตร์การปกครอง)
3. ประวัติการทำงาน พ.ศ. 2562 – ปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตร คณะสังคมศาสตร์
สาขาวิชารัฐศาสตร์ บัณฑิตศึกษา (ปริญญาโท-ปริญญาเอก)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอภัยภูเบศร

4. ผลงานทางวิชาการ

พระสุริยะ ศรีสุระ, พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า (2565). ทศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของ
ประชาชนไทยในศตวรรษที่ 21, *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*, 6(1), 280-289.

พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า (2565). การเมืองการปกครองท้องถิ่นไทยในศตวรรษที่ 21 POLITICS AND
LOCAL GOVERNANCE IN THAILAND IN THE 21st CENTURY. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*
,
6(2), 280-289.

พระศิลาคักดิ์ สุเมธ, จูรี สายจันเจียม, อติศักดิ์ ทูมอนันต์, วิมลพร สุวรรณแสนทวี, วงศ์ชนก จำเริญ
สาร

และพรพิมล โพธิ์ชัยหล้า (2564). การสร้างนวัตกรรมอบรมค่านิยมของเยาวชนไทย
ในศตวรรษที่ 21. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอภัยภูเบศร*,
10(1) 769-780.

พระครูกิตติวราทร, พระศิลาคักดิ์ สุเมธ, พชรเดช เสมานู จิราภรณ์ ผันสว่าง และพรพิมล โพธิ์ชัยหล้า
(2563). การพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานในรายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐศาสตร์
ที่เน้นทักษะการปฏิบัติสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตอภัยภูเบศร,
วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 3(1), 25-34.